

Faruk GÖKTEN
Müh. Alb.
Genel Sekreter

TÜRK HARİTACILIK TARİHİ

YAZAN : **Abdurrahman AYGÜN** Tuğgeneral
Merhum Harita Genel Müdür Yardımcısı

SADELEŞTİRENLER : **Edip ÖZKALE**
Emekli Harita Mühendis Kıdemli Albay

Mustafa Rıza ŞENLER
Emekli Harita Yarbay

TÜRKİYE'DE HARİTA DAİRESİNİN KURULUŞUNA DOĞRU

Bir daha tekrar ederiz ki :

Bir ülkenin bayındırlık ve savunma araçlarından biri de, onun geliştirilmiş topoğrafya haritaları olduğu rahatlıkla söylenebilir. Özellikle nirengi yönteminin; Felemenkli (Snellius) tarafından düşünülmesi ve Cassiniler zamanında Fransa'da bunun uygulanması nedeniyle, bütün ulusların dikkatlerini çekmiş, her taraftan teknik ve bilime dayanan topoğrafya haritalarının alım ve çizimleri konusu geçerli olmuştur. Ancak; gerek nirengi, gerek topoğrafya yöntemleri gelişigüzel her kişi için bilinmediğinden sırf bu işlerle uğraşmak üzere önce Fransa'da ve sonra da öteki ülkelerde çeşitli adlar altında harita daireleri kurulmağa başlamıştır.

Bunların en ünlüsü; Fransa'da..... Service Géographique de l'Armée ve Almanya da Landes Aufnahme kurumlarıdır.

TÜRKİYE'YE GELİNCE; Harita Dairesinin 1909 da kuruluşundan yaklaşık 70 yıl önce böyle bir kurum meydana getirilmesi sorunu düşünüldüğü, Harp Okulu ve Mühendishane'de bulunan, nirengi oluşturmaya özgü, eski yöntem birçok geometri aygıtına gerek göstermesinden anlaşılmaktadır. Gerçekten adı geçen aygıtlar; (Borda) ile (Bessel) in baz ölçme aygıtları ve büyük küçük modelde bir takım içiçe daireler ve teodolit'lerinden oluşup bunların hem de; geçen yüzyıl ortasına kadar Avrupaca en ince ve beğenilmiş oldukları gözönünde bulundurulursa, yukarıdaki yaklaşımın doğru olduğu görünür. Hemen tümü Fransa'dan getirilmiş olan bu geometri aygıtlarının varlıklarıyla beraber; Abdülmecit ve ençok Abdülaziz dönemlerinde kurmay sınıflarına, ayrıntılı topoğrafya jeodezi ve astronomi dersleri konmuş ve bu bilimlere gereğince öğretmek ve uygulamak için gereken yüksek matematik, yıllarca okutulmuş ve hemde bu bilimlerin öğrenimi için Paris'e kurmay subaylar gönderilerek oradan da öğretmenler getirtilerek işlere son derece önem verilmiştir.

Bütün bu işler; doğru bir nirengiye dayanarak Türkiye haritasının alımı konusundaki etraflıca düşünme ve çabaları kanıtlanırsa da, her nedense bu konudaki umutlar ve tasarımlar bir türlü çalışmaya dönüştürülemedi! Çünkü hiç haritası olmayan ülkenin; o konudaki gerçek ve ivedi gereksinimiyle bağdaştırılabilecek bir biçimde tekniğin gereklerine uygulamak, ve ona göre Genelkurmayca nirengi yöntemiyle sade ve hızlı haritalar için uygun küçük bir ölçek kabul edilip ve bunun için de en önemli yerlerden işe başlamak mümkün olduğu halde, bunlar hiçbir zaman gözönünde bulundurulmayarak ; yalnız Fransa çalışması üzerine karar kılınmıştır.

Çünkü Cassini'den sonra yapılan ikinci Fransız haritasının; bir çok para harcanarak en ince dikkat isteyen tekniğe uyularak, yarım yüzyılda meydana getirildiği düşünülerek, beş altı katı büyük ve her halde bayındırlıkça da geri olan Türkiye arazisinin haritasının ancak bir kaç yüzyılda yapılabileceğine karar verilmiş, bundan ötürü böyle sıkıntılı ve uzun zamana bağlı olan bu işlere girilmemiştir. İşte bunun için; zamanına göre birçok masraflarla getirildiğine kuşku olmayan adı geçen aygıtlarla, kurmay sınıflarında haritaya ilişkin öğretilen çeşitli teknik, yalnız İstanbul içi gibi pek sınırlı bir kent bölümünün 1:500 ölçeğindeki plânının alımı ve çiziminden başka bir işe yaramamıştır.

Ünlü (Bozdoğan) su kemeri üzerinde ölçülmüş bir baz'a ve buna dayanarak oluşturulan bir bölgesel nirengiye göre yapılıp, bugün İstanbul Belediyesinde saklı bulunan bu planın nasıl yapıldığı ile doğruluk derecesi hakkında, Genelkurmay arşivinde bilgi bulunmamaktadır. (Abdülmecit) döneminde Harp Okulunda kurmay sınıfları var olmakla beraber, doğrudan doğruya bir Genelkurmay Dairesi kurulmadığından, tüm Türkiye haritasına dair hiçbir girişimde bulunulmamıştır. Yapılan incelemeler; para sorununun zorluğunu göstermiştir. Yalnız Abdülaziz'in padişah oluşundan sonra 1860 da Serasker Müşir Namık Paşa tarafından (Bab-ı seraskeri: Milli Savunma) örgütü yapıldığı zaman bir şubeden oluşan bir Genelkurmay Dairesi kurulmuşsa da bu da bir iş yapmamış ve ancak kimi bölgesel haritaların alım ve çizimiyle yetinilmiştir.

Gerçi; İkinci Sultan Abdülhamit'in padişah oluşundan ve (1877-1878) Osmanlı-Rus harbinden sonra yapılmış olan "1880" yeni örgütlenmede Genelkurmay Dairesi beş şube üzerine oluşturularak; bunlardan Beşinci Şubeye harita ve fen işleri verilmişti. Fakat anılan şube, otuzüç yıl süren bir padişahlık döneminde yine eski görüş ve düşünce ile dolu bulunduğu ve bulundurulduğundan, Türkiye haritasının tekniğe uygun biçimde alınmasına kendiliğinden girişimde bulunmamış, yalnız Avrupalılar tarafından yalan yanlış tertip ve yayımlanan pek küçük ölçekli haritaları ya olduğu gibi veya büyütülerek kopya ve basmayı yeterli görmüştür.

Fazla olarak; dışarıdan yapılan iki önemli girişim de sonuçsuz kalmıştır. Şöyle :

1. 1883 de; ordunun yeniden örgütlenmesi için Almanya'dan getirilmiş olan askeri kurulum ülkemizi haritasız görmesi üzerine, o zaman Genelkurmay İkinci Başkanlığına atanmış bulunan "Von der Goltz" Paşa bu eksikliği bir an önce gidermek için, Rumeli ile Batı Anadolu haritalarını ivedilikle yaptırmaya girişerek, çıkarttığı buyrukla bu önemli işi Beşinci Şubenin sorumluluğuna vermiştir.

Böyle önemli bir görev alan beşinci şube ise; işi sağlam tutacak yerde, Rusların "1877" seferinde istikşaf yoluyla yaptıkları "1/210.000" ölçeğine denk Trakya haritasını doğru kabul ederek bunları olduğu gibi kopya etmeye ve Batı Rumeli'nin de, Avusturya'lıların "1/300.000" ölçeğindeki haritalarını 1/210.000 ölçeğine çevrilmesiyle arazi üzerinde düzeltildikten sonra Ruslarınkilerle birleştirilmesine karar vermiştir.

Bu karardan sonra; 1/300.000 ölçekli Avusturya paftalarının enlem ve boylam dairelerine bakılmaksızın istenilen ölçeğe göre pantoğraf (Ölçek değiştirme aygıtı) ile büyütüldükten, ve içlerine esas olarak yalnız belli başlı kentler, kasabalar, nehirler, ırmaklar, deniz kıyıları ve benzeri konulduktan sonra, anılan paftalar ; yer ayrıntılarının doğru olarak alımı için birtakım postalara dağıtılmış ve bu postalardaki subaylara da aygıt olmak üzere yalnız, aynalı ufak birer pusula ile barometre ve birer dübli desimetre ve iletki verilmiştir. Her yönden pek yetersiz biçimde donatılan, düzeltme postaları; arazide çalışırken, bir takım subaylar bu konudaki acemiliklerinden ve bir takımı da tutulan işlerin esassızlığından etkilenecek ya ellerindeki işleri atmışlar veyahut göz kararıyla paftaları doldurmağa başlamışlardır. Böylelikle meydana gelen paftalar ; Genelkurmay Beşinci Şubesine gelişinde, birbiriyle birleşemeyecekleri anlaşarak ilkel önlemler araştırılmasına başlanılmış ve en sonunda yine Avusturyalıların "1/300.000" ölçeğindeki Rumeli haritalarına baş vurulmuştur.

Verilen karara göre; bu haritaların enlem ve boylam daireleri, pantoğraf aygıtıyla 1/210.000 ölçeğine çevrilmiş ve bu çevrilmiş olan ağ içinde, sözü edilen yanlış paftaların ayrıntıları, akıl ve tekniğe sığmayan birçok kaba kalem oynatmalarıyla geçirilmiş olduğundan bir acayip kılavuz elde edildikten sonra, bu bozukluk Doğu Trakya Rus haritalarına göre de bir kat daha ileri götürülmüştür. Dört yıl süren tekniğe aykırı bu işlerde çalıştırılan üstsubay ve subaylara yan ödemeleri için "30.000" altın lira tamamiyle boşu boşuna harçanmıştır. Bu haritaların ne kadar yanlış olduklarını Rumelide bulunmuş olan bütün subaylarımız bilirler bu hata yetmiyormuş gibi; ancak bir resim masası üzerinde düzenlenip ve çizildiğine kuşku olmayan "1/250.000" ölçeğindeki Batı Anadolu "Kipert" haritası da, yine yukarıda olduğu gibi düzeltme isteğiyle "1/210.000" ölçeğine çevrilmesi düşünülerek; 1892 den 1895 yılına kadar üç yıl içinde gereği yapılmış ve bir değer taşımayan bu haritalar anılan tarihten başlayarak "1/200.000" ölçeğine çevrilerek bastırılmıştır.

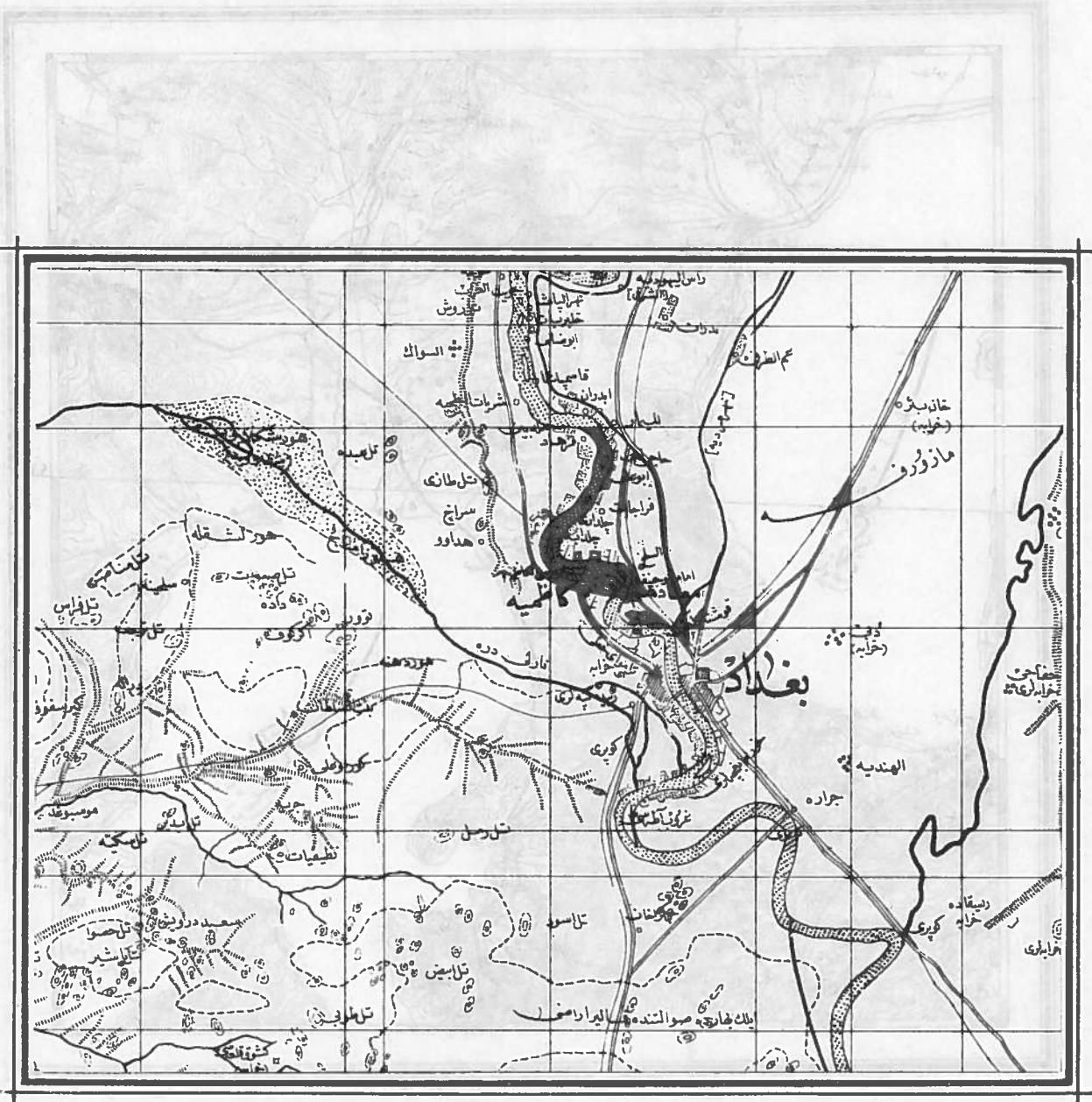
2. Kaçırılan ikinci elverişli durum şudur : 1890 yılında öğrenim için Fransada (Paris Mekteb-i Âli-i Askerisi Askeri Yüksek Okulu) ne gönderilen Kurmay Yüzbaşılardan Hakkı ve Şevki öğrenimlerini tamamladıktan sonra; 1892 de Paris'e gönderilen Harb Okulu öğretmenlerinden Kurmay Yarbay Rıza ile birlikte, Fransız Coğrafya Dairesinde kuramsal ve uygulamalı (Taksim-i arazi-Géodesie) bilimi öğrenmeleri için o zamanlar Askeri Okullar Komutanı bulunan Müş'ir Zeki Paşanın girişimiyle Padişah buyruğu çıkarılmış bu üç subayımız, Fransız Coğrafya Dairesi tarafından İtalya sınırlarına yakın (Nice) kenti kuzeyindeki "Alp Maritim" dağlarına yollanmışlardır. Yalnız subaylarımızı eğitmek amacıyla "1893" yaz döneminde birinci ve ikinci derecelerden nirengi çalışması düzenlenmiş, yapılmış ve daha sonra Paris'e dönülerek hesaplarının yapılış biçimi de coğrafya bölümünde gösterilmiştir. Bundan başka astronomi gözlemi yapmak ve böylece, coğrafi paralel, meridyen ile semt açısı saptamalarını öğrenmek üzere bu Türk subayları, bir süre için "Mont Souris" gözlemevi-

ne devam ettirilmislerdir. 1894'te, bir ölçü sistemi tasarımı'nın dönemi'dir. Bu süre zarfında; Kur-
may Yarıadası, Rusya tarafından Paris'e gönderilen Rusluk'un yapıldığı istenilen ölçü için "Günler"
fabrikasından üç adet 1. sınıf ve bir adet 2. sınıfın yanı sıra ve satın alınmıştır. Rusya beyin etrafı
yıl istenilen döneminde sonuna 1895 yılında Paris'te Çarlık Dairesi tarafından Yarıadası
"Dallıca" Tüneli ve Yarıadası "Bunlar" Yarıadası'nın ölçülmesi için bir dizi
Genelkurmay Başkanı Şaban'ın memur edilmişlerdir ve bunların beşer anında önceki bulunan ölçü
Türk subayından oluşan bir "Taksim-i Arazi Komisyonu" meydana gelmiştir.

"1/210.000 ölçeğinde yapılan haritalardan Ohri ve Resne bölge ve göllerini gösteren tarihi bir bölüm."

ne devam ettirilmişlerdir. 1894 te; her üç subayımız İstanbul'a dönmüşlerdir. Bir süre sonra; Kurmay Yarbay Rıza tekrar Paris'e gönderilerek Türkiye'de yapılması istenen nirengi için "Gautier" fabrikasından üç daire-i semtiye ile altı tane teodolit ismarlanmış ve satın alınmıştır. Rıza beyin ertesi yıl İstanbul'a dönüşünden sonra 1895 yılında Fransa Coğrafya Dairesi uzmanlarından Yarbay "Defforges" Tuğgeneral ve Yüzbaşı "Barisien" Yarbay rütbesiyle sözleşmeyle getirtilerek bir buyrukla Genelkurmay Beşinci Şubesine memur edilmişlerdir ki, bunlarla beraber anılan şubede bulunan öteki Türk subaylarından oluşan bir "Taksim-i Arazi komisyonu (Geodezi Komisyonu)" meydana gelmiştir.

"Kiperin 1/250.000 ölçekli Türkiye Haritasının Bağdat ve yöresine ait paftadan Türkçeye çevrilmiş bir bölümü"

MİHMET NEMİ PAŞA (301 - 311 Top.)

(Tugaylar)

İLE HAKKATA KOMİSYONU BAŞKANI

Soldan itibaren :

1. Kur. Yzb. Halit 2. Sv. Tğm. Hakkı 3. Paris Ateşemiliteri Kur. Yzb. Tevfik
4. Kur. Yzb. Şevki 5. Kur. Yzb. Hakkı

Paris : 1892 yılı anılarından

Kolağası Şevki ve Hakkı ile; ortada Paris Ateşemiliteri Tevfik bunun sağında da askerlik öğrenimine gönderilmiş iki subayımız bulunduğu halde anılan kentte çıkarılan bir fotoğraftan kopye edilmiştir.

Tevfik Bey; sonradan 1896 da; Harp Okuluna ders nazırı olan Tevfik Paşadır.

MEHMET ZEKİ PAŞA (301 – Sh. Top.2)

(Tuğgeneral)

İLK HARİTA KOMİSYONU BAŞKANI

Çerkezlerin Kabartay koluna bağlı bulunan Zeki Paşa Hasan beyin oğlu olup 1863 yılında Sivas' a dünyaya gelmiştir. Adı geçen adı gibi çok zeki, çok çalışkan, temiz, ileri görüşlü, bilgili ve başarılı bir kişiydi.

Eylül 1881 de Topcu Okuluna girmiş. 29 Temmuz 1887 de Topçu Kurmay Yüzbaşılığı ile çıkarak Genelkurmay Dördüncü Şubesinde görevlendirilmiştir.

- 28 Eylül 1887 de; Yunan sınırı istikşafına görevle yollanmıştır.
- 14 Mart 1888 de; İşkodra kentinin eksikliklerini gidermek üzere görevle İşkodra'da bulunan Ağâh Paşa'nın emrine verilmiştir.
- 1 Mart 1889 da; Anadolu haritasının düzeltilmesiyle görevlendirilen kurul emrinde.
- 6 Temmuz 1889 da; Fatih'te kalabalık olan yerlerin haritasının Belediye Mühendisleriyle beraber çizimiyle görevlendirilmiştir.
- 16 Temmuz 1889 da; Kolağalığa (Önyüzbaşılığa) yükselmiştir.
- 21 Eylül 1892 de; Tüm polis ve jandarmanın bulunduğu yerlerde kovuşturma yapmakla görevli olan Ahmet Enis Paşa emrinde.
- 3 Haziran 1893 de; İkinci Ordu Redif (Askerlik sürelerini tamamlayarak yedeğe geçmiş askerler) Kütahya Tümeninde
- 22 Haziran 1893 de; Karşılıklı yer değişikliğiyle Afyon Redif Tümenine atanmıştır.
- 2 Mart 1895 de; Binbaşılığa yükselmiştir.
- 10 Eylül 1896 da; Geodezi yöntemiyle harita alımı için oluşan Topoğrafya kurulu Müfettiş yardımcılığı ile Deforges paşanın emrinde görevlendirilmiştir.
- 18 Ekim 1897 de; Yeni Yunan sınırı topoğrafya haritasının çizimi için, Ömer Rüştü Paşa emrine aylığı artırılarak verilmiştir.
- 5 Haziran 1898 de; Tesalya Ordusunun terhisinden ötürü Müşir İbrahim Ethem paşa ile birlikte dönerek eski görevi olan Geodezi Komisyonuna getirilmiş ve yapılmış olan harita düzenlemesinden ötürü yarbaylığa yükselmiştir.
- 24 Ağustos 1898 de; Baruthane, Fişekhane ve benzeri askerî yapıların çevresinin (1/1000) ölçeğinde harita alımı için oluşan kurulda görevlendirilmiştir.
- 11 Ekim 1899 da; Özel İdare vapurlarının alabileceği yolcu ve eşyayı ortalama hızlarını gösterir çizelgenin düzenlenmesi hakkında oluşan Kurulda,
- 16 Kasım 1900 de; Aylığı artırılarak Yunan sınırını tahkim komisyonunda,
- 14 Kasım 1901 de; Görev yeri olan Geodezi Komisyonuna bağlılığı kalımlı olmak koşuluyla Genelkurmay Dairesine nakledilmiştir.
- 14 Nisan 1903 de; Albaylığa yükseltilerek Ömer Rüştü paşa emrinde Kosova Vilayetine gönderilmiştir.
- 13 Ağustos 1904 de; Genelkurmay Dairesine nakledilmiştir.
- 25 Şubat 1906 da; Tuğgeneralliğe yükselerek ikinci Ordu Kurmay Başkanlığına atanmıştır.
- 26 Eylül 1908 de; Nizamiye (Kara Ordusu) 20 inci Tümen Komutanlığına,
- 19 Ekim 1908 de; Genelkurmay Dördüncü Şube Müdürlüğüne,
- 6 Ağustos 1909 da; Geodezi yöntemiyle harita alımı için oluşan Harita Komisyonu Başkanlığına getirilmiştir.
- 25 Ağustos 1909 da; Anadolu haritasının düzenlenmesi hakkındaki tasarıları incelemek üzere İkinci Başkan Esat Paşanın başkanlığında kurulan komisyona,

Aydın, Hüdavendigâr (Bursa) illeriyle Ankara'nın bir bölümü ve Konya ilinin hartia düzeltilmesi yapıldı. Üçyüzüçten, üçyüz onbir yılı sonuna kadar uzayan bu düzeltmelerden yalnız Rumeli bölgesi için yaklaşık otuzbin lira kadar bir para harcandı. Ancak yukarıda sunulmuş olduğu gibi aslında doğru bir bilgiye dayanmayarak çizilmiş yanlış haritaların kaba aletler ve ilkel araçlarla düzeltilmesine kalkılması, o hatayı genişletme ve çoğaltmaktan başka bir şeye yaramayacağı belli olmakla, Rumeli'deki Osmanlı toprakları haritasının basımına başlandığı sırada yapılan hataların hemen farkına varılmış ve bugün anılan haritanın süslü bir ismi listesinden oluşmuş bulunduğu kesin kanıya varılmıştır.

Kısacası; böylelikle doğru ve yararlı bir harita elde etmek olanaksız bulunduğu anlaşılmakta üçyüz oniki yılında Osmanlı topraklarının doğru haritasını çizmek üzere gerekli girişimde bulunulmuş ve Fransa'dan iki uzman getirilmiş yanlarına Türk subayları ayrılarak Eskişehir'de harita yapımına başlanmış ve dört ay kadar süren çalışmalar sırasında harita çizimine esas olacak bir baz ölçülmüş bölgesel bir nirengi oluşturulmuş ve düzenli yöntemde olmak üzere bir pafta çizilmiş ve kışın temize çekme ve hesaplama işleriyle uğraşmak üzere İstanbul'a dönmüştür. Ancak üçyüz oniki yılından şimdiye kadar bu önemli girişim de her nedense sonuçsuz kalmış, Fransa'dan getirilen iki uzman da yıllarca bekleyişten sonra bir iş görülmeyeceğini anlayarak dönmüşlerdir.

Harita işlerinin bu biçiminde gecikmelere uğraması ve uzmanların dönüşü, doğal olarak haritaya olan gereksinmeyi hafifletmeyeceğinden yukarıda sunulduğu üzere, Rumeli haritasının düzeltilmesinde katlanılan hatalardan daha büyük hatalar ile Anadolu haritasını 1/200.000 ölçeğinde olarak çizim ve basımına başlamağa girişilmiştir.

Bunun için kabul edilen esaslar ise; istikşaf postaları tarafından düzeltilmiş bulunan bir bölüm paftalar ile Kipert'in 1/400.000 ölçeğindeki haritasından ve öteki çeşitli haritalardan meydana gelmiştir.

Doğru olmayan bu bilgiye dayanarak 1/200.000 ölçeğinde olarak çizilmiş ve basılmak üzere olan Anadolu haritasının elde bulunan araçlarla tamamlanması için sekiz yıllık bir süre gerekir. Normal harcama ile çizimine memur subayların belirli ödeneklerinden başka bir harcama yüküne katlanmak zorluğu yoktu, ancak sonuçta elde edilecek harita, yukarıda sunulduğu gibi çizilme biçimine, dayandığı bilgiye ve ölçeğine göre sağlanması gereksinmeye yetmeyecek bir isimler listesinden başka birşey olmayacak ve yine doğru bir haritaya olan gereksinme kalımlı olacağından boş yere pek çok zaman harcanmış olacaktır.

Özetle ; doğru bilgilere dayanarak yöntem ve tekniğin kuralları içerisinde bir harita alımı ve çizimi yapılmadığı ve bu konuda katlanılması zorunlu olan harcamalar ödenmezse gereksinmelerimizle orantılı bir harita elde etmek olanaksız olup başka biçimde harita sağlanmasını umut etmek boşyere zaman kaybetmekten başka bir sonuç vermeyecektir.

Gerçi yıllardan beri doğru bilgilere dayanarak kendi ülkemizin eksiksiz bir haritasının alımını ve çizimini yapabileceğimizi umut etmiyorduk. Oysa; Fransa'dan getirilen uzmanlardan alınan bilgi Eskişehir'de ve sonradan Yunan sınırı ve öteki yerlerin parça parça haritalarının çiziminde edilen deneylerle yabancıların yardımına başvurmaksızın kendi kendimize mükemmel haritamızı yapabileceğimize tam güvencimiz ortaya çıkmıştır. Yapılacak bu haritanın dayanacağı doğru bir geodezi nirengisinin oluşturulması, daha önce Eskişehir çalışmalarında bulunmuş olan Genelkurmay Dördüncü Şubesinde görevli ve Harb Okulunun teknik bölümünde geodezi öğretmeni Kurmay Albay Şevki Bey tarafından üslenmekte olup adı geçen tarafından düzenlenen projede ayrıntılarıyla bildirildiği üzere geodezi nirengisi meydana getirilmekle beraber topoğraf subayları için Fransızlar tarafından kabul olunan talimata uyularak düzgün topoğrafya çalışmalarını da izlemek olanaklı ve kolaydır.

Böylelikle alımı ve düzenlenmesi yapılacak haritanın gerekli doğruluğu taşıyan ve kendi gereksinmemizle orantılı olacak biçimde gerekli ayrıntıları içine alması koşulu bulunduğundan, anılan haritanın 1/100.000 ölçeğinde olması kararlaştırılmış ve ilk yıl çalışmaları için geodezi ve topoğrafya postalarına memur edilecek subaylar ve erlerin, satın alınması gerekli araç ve gereçler ve bu konuda katlanılmak zorunluğunu gerektiren harcamalar tutarı ilişikteki çizelgede de sunulmuş ve gösterilmiştir.

İlk yılın ; hazırlıklara ve subayların eğitim ve öğretimine ayrılması zorunlu olup, sonraki yıllarda postaların böylelikle yapacakları yıllık harcamaların azar azar çoğaltılması gerekmektedir. Bu yöntemle azar azar yetiştirilecek topoğraf postalarının çoğaltılmasıyla Anadolu ve Rumeli'deki Osmanlı topraklarının önemli bir bölümünün haritasının oniki nihayet onbeş yıl içinde tamamlanarak bitirilmesi ve çalışmalara komşu hükümetlerin hudutları yönlerinden başlayarak ilk önce en önemli bölgeler harita-

larının çizimi ve kalan yerler haritasının azar azar tamamlanabilir. İşte; şu sunuşlara göre; yabancı gezginleri yardımıyla yada buna benzer yöntemlerle yaklaşık olarak alımı yapılan ve çizilmiş olan harita parçalarının birleştirilmesi ve düzeltilmesi yöntemiyle Osmanlı toprakları haritasının çizilmesine çalışmak boşyere vakit ve emek harcamaktan başka bir şeye yaramayacağı apaçık olmakla düzenli bir haritasının bir an önce alımı ve çizimi konusundaki önem titizlikte gözönünde bulundurularak üçyüz yirmibeş yılı nisanında Eskişehir’de gerekli çalışmalara başlamak ve girişimde bulunmak üzere geodezi ve topoğrafya postaları subaylarının şimdiden seçilip, atanmaları, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması ve bu konuda katlanılması zorunlu olan harcamaların verilmesi ve benzerlerinin tamamlanması, şimdiden hazırlığa başlayıp, girişimde bulunulması konusunda müsaade buyrulması konusunda emir ve buyruklarına sunulur. 14 Aralık 1908

**Dördüncü Şube Müdürü Mirliva (Tuğg.)
ZEKİ**

Bu yazıda ortaya konulan, Şevki beyin tasarısı uzun bir yönetmelik içeriğinde olup tarihi değeri olduğundan ötürü, bunu da aynen olduğu gibi koymayı uygun bulduk. Çünkü; sözü edilen tasarı; yakın zamanlara kadar haritalarımıza teknik bir temel oluşturmuştur.

"1909 da kurulmuş olan Harita Kurulunun ilk çalışmalarına katılan subaylardan (1910) da çıkarılan tarihi grup."

Resimde sağdan sola doğru :

Ön sıra - Kıdemli Yüzbaşı Kâmil, Ön Yüzbaşı Şemsi, Kurmay Binbaşı Mudanyalı Abdurrahman, Kurmay Yarbay Fevzi, Harita Kurulu Başkanı Zeki Paşa, Genelkurmay Başkanı Ahmet İzzet Paşa, Kurmay Albay Şevki, Kurmay Binbaşı İhsan, Kurmay Önyüzbaşı Ömer Lütfi, Önyüzbaşı Abdurrahman.

Orta sıra - Yüzbaşı Mahmut Celâl, Yüzbaşı Ragıp, Yüzbaşı Mehmet Nami, Yüzbaşı Nuri, Yüzbaşı Ali Rıza, Yüzbaşı Sadık Mümtaz, Yüzbaşı Avni, Yüzbaşı İbrahim, Yüzbaşı Hakkı, Yüzbaşı Galip, Yüzbaşı Sabri, Yüzbaşı Niyazi, Kıdemli Yüzbaşı Mahmut Nedim.

Arka sıra - Teğmen Sait, Teğmen Haydar, Teğmen Ahmet Eyüp, Teğmen Cevdet, Teğmen Saffet, Teğmen Hasan Sabri, Teğmen Halit, Teğmen Zekâi, Teğmen Fuat, Teğmen Hilmi.

“OSMANLI ÜLKESİNİN ÖZEL HARİTA ALIMINA İLİŞKİN TASARI”

(11 Kasım 1908)

(Şevki Bey tarafından)

Haritalar; yeryüzünün ya tümünü ya da büyük parçalarından biri yada yalnız bir ülkesini ölçekle düzlemde ve kabartmalı olarak gösterip buna göre de (Küre-i musaddaha=Düzlem Küre), (Harita-i Umumiye) ve (Harita-i Hususiye=Özel Harita) adlarıyla anılırlar.

Bir özel haritanın ölçeği; onun kullanılacağı yere, göstereceği ülkenin büyüklüğüne ve bir de anılan harita için harcanabilecek zaman ile paraya göre seçilip, saptanır. Özel haritalar, ölçeklerine göre aşağıdaki adları alırlar;

Bir ülkenin tüm mülkü ve arazi bölüntülerini doğru olarak gösteren ayrıntılı (Kadastro plânları), 1/1000 ilâ 1/5000, sivil ve askeri işlerle ilgili “yol, demiryolu,kanal,istihkâmlar,kale,...gibi” çeşitli projeler için gereken (topoğrafya plânları); gösterilmek istenilen ayrıntıların derecesine göre 1/10.000 ilâ 1/20.000 ölçekleriyle alınır. Bir takım küçük arazi parçasını gösteren bu kadastro ve topoğrafya plânlarının alım ve çiziminde yeryüzü düz olarak kabul olunup yalnız ayrı ayrı bulunan anılan plânlar, birleştirilmek istenildiğinde arzın biçim ve boyutları içinde hesap edilir.

1/20.000-1/100.000 ölçekleri, bir ülkenin “topoğrafya haritası”nın alımına ilişkindir. Yeryüzünde bulunan doğal ve yapay tüm ayrıntıları ve arazinin kabartmalı olarak gereği gibi gösteren topoğrafya haritaları; tabya,küçük savaş harekâtı, istikşaflar..... gibi çeşitli askeri amaçlara pek elverişli oldukları gibi sivil işler için de özellikle bayındırlık işlerinde pek çok işe yararlar. Tüm bir ülkeyi gösteren bu haritalar doğrudan doğruya yer üzerinde alınıp; kesinlikle biçim ve boyutlar yer yuvarlağına göre çizilir.

1/20.000 ilâ 1/50.000 ölçekleriyle alım ve çizimi yapılan topoğrafya haritalarının çok ayrıntılı olması gerekir. Bunların meydana gelmesi özellikle büyük ülkeler için olağan üstü pahalı ve pek uzun bir iş olduğundan, anılan ölçekler genellikle sınır ve başkentler ile ünlü kentler yakınlarında ve bir de Belçika, Felemenk, Romanya, Yunanistan gibi küçük ülkelerde kullanılmaktadır.

1/100.000 e gelince; bu ölçek yeryüzünde doğrudan doğruya uygulanabilen topoğrafya ölçeklerinin çalışma bakımından en küçüğü olup bundan ötürü bununla bir ülkenin haritası önceki ölçeklere oranla en az bir zamanda ve en az bir harcamayla alınıp çizilmesi gerekeceğinden anılan ölçek ya Rusya gibi büyük ülkelerin düzenli haritasının, ya da yeni elde edilmiş geniş bir sömürgenin istikşaf haritasının alım ve çiziminde kullanılıp,Avrupada bu küçüklükte olan topoğrafya haritaları ise durumun gerektirdiğine göre,1/20.000 veya 1/25.000 yada 1/50.000 ile alınarak küçültülerek 1/100.000 ölçeğiyle çizilip basılmaktadır.

Geçmişe göre; Osmanlı topraklarından Rumeli ile Anadolunun bir adet topoğrafya haritası yer üzerinde 1/50.000 ile alınmış ve 1/100.000 ölçeğiyle çizilip ve basılırsa anılan haritanın yine bir dereceye kadar az zamanda ve az harcamayla meydana getirilebileceği açıkça bilinir.

(1.000.000) kilometrekare bulunan Anadolu ile Rumelinin 1/100.000 ölçeğiyle yapılacak özel bir haritası, ortalama (22) metre uzunluğunda (9) metre genişliğinde büyük bir dikdörtgeni kaplaması gerekip anılan haritanın bu büyüklükte tek parça bir kâğıt üzerine çizilmesiyle sonradan kullanılması olanaksız bulunduğundan, bunun dikdörtgen veya kare biçiminde ve uygun boyutta bir takım paftalara bölünmesi gerekeceği açıktır. Sadeliğinden ötürü kare biçimi çoğunlukla yeğ tutulur. Bir paftaya verilecek boyutların saptanmasında da, onun kullanılabilir boyutta bir tabaka kâğıt içine sığabilmesi ve kenarlarının bir ölçeğin tam sayılı ve kilometreyle bölünebilir olması hususları gözetilir.

Her kenarı (1) metre olan yani 1/100.000 ölçeğiyle (100) kilometreyi gösteren bir pafta sonraki koşullara uygun olup ancak pek battal olacağından birçok ülkelerde paftalara(0,5) metre kadar genişlik uzunluk verilmektedir. Böyle bir pafta yukarıda belirtilen koşullara uygun olmakla beraber (2500) kilometre kare büyücek bir yüzeyde bir bakışta göstermeğe elverişlidir.

Ölçekli 1/100.000 ile 1/1 000 000 arasında bulunan (Kartoğrafya) haritaları bir ülkenin içinde bulunan ayrıntının yalnız belli başlı olanlarını yani ayrıntısız kent ve kasaba ve köyler ile yolları, dağlar ile akarsuları ve bunların kollarını gösterip askerlikte özellikle strateji amaçlarına hizmet ederler. Bu tür haritalar doğrudan doğruya arazi üzerinde alınmayıp topoğrafya haritalarının anlatılan ölçeklerde

olmak üzere küçültülmesiyle meydana gelirler. İşte Osmanlı topraklarının bir bölüm kroğrafya haritası da ancak bu biçimde çizilebilir.

Rumeli ve Anadolu'nun 1/500.000 yada 1/400.000 ölçeğinde olmak üzere ; Avrupa'dan gelen kroğrafya haritaları ise, doğru denilebilecek başlıca iki tür esasa dayanacak çizilip uydurulmakta olup bunlar da deniz haritalarından yararlanılan kıyılar ile önemlerinden ötürü coğrafi yerleri kaba aletlerle saptanmış bulunan içerdeki kimi ünlü kentlerdir. Ancak miktarca çok değersiz olan bu esaslara dayanılarak tasarlanıp yapılan bir kroğrafya haritası asla doğru olamaz. Gerçekten bu gün elde bulunan kroğrafya haritaları, enlem ve boylam daireleri yardımıyla araştırılacak ve karşılaştırılacak olursa bunların yalnız kıyıları ile ünlü kentler yakınında birleşip öteki bölümlerde bölgesel ve yönce genellikle birbirlerini tutmadıkları ve ölçekleri içerisindeki gerekli ayrıntıları içine almadıkları ve birde arazinin kabartılmış olarak görünüşleri hakkında fikir vermedikleri, kısacası yanlış ve eksik oldukları görülür.

Atölyelerinde renkli ve süslü haritalar çıkaran yabancı basımcılar eskiden beri tasarladıkları böyle bir haritayı yalnız konsolosların, tren memurlarının, gezginlerin ve hem de az bir parayla tutulup gönderdikleri bir takım başıboş gezen bilgisizlerin verdikleri kaba ve yanlış bilgi ile, basımevinin çizim yapılan yerlerinde bölüm bölüm yapılarak basılıp çoğunlukla yüzde yüz kazançla sattıkları bilinirken bayağı süslü bir krokiden başka bir şey olmayan buna benzer yanlış bir haritayı kurallara aykırı olarak üç katlı büyütür ve esas alınarak arazide yapılacak istikşaf ile iyileştirme ve tamamlama girişiminde bulunmak dayanaksız bir yapı kurmak demek olup bundan ötürü bu uğurda boşu boşuna para ve emek harcamaktansa onu ya olduğu gibi ya da küçültmek ve çevirerek basmak daha doğru bir iştir.

On, onbeş yıl önce 1/210.000 ölçeğinde Genelkurmay basımevinde basılarak yayınlanmış olan Rumeli haritasına gelince; Avusturyalılar ile Rusların daha önce anlatıldığı gibi düzenlemiş oldukları haritalardan elde edilmiş olan bu haritalarda, bir ülke haritasının nasıl yapılması gerektiğini bilmeyen bir takım istikşaf postaları ile güya doldurma ve düzeltme ve sonradan çizimevinde büsbütün bozularak boşu boşuna "30.000" lira harcanarak meydana gelmiş bulunduğu harita biçiminde yapılmış bir isim listesinden başka bir şey değildir. Kısacası ölçekleri 1/1.000.000 dan küçük haritalara da "Coğrafya Haritaları" adı verilip kroğrafya haritalarının küçültülmesiyle meydana gelen bu haritalar, kuşkusuz en az ayrıntıları içerirler.

Osmanlı toprakları gibi geniş bir ülkenin özel haritası topoğrafyanın gerek düzenli koşullarıyla ve gerekse hızlı yöntemleri yani istikşaf yöntemiyle alınmağa girişilsin, herhalde dünyanın dönen yuvarlak bir elips'e yakın olduğunu hesaba katmak ve teknik olarak saptanmış böyle ortalama büyüklükte ve ülkenin biçim ve büyüklüğüne uygun bir projeksiyon yöntemi kabul edilerek ona göre ilk önce hesaplanıp haritanın meridyenleriyle paralel dairelerini yani kanavasını çizmek zorunluluğundadır. Nitekim bundan beş altı yıl önce "Bonne" projeksiyon yöntemine göre meridyen ile paralel dairelerinin dikeyliklerindeki değişme derecesini ; "30" derece kadar yeryüzünün kuzeyinde ve İstanbul'dan "20" derece kadar doğu boylamında bulunan Basra taraflarında bile en çok üç derece kertesinde bulunduğu hesaplanıp araştırılarak Osmanlı toprakları özel haritası için bu projeksiyon yöntemi uygun görülmüş ve sonradan bilginler arasında dünyaya en yakın sayılan ve teğetsel adıyla anılmakta olan (1/293,46) basıklığındaki "Klarck Elipsoidi" esas alınarak adı geçen yöntemle göre tarafımdan bir kanava çizelgesi hesap ve düzenlemeğe başlanmış ve bugünkü günde anılan çizelgenin ana bölümleri tamamlanmıştır.

Madem ki ; bir harita için anlatıldığı gibi projeksiyon hesaplarıyla bir kanava yapımına teknik yönden zorunluk vardır, o halde yeryüzünün doğal ve yapay tüm ayrıntılarını ve kabarıklığını göstermek üzere topoğrafya kurallarına göre parça parça çıkarılacak olan harita taslaklarının sonradan kanavaya doğru geçirip içine konulabilmeleri yani bir özel harita meydana getirecek biçimde birleştirilebilmeleri de anlatıldığı gibi ayrıntıların coğrafi yerleriyle kotları doğru olarak bilinmesi ve yeterince sık bir takım belli noktalara dayanarak alımı yapılmış ve çizilmiş bulunmasına bağlıdır.

Bir de doğruluk bakımından sınırlı ve eksik bulunan topoğrafya teorisi ve aletleri yardımıyla harita alımında belirmesi doğal olan biçimler ve boyutlar hataların geçmesiyle çoğalacağından, bu konuda topoğrafya işlerinin yine ancak anlatıldığı gibi belli noktalara dayanmış olması nedeniyle önlenip ve sınırlandırılabilir.

Bir ülkenin haritasına temel olacak bu noktaların enlemleriyle boylamları ve kotları ve onları birleştiren kenarların saatleri ancak bir geodezi nirengisi yardımıyla saptanabilir. Bu da gittikçe sık bir üçgen ağı biçiminde anılan ülkeyi büsbütün örter.

Bugün ki ince araçlarla oluşturulan bir nirengi, istenilen sonucu son derece bir doğrulukla verip bu orandada birçok vakit ve paraya bağlıdır. Buna ilişkin bir fikir edinebilmek için nirenginin çeşitli çalışmalarını aşağıdaki gibi topluca gözden geçirmek yeterlidir.

1. Hesaplara ve gözlemlere başlama ve ölçü olmak üzere nirengilenecek ülkenin ortasıyla çevresinde (birçok baz'lar) seçilip son derece doğru olarak ölçülüp ve deniz yüzü ortalamasına indirgemek.

Bir Baz'ın uzunluğu (10) kilometre kadar olup uçları yani iki başları sağlam ve düzgün iki taş temel ile değişmeyecek biçimde yanlışsız işaret edilir. Ölçüm için iki katlı metal termometre (plâtine ve bakır) biçiminde yapılp ve belirli bir ısı derecesine ayar edilmiş dört metre uzunluğunda bir cetvel ile iki mikrometreli büyüteçten ve daha birçok ayrıntılardan oluşmuş çok ince ve duyarlı bir aygıt kullanılarak böylece bir milimetrenin (0.1) i tahmin olunabildiği gibi baz uzunluğunun tümü de (1: 2) milimetreye yakın bir olağanüstü doğrulukla elde edilir. Bugün birer örneği Almanya, Fransa, ve İspanya'da bulunan bu aygıtın ayar ve genleşme deneyleri hesaba katılmadan yalnız yapımı için (2000) Osmanlı lirası kadar bir para gereklidir. Baz uzunluğunun ölçümüyle hesabı, elverişli ortamda bile enaz dört ay kadar sürüp biri müdür olmak üzere (7) subaydan oluşan bir posta ile (40) erlik bir birliği gerektirir. Ölçmeyle görevli subaylar ve erlerin artırılmış aylıklarıyla alet ve gereçlerin yapı araçlarının taşıma paraları ve uç noktalarının yapımıyla yerinin düzleme harcaması toplam olarak "1000" lira kadar tutar.

İşte Anadolu nirengisi hesaplarına başlangıç olmak üzere "1896" mâli yılının sonbaharında Eskisehir tren istasyonunun kuzeyinde seçilen ve doğudan batıya doğru uzanan "baz" da eskisi gibi yer üzerinde noktalanarak ve Fransa'dan eğreti olarak alınan sözünü ettiğimiz aygıtla ölçerek uzunluğu (7235,52) metre bulunmuş ve ölçü ile hesap üç ay kadar sürmüştür.

Şu son yıllarda baz ölçümü ve buna özgü olan aygıt büsbütün başka bir biçim almıştır. Anlatıldığı gibi ölçü aygıtının pek ağır, yanlıtıcı ve pahalı olması ve termometresinin sanıldığı kadar ısı derecesini son derece doğrulukta verememesi, anılan aygıt yardımıyla ölçülmesinin çok zor ve uzun olmasından ötürü baz'ların nirengi kenarlarına oranla çok kısa alınması zorunluluğunun sakıncaları üzerinde düşünmeyi göze alarak birçok araştırma ve deneylerden sonra, hafif, ucuz ve kullanılması kolay, ölçmeyi hızlandıran ve yanlışsız yapmağa elverişli yeni bir aygıt bulunmuştur.

Bu aygıt; baz boyunca birbiri ardınca konulan iki sehpa (üçayaklı) arasında uçlarında onar kiloluk iki ağırlıkla gerilen (24) metre uzunluğunda ve bir iki milimetre çapında bir telden meydana gelmiş olup (0.1) milimetreye bölünmüş bölüntülü uçlarında iki küçük cetvel vardır. Anılan aygıtın; yüzde "64"ü çelik ve yüzde "36"sı nikelden bileşik (İnvar) adı verilen bir metal karışımından yapılmış bulunduğu için birkaç derece ısı değişikliğiyle his olunacak kadar genleşmez. Bununla on kilometrelik bir uzunluk iki üç gün içinde kolaylıkla ölçülebildiğinden baz'lar nirengi kenarları kadar alınabiliyor. Yeni aygıtın vereceği incelik derecesi, öncekinden aşağı olmayıp ayrıntılarıyla birlikte fiatı da (200) altın lirayı geçmez. Bir baz böyle iki aygıtla ölçülerek ortalama alınır. Anlatılan gözelliklerinden ötürü bu yeni aygıttan iki takımı Milli Savunma hesabına satın alınması gerekir.

2— Her baz yakınında; ona bağlı olmak üzere seçilen uygun bir noktanın astronomik gözlemleri ve elektrikli telgraf aracılığıyla enlem ve boylam ve anılan noktaları baz uçlarından birine birleştiren doğrultunun gerçek semt açısı, birkaçkez çok doğru olarak saptanır.

Bunun için ilkönce alınan noktaya; sağlam bir temel üstüne gelmek üzere, kesme taştan düzgün bir alet sütunu ile büyük bir baraka dikmek ve kurmak ve coğrafi yerinin saptanmasına özgü olan aletler ve gereçler meridyene göre konup, oynamayacak biçimde yerleştirilerek geçici bir Astronomi gözlemevi meydana getirilir. Sonra bu gözlemevi meridyen başlangıcı olan yerle telgrafla bağlantı kurularak gözlemlere başlanır.....

Paralel, meridyen ve semt açısı saptanmasında kullanılan ince aletler başlıca taşınabilen bir meridyen dairesi, bir yıldız sarkaç, bir kronoğraf ile öteki parçalarından meydana gelmiş olup takımıyla "700" altın liraya çıkar. Bir ülke için; biri meridyen başlangıcı olan yerde bulunmak üzere enaz böyle iki takıma gereksinme vardır. Ortam elverişli olursa, iki üç gözlemci bu aygıtlar yardımıyla bir ay

içinde bir noktanın coğrafi yerini (0",01) grat saniyesine yani (0,1) desimetreye yakın bir doğrulukla saptayabilir. Bu konuda önceden de bildirildiği gibi gözlemevinin kuruluşuyla aletlerin taşıma parası ve teknik personelin yan ödemeleri göz önünde bulundurulursa coğrafi yerin saptanması çalışmalarının da pek ucuz olamayacağı meydana çıkar.

1896 yılında "Eskişehir" yöresinde yapılmış olan geodezi çalışmalarında aynı alet ve aynı yöntem kullanılarak anılan kent redif debboyunun batısı yakınında bulunan bir noktanın enlemi çok doğru olarak kuzeyde "44,178,49" grat bulunmuş ve boylam ise sıfır yani meridyeni geçici olarak Anadolu nirengisi için meridyen başlangıcı sayılmıştır.

Anılan noktaların; asıl İstanbul'a alınması gereken bir başlangıça göre boylamının saptanmasına gelince : bu konu, anlatıldığı gibi astronomi aletlerinden meydana gelen tüm bir takımın da İstanbul'da bulunmasına bağlı bulunduğu ve elde ise yalnız bir takım bulunduğundan ötürü olanaklı olmayıp nirenginin başkent olan İstanbul'a götürüleceği zamana ertelenmiştir. (Bu birinci derece nirengisi; (1910-1911) yıllarında, o vakit Binbaşı bulunan bu kitabı yazan Abdurrahman Bey tarafından yapılarak İstanbul'a ulaştırılmıştır.)

Başlangıç noktası ; sonradan Eskişehir bazı'nun iki ucuna bu üçgenle bağlanıp gözlemler ve ölçüm incelikleri sonucu olmak üzere aşağıda enlem, boylam ve semtler saptanmıştır.

NOKTALAR	ENLEM	BOYLAM	SEMTLER	
			SAĞ KENAR	SOL KENAR
Başlangıç noktası	44g,1785,49	0g,0000,00	202g,2671,60	151g,9182,10
Baz'ın doğu ucu	44g,2175,30	Doğu - 0g,0018,01	126g,8968,20	2g,2683,10
Baz'ın batı ucu	44g,2471,96	Batı +0g,0838,43	351g,8645,50	326g,8419,90

3—Oluşturulacak nirenginin deniz kıyısına yakın bir noktasının doğru olarak kot'unu bulmak, bunun için deniz kıyısında gel git'in az olduğu uygun bir yere ilkönce dikine bir gelgit ölçeği konularak çeşitli mevsimlerde ve denizin durgun bulunduğu zamanlarda deniz düzlemi; anılan ölçek üzerine işaret edilerek deniz ortalama düzlemi yani sıfır düzeyinin saptanması gerekir. Fransa nirengisinin oluşturulması sırasında, Manş denizi ile Atlas okyanusu gel-git'in daha çok sezildiği gözönüne alınarak, anılan olayın az meydana geldiği Akdeniz kıyısında ortalama düzleminin araştırılmasına karar verilmiş ve bunun için de Marsilya limanı uygun görülerek gel-git ölçeği bu limana konmuştur.

Anadolu nirengisi oluşturulursa ; ortalama düzlem saptanması için Haydarpaşa rıhtımı pek uygun bir yer oluşturur. Açıklandığı gibi birkaç deney ile ortalama düzlem işaret olunduktan sonra, buna göre nirengiye bağlı ve kıyıya yakın yüksek bir noktanın kot'u da demiryolu ve kanalların geçtiği yerlerin çiziminde kullanılmakta olan düzlem geometri aracılığıyla saptanır. Düzlem geometride "egolt" ın dürbünlü düzlem aletiyle milimetre bölüntüleri bulunan dört metre uzunluğunda bir veya iki şahıs kullanılıp, bu aletler bir noktanın Kot'unu "1:2" milimetreye yakın bir doğrulukta verirler.

1896 malî yılı Eskişehir yöresinde Anadolu nirengisine başlandığı zaman kot hesapları için anılan kentin tren istasyonunun önündeki rayların denizden yüksekliği olan "792,40" metre esas tutularak istasyonun çatısının kot'u hesaplanarak ve ölçülerek 803,40 metre bulunmuş ve sonradan anılan çatı tepe noktası birtakım üçgenlerle nirengiye bağlanmıştır.

Kot'u esas olan 792,40 metre ; gerçi pek kesin bir ortalama düzleme göre değilse de, tren şirketi mühendisleri tarafından Haydarpaşadan başlayarak tüm hat boyunca yapılan uzun bir düzlem geometri uygulaması sonucu olduğundan, yeteri kadar doğrudur.

- 20 Şubat 1909 da; Ordu ve Tümen Komutanlarının yetkileri içinde kalması gereken işleri düzenlemek için kurulan komisyonun başkanlığına,
- 21 Aralık 1912 de; Müşir İbrahim Paşanın başkanlığında kurulan Askerî Mahkeme üyeliğine atanmış.
- 7 Ocak 1913 de; Emekli olmuştur. Adı geçen emekliye ayrıldıktan sonra aşağıdaki hizmetlerde bulunmuştur.
- 2 Nisan 1913 Tarihine kadar; Genelkurmay Başkanı vekâletinde görev yaparken açığa çıkarılmış ve,
- 8 Ocak 1919 da; Tekrar görevlendirilerek İstanbul Sıkıyönetim mahkemesi üyeliğine,
- 24 Ocak 1919 da; Anılan Mahkeme Başkanlığına, 9 Eylül 1919 da Levazım Dairesi Başkanlığına, 21 Ekim 1919 da Askeri Adalet işleri Dairesi Başkanlığına, 31 Temmuz 1920 da Ferit Paşa Kabinesinde Bayındırlık Bakanlığına getirilmiştir. 23 Ağustos 1919 da; muvazzaf sınıfa geçirilmiştir. Yanlış bir davranış olarak adı geçen 4 Şubat 1924 de; Harekâtı- Milliyyeye (Kurtuluş Savaşı'na) karşı olanlar örgütüne girmiş olmasından ötürü; 25 Eylül (1923) tarihli yasa uyarınca askerlikle ilişiği kesilmiş ve 1932 yılında Mısır'da ölmüştür.

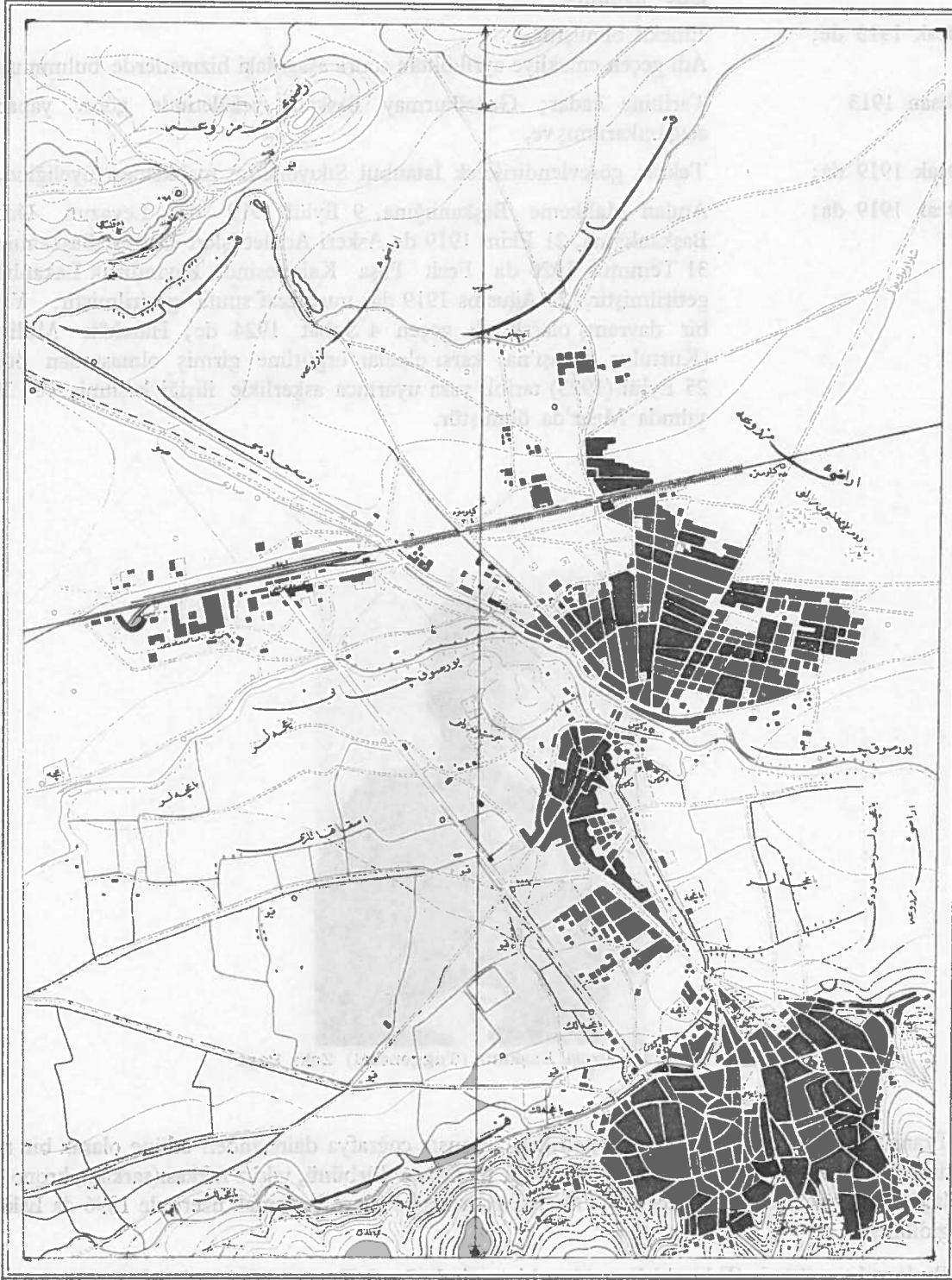

"İlk Harita Dairesi Başkanı (Tuğgeneral) Zeki Paşa"

Fransız teknik kurulu Türkiye'ye gelirken; Fransız coğrafya dairesinden ödünç olarak bir tane iki katlı metal ölçme "Brünner" aygıtı, portatif bir meridyen dürbünü, yıldız rakkası(sarkaç), kronoğraf gibi olağanüstü düzenli işleyen geometri aletleri getirmiş ve işlere başlamak üzere de 1896 da Eskişehir'e gidilmiştir.

Bu kurulun görevi; (Eskişehir'in uygun bir yerinde 7 - 8 Km. uzunluğunda bir baz ölçmek, ya uçların birisinde ya da başka bir yerde olabildiğince doğru enlem saptamak ve herhangi bir yöne göre de gerçek semt açısını hesap etmek) idi.

Teknik kurul; anılan yılın mayısından başlayarak altı ay kadar Eskişehir'de gerçekten övülmeğe değer biçimde çalışmıştır.

Eski Genelkurmay dairesi Beşinci Şubesine bağlı olarak kurulmuş olan Geodezi Komisyonu yardımıyla 1896 yılında 1/10.000 ölçeğinde olarak alınan Eskişehir ve yöresi haritasıdır.

Bu süre içinde 1896 Geodezi Komisyonunu oluşturan general, üst subay ve subay atamaları sırasıyla aşağıdaki gibiydi.

Adları ve Rütbeleri	Görevleri	Düşünceler
Tuğgeneral : Defforges Paşa	Tüm teknik İşler Başkanı	Fransa'da Korgeneralliğe kadar yükselmiş ve emekli olmuştur.
Yarbay :Barisien Bey	Topoğrafya Öğretmeni	Fransa'da binbaşı rütbesinde iken emekli olmuştur.
Kurmay Albay : Rıza	Başkan yardımcısı ve Yönetim müfettişi	Konya'da Valilikte bulunmuş ve Tuğgeneralken emekli olmuştur.
Kurmay Bnb Hakkı ve Şevki	Nirengi postabaşları	Şevki Bey; Harita Genel Müdürlüğünde Korgeneral iken emekli olmuştur.
Kurmay Yüzbaşı : Fevzi, Sermed, Cemalettin, Şükrü	Nirengi posta başı yardımcıları	Cemalettin Bey, Albaylıktan Harita Dairesinden emekli olmuştur.
Kurmay Binbaşı : Zeki Bey	Yarbay Barisien beyin yardımcısı	Harita Komisyonunun ilk başkanı Mirliiva (Tuğg.) Zeki Paşa merhumdur.
Kurmay Binbaşı : Mustafa Remzi	Kadastro posta başısı	Tuğgenerallikten emekli olmuştur.
Piyade Önyüzbaşı : Fevzi	Topoğraf posta başısı	Harita Dairesinde Topoğrafya Şubesi Müdürlüğünde Albaylıktan emekli olmuştur.
Çeşitli sınıflardan Yüzbaşı ve Teğmen : rütbesinde 15 kadar subay	Bunların tümü Topoğraf olarak kullanılmışlardır.	Sonradan bunlar dağılmışlardır.

Yukarıdaki kişilerden oluşan "Geodezi Komisyonu"; Eskişehir yöresinde büyük bir çoşku ve istekle kasım sonuna kadar çalışarak, tren istasyonu kuzeyinde ve doğu, batı yönünde "7235,52" metrelilik bir baz ölçümü, ve redif deposunun batı yakınında seçilen ve "Rasathane" (gözlemevi) adı verilen bir noktada paralel ve semt açısı gözlemleri ve depoda rakkas (sarkaç) deneyiyle o yerin yerçekimi hızını saptamış, "Eskişehir-Ağapınarı" paftaları nirengilerinin oluşturulması, Eskişehir paftasının 1/50.000 ölçeğiyle topoğrafyasının ve kentin kendisiyle yöresinin 1/5000 ölçeğinde örnek bir kadastro plânının alımı gibi birçok yararlı işler meydana getirilmiş ve sonra kış çalışmalarını sürdürmek ve ilkbaharda tekrar çalışmaları genişletmek üzere İstanbul'a dönmüştür.

Komisyonca; Beyazıt Camii karşısında bulunan eski Askeri Konuk Evi yapısının çadırcılar ucundaki üst katında beş altı oda ayrılmış, topoğraf yüzbaşı ve teğmenlerden bir ikisi, Eskişehir paftasının birleştirme, temize çekme işleri için alikonularak ötekileri ertesi yıl tekrar alınmak üzere kıtalarına geri verilmişlerdir.

Komisyon kış çalışmaları sırasında ; boş durmayarak hesaplarla uğraşmış ve Padişaha sunulmak üzere; Eskişehir paftasını birleştirme ve temize çekme işlerini bitirmiş, (1/10.000) ölçeğiyle alınan Eskişehir haritasını yine 1/10.000 ölçeğinde bastırmıştır ki, Türkiye’de ilk kez yapıp basılan ilk düzenli haritadır. Biz; bu tarihsel haritadan bir tanesini sergilemek üzere kitabımıza koyuyoruz. Siyah renkler genellikle taş, tuğla yapıları göstermektedir. Gözlemevi denilen "Point astronomique" yani (Astronomi noktası) de, paftanın tam güneyinde görülmektedir. Haritanın bası güzelliği olağanüstü bir şey değilse de, yine övülmeğe değer derecede apaçıktır. Münhaniler ise, kalınca olmakla beraber temizdir.

Üzülerek haber vermeye mecburuz ki; Beşinci Şube; kendisine bağlı bulunun Geodezi Komisyonu’nun meydana getirdiği işlerini ve geleceğini koruyacak yerde, dolu bulunduğu eski düşünüş nedeniyle karşıt bir durum alarak komisyon hakkında hatır ve hayale gelmedik dedikodulara neden olmuş ve buna o dönemlerde geçerli olan jurnalcılık ahlaksızlığından başka, bir de Fransız’lığa karşı Alman etkileri de karşınca işler büsbütün çığırından çıkmıştır.

Bütün bu ara bozuculuktan saray son derece ürkütüğünden; "1897" yılı ile ondan sonra çalışmalara çıkmak için komisyon tarafından yapılan her girişim anlamsız birer bahane ile sonuçsuz kalmış ve böylelikle pek güzel başlayan harita işleri bırakılarak Mösyö Deforges Korgeneral; ve Mösyö Barisien Albay rütbeleriyle birçok yıllar boşu boşuna binlerce lira ödenek almışlardır. Bir süre sonra bu iki Fransız uzmanı ülkelerine geri gönderilip öteki subayları da birer ikişer çıkarılarak "1907-1323" de bir kişi bırakılmıştır ki, o da Kurmay Yarbay Mehmet Şevki Fransa’da öğrenim görüp yukarıya resmini koyduğumuz ve Harita Genel Müdürlüğünden Korgeneral rütbesiyle emekli olduğunu yazdığımız saygı değer üstün yetenekli Şevki Paşa işte bu kişidir.

Özetle; komisyonun varlığı bir yönden tek bir kişiye bırakılınca tüm aygıt ve belgeler bir emirle Genelkurmay kitaplığına taşınarak bu ikinci önemli girişim de kesintiye uğramıştır. Bununla birlikte Şevki Bey zamanını boş geçirmiyerek yakın geleceğin gereksinme duyacağı harita işlerinin nasıl meydana getirileceği hakkında kitaplar, yazmış yönetmelikler hazırlamış ve özellikle gelecekteki haritalara uygulanması kararlaştırıldığı "Projection Bonne" Bon inkişafı hesaplarını yapmıştır. Bu hâl Meşrutiyetin ilanına kadar sürmüştür.

MEŞRUTİYETTEN SONRA : O zamanların zorunlu gereklerinden olarak; Genelkurmay Başkanlığında eski düşünce ve kanıda bulunan başkanlar ve generaller, hemen tümü çekilmişler veya değiştirilmişlerdi. Bunların yerlerine atanan kişiler ise, bir dereceye kadar daha aydın ve daha kesin kararlı olduklarından Beşinci Şubeyi çalıştırmaya başlamak ve Geodezi Komisyonundan yüksek yararlar sağlamak zamanı gelmişti.

1908 yılı 29 Ekim’inde; Kurmay Albay Şevki (Şevki Paşa merhum), "Osmanlı ülkesi özel haritasının alımına ilişkin tasarımı" hazırlamıştır. Bunu o sıralarda Dördüncü Şube Müdürü Zeki Paşa (İlk Harita Dairesi Başkanı Zeki Paşa merhum) Genelkurmay Başkanlığına bir yazıyla sunarak Harita Dairesinin kurulmasına izin istedi.

Zeki Paşanın sunduğu yazı aşağıya olduğu gibi aktarılmıştır.

Genelkurmay

Başkanlık Yüksek Katına

1 OCAK 1980

Dairesi Dördüncü Şubesi

Siyasal işlerde, bayındırlık ve uygarlıkta haritaların gereklilik derecesi ayrıntılarıyla sunulup açıklandığı gibi özellikle askerlikte silah ve cephane derecesinde vazgeçilmez bir yaşam gereksinmesi oluşturduğu bilinmektedir. Osmanlı topraklarının şimdiki kadar düzenli biçimde topoğrafya haritaları var olmayıp, 93 seferinde Rusların; askeri harekâta hizmet üzere Doğu Rumeli ve Edirne illerinin gayet kesin olmayan istikşaf yöntemiyle 1/210.000 ölçeğinde olarak çizdikleri harita ile Avusturya kurmayının parça parça bilgi ve işittiğine dayanan, Kosova, Selanik, Manastır, Yanya illerinin 1/300.000 ölçeğinde olmak üzere çizmiş olduğu haritayı esas kabul ederek Rumeli haritasının 1/210.000 ölçeğinde olarak Türk subaylarından oluşan istikşaf postaları yardımıyla çizim ve düzeltilmesine girişilmiş ve Rumeli yönündeki düzeltmelerin bitiminden sonra, Kipert’in 1/250.000 ölçeğindeki haritası esas tutularak aynı yöntemle Anadolu haritasının da çizilmesine başlanmıştır.

4 — Haritası yapılan ülkeyi bütün “birinci derece nirengisi” adında çok seyrek bir üçgen ağı ile kaplıyarak bunun açılarıyla zenit açısı yanlışsız olarak bir kaç kez gözlemle ölçmek.

Bunun için önce ayrıntılı bir istikşaf yapılarak, aletler ve arazinin elverişliliğine göre birbirinden “30:60” kilometre uzaklıkta bulunacak ve üçer üçer olabildiği kadar eşkenar üçgen oluşturacak biçimde yerin en yüksek tepeleri seçilerek bu tepelerin üzerine alet konulmasına özge olarak bir metre kadar yüksekliğinde sağlam ve düzgün birer prizma biçiminde beton ayak kurularak yapılır. Sonra her tepeye, açı ölçme aletleri kurularak ve görülebilen öteki tepelerdeki işaretler üzerine gözlem yapılarak her üçgenin üç açısı ve kenarlarının tepe açısı ölçüleri tekrarlama yöntemine göre ayrı ayrı ölçülür. Ve gözlemler bitince ayakların üzerine hedefli bir işaret dikilip etrafı da kuru taştan koni biçiminde yığın ile çevrilir.

Kenarlar büyük olduğu için her yatay açı; kuvvetli bir astronomi dürbünüyle dört mikrometreli büyütleçli daire-i semtiye denilen ince bir aletle “20” kez ölçülüp düzeltilerek “1”grat saniyesine kadar bir doğrulukta belirlenir. Her zenit açısı da on kere ölçülerek ve düzeltilmek üzere teodolit aracılığı ile belirlenir. Bir astronomi dürbünüyle dörder verniyerli biri yatay, öteki düşey iki bölüntülü daireden oluşan bu alet, açıları “10” grat saniyesine yakın bir incelikte verebilir. Zenit açılarını ve yatay açıları ölçtüğü gibi bir kronometre ve bir yıldız takvimi (Konnesans) ile birlikte gerektiğinde astronomi ölçümlerini yaparak bir yerde enlem ve boylam ve semtaçısı saptanmasına da hizmet eder. Bugün; Genelkurmay Dairesi kitaplığında birisi büyük öteki ikisi küçük olmak üzere mükerrer aletlerden üç darei-i semtiye ile altı teodolit bulunmakta olup bu aletler 1894 yılı Osmanlı hükümeti hesabına olarak Pariste ünlü “Godye” ye sipariş ile yaptırılmış ve “1500” liraya alınmıştır.

Eskiden kullanılan ağaç ya da tuğla, betondan yapılan işaretler ; doğruluk ve ucuza mal olma yönünden birçok zararlı tarafları da olduğundan zamanımızda birinci derece noktalarında çoğunlukla ışık işaretleri onlara yeğlenmektedir. Işıklı işaretler gündüzün güneş ışınlarını yansıtan “Helyotrop” lar yâni (aynalı aletler), ve geceleyin “Kollimator Optik” veya (projektör) denilen fenerler yardımıyla meydana getirilerek gözlemcinin bulunduğu noktaya çevrilir.

Gözlemlerin her türlü dış etkenlerden uzak olarak sağlıklı ve sıkıntısız yapılması için anlatılan daire-i semtiye ile teodolit, her nirengi noktasına; ayağı üstüne dik eksenle nokta üzerine gelecek biçimde konularak; sökülür ve takılır bir gözlem barakasıyla çevrilip korunur. Işıklı işaret vermeye özgü olan aletler de gereken noktalarda aynı biçimde yine ayaklar üzerine konur. Gündüzleri görüntülerin dürbün içinde dingin ve oynamaz görüldükleri sabah ve akşam zamanlar, yatay açıların ve ışık kırılması etkisinden az olduğu öğleye yakın zamanlarda zenit açısı ölçülmesine ayırıp geceleri de yalnız öncekiler ölçülür.

Birinci derece bir noktada ölçülerek ortalama “6” doğrultu bulunup; bunların yatay açıları zenit açılarının ölçülmesi ve düzeltilerek belirlenmesi en uygun ortamda bile enaz on günlük bir iştir. Bu konu için uzman bir gözlemci ile bir yardımcısından oluşan bir posta kurulup anılan posta emrindekilerine yapı gereçleri sağlanmasıyla alet ayaklarının yapımı, noktadan noktaya, alet ve gereçlerin baraka ve çadırların ve kişi eşyaları ile kişi ve yiyeceklerin taşınması ve noktalar arasında gidiş geliş ve yapım işleri gibi çeşitli işlerde çalıştırılmak üzere; süvari., istihkâm ve ulaştırma erlerinden oluşan uygun yeteri kadar binek ve yük hayvanları verilir.

Anlatılan çalışmalarla beraber, bir de hesaplara esas olacak baz’ların birinci derece nirengisine bağlanması gerekip bunun için her baz yakınında uygun biçim ve sayıda olmak üzere kenarları azar azar fazlalaşan bir bağlantı nirengisi meydana getirilir. Ve bu ara nirengisi birkaç ortak kenar aracılığıyla sayıda bir birlik ile birinci derece nirengi ile birleştirilir.

Baz’lar; invar madeninden yapılmış olan bir aygıt ile ölçülürse çok büyük alınabileceklerinden anlatılan bağlantı nirengisinin oluşturulması gerekmez.

Ilıman iklimlerde her yıl uygun mevsimlerde 8 ay kadar arazide çalışmayı sürdürecektir zaman ve duruma göre bir veya birkaç posta ile azar azar nirengisinin açıları ve zenit mesafeleri ölçülerek saptanıp kış mevsimi de, başkette ileriki yıl için yapılacak nirengi çalışmasının proje ve bütçesinin hazırlanması ve geleceğin hesaplarının yapılmasıyla geçilir.

5 — Hesaplara; yeğlenecek nirenginin ortasında alınan baz'dan başlanılıp yukarıda anlatıldığı gibi arazide doğrudan doğruya ölçülen bu kenarlar ve nirengi açılarına dayanarak, küresel olan her nirengi üçgenini "Lojand" yöntemine göre dengi bir düzlem üçgenine çevirerek, kenarların uzunlukları olabildiğince birkaç biçimde hesap ve doğruluğu araştırılır. Hesap için "8" ondalıklı logaritma cetvelleri kullanılır, bu nedenle her nirengi kenarının uzunluğu "0,10" metreye yakın bir doğruluk içerisinde bulunur

Kenarların uzunlukları hesaplanarak ve zenit açıları ölçülerek bilinince; nirengi noktalarının önce bu bilgilerle yükseklik farkları ve sonra kıyıya yakın bir başlangıç noktasının Nivo ile saptanmış denizden olan yüksekliğine göre de kot'ları hesap ve saptanır. Kot hesaplarında "5" ondalıklı logaritma cetvelleri, kot'ları üç metreye yakın bir doğrulukla verirler.

Yukarıda anlatıldığı gibi; ölçüler ve hesaplar yardımıyla bir nirenginin kenarları ve kotları doğru olarak bilinmekle nirengi noktalarının Dünya yüzeyini oluşturan deniz ortalama düzlemi üzerinde kapladıkları yerler ayrılmış yani anılan nirengiler tümüyle geometrik olarak saptanmış ve sonra bir özel harita esas olmak üzere bir ölçeğe göre kağıt üzerine çizilecek bir hale getirilmiş olmaz. Gerçi baz'lerden başlayarak bilinen kenarlar ve açılar yardımıyla tüm nirengi noktalarının kağıt üzerine kestirme yöntemiyle birbiri ardı sıra ve bir ölçeğe göre konulabileceği akla gelirse de böylelikle meydana gelen kaçınılmaz çizim yanlışlıkları dengelenmeden birbiri ardınca birikerek noktaların yerleri yanlış çıkacağından yer yuvarlağı düzlem olsa bile, kabule şayan olmayan bu yöntemin özellikle projeksiyonu yapılamıyan yüzey parçası küre benzeri üzerinde çizilmiş olan büyük bir nirengiye uygulanması asla uygun olamaz.

Küreye benzeyen yer yuvarlağının; biçim olarak en ziyade yukarıda adı geçen "klark" dönen elips yuvarlağına yakın ve benzeri sayılıp ve kabul edildiği gözönüne alınırsa, nirengi noktalarının bu elips yüzeyi üzerindeki enlem ve boylamlarına göre, kağıt üzerine konulması gerekeceği sonucu çıkarılır. Nirengi noktalarına yavaş yavaş gerekli araç ve gerec taşınarak nirengi kurulur. Daha önce anlatılmış

"İlk Topoğrafya Şubesi Müdürü Yarbay Fevzi"
Bugün Albay emeklisidir.

olan kurallara göre çok doğru olarak yapılan gözlemle enlem boylam saptanması anılan noktaların çok sayıda olmasından ötürü her nokta üzerinde ölçü yapılamayacağı yapılırsa bile bu biçimde saptanacak enlem ve boylamlar, yalnız küreye benzeyen dünya yüzeyine ait olacaklarından, onun yerine alınan “Klark” elips yuvarlağına her vakit uygun gelmezler.

İşte; şu esastan ötürü nirengi noktalarının enlemleriyle boylamları ve kenarlarının semtleri, “Klark” dönen elips yuvarlağının basıklığı ve ara kesit çapı katılmak koşuluyla, yukarıda anlatıldığı gibi saptanmış olan bir başlangıç noktasının enlemiyle boylamına ve anılan başlangıç noktasında biten bir kenarın semtine, ve nirenginin açılarıyla kenarlarına dayanılarak hesap edilir ve enaz iki kez doğruluğu araştırılır. Hesaplar “8” ondalıklı logaritma cetvelleri yardımıyla yapıp bu sayede noktaların anlatılan elips’in düzlemi üzerindeki yerleri bir grat saniyesinin “0,01” ine yani “0,1” metreye yakın bir incelikte bulunur.

Bir Geodezi postası; önceden anlatıldığı gibi gözlem ve hesap işleriyle uğraşmak üzere “500” lira kadar bir harcama ile bir yıl içinde “10.000” kilometre kare büyüklüğünde bulunan bir alanın birinci derece nirengisini oluşturup ayrıca “20” kadar noktanın kotlarıyla coğrafi yerlerini saptayabilir.

Anlatılan kurallara uyularak oluşturulan bu nirengi; çok doğru olduğundan başlı başına bir ülkede küreye benzeyen dünyanın biçim ve boyutlarını inceleyerek saptamağa hizmet edebilir; yalnız belirlenenden çok seyrek bulunduğu için yardımcı noktalar olmadan harita alımına yetmez. Yani değerleri doğru, fakat pek seyrek olan bu nirengiden doğrudan doğruya topoğrafya çalışmalarına geçilemez. Çünkü; bu noktalar, yeryüzünün biçiminden ötürü her yerde aynı yoğunlukta bulunmadıkları ve özellikle birbirinden çok uzak olduklarından, “1/50.000” ölçeğinde alınacak bir özel haritanın topoğrafya çalışması için 0,5x0,5 m. boyutunda olan paftalarda herbirine ancak iki nokta kadar düşer ki; birbirinden enaz 30 kilometre uzak bulunan buna benzer bir iki noktaya dayanılarak arazi üzerinde topoğrafya teorisi ve aletleriyle harita alımında teknik yönden olanaksızdır.

Bundan dolayı; bu teori ve aletlerin doğru olarak uygulanıp, kullanılabilmesi için nirengileri aynı yoğunlukta olarak yeteri kadar sıklaştırmak ve bunun için de aralarındaki uzaklıkların, harita alımında kullanılacak aletin kullanılabilme sınırını geçmemesini gözönünde bulundurmak gereği meydana çıkar. Harita alımında genellikle Eklimetre kullanılmakta olup; bu aletin kapasitesi ise, ibresinin yarı uzunluğuyla ölçek paydasının çarpımına eşit olduğundan çoğunlukla bir desimetre kadar olan ibreler için yukarıdaki ölçeğe göre nirengilerin birbirinden uzaklıkları en son “2,5” kilometre olmak ve bir paftaya enaz “100” nokta düşmesi gerekir. Bununla birlikte; birinci derece nirengisini sıklaştırmak için, anılan nirengi içerisinde birçok nokta saptanması gerekir. Bu noktalar çoğunlukla alçak yerlerde bulunacaklarından birinci derece nirengi noktalarının hepsinden görülemeyecekleri gibi görülebilirler bile, çok büyük olan birinci derece kenarlarıyla pek dar yada pek geniş açılı üçgenlerde de istenilen incelikte doğru olarak kestirilemezler.

6— Yukarıdan beri verilen bilgilere göre topoğrafya ayrıntılarının alımına yarayacak anlatılan noktaların saptanması için birinci derece kenarlarına dayalı ve daha sık olmak üzere “ikinci derece nirengisi” adıyla bir ara nirengisinin oluşturulması gereği meydana çıkar.

İkinci derece nirengi noktaları, uygun biçimli üçgenler oluşturmak üzere birinci derece üçgenleri içinde bulunan yüksekçe yerlerde seçilerek işaret edilip gözlemler için yine her noktaya ayrı ayrı gidilir. Şu kadar ki; kenarlar 10:20 kilometre kadar yani epeyi küçük olup bir de çok doğru belirlenmiş olan birinci derece kenarlarına dayamış bulunduğu ve bu sayede birçok yönden incelenip, düzeltilebildiklerinden düşey ve yatay açıların ölçülerinde de teodolit kullanılarak “10” kez gözlemle yetinilir. İkinci derece noktaları da harçlı veya kuru taş yada tuğladan kesik koni veya basamaklı silindir biçimde düzgün işaretler yapıp bunların yanına teodolitle rasat barakası için bir de taş ya da tuğladan ayak eklenir.

Açılar bu durumda merkez dışı olarak ölçülüp sonradan hesapla nirengi noktasına ve yerüstü işaretinin tepesine aktararak döndürülür. Arada bir işaret yerine taş yada tuğladan bir ayak üzerine dikilmiş hedefli bir işaret kullanılıp ölçü yapılacağı zaman teodolit’le gözlem barakası konabilmek için hedefli işaret yerinden kaldırılır.

Bir özel haritanın yukarıdaki ölçek ve büyüklükte bulunan bir paftasına düşmesi gereken ikinci derece noktalarının sayısı arazinin açık veya kapalı olmasına göre "10:20" arasında bulunduğu halde, onların aşağıda anlatılacak üçüncü derece noktalarını doğru olarak görmeye elverişli oldukları yapılan hesap ve deneylerle saptanmıştır.

Bir paftanın ikinci derece noktaları seçilerek işaretlendikten sonra bölüm bölüm bunlarla beraber pafta içerisinde ve yakınında bulunan birinci derece noktalarına gidilerek ikinci derece açıların tümü ölçüldüğü sırada birde topoğrafya'ca dikkate değer, önemli olan ve görülebilen tüm yakın noktaların birinci ve ikinci derece kenarlarıyla oluşturdukları yatay açılar ile zenit açıları gözlemleri yapılırki, işte sonradan topoğrafya çalışmalarına doğrudan doğruya esas olacak olan bu noktalara da üçüncü derece noktaları denir. Bu noktalar; ya minare, kubbe, çan kulesi..... ve tek ağaç, höyük..... gibi yer üzerinde bulunan yapay yada doğal noktaların yada buna benzer noktaların kıtlığı veya eksikliği halinde uygun yerlere işaret yerine dikilerek, kurulmuş nişan almağa elverişli işaretle veya kuru taştan yapılmış konilerden meydana gelir.

Kenarları "5:10" kilometreyi geçemeyen üçüncü derece üçgenleri çok küçük ve adeta düz olduğundan bu üçgen kenarlarının yalnız ikinci ve birinci derece noktalarındaki ikişer yatay açılarıyla zenit açıları "4" kez gözlemlenilerek ve üçüncü açıları hesaplanarak bulunur.

Eskiye göre üçüncü derece noktalarıyla beraber öteki derecedekilerden bir pafta içerisinde enaz "100" nirengi noktası bulunması gerekirse, bunların görülmesine engel olan ormanlı arazide yada dikkate değer noktaların seyrek bulunduğu yerlerde zorunlu olarak, yüz den az olarak ve dikkat çekici şeylerin daha çok bulunduğu açık arazide ise, yeğlenerek yüzden çok alınması gerekeceği açıklanmağa değmez.

Haritası istenilen bir ülkenin kara ve deniz sınırları ve çeşitli iç bölümleri aynı önemi taşıdığından topoğrafya çalışmalarına bu bakış noktasından başlamak uygun bir iş olup bundan ötürü anılan çalışmalara esas olacak olan ikinci derece nirengisinde ülkenin en çok gerekli ve hemen yapılması gereken yönlerin den, başlamak üzere pafta pafta yapılarak tamamlanır.

Birinci derece çalışmaları yeterince ilerleyerek sürmekteyken, ikinci derece nirengisi için de gereği kadar geodezi postaları oluşturularak araziye çıkarılır. Her posta bölgesi içerisinde uygun mevsimlerde çalışarak gerekli bilgiyi elde edince, kış mevsimini geçirmek üzere başkent olan kente gelip oluşturduğu nirenginin hesaplanması ve gelecek yıl da yapacağı nirengi çalışmalarının proje ve bütçesinin düzenlenmesi ve yapımıyla uğraşır.

7. Hesaplamaya, bilinen birinci derece kenarlarından başlayarak ikinci derece nirengisi gözlemleriyle bulunan yatay açılar yardımıyla ilkönce (Löjand) yöntemine göre ikinci derece üçgenleri sonra bunlara dayanarak üçüncü derece üçgenleri ayrı ayrı çözümlenerek, hesap edilip bu üçgenlerin tüm kenarları birkaç yönden hesap edilerek saptanır. Bir dereceye kadar küçük oldukları için ikinci derece kenarları (7) ve daha küçük olan üçüncü derece kenarları (5) basamaklı logaritma cetvelleriyle hesap edilip, öncekiler (0,5) ve sonrakiler (1) metreye yakın bir doğrulukla elde edilir.

Kenarları böylelikle bilinince; yerinde ölçülerek bulunan zenit açılarına birinci derece noktalarının kotlarına göre genellikle (5) ondalıklı Logaritmalar yardımıyla ikinci ve üçüncü derece noktalarının yükseklik farkları ve kotları birkaç kez hesap edilip, doğruluğu araştırılarak ve (2) ile (1) metreye yakın bir doğrulukla saptanır. Coğrafi yerleri birinci derece nirengisinde olduğu gibi hesap edilip yalnız kenarlar küçük olduğundan ikinci derece noktalarının enlem ve boylamları (7), üçüncü dereceden olanların koordinatları da (5) ondalıklı logaritma cetvelleriyle saptanır. Ve her noktanın coğrafi yeri enaz iki kez doğruluğu araştırılmak üzere 1 : 2 metreye yakın bir doğrulukta bulunur. Bir ikinci derece postası; kuruluş biçimi yönünden birinci derece postaları gibi olup, anlatıldığı gibi, ölçüm ve hesaplamaların yapılabilmesi için yıllık (500) lira kadar bir harcama gereği ile bu süre içinde (2500) kilometre kare yani dört pafta büyüklüğünde bulunan bir alanın nirengisini oluşturup, hazırlayarak (400) kadar noktanın enlemleriyle boylamlarını ve kotlarını saptar.

Bu tasarıda anılan birinci derece nirengi, bizim bildiğimiz ve anladığımız birinci derecedir. İkinci derece olarak bildirilen noktalar; bugün kullanılmakta olan üçüncü derecedir. Şu halde Paşa merhum; asıl ikinci dereceden söz etmemiş demek olur. Tasarıdaki üçüncü dereceler ise; dördüncü derece demektir ki, bugüne kadar biz bunlara tafsilât (ileriden kestirme) noktaları diyoruz. (Abdurrahman)

Bir uzman topoğrafın sekiz ay içinde ortalama "160" kilometre karelik bir alanın 1/50.000 ölçeğiyle haritasını alabileceği düşünülürken, yukarıda anlatılan bir ikinci derece postası tarafından hazırlanan "2500" kilometre karelik bir arazi parçası topoğrafyasının aynı sürede tamamlanması için 16 topoğraf ile "2000" lira kadar bir harcamaya gerek bulunduğuna anlaşılır.

Bundan önce bildirildiği gibi "10.000" kilometre karelik yani "16" pafta büyüklüğünde bulunan bir arazi alanının birinci derece nirengisi bir posta ile bir yıl içinde yapıp, tamamlanabilir, Bundan ötürü bu alanın ikinci ve üçüncü derece nirengilerini de aynı sürede hazırlamak istenirse tüm bu işin; biri "birinci", ve dördü "ikinci" derece" çalışmalarında görevlendirilmek üzere "5" geodezi postası yardımıyla ve "2500" lira harcanarak yapabileceği açıkça bellidir.

Birçok zaman ve para harcanarak eskiden olduğu gibi istikşafı yapılarak kurulan bir nirengi; arzun biçim ve boyutuna ilişkin ve olağanüstü bir doğruluğu gerektiren tüm teknik araştırmalar ve yararlı bir girişim için başvurulacak bir kaynak olup, gerçekten onun kesin doğruluk derecesinde bilinen kenarları ve açıları, tepe noktalarının kot'larıyla enlem ve boylamları yardımıyla küreye benzeyen dünyanın biçim ve boyutu araştırıp, saptamak ve bununla uyumlu düzgün bir topoğrafya haritasının esası konulabileceği gibi çok büyük ölçekli olması gereken kadastro plânlarıyla mülki ve askeri işlere ilişkin yol, kanal, tren, kale....." gibi özel projeler için gerekecek topoğrafya plânları da alınıp, birleştirilebilir.

Geçmişte anlatılan kurallara göre nirengi oluşturulmasına ilk önce Fransızlar girişmiştir. Şöyle ki: Geçen yüzyıl başlarında Fransa ülkesinin çeşitli teğet düzlemler üzerine alınmış tüm emlak plânları, ve onsekizinci yüzyıl içinde "Kassini" ile oğlu ve torunu tarafından yeter derecede doğru bir nirengiye dayanarak yapılmış 1/86400 Tuvaz (1) ölçeğinde bir özel haritası varsada dağınık bulunan emlak plânlarının birleştirme, düzenleme ve zamana göre eksik olan Kassini haritası yerine gereksinmeler ve ilerlemeler ile orantılı bir topoğrafya haritası meydana getirmek ve bir de "metre" uzunluk birimini ortaya koymak amacıyla "Dölamber" ile "Meşen" in, (Dünkerk—Paris Bars olan) meridyeni boyunca oluşturdukları nirenginin dünyanın biçimi hakkında verdiği sonucu tüm Fransa içerisinde araştırılmış ve gözden geçirilmiştir. Harita kanavasını Fransa'ya en uygun olarak dönen bir elips yuvarlağına göre kurmak istenildiğinden bunun için amaca uygun inceleme bir nirenginin oluşturulması gerekmiş ve 1818 de işe başlanmıştır. Kırkbeş yıl kadar süren yıllık çalışmalarda 100 subay görevlendirilerek 1845 te birinci, 1863 te ikinci ve üçüncü derece nirengileri tamamlanmıştır. Çalışmaların sürdürüldüğü bu süre içinde derin bir inceleme sonucu olarak Fransa'da dünya yüzeyinin biçim düzensizliği bağdaşmayacak biçimde bulunduğu anlaşıldığından, zorunlu olarak önceden "Dölamber" in tüm küreye benzeyen dünyayı en iyi göstermek üzere saptadığı ve kabul ettiği (1/308,64) basıklığındaki dönen elips yuvarlağını, Fransa kanavasına esas kabul edilerek bir taraftan emlak plânları birleştirilmiş ve bir taraftan da düzenli topoğrafya ya uygun olarak 1/40.000 ölçeğinde çok doğru ve ayrıntılı bir kurmay haritasının alımıyla uğraşmıştır.

Sonradan küçültülerek... 1/80.000 ölçeğinde olmak üzere 1878 de tümünü basılacak yayımlanmış olan bu harita; 0,5x0,8 metre boyutunda olmak üzere (264) paftadan oluşmaktadır.

Adalar ile birlikte yüzey "olarak 3,5" milyon kilometre kareye yakın ve Fransa'nın yedi katına denk olan tüm Osmanlı topraklarının topoğrafya haritasının doğrudan doğruya yer üzerinde 1/100.000 ölçeğiyle alımı bile pek uzun bir zamana ve birçok para ve araca bağlı olup, bir de bu durumda ülkenin kimi bölümleri için katlanacak özveri'ye karşı alınacak sonuçta pek önemsiz kalır. Gerçekte; Suriye, Elcezire (Mezopotamya) ve Arabistanın bir takım büyük bölümü ve Trablusgarp'ın (Tripoli) büyük bölümü, yalnız aşiretlere (oymaklara) gezinti yeri olup ve kent köyden yoksun ve yolları az olduğundan topoğrafya ile ayrıntılarıyla gösterilmesi gerekmez. Bundan başka öteki bölümlerde bir takım içinde şimdilik acele etmeğe gerek olmadığı gözönünde bulundurulursa, Osmanlı topraklarının bir kıta özel haritasının alımında, çalışmaların en önce (36) ve (44) derece enlem daireleriyle, Paris'e göre (17) ve (44) derece boylam daireleri arasında sınırlı ve uzanmış olan ve yaklaşık (1.000.000) kilometre kare bulunan Rumeli ile Anadolu'ya inhisar edeceği sonucuna varılır.

Fransa'da işe başlanıldığı zaman gerçekten doğru bir Kassini haritasıyla tüm emlak plânları var olup bunlardan nirengi oluşturulmasında ve harita alımında pek çok yarar elde edilmişken kurmay harita-

(Tuvaz) — Metrik sistemin kabulünden önce Fransa'da kullanılan eski uzunluk ölçüsü; Paris'te değeri 1.949 metreydi.

sının ancak elli yıllık bir sürede meydana gelebileceği düşünülünce, bu gibi araçlardan yoksun bulunan Rumeli ve Anadolu için aynı yöntemde çalışmalara başlayıp, sürdürmek istenirse Fransa'nın yüzölçümü bakımından iki katı kadar olan bu geniş ülkenin 1/100.000 ölçeğiyle düzgün bir topoğrafya haritasının elde edilmesinde yüz yıldan fazlaya ve belki de bir milyon liradan çok bir paraya bağlı olup, bu ise zaman ve duruma uygun olamaz.

Birçok zaman ve parayı gerektirdiği ve yukarıda belirtilen sorunların çözümlenmesi ve hazırlanması askeri yönünden ve bayındırlık, orman, maden, içişleri, maliye, tapu ve kadastro, milli eğitim işlerini de ilgilendirdiğinden genel bütçeye konularak elde edilmesi arzu edilir. Önemli bir emir ise de yalnız elde işe yarar hiçbir doğru harita bulunmadığı böyle bir zamanda Rumeli ile Anadolu için her şeyden çok önemli ve gerekli olan olabildiği kadar az parayla biran önce ordumuzun gereksinmelerine yetecek, doğru bir özel harita meydana getirmek sorunudur. İstikşaf yöntemine uygun olarak 1/100.000 ölçeğinde alınacak bir harita da askeri gereksinmeye yeter.

Amaç bu biçimde belirince; oluşturulması gereken nirenginin anlatılan ince kuralları taşımasına asla gerek kalmaz. Gerçekten 1/100.000 ile alınacak bir Anadolu haritasında kabul edilebilir hatanın, sonraki ölçeğe göre "25" metre ettiği yani yer üzerinde bu çapta bulunan bir dairenin bile anılan harita kanvası üzerinde ancak bir nokta ile gösterilebileceği gözönüne alınınca, topoğrafya ayrıntılarının alımına yarayacak nirengi noktaları yerlerinin eskisi gibi kesin doğruluk derecesinde hesap ve saptanması konusu gereğinin pek fazla ve pek boş bir iş olduğu görülür. O halde anılan noktaların "25" metreye yakın bir doğrulukta saptanmalarında bir sakınca söz konusu olamayacağından oluşturulacak üçgen ağının yalnız ikinci ve üçüncü derece nirengi koşullarını içinde bulundurması ve hesaplara esas olan sayısal bilgilerin çalışmayla elde edilmesinde kullanılacak aletler ile yöntemlerin yalnız hızlı olması yeterli ve yerinde olup bu biçimde nirengi çalışması ve hesapları da olağanüstü bir hız kazanarak az parayı gerektirir.

"1896" yılı Eskişehir yakınında ince, teknik araçlar yardımıyla çok doğru olarak ölçülmüş ve belirlenmiş bulunan bazı ile bunun iki ucunun coğrafi koordinatları ve kotları yapılacak hesaplar için doğal olarak başlangıç kabul edilmek ve bir de aynı amaç ve aynı biçimde, Rumeli için "Vardar" vadisinde ve Selanik yakınında bir baz ölçmek gerekir; nirengi, bu iki baz'dan başlayarak ülkemizin ilkönce sınır ve kıyıları gibi haritaca en önemli ve çabucak yapılması gereken bölümlerine, götürmek ve genişletmek üzere aşağıda sunulacak konulara uyularak yalın ve hızlı bir biçimde oluşturulabilirse, istenilen doğruluk ve yoğunlukta olmak üzere az zamanda ve az harcamayla ellibin kadar nokta saptanıp elde edilebilir.

1—Rumeli-Anadolu üçgen ağının yalnız seyrekçe bir (esas nirengisi) ile buna dayanan (bir tafsilât nirengisinden) oluşması çalışmaların doğruluk ve hızı yönünden yeter derecededir. Esas nirengisini oluşturacak noktalar olabildiği kadar uygun üçgenler meydana getirecek ve arazinin birçok bellibaşlı noktalarını göreceği biçimde birbirinden "15:20" kilometre uzaklıkta olarak yüksek yerlerde seçilip ve gözlem istasyonu olarak kullanılır. Esas noktaları üç metre yükseklikte hedefli ve olabilirse aşağılarından eklemli şahıslar ile sadece işaret edilip anılan noktalarda durularak gözlem yapılacağı zaman alet koymak için bu işaretler oynak yerleri aracılığıyla yere yatırılır ve gözlem bitince tekrar kaldırılır.

Tafsilât nirengilerine gelince; bunlar esas nirengisi üçgenleri içerisinde bulunan yerin topoğrafyaca dikkate değer noktaları olup birbirlerinden "5" kilometre kadar uzaklıkta olmak üzere seçilir ve her biri en az üç uygun esas noktasından kestirilir. Tafsilât noktaları; ya minare, baca, kule, telgraf veya paratöner direği gibi, tek ağaç, höyük, sivrikaya..... gibi yer üzerinde bulunan işaretlerden yada buna benzer noktaların fazla yada eksikliği durumunda (1:2) metre yüksekliğinde uygun yerlerde kuru taş yada tuğladan yapılan koni'lerden, kesik konilerden yada nişanlı işaretlerden oluşur.

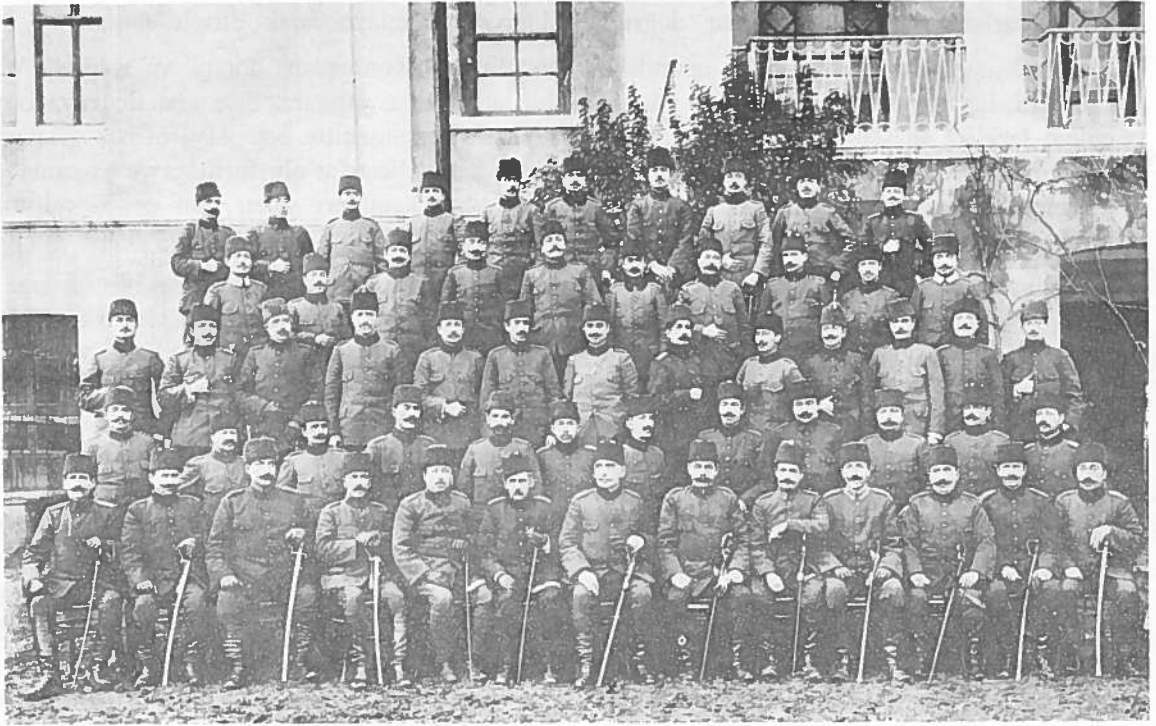
Her esas noktasına yalnız bir teodolit ve bir şemsiye ile gidilerek, alet nokta üzerinde şaküllenecek konular ve şemsiye ile korunduktan sonra etrafında görülen esas noktalarıyla ayrıntı noktalarının yatay yada zenit açıları, birinci noktalar için 4, ikinciler için 2 kez ölçülerek düzeltilir. Ve bu biçimde her esas üçgenin üç, her tafsilât üçgenin de yalnız iki açısı ölçülerek elde edilmiş olur. Böyle bir istasyona varmakla eskiden olduğu gibi gözlem için iki üç gün yeterlidir.

2. Açılar saptandıkça, esas nirengisinin üçgenleri; (Eskişehir) ile (Selânik) den başlayarak birbiri arkası sıra (Löjand) yöntemiyle çözümlenip bu nirenginin doğruluğu araştırılarak kenarları ve

bunlara dayanan noktaların kot'larıyla enlem ve boylamları ayrı ayrı hesap ve bu hesaplar için genel iikle (5) ondalıklı loğaritmalar ile yetinilir. Bu biçimde mezkür noktaların coğrafi yerleri hızla elde edileceği gibi istenilen doğruluğu da gereğinden çok taşırlar.

Tafsilât nirengisine gelince, bunun üçgenleri yalın ve küçük olup esas üçgenlere de dayandıklarından düzlem üçgenler gibi çözümlenerek ve yalnız kenarlar ile noktaların kotları hesap olunur. Bu niren- gide noktaların coğrafi yerlerini saptamaya gerek olmayıp, her nokta, enaz iki üçgene dayanarak bilinen yatay açılar ve kenarlar yardımıyla kâğıt üzerine geçirilir.

3—Nirengi genişledikçe gözlemler ve önceki hesapların doğruluğunu denetim ve sağlama amacıyla kıyılar yakınında, içerideki vadiler ile ovalarda uygun uzunlukta bir takım doğruluğu araştırma baz'ları seçilerek ölçülür ve deniz yüzeyine indirilerek esas nirengisine bağlanır. Birer uçların kot'larıyla enlem ve boylamları, ölçülüp hesaplanarak saptandıktan sonra karşılaştırılması gerekir.

"1912 de çekilen ikinci grup" Sağdan sola doğru :

Ön sıra - Yüzbaşı Hakkı, Önyüzbaşı Şemsi, Önyüzbaşı Alâaattin, Önyüzbaşı Rüştü, Kurmay Binbaşı Adem Vasfi, Binbaşı Mahmut, Albay Şevki, Yarbay Fevzi, Kurmay Binbaşı Abdurrahman, Kurmay Önyüzbaşı Süleyman Şevket, Önyüzbaşı Salih, Önyüzbaşı Abdurrahman, Yüzbaşı Sadık.

İkinci sıra — Yüzbaşı Mahmut Celal, Mustafa, Seyit Bahri, Kurmay Yüzbaşı Ahmet, İbrahim, Niyazi, Mehmet, Kıdemli Yüzbaşı Fuat, Kıdemli Yüzbaşı Avni, Sadri, Hafız Hakkı, Salih

Üçüncü sıra — Yüzbaşı Ferit, Feridun, Mithat, Nail, Veysi, Sabri, Mehmet Tevfik, Tahir, Nuri, Hüseyin, Nüzhet, Remzi, Fuat

Dördüncü sıra — Teğmen Fuat, Sait, Sait, Kâtip Hüseyin Hüsnü, Teğmen Tahsin, Necati, Hasan Sabri,, Halit, Muhittin, Nüzhet

Beşinci sıra - Teğmen Ali Rıza, Fehmi, İbrahim, Hidayet, Hüsnü, Ahmet Eyüp, Cemal, Raşit, İshak, Ulaştırma Teğmen Ahmet.

Bu baz'lar ya "İnvar" telinden yapılmış bir aygıt yada yapılış ve kullanışı daha ucuz ve kolay olan "4" m. uzunluğunda bölüntülü bir ağaç cetvel yada gerektiğinde yalın bir çelik ölçme şeridiyle ikişer kez dikkatle ölçülür, her birinin bu biçimde doğrudan doğruya ve nirengi aracılığıyla hesaplanarak bulunan iki değeri karşılaştırılır. Şeritle ölçmede yapılacak hata; tüm baz uzunluğunun en son 1/10.000 i kadar olabilir. Bu da amaca yeterlidir.

Rumeli içinde ve Anadolu'nun batı yakasında birkaç demiryolu hattı bulunduğundan; nirenginin bu yarısında doğruluk araştırma bazları doğrudan doğruya anılan hatlar üzerinde alınıp ve seçilirse onları ayrıca ölçmeğe gerek yoktur. Gerçekten bu hatlar; yapılırken çok doğru olarak kilometrelenmiş bulduklarından ovalar ile vadiler içine rarstlayan geçtiği yerler üzerinde baz alınmasına elverişli birçok düzlükler bulunarak esas nirengisine bağlanabileceği açıkca bilinir.

Kıyılarına yakın alınıp ölçülen baz'lar uçlarının kotları teodolitle doğrudan doğruya kıyıdaki denize gözlem yapılacak ve düz üçgen kurallarına göre kolayca gerçekleştirerek saptanabileceği gibi, Rumeli'de ve Anadolu'nun yarı batısı içerisinde de demiryollarının gayet doğru olarak bilinen nivelman sonuçlarından yararlanılarak anılmış kotlar doğrudan doğruya karşılaştırılarak düzeltilebilir.

Her karşılaştırma baz'ının bir ucunda bir teodolit ile "Konnassans dötan" ve Eskişehir'e göre ayar edilmiş iki kronometre yardımıyla güneş ve yıldızlara gözlem yapılarak doğrudan doğruya boylam, ve enlem farkları ve semt belirlenmesi, hesap sonucuyla karşılaştırılır. Karşılaştırma baz'ları üzerinde ve yakınında yapılacak olan öncesi çeşitli çalışmalar için ayrıca postalar oluşturmağa ve harcama yapmaya gerek olmayıp anılan işleri, nirengi postaları gerektiği kadar kendileri yapar. Bu çeşitli çalışmalar; elverişli mevsimlerde yapıldığında genellikle "10" günde biter.

Uzman bir posta başı emrine verilen ve oluşma biçimi aşağıda gösterilecek olan bir nirengi postası; "8 ay" arazide çalışarak "4 ay" İstanbul'da hesaplarla uğraşırsa, yıllık "400" lira kadar bir harcamayla "25000" kilometre kare olan her alanı yüz kadar esas nokta ile 1000 kadar tafsilât noktasının enlem ve boylamlarıyla kot'larını saptar ve hazırlayabilir. Bu esaslara göre bir müdür komutasında olmak üzere aynı düzende "4" posta gönderilirse yılda "1600" lira bir harcamayla "100.000" kilometre karelik yani Yunanistan topraklarının birbuçuk katını aşkın bulunan bir alanın nirengisi oluşturabilir. Bundan ötürü on yıl sonunda "16000" lira harcanarak "1.000.000" kilometre kare bulunan tekmil Rumeli ve Anadolu nirengisi tamamlanmış ve anılan nirengi üzerinde "50.000" kadar noktanın enlem ve boylamlarıyla kot'ları elde edilmiş olunabilir.

Postaların anlatılan hızla arazi çalışmalarını ve hesap işlerini yönlendirip yönetebilme'leri; ilkönce bir iki yıllık bir deney ve bu süre içinde elde edilecek alışıklığa bağlı bulunduğundan, bu konuyla bir likte akla gelmeyen durumlardan ötürü doğabilecek gecikmeler ve harcamalar, postaların alet, aygıt ve benzeri eksikliklerinin tamamlanması için, başında yapılacak satın alma, hesaplanarak ortalama önceki sayılara eklendiğinde; (Rumeli - Anadolu) nirengisi (24.000) lira kadar bir harcamayla sonunda (12) yılda meydana gelebilir. Bu ise elde edilecek sonuçlara oranla hiçbir zaman yardım edilmeğe değmez.

Bir topoğrafın günde (5) kilometre karelik bir arazinin istikşaf haritasını alabileceği ve dinlenme günü ile elverişsiz günler düşülmek üzere (8) ay içinde ortalama (200) gün kadar çalışılabileceği gözönüne alınmışsa yıllık ancak (1.000) kilometre karelik bir alanın haritasını meydana getirebileceği ortaya çıkar. Bu hesaba göre; yukarıda sunulup açıklandığı gibi, dört nirengi postasının (8) ay içinde nirengileneceği (100.000) kilometre karelik olan bir arazi alanının aynı zamanda inkişaf haritasının tamamlanması, yüz topoğraf ile bunların işlerini denetim ve birleştirmeye görevli (20) kadar postabaşıya gereksinime duyar, Ordumuzda ise, 1/100.000 ölçeğine uygun harita alımına alışmış küçük rütbeli (100) subay ile üstsubaylardan uzman 20 postabaşı bulunamayacağı gibi bunları yetiştirmede enaz beş yıllık bir iş olduğundan bu süre içinde nirengi ve istikşaf işlerinin birlikte ilerlemeyecekleri bellidir.

Anılan zorluklarla beraber; bütçemizin elverişsiz bir durumda bulunması gözönüne alınınca, istikşaf görevli subaylar ve üstsubaylar sayısının yavaş yavaş çoğaltılmak üzere başında sınırlı olması zorunlu ve bundan ötürü nirengi ve istikşaf işlerinin ilk önce Rumeli ve Anadolu'nun haritaca en ziyade gerekli görülen taraflarına gönderilerek ulaştırılması doğaldır.

Harita işlerini sonradan güvence ile yapıp ve yönetebilmek için düşünceme göre; bu yıl ile gelecek 1909 yılı içinde geodezi, topoğrafya ve kartografya işleri aşağıdaki gibi hazırlanıp düzenlenmesi uygun olur.

GEODEZİ İŞLERİ

1. Daha önce tarafımdan yapılmış bulunan Projeksiyon hesaplarında, aralıklar, yarım grad alınarak yalnız Rumeli ile Anadoluyu kapsamak üzere bir kanava çizelgesi düzenlenmişse de tüm Osmanlı topraklarının 1/100.000 ölçeğiyle kanavasını yanlışsız çizilebilmesi için anılan çizelgenin Interpolation hesaplarıyla onar dakika aralıklara göre genişletilerek tamamlanması kesin olarak gerektiğinden, anılan hesapları yaparak kanavaya ilişkin işleri görmek üzere şimdiden enaz iki kıdemli yüzbaşının geodezi arazi teknolojisinden sınavdan geçirilerek Dördüncü Şubeye katılması gerekir.

2. Mikrometreli büyüteçleri bulunan aletler ile açılar ölçümündeki olağan üstü doğruluk ve hızdan ötürü 1894 de Paris'ten getirilerek Genelkurmay kitaplığında korunmakta olan (6) büyük teodolitın yatay dairelerine birer çift mikrometreli büyüteci ekleyerek ve bunlarla beraber bulunan büyük ve küçük üç tane daire-i semtiye de onarıp temizlenmek üzere anılan aletler tümü bir an önce Paris'teki aletçi (Gotye'ye) gönderilerek ve ayrıca da burada teodolitler için varolan örneğe uygun birer kılıf yaptırılması gerekir.

3. Tüm nirengi çalışma ve hesaplarını yukarıda sunulan doğruluk ve hız içinde yapmak göreviyle gelecek marta kadar dört nirengi postası oluşturulup bunlardan herbirinin oluşum biçimine bir aylık olağanüstü harcamasının ve çeşitli aletler, aygıtları gösterir çizelge aşağıda çizilmiştir.

Bu dört posta kurmay albay rütbesinde bir müdürün gözetimi altında çalışıp adı geçene binbaşı rütbesinde bir de yardımcı verilir. Postabaşılarda yardımcıları, askeri okuldayken topoğrafya ve geodezi tekniklerinden en iyi numara kazanmış olanlardan seçilmek, bir de harita işlerinde dilek ve istekleri olup olmadığı önceden kendilerinden görüşlerinin alınması gerekir.

Adı geçenler; şimdiden Genelkurmay Başkanlığı Dördüncü Şubesine alınıp anılan şubede ; araziye çıkıncaya kadar kendilerine verilecek derslerle teorik bilgilerini tamamlarlar.

4— Sözü edilen çizelgeye göre nirengi postalarına verilecek geometrik aletlerden önemli olanları, önceden Paris'ten getirilmiş olduğundan, yöntem değişmemek için var olmayanları, özellikle Selanik yakınında ve bağımsız olarak başka yerlerde alınacak önemli baz'lar için gereken "İnvar" dan yapılmış ölçü aygıtının Fransa'dan satın alınması uygundur.

Bu bakımdan ; müdür ile yardımcı için yedek olarak birer takım fazla olmak üzere bu yıl sonuna kadar ısmarlanıp satın alınacak aletler vesaire listesi aşağıda gösterilmiştir.

- 2 Takım; İnvar'dan yapılmış baz ölçme aygıtı
- 5 Büyük şemsiye
- 5 Kronometre
- 4 Tel çubuklarla beraber çelik ölçme şeridi
- 4 Ağaç ölçme cetveli ayrıntılılarıyla
- 20 Nişancı işaret
- 5 Termometre
- 5 Metal barometre
- 5 Çekül
- 10 Beş ondalıklı loğaritma cetveli
- 5 1/50.000 ,1/100.000 ölçeklerine göre bölüntülenmiş şimşir cetvel
- 5 Büyük cetvel
- 10 Gönye
- 5 Pergel
- 5 Cetvel kalem (Triling)
- 5 Grada göre bölüntülü iletke
- 5 Mürrekkep şişesi
- 5 Resim tahtası
- 5 Çakı
- 5 1909 senesine özgü Konnesans dötan (Yıldız Takvimi)

BİR NİRENGİ POSTASI

Posta Personeli	Personelin görevleri	Bir aylık olağanüstü harcama	Postaya verilecek alet ve edevat
1 Kurmay Binbaşı veya Önyüzbaşı	Postabaşı yardımcı (gözlem ve hesaplarla görevli)	1200 kuruş	Birden fazla teodolit, sehпасıyla (var)
1 Mümtaz Önyüzbaşı yada Yüzbaşı	Koruma ve ulaşım görevli	800 kuruş	1 büyük şemsiye (Satin alınacak)
4 Muhafız atlı er	Kılavuzlukla görevli	360 kuruş	1 kronometre (Satin alınacak)
2 Atlı Jandarma	Duvarcı taşı, marangoz	180 kuruş	1 yirmi metrelik ölçme şeridi. (satin alınacak)
4 İstihkâm eri	Taşıma hizmetinde görevli	360 kuruş	1 dört metre uzunluğunda bölüntülü ağaç cetvel (Satin alınacak)
4 Ulaştırma eri	Postabaşı ile yardımcıya özgü	360 kuruş	10 çelik çubuk dört nişancı işaret (Satin alınacak)
2 Binek hayvanı (1)	taşıma için	300 kuruş	1 termometreli metal barometre (Satin alınacak)
6 Yüklü hayvanı		900 kuruş	2 tane beş ondalıklı logaritma cetveli (Satin alınacak)
	İşaretler ve benzeri için yapılacak olağanüstü harcama	4460 kuruş	1 1909 yılına özgü Konessans dötan (YıldızTakvimi) (")
		540 kuruş	Gereği kadar : çizim gereçleri, kağıt ve benzeri. Gereği kadar : Marangoz ve duvarcı aletleri
"5000" kuruş toplam.			
(1) Bir defaya mahsus olmak üzere binek hayvanları için biner kuruş ücret verilir.			

Bunlardan başka gereği kadar; sert ve yumuşak kurşun kalem, yazı kalemi, tarama kalemi, lâstik, yazı mürekkebi, çini mürekkebi, mavi ve kırmızı boyalar, resim kâğıdı, kareli kâğıt, parşömen kâğıdı, karbon kâğıdı, muşamba, yazı makinası kâğıdı, zarf, gözlemlerin yazıldığı defterler, kazma, kürek, kaldıraç, destere, burğu, keser, mala... ve benzerleri.

5 — Dört posta birlikte gelecek 1909 yılı Nisan'ında Eskişehir'e yollanarak 1896 yılı bu kentin etrafında oluşturulmuş bulunan nirengi için de dört ay kadar çalıştırılıp anılan postaların sonradan başlı başına görecekları işler, ilkönce yönlendirilip düzenlenmesi gerekir. Postalar ; bu süre içinde yukarıdaki çizelgede yazılı olan aletler ve çeşitli araçların kullanış ve uygulamasını ve bir Baz'ın yatay ve düşey açılarının ölçülmesini ve bir noktada güneş ve yıldızlara göre kesin zamanın meridyen ile gerçek semt açısının ve enlem ile coğrafi meridyenin saptama yönteminin aynı biçimde iyice saptayıp sonra kronometrelerini karşılaştırarak Eskişehir yerel zamanına göre ayar ve işlerini bu kentin baz'ına dayanarak hazırlığını yapıp her biri kendisine ayrılacak olan bölgeyi izleyerek, yukarıda yorumlanıp açıkca anlatılan koşullar içinde, Anadolu nirengisini oluşturup genişletmeğe başlar. Ve böylelikle dört ay arazide çalışırlar.

Kış mevsimi geldiğinde; postalar İstanbul'a getirilerek 1909 yılı sonuna kadar Genelkurmay dairesinde nirengi kenarlarının ve noktalarının coğrafi koordineleriyle kot'larının hesaplanmasında çalıştırıldığı gibi çalışma sırasında elde edilen beceri sonucuna göre bir geodezi yönetmeliği kaleme alınır. Ve bir de 1910 yılı, Rumeli nirengisine başlanarak ve Anadolu nirengisini devletçe istenilen yönlerde doğru genişletmek için gereken projeler düzenlenerek hazırlanır.

"TOPOĞRAFYA İŞLERİ

1. Geçmişe göre 1909 yılı Eskişehir; ve 1910 yılı Selânik yöresinden başlayacak ve oluşturulacak olan Anadolu ve Rumeli nirengileri ancak ertesi yıl içinde yeter derecede genişletilebileceğinden, harita alımı çalışması, istenilen yönlerde 1910 yılından önce başlayamaz. Yalnız, bu çalışmaları istenilen kurallar altında güvenle yapılması topoğrafya istikşafı işlerine görevlendirilecek olan subayların önceden bu işlere alışmış bulunmalarına bağlı olduğundan bunların 1906 yılı Eskişehir yakınında eğitilmeleri gerekir.

Bu kentten geçen (Ankara) tren hattı boyunca 1896 da nirengisi hazırlanmış iki pafta var olduğundan 1909 yılı bu paftalar içinde çalıştırılmak üzere bu yıl sonuna kadar iki topoğrafya eğitim postası oluşturulur.

Kurmay Yarbay rütbesinde öğretici bir müdürün gözetimi altında bulundurulacak olan bu iki postadan her biri aşağıda belirtildiği gibi kurulmuş bulunur. Müdür ile postabaşılar topoğrafya teorisi ve uygulanmasıyla aşikanlık kazanmış ve uzman üstsubaylardan alınmasının söylenmesine gerek olmayıp, topoğrafya subaylarına gelince; bunlarda askeri okuldan topoğrafya bilimi teorisinden en iyi numara kazanmış olanlardan ve topoğrafya işlerinde istekli bulunanlardan sınavla seçilmesi gerekir.

2. Topoğrafya eğitim postalarına verilecek geometrik aletlerden çoğu, 1896 da Paris'den getirilmiş olduğu nedeniyle var olup bu sene sonuna kadar ısmarlanması ve satın alınması gerekenlerle bulunmayan aletler ve gereçler de şunlardır: 10 istikşaf takımı, 10 1/50.000 ve 1/100.000 ölçeklerine göre bölünmüş şimsir cetvel, 10 grada göre bölünmüş iletke, 10 harita mukavvası, 20 gönnye, 10 pergel 10 cetvel takımı, 10 hokka, 10 çakı ve gereği kadar (sert ve yumuşak kurşun kalem, yazı kalemi, tarama kalemi, silgi, yazı mürekkebi, çini mürekkebi, mavi, kırmızı, kiremidi yeşil boyalar) vatman kâğıdı, kareli kâğıt, aydınger kâğıdı, karbon kâğıt, muşamba, bayağı yazı kâğıdı, zarf, gözlemlerin yazılacağı ve krokilerin çizileceği defterler.....

3. Topoğrafya eğitim postaları; geodezi postaları ile birlikte 1909 yılı Nisanında Eskişehir'e yollanarak 1896 da nirengileri hazırlanmış bulunan Eskişehir ve Ağapınarı paftaları içerisinde (8) ay kadar aşağıdaki düzene göre eğitilir.

BİR TOPOĞRAFYA POSTASI

Posta Personeli	Personelin Görevleri	Bir aylık olağanüstü harcama	Postaya verilecek aletler ve gereçler
1 Binbaşı	Postabaşı : Eğitici	1200 Kuruş	5 eklimetre sahpasıyla (var) (Eğimleri ölçmeye yarayan bir tür Topoğrafya aytıtı.)
5 Yüzbaşı	Topoğraf	3000 Kuruş	5 semsiye (var)
5 Teğmen	Topoğraf yardımcısı	2000 Kuruş	5 plâçete sehpaşıyla (var)
12 Atlı	Komutanlık emrinde görevli	1080 Kuruş	5 düzeçli mstru (var) (plânçete üzerinde kullanılan dürbünlü bir tür Topoğraf ölçü aleti.)
6 Atlı Jandarma	Klavuzluk işlerinde görevli	540 Kuruş	5 deklentuar (var) (plânçete üzerinde kullanılan yalın bir tür topoğraf ölçü aytıtı) Bu aytıt; bölüntülü ağaç bir cetvel üzerine konulmuş olan bir düzeç ve ayar mandallarıyla bir ucunda 3 delikli; ötekinde, ortasından geçirilmiş bir kıl ve iki kenarda çetnikler bulunan metal cetvelciklerinden oluşan aytıt.)
11 Binek hayvanı (1)	Postabaşıyla topoğrafraflar için	1650 Kuruş	5 Montalan cetveli (var) (Eğik uzaklıkları düze çevirmek ve yükseklik farklarını hesaplamak için hazırlanmış olan çizelge)
6 Ulaştırma eri	Taşıma işlerinde görevli	1080 Kuruş	5 ölçme aytıtı (var)
6 Yük hayvanı	Eşya ve edevatın taşınması için	900 Kuruş	5 İstikşaf takımı seçilerek satın alınacak.
	Düşülmeyen harcama	11450 Kuruş 550 Kuruş	5 madeni barometre (var)
	Genel Toplam	12000 Kuruş	Gereği kadar : Çizim gereçleri ve kağıt ve benzeri.

(1) İlk defaya mahsus olmak üzere biner kuruş ücret veriliyor.

KARTOĞRAFYA İŞLERİ

1909 yılı, bir eğitim yılı demek olduğundan ötürü, paftanın düzenli haritalar yönteminde olmak üzere temize çekilerek basımı, 1909 da başlayabilip bunlardan ötürü o zamana kadar bu işlere hazırlanmak üzere bu yıldan itibaren el işlerine yatkın ve oldukça teknik bilgisi olan küçük rütbeli en az iki seçkin subayın yirmişer lira maaşla Fransa Coğrafya Dairesinin Kartografya Şubesine gönderilerek bir yıl kadar orada haritaların düzlem ayrıntılarıyla kabartmalarının ne biçimde çizilerek temize çekip ve sonra hangi yöntemlerle basıldıklarını görüp yaparak öğrenmeleri gerekir.

(Bu yıl ile, 1909 yılı içinde harita işleri için katlanılmak gerekli olan olağan üstü harcama)

(8) ay çalışma süresi için geodezi müdürüne	136 lira altın.
(8) ay çalışma süresi için geodezi yardımcısına	96 lira altın.
(8) ay çalışma süresi için dört nirengi postasına	1600 lira altın.
(8) ay çalışma süresi için topoğrafya müdürüne	120 lira altın.
(8) ay çalışma süresi için iki topoğrafya eğitim postasına	1920 lira altın.
(8) ay çalışma süresi için kurulun hesap ve yazı işlerinde görevli	48 lira altın.
Bir yıl süreyle Kartografya öğrenimi için Fransa'ya gönderilecek iki subaya	480 lira altın.
TOPLAM	<u>4400 lira altın.</u>

Yukarıda sunulan alet ve gereçleri satınalmak ve değişiklikler için 1600 lira altın.

GENEL TOPLAM 6000 lira altın.

Haritamıza ilişkin olmak üzere yukarıda açıklanan çeşitli işler sunulduğu gibi yapıp yöne-tilirse; öteki uygar ülkelerde olduğu gibi, bir iki yıl içinde ülkemizde, geodezi, topoğrafya ve kartoğrafya işlerini teknik koşullar altında görebilecek bir Askeri Coğrafya Encümeni meydana getirilebileceği açıkça bellidir. 1 KASIM 1908

Burada sona eren taslak,
aslına aynen uygundur.
Abdurrahman.

Genelkurmay Başkanlığı
Dördüncü Şubesinde görevli
Kurmay Albay
Ahmet Bincan oğlu Mehmet Şevki

Zeki Paşa ; yukarıda aynen yazılar tasarımı kendi yazısına iliştiirerek Genelkurmay Başkanlığına sunduktan sonra, Şevki Beyle beraber ortaklaşa tasarının gerçekleşmesine çalışmaktan geri kalmadılar. Gerçi tasarıda uzun uzadıya her şey anlatılmış ve hiçte çok olmayan harcama toplamı içinde gösterilmişse de, ister istemez bu girişimin de suya düşeceği sanılmakta ve çünkü bu derecede düzenli ve büyük bir işin başarılamayacağına şimdi bile inanılmaktaydı!...

Gerçi harcama, öyle sanıldığı gibi Osmanlı bütçesinde büyük bir yük değildi. Ancak içinden içine kaynayan inkilâp fenalıkları her tarafta sezilmekte ve böylelikle; zamanında Sultan Hamit'in dağıttığı bir kurulun tekrar canlanmasına ait kararın altındaki imzası bulunanlardan bir gün soru sorulabileceği düşünülmekti.

Bu düşünceleri ve düzenli haritacılığa karşı olanların çalışmalarını anlamış olan Zeki Paşa ile Şevki Bey bu bakımdan var kuvveti pazularına vererek ilgililer yanında sürekli olarak çalışmışlar ve Genelkurmay Başkanıyla İkinci Başkanının benimsemelerine karşın en sonunda başarabilmişlerdir. **BUNDAN ÖTÜRÜ; HARİTA DAİRESİNİN GERÇEK İLK KURUCULARI İŞTE BU İKİ KİŞİDİR.**

Zeki Paşa; Genelkurmay Dördüncü Şube Müdürü bulunduğu için girişimlerinde çok etkili olmuştur. Bundan ötürü 1909 yılı başlangıcında ilk kez olarak resmi olmayan bir (Harita Kurulu) kuruldu. Adı geçen Dördüncü Şube Müdürlüğünü korumakla beraber vekaleten Harita Kurulunun Başkanlığını da üstlenmiş ve Şevki Bey'de Geodezi Müdürlüğüne atanmıştır.

Zeki Paşadan, Şevki Beyden, basımevi müdürü Neşet Beyden oluşturulan bu kurula 28 Mart 1909 tarihinde, Manastır Harb Okulu topoğrafya öğretmeni olup Hicaz'dan dönen Kurmay Binbaşı Abdurrahman (kitabı yazan) da katılmıştı. Harita kurulunun bu ilk kurucuları beraberce mart içinde toplanarak bir ay sonraki çalışmanın temellerini hazırlamaktayken "31 Mart" olayı çıkmış, ve bunun sonucundan olarak süren beş aylık padişahsız geçen süre yüzünden Şevki Beyin tasarısında anılan Eskişehir ve Selanik çalışmalarının geri bırakılması gerekmiştir. Çünkü üzücü olayın doğurduğu yönetimdeki güçlük nedeniyle ancak Ağustos'a doğru işlere başlama olanağı ortaya çıkmıştı ki, bu kurallara göre daha çok zaman geçirilmeyerek hemen Bakırköy taraflarında işe başlamak gerekmiştir.

Bununla birlikte; personel meselesi kendisini sezdiriyordu. Buraya bağlanacak olan subayların yasal hakları ne olacaktı. Yükselme ve ilerleme sorunları ne yolda yapılacaktı. Bunlar tamamen belirgin değildi. Öte taraftan Meşrutiyetin ve 31 Mart olayının ortaya koyduğu iki neden'den, olayın etkilerini çözümlenmede güçlük çekiliyordu. Özendirilen subaylar, orduda kalmayı, güya bir uyuşukluk saydıkları haritacılığa üstün tutuyorlardı. Gelenlerin de ne dereceye kadar kalacakları bilinmiyordu.

İşte bu durumda bulunan Harita Kurulunun görevi; gereksinmenin ivediliğinden ötürü, özellikle o zaman ki ülkemizin genişliği, bayındırlık derecesi, çeşitli bölümlerinin önemlilik dereceleri ve mali gücü gözönünde bulundurularak az zamanda düzgün bir harita meydana getirmek ve buna gerekli nirengiyi ancak hata sınırı içinde bulunacak biçimde oluşturmak ve topoğrafik çalışmalarda da aynı kuralları içermek biçimleriydi. Bundan ötürü nirengiden başka hemen bir de topoğrafya şubesi meydana getirilmiştir. Sonradan gerekli görüldüğünden 1911 yılında bir de (İstikşaf şubesi) eklenmiştir.

Harita Kurulu oluşur oluşmaz; ivedilikle Paris'ten bir (İnvar) ölçme aygıtıyla, coğrafi yer saptanması için kronometreler ve harita alımı için yeni buluş olan stadyalı geliştirilmiş mistura'lar ve öteki alet ve aygıtlar getirildiği gibi, önceden Genelkurmay kitaplığına taşınmış olan teodolitler, daire-i semtiyeler de tekrar geri aldırılmıştır.

Genelkurmaya verilen tasarı esaslarına göre çabucak işlere başlamak için akılcı ve izlenmesi kolay bir program hazırlamak gereksinmesini duyan Harita Kurulu; daha sonra yazıp onaya sunacağı ayrıntılı yönetmeliğin yalnız teknik esaslarını yedi madde üzerinde özetleyerek Genelkurmaya sundu.

TEKNİK YÖNERGENİN ÖZETİ

Tüm askeri yerlerin "1/25.000"; Rumeli ile Anadolu, Suriye, Irak'ın 1/50.000 ve Arap Yarımadası ile Trablusgarb'ın 1/ 100.000 ölçekleriyle düzenli topoğrafya haritalarını azar azar ve ancak işin önemine göre, tekmil Asya'daki Türk toprakları ile Trablusgarb'ın ivedilikle 1/200.000 ölçeğiyle bir istikşaf haritasını alıp tamamlamak.

Bununla birlikte; Balkan savaşından sonra elimizde kalan Rumeli bölümü pek küçük bulunduğundan, buralarının da tümünün 1/25.000 ölçeğiyle yapılmasına karar verilmiştir.

Haritalarımızda başlangıç meridyeni olarak; Ayasofya kubbesinin aleminden geçen meridiyen dairesi kabul olduğu gibi, Fransız kurmay haritalarında kullanılan ünlü Bonn inkişafı (Projection Bonne) da yeğ tutulmuştur. Tüm paftaların boyutu; "50x40" santimetre olarak kararlaştırılmıştır.

Bundan başka; yukarıda ana çizgileriyle kısaca yazılan işleri meydana getirmek için, Fransız yönetmeliği değiştirilip çevirilerek teknik personele dağıtılmıştır. Yönetmelik aşağıdaki maddeleri içeriyordu.

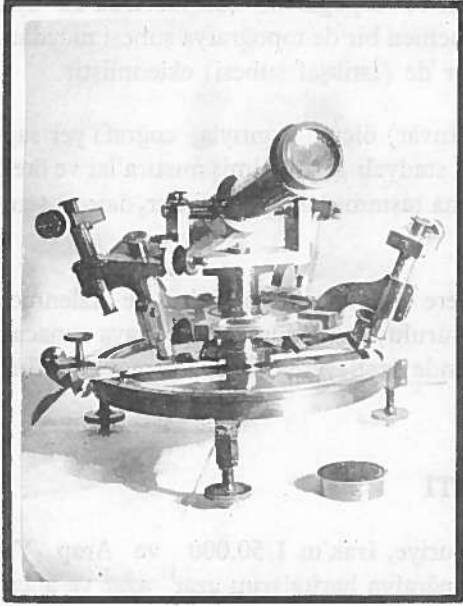
1— Her baz; invar aygıtının yalnız bir teli ile ardı ardına üç kez ölçülecek ve ortalama değeri alınacak.

2— Birinci derece nirengisinin yatay açıları, bir grad saniyesini veren mikroskoplu daire-i semtiye aletiyle ve yükseklik farkı saptanmasına ilişkin olan tüm zenit açılarıyla ikinci derece nirengisi yatay açıları 10 grat saniyesini değerlendiren teodolitler aracılığıyla ölçülecek.

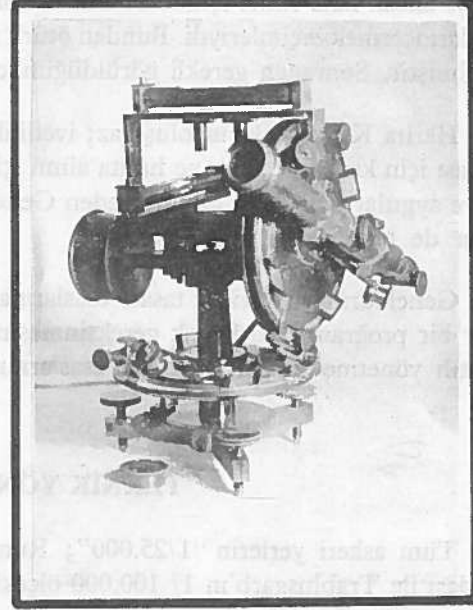
Gerektiğinde; bir noktanın enlemi ve bu noktanın başka bir nirengi noktası arasındaki kenara olan gerçek semt açısı için, güneş ve yıldızlara gözlemlerle, doğrudan doğruya anılan teodolitler kullanılacak ve ortalama zamana göre yarım saniyeyi vuran kronometrelerden yararlanılacak.

3— Alınması istenilen haritalar için şimdilik yalnız ikinci derece veya seri bir nirengiye dayanılacak ve bu nirengiyi oluşturan üçgenlerin açıları ve zenit açıları, dört veya iki kez ölçülecektir. Nirenginin kenarları ve tepe noktalarının kod'ları ve coğrafi enlemleri ile boylamları, gerektiğinde bunların koordinatları ve kenarların gerçek semtleri beş basamaklı logaritmalar ile hesap edilecek.

4— Birinci derece nirengisinin açıları "20"kez ölçülecek. Yalnız bu nirenginin sürekli olarak oluşturulması, ve ikinci derece nirengisinin ona dayandırılması birçok yıllarda gerek olduğu ve bağlı bulunduğu, bu durum, esas alınmış olan ivedilik kuralıyla bağdaştırılmayacağından; birinci derece nirengisinin genel olarak oluşturulması ancak uzakca bir gelecekte düşünülecek.

Fransız "Gotye-Gautier" yapımlarından ilk kez alınan daire-i semtiyeler olup doğrudan doğruya dört ve dolaylı olarak 0,1 grad saniyesini verme yeteneğindedirler. Beş tane tamburla donatılmışlardır.

Fransız "Gotye- Guatier" yapımlarından ilk kez alınan teodolitler olup doğrudan doğruya 20 ve dolaylı olarak 10 grat saniyesini verme yeteneğindedirler. Dürbünleri merkez dışıdır.

Bununla birlikte; anılan birinci derece nirengisi gerektiğinde özel bir amaçla oluşturulması gerekirse, yatay açıları "10" ve düşey açıları "5" silsile ile ölçülecektir. Ve şimdilik bu kadarla yetinilecek. Bununla birlikte on silsile ile de olsa, birinci derece nirengi hesapları on basamaklı logaritmalarla yapılacaktır.

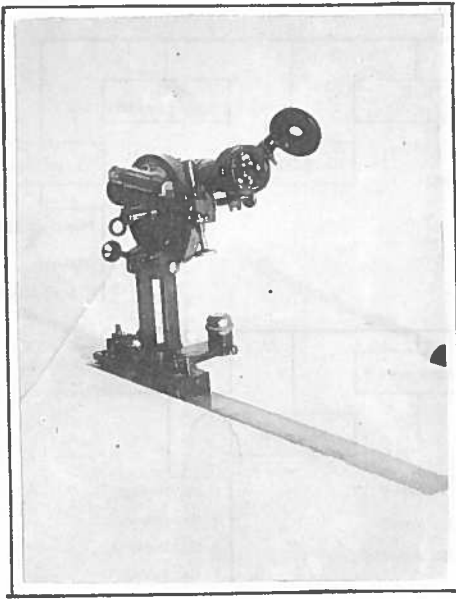
5— Ayasofya Kubbe-i aleminden geçen meridyen dairesine bağlı olan tüm nirengi noktaları; Bonn projeksiyon yöntemine göre coğrafî enlem ve boylamı yardımıyla paftalar üzerine geçirilerek Avrupa ve Asya'daki Türk topraklarının içinde bulunup 1/25.000 ölçeğinde göre haritalarının alınması gerekli bulunan kentler; anılan Ayasofya meridyenine yanlışsız olarak bağlanamazlarsa, bu konu sonra sağlanmak üzere oralarda bağımsız nirengiler oluşturulacak.

Böyle bir nirenginin uygun görülen bir notkasından birbirine tamamen dik birer (doğu-batı), kuzey-güney) çizgileri niteliğinde iki eksen çizilerek (apsis-ordinatlar) bunlara göre hesap edilecek ve esasen büyük alanlar kaplamayacak olan bu gibi nirengilerde arzın küreselliği de gözönünde bulundurulmayacak.

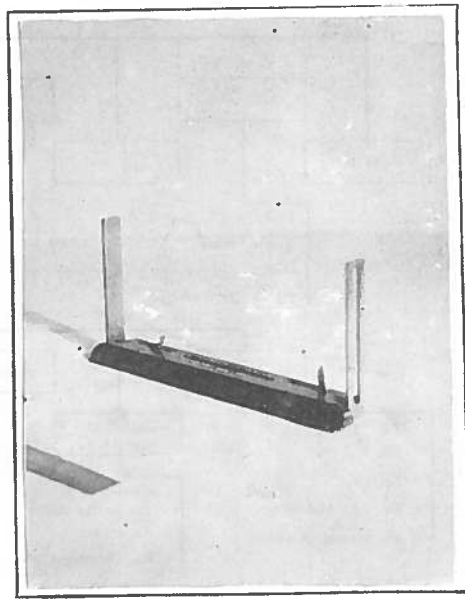
6— Kot ve Nivelman işlerinde esas olmak üzere, deniz kenarında bir takım gel-git ölçekleri kurmak ve fakat uzun uzadıya deney ve incelemelerden vazgeçerek, kıyı yöresinde yalnız uygun kıyı noktalarına dikilmiş ve nirengiye bağlanmış birtakım nişancalı işaretlerin yaklaşık olarak denizden olan yüksekliği ölçülmekle yetinilecek ve ülke içinde özellikle demiryolları üzerinde demiryolu ortaklıkları tarafından nivelmanla saptanmış kotlardan yararlanılacak.

7. Yukarıdaki esaslara göre oluşturulacak nirengiye dayanarak yapılacak düzgün topoğrafya haritalarının alımı için Fransız yapısı (Alidade Holometrique) denilen stadyalı geliştirilmiş mstra aleti ve buna özgü altıgen biçimindeki plâncete; ve istikşaf haritaları için de yine Fransa'da kullanılan (Alidade Nivelatrice) yani nişancalı yalın mstra ve buna özgü altıgen plâncete kullanılacak. Gereken istatistik bilgisi yerel hükümetten alınacak.

Arazide çalışma için nisanın birinci gününden kasım'ın sonuna kadar olmak üzere sekiz ay ayrılmıştır. Postalar kışın İstanbul'da toplanarak hesaplar ve çizimler ile uğraşacaklardır. Aynı zamanda subaylara dersler ve kurslar verilecektir.

Fransız yapımlarından
"Alidad Holometrik"

Fransız yapımlarından
"Alidad Nivelatris"

Yukarıdaki yedi maddede özetlenen teknik yönetmeliği açıklama amacıyla söyleyelim ki : birinci derece nirengisinden amaç, şimdiki durumda bildiğimiz ve anladığımız birinci derecedir. O tarihlerde birinci derece nirengileri hemen her tarafta silsile yöntemiyle gözlem yapılabildiğinden geçici yönergede de o yolda yazılmıştır. Bunların kenarları 50 ve hatta 60 kilometreye kadar büyük olur. 1930 yılından itibaren silsile gözlemleri yerine (Combinaison) gözlemleri kabul edilmiştir.

Yine yönergedeki ikinci derece nirengisinden amaç; bugünde üçüncü derece dediğimiz ve kenarları yedi sekiz kilometreyi geçmeyen bildiğimiz nirengi noktalarıdır. Bundan ötürü, birinci ile üçüncü arasında bugün yapılan ikinci derece nirengiye gerek görülmemiş demektir.

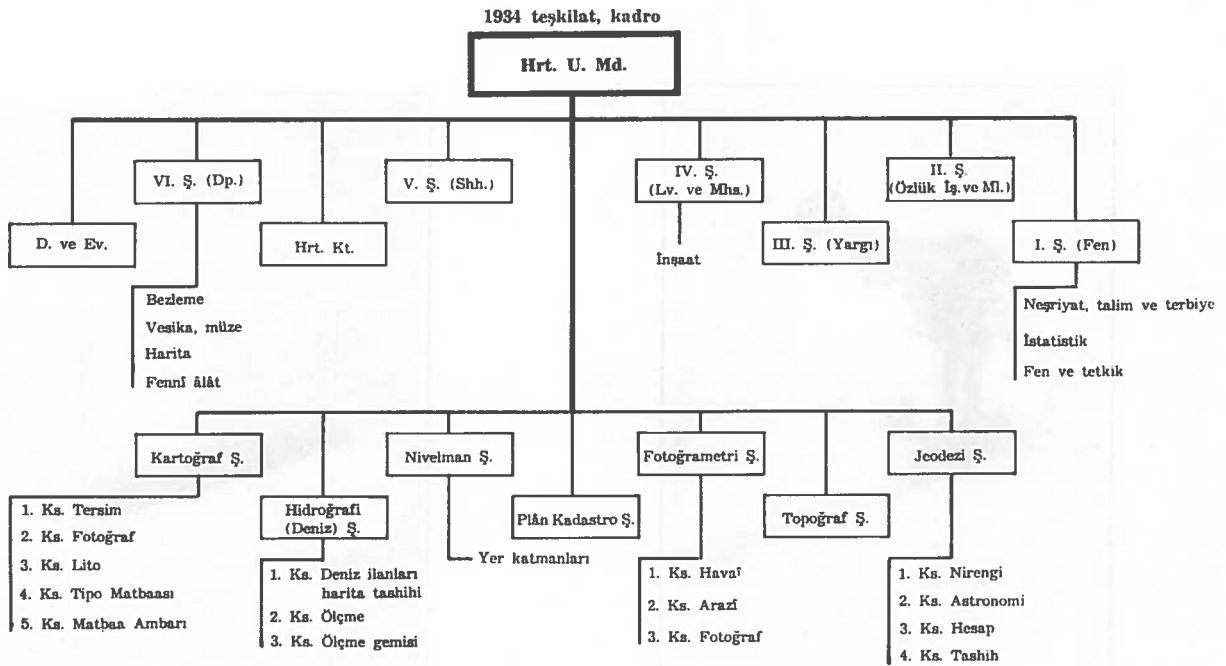
—”İLK HARİTA KURULU BİÇİMLENİYOR”—

“1909”

“Bütçesi 487634 kuruş”

İlk Harita Kurulu; yukarıdaki gibi (1325-1909) yılı mart başlarında kurulmağa başladığı zaman gerek personel ve gerek öteki Levazım işlerine girişti. Özellikle araç ve gereç gereksinmesi için büyük çalışmalar yapıldığı sıralarda 31 Mart olayı ortaya çıktı. Ve işler büsbütün alüst oldu. Bununla birlikte; Harita Kurulunun varlığına dokunulmadı. İlk günlerdeki kaygılar geçtikten sonra, Şevki beyin aracılığıyla Zeki Paşa tekrar personel ve Levazım gereksinmelerini sağlamağa başladı. Bu işler devam ederken; ”Harita Kurulu Yönetmeliği” adıyla tasarlanan yönerge yazılarak 7 Ağustos 1909 tarihinde Genelkuruma sunuldu. Bu yönerge; tarihsel bir önem taşıdığından aynen yazıyoruz :

Harita komisyonunun Kuruluş Biçimiyle teknik ve yönetim işlerine ve personelinin çalıştırılma biçimlerine ilişkin Yönetmeliktir.

(BİRİNCİ BÖLÜM)

Harita Kurulunun Amaç, Kuruluş Biçimi ve Personelin Genel Görevleri

1. Harita Kurulu; Genelkurmay Başkanlığının Yedinci Şubesine bağlıdır. İlk emirde Kurulun işleri küçük çapta bulunacağından gereği gibi kurulup ilerleyinceye kadar ayrıca bir başkan atanmasına gerek olmayıp Yedinci Şubenin Müdürü, aynı zamanda Kurulun başkanlığını yapabilir.

2. Kurulun Görevleri.

a. Bütün Osmanlı topraklarının haritasını yapımı.

b. Gerek Harita Kurulunun ve gerek hükümet dairelerinin çalışma ürünü olup Osmanlı ülkesinin topoğrafya ve Coğrafya görünümüne ilişkin Yedinci Şubece toplanıp birleştirilecek olan bütün dökümanların zaman ve durumun gereğine göre iyileştirme ve tamamlanması.

c. Nirengi ve topoğrafya noktalarında gökyüzü olayları ve mıknaş gözlemlerinin yapılması ve sonucunun toplanması ve birleştirilmesi.

d. Osmanlı topraklarında etnoğrafi bakımından coğrafi inceleme yapılmasıyla genel özeti- nin sıralanıp gereğine göre yayınlanması ve buna gerekli bütün bilgilerin hazırlanmasıdır.

3. Harita Kurulu; bir başkanın emri altında olmak üzere aşağıdaki gibi iki bölüme ayrılır.

a. Nirengi bölümü,

b. Topoğrafya bölümü.

Bu bölümler doğrudan doğruya postalara bölünür. Bir topoğraf postası 3:5 takıma ayrılmıştır. Ülkenin çeşitli yönlerinde arazi üzerinde çalışılırsa bölümlerin sayısı çoğaltılabilir. Şu kadar ki; teşkil olunacak bu bölümlerin güç ve takatları da işin gereğine göre saptanır.

4. Harita Kurulunun genel merkezi İstanbul'dur.

5. Birlik ve askeri dairelere ilişkin yöntem ve genel düzenle, orduda uygulanmakta olup yönetim ve emir komuta ve saymanlığa ilişkin bütün emirlerin bu yönetmelik yargılarına aykırı olmayan maddeleri Harita Kurulu hakkında geçerlidir. Arazi üzerinde çalışan nirengi ve topoğrafya bölümleri müdürleriyle posta ve takım başları ayrı yerlerde buldukları; ceza konusunda aynı rütbede bulunan bağımsız bir birlik komutanının yetkilerini taşır.

GÖREVLİLER

6 — Personel :

Adet

1 — Harita Kurulu Başkanı

1 — Nirengi bölümü müdürü

1 — Nirengi bölümü müdür yardımcısı

1 — Topoğrafya bölümü müdürü

1 — Topoğrafya bölümü müdür yardımcısı (1909 bütçesine katılmış değildir)

1 — İdari İşler Amiri

1 — Muhasebe memuru

1 — Başçavuş

2 — İdari İşler Amiri yardımcısı çavuş (her bölüme bir Amir yardımcısı çavuş verilir.)

1 — Teğmen (Erlar ve hayvanların iskan, iaşe ve yönetimini düzenlemeğe memur)

(Arazi mevsiminde yukarıdaki memurlara verilecek erler ve hayvanlar)

- 5 — Süvari eri (Başkan ile bölüm müdürleri ve yardımcıları için)
- 5 — Ulaştırma eri (Başkan ile bölüm müdürleri ve yardımcıları için)
- 5 — Binek Hayvanı (Başkan ile bölüm müdürleri ve yardımcıları için)
- 1 — Yazı İşleri bürosu için hizmet eri

7 — Bir geodezi postasının personeli :

- 1 — Postabaşı (Arazi birlik komutanı)
- 1 — Yardımcısı
- 3 — İstihkâm eri (duvarcı, taşçı, marangoz)
- 3 — Ulaştırma eri
- 1 — Süvari jandarma (postabaşı gerekli gördükçe kullanılacaktır.)
- 6 — Yük hayvanı

8 — Bir topoğraf postasının personeli :

- 1 — Postabaşı (Arazi birlik komutanı)
 - 3 : 5 Topoğraf görevlisi
 - 1 : 5 Topoğraf adayı
 - 5 : 11 Süvari eri (Subaylarının yanındakiler için olup, sayısı subayların sayısına göre ve bunlardan enaz birisi nalbant olmalıdır.)
 - 6 : 10 Piyade veya istihkâm eri (her topoğraf takımına iki er verilir)
 - 4 : 6 Ulaştırma eri (Postabaşıya bir ve herbir topoğraf takımına bir er verilir.)
 - 4 : 6 Yük hayvanı (" " " " " " " ")
 - 4 : 6 jandarma (bunlar gereksinme oldukça kullanılır ve sayıları gereğine göre sınırlanır.)
- Bir topoğraf takımı ; bir topoğraf görevlisiyle gereğince yanına verilecek bir topoğraf adayından oluşur.

9— Geodezi işlerinde görevli olanlar, Kurmay yada mümtaz subaylardan geodezi ve topoğrafya bilimi teorisine en çok bilgili ve yetenekli olanlardan isteklilerden yarışma sınavıyla seçilecektir. Gereğinde sivil mühendis okulu çıkışlılarından da alınabilir.

10 — Topoğraf subayları, teğmen ve yüzbaşı rütbesinde çeşitli sınıf subaylarından okulda bu tekniği iyi görmüş ve iyi not almış olanlardan yarışma sınavıyla isteklilerden alınacaktır.

11 — Geodezi ve topoğraf subaylarının sayısı, bu yönetmeliğin (29 ncu) maddesi yargılarına göre her yıl onaylanan çalışma programı esasına göre saptanır. Bu subayların yarışma sınavları her yıl (28 nci) ve sonraki maddeler yargılarına dayanarak kurulan Harita Kurultayı tarafından çalışmalardan önce yapılarak oy çokluğuyla sıralanarak sunulan isim çizelgesine göre kayıt ve kabul işlemleri yapılır.

12 — Harita Komisyonuna ilk defa olmak üzere kabul edilenler, geodezi postabaşı yardımcısı yada topoğraf adayı olarak yazılır. Bu yönergenin ilk uygulanmasında, önceden Harita Komisyonu hizmetinde bulunan veya bulunmuş olanları geodezi postabaşı veya topoğraf kaydolunabilirler.

Yardımcı veya adayların içinden geodezi postabaşı veya topoğraf derecesine geçme işlemi kayıt, kabulde olduğu gibi Harita Kurultayının oy ve kararıyla yapılır. Postaların kuruluşunda, Harita Kurultayı personelinin postalarını ve görevlerini saptar ve en kıdemlilerin postabaşı olmasına dikkat eder.

13— Harita Komisyonuna ilk defa olmak üzere girecek subayların yarışma sınavları ve kabülleri her yılın aralık ayı içinde yapılır. Adı geçenler, kış mevsiminde, girdikleri bölümlerin müdürleri veya onların yerine o bölümlerde bulunan subaylardan biri aracılığıyla teorik ve uygulamalı öğretimle uğraşp hazırlandıktan sonra arazi üzerinde çalıştırılır.

14 — Arazi mevsiminin bitiminde, geodezi bölümünde görevli subaylar hesap işleriyle uğraşmak, ve topoğraf bölümü müdür ve yardımcılarıyla postabaşıları, birleştirme ve çizim işlerine bakmak üzere genel merkeze gelirler. Topoğraflar da anılan merkeze gelip Komisyondan çizim işleriyle uğraşacaklarından ötekiler yakındaki uygun birliklerde, gelecek arazi mevsimine kadar konuk olarak çalıştırılırlar. Merkezde ve birliklerde çalıştırılacak subaylar Harita Kurultayınca saptanıp ayrılır.

15 — Yardımcı personel, Harita Komisyonuna geçici olarak atanmış çeşitli sınıflardan astsubay ve erlerden oluşmuş olup bunların sayıları her yıl gereksinmeye göre saptanır. Yardımcı personel yalnız Kara Kuvvetleri birliklerinden alınıp erler askerlik hizmetlerinin birinci yılını tamamlamış olanlardan ayrılarak jandarmadan başkası, araziye çıkmazdan önce en az bir hafta önce Komisyonda bulundurulur. Ve arazi çalışmalarının bitimine kadar Komisyon yanında kalırlar.

16 — Jandarmalar, posta ve takımların buldukları kaza veya sancak (Eskiden illerle ilçeler arasında yer alan ülke bölümü) merkezinden alınır.

BAŞKAN

17 — Harita Komisyonu başkanının görev ve yetkileri aşağıdadır :

a — Harita Komisyonu işlerinin yapılış biçiminden, işlere ilişkin düzenlerin tam olarak uygulanması ve yapılması biçiminden ve emrindeki personelin disiplin tutum ve davranışları sağlık durumları ve giyinmelerinden sorumlu ve Komisyonun çeşitli bölümlerini sürekli denetlemekle yükümlüdür.

b — Bölüm müdürlerine ve gerektiğinde doğrudan doğruya posta başlarına emirler ve gerekli yönergeyi verip onların iyi biçimde görev yapmalarını sağlar. Ve işlerin ayrıntılarında gerekli gördüğü uyarılarda bulunmak için emrindekilerle ilişkide bulunur.

c. Çeşitli bölümlerin çalışmaya başlama tarihi ve görev sürelerini belirten bir yönergeyi düzenleyerek, onanmak üzere Genelkurmay Başkanlığına sunar

d. Harbiye Nezaretinin (Milli Savunma Bakanlığının) onay ve ya aracılığına gerek göstermeyen tüm konular için hükümetin bütün daireleri ve yabancı teknik kurumlarıyla doğrudan doğruya haberleşmede bulunur.

e. Bölüm müdürlerinden alacağı bilgiye dayanarak emrindeki personelin bizzat sicillerini tutup görüşlerini yazıp düzelterek her subayın işlerindeki çalışkanlık derecesi ve yükselmelerini işaret eder. Tüm subayların Komisyona girişlerinde bağlı buldukları Ordu komutanlıklarından sicil kağıtlarını isteyip inceler ve anılan subayların Komisyondan bağlantılarının kesilmesiyle birliklere geri verilmelerinde Komisyonda iken gerek ahlâk ve gerek görev konularında gösterdikleri üstünlük derecesini yazarak anılan kağıtları rütbe sırasına uyarak birlik komutanlarına geri gönderir.

f. Bütün askeri dairelerin başkanları gibi; işlere ve görevlere ilişkin defterler, yasalarına uygun olarak emrindeki Yazı işleri bürosuna tutturmakla yükümlü olup Komisyon durumunu belirli zamanlarda Genelkurmay Başkanına raporla bildirir.

g. Önemli olan, bütün olayları günü gününe Genelkurmay Başkanına raporla bildirip her yıl Harita Komisyonu aracılığıyla yapılmış olan işlere ilişkin yıllık bir rapor verir, gerekli gördüğü değişik ve iyileştirmeleri de sunar.

h. Teknik görevlere ilişkin ayrıntıyı saptadıktan sonra hazırladığı yönergeyi onaylanmak üzere Genelkurmay Başkanlığına sunar.

i. Görevlere ilişkin bölüm müdürleriyle İdari İşler Amiri ayda bir kez periyodik ayrıcalıklı durumlarda ayrıca verdikleri raporları alır ve gereğini yapar.

.....BÖLÜM MÜDÜRLERİ.....

18. Bölüm müdürleri; emirlerindeki personele verilen işlerin yapılmasında ve genellikle güzel düzenli bir biçimde yönetilmesinde onlara sürekli denetimi altında bulundurup işlerin yapılış biçimi-ne ilişkin her konuyu Komisyon Başkanına resmi bir yazıyla bildirir.

.....İDARİ İŞLER AMİRİ SAYMAN ve BAŞÇAVUŞ.....

19. Sayman İdari İşler Amirliğinin emrinde ve genellikle paraya ilişkin görevleri ve kayıt işlerini yazıların yazılmasıyla yükümlü ve Amire öteki işler ve kitaplıkla depo ve evrakın korunmasıyla görevli ise de, durumun gereğine göre hepsi birbirine yardımda bulunur. İdari İşler Amiri ile Sayman bu görevlerden ortaklaşa sorumludurlar. Amir kitaplıkla depo ve evrakın korumasını Başçavuşa bırakabilir.

İDARİ İŞLER AMİRİ

20. Harita Komisyonu Başkanının doğrudan doğruya emri altında bulunan İdari İşler Amirinin görev ve yetkileri aşağıdadır.

a. Komisyon merkezinin iç hizmetleriyle kural ve düzenine ve işlerin ayrıntılarına bakıp bu konuda gördüğü her çeşit düzensizliği hizmet ve gereksinmelere ilişkin bilgilerini Komisyon Başkanına sunar.

b. Komisyonun içte ve dışta bütün yazışma ve haberleşmesini yapar ve yönetir.

c. Harita Komisyonu kitaplığı ve deposunda bulunan bütün alet ve gereçlerle evrakın ve Harita Kurultay tutanaklarının korunmasıyla yükümlüdür.

d. Birlikler ve askeri dairelerde kurallara uygun tutulması gereken bütün defterler ve çizelgeleri tutar.

21. Amirin yokluğunda veya bir engel çıktığında bu görevi onun yerine sayman yapar. Komisyon merkezde buldukça anılan görevler, başkan tarafından bir topoğraf subayına da bırakılabilir.

SAYMAN

22. Komisyona sayman olarak bir teğmen verilir. Bu subay komisyon İdari İşler Amirinin emrinde bulunup genellikle hesap işlerine ilişkin görevler ve kayıtlarının yapılması ve İdari İşler Amiri ile beraber komisyona ait paraların alınıp harcanmasıyla yükümlüdür.

BAŞÇAVUŞ

23. Başçavuş, Komisyonunun büro işlerinde, kitaplık ve geometrik aletleriyle, meydana getirdiği evrak ve haritaları, deposu işlerinde doğrudan doğruya İdari İşler Amirinin emri altında bulunur. Evrakın kayıt özetlerini tutar ve temize çekme işlerine yardım eder. Bunlardan başka evrakın yollama ve işlemlerini yönetir.

İDARİ İŞLER AMİRİ YARDIMCISI ÇAVUŞLAR

24. Her bölüme birer Amir yardımcısı çavuş verilir. Bunlar o bölümde İdari İşler Amirinin görevini ve aynı zamanda saymanlık memurluğunu yapar. Komisyon toplantıdayken birliklerine geri verilmezlerse müdürün emrinde görev yaparlar. (1909 bütçesinde Amir yardımcısı çavuşlar konmamıştır.)

T A B İ P

25. Komisyon arazi üzerinde çalıştığı sürece subayların kentlerde bulunan ailelerini, başvurduklarında oturdukları yerde muayene ve tedaviye o yerin askeri tabipleri kesinlikle zorunludur.

ER VE HAYVANLARIN BARINMA, BESLENME VE YÖNETİMİYLE GÖREVLİ TEĞMEN

26. Er ve hayvanların barınma, beslenme yönetim ve disiplinine bakmak ve asıl görevine bağlılığı kesilmeyip ve görev yeri açık bırakılmak üzere, bir daire veya bir birlikten teğmen rütbesinde bir subay seçilerek atanır. Bu subay; süresinin bitiminde asıl görevine döner. Çalışma süresince geodezi bölümü merkezde bulunur ve anılan bölümün satınalmalarına, yazı işlerine gereğinde yardım eder. Eğer topoğrafya bölümünün merkezi de, geodezi bölümü merkezinde veya yakınında ise, topoğraf bölümü için de aynı görevlerle yükümlüdür. Bu subayın almakta olduğu aylık, tayın ve benzeri bağlı olduğu daire veya birlikçe ödenir.

(İKİNCİ BÖLÜM)

TEKNİK İŞLER

27. Bütün Osmanlı ülkesi için Fransa kurmay haritasına esas olan "Bonne" yöntemi projeksiyonu uygulanacaktır. Projeksiyon çizelgelerinin hesabında elips yuvarlağı dünyanın biçim ve boyutları hakkında İngiliz Albaylarında "Klark" ın belirlediği en çok benimsenen miktarlara göre ekvator yarı çapı 6,378,253 metre ve basıklık 1/293,46 olmak üzere alınmıştır.

Meridyen başlangıcı; İstanbul'da Şişli'de "Hürriyet Anıtı" nın ekseninden geçen meridyen dairesi olup orta meridyen de, meridyen başlangıcına uyarlı olarak kabul edilmiştir. Rumeli ve Anadolu için 44 grattan geçen enlem dairesi, (ortalama enlem dairesi) kabul edilmiş olup bunun meridyen ortalaması ile olan kesişme noktası projeksiyon merkezi'ni oluşturur.

Enlem ve boylam bölüntüleri her yönden kolaylığı olan grat bölüntüsüne göre yürütülerek kanavada enlem daireleriyle meridyenler aralıkları (10) ar grat dakikası olacaktır. Paftaların çiziminde ordinat ekseni orta meridyeni; apsis ekseni de projeksiyon merkezinden geçen ve bu meridyene dikey olan doğrultudur.

Her paftanın uzunluğu 50 ve yüksekliği 40 santimetre olup yazıt kenarları koordinat eksenine paralel alınmıştır. Kolaylık olmak üzere, yazıt kenarlarına ayrıca derece bölüntüleri de çizilecektir. Elde bulunan projeksiyon çizelgesi 40 ile 49 grat enlemleri ve sıfırla 20 grat boylamları arasında olmak üzere yarımşar grat aralığa göre hesap edilmiş olup, oysa anılan aralık 1/100.000 ile bundan büyük ölçekler için yetersiz olduğundan interpolasyon yöntemiyle aralık (10) grat dakikası olmak üzere apsis ve ordinatlar hesap edilecektir.

Irak ile Arap yarımadası ve Trablusgarp haritaları için meridyen başlangıcı aynı ortalama meridyen olabilirse de ortalama enlem dairesinin her biri için ayrıca seçimi gerekecektir.

28. Topoğrafya ve coğrafya işleriyle uğraşan bütün hükümet daireleri ülkedeki tüm şirketlerin bu tür işlerine esas olmak üzere geodezi ve topoğrafyaya ve öteki maddelere ilişkin var olan bilgilerin Harita Komisyonu tarafından verilmesi yerinde olduğu gibi bu daireler ile şirketler de işlerinin bitiminde (ya da bu işlerin epeyi zaman sürecekseler her yıl sonunda) o yıl içinde yapmış oldukları işlerin kopyalarını Harita Komisyonuna vermeğe ve bunlara her işin ne kadar zamanda bittiğine ve işlerde çalıştırılan görevlilerin sayısı ile harcanan para ve çalışmalarda kabul edilen doğruluk derecesi izlenen yöntemlere ilişkin kısa birer yazı eklemeye zorunlu tutulmak gereğine başvurulacaktır.

TEKNİK İŞLERİN YÖNETİM BİÇİMİ (HARİTA KURULTAYI)

29. Harita Kurultayı; Komisyon Başkanıyla Geodezi ve Topoğrafya bölümleri müdürleri ve yardımcılarından meydana gelir ve her yıl askeri daire bütçesine yetiyecek biçimde gelecek yıl program ve bütçesini düzenler. Harita komisyonu idari işler amiri oy vermek hakkına sahip olmamak koşuluyla Kurultayın sekterteryaya görevini yapar. Kurultayda oylar eşit olursa Başkanın oyu üstünlüğe sahip olur.

30. Gelecek yıl programı kaleme alındığı sırada; işin gereksinmeleri ve geodezi ve topoğrafyaya ilişkin elde bulunan bilgi ile var olan personelin ve teknik aletler ve gereçlerin sayıları gözönüne alınır. Bu program onaylanıp bütçeye konarak kabul olunursa Harita Komisyonunun Başkanı tarafından yürütülüp emrinde görevli personeli gereksinmeler oranında ve her subay uzmanlığına göre görevlendirilir.

31. Harita Kurultayı; arazi üzerinde yapılacak teknik işlerin güzel geçmesini sağlamak için özel bir yönetmelik kaleme alarak Genelkurmay Başkanlığına onaylattırır. Ve bu yönetmeliği 1909 yılı içinde bitirmeye çaba gösterir.

32. Harita Komisyonunun geliştirilmesi görev ve girişimleri başarıyla sonuçlandıracak bir hale gelmesine ilişkin önlemlerin düşünülüp alınması Harita Kurultayına verilmiştir.

Kurultay gerekli görürse, geodezi ve topoğrafya postabaşlarını kendi işlerine ilişkin görüşmelerde hazır bulunmak üzere getirtilerek düşüncelerini alıp, yalnız alacağı kararlarda anılanların düşüncelerine uyma zorunluğunda değildir.

33. Kurultay; Başkanın çağırısı üzerine biraraya gelerek toplantıda görüşmeler yapar. Ve oy çoğunluğuna göre karar alır. Kurultayın her toplantısında üyeler tarafından imza edilmek üzere bir tutanak düzenlenir. Çoğunluğun kararını kabul etmeyen her üye, uygun bulmama nedenini tutanağa kayıt ve işaret etmek zorunludur.

34. Üyelerden enaz ikisiyle Başkan hazır bulunmadıkça Kurultay toplanmış sayılmaz. Bu iki üyeden enaz biri, Kurultayda görüşülen konunun ilişkin olduğu bölüme bağlı bulunmalıdır.

—BAŞKAN—

35. Teknik işlerin yönlendirme ve yönteminde Başkanın görev ve yetkileri aşağıdadır:

a. 29 ncu madde gereğince onaylanmış olan program içinde olmak üzere teknik işleri düzenleyip ayrıntılarıyla sınırlı olarak genellikle işleri yönetir.

b. Teknik işlerin kurallara uygun olarak ve düzenli olarak yapılmasına bakar. Ve bölümlerle posta ve takımların herbirinde birer günlük iş defteri tutulmasına ve bu defterlerin her ayın on günü içinde bölüm müdürleri aracılığıyla kendisine yollanmış olmasını emreder. Bu deftere; o bölümün posta ve takımlarıyla müdürleri tarafından geçen ay içinde görülen işlerin çeşidini, toplamını, harcanan zamanı, çalıştırılan memurların sayısını, harcama miktarını, çalışmada gerekli sayılan doğruluk derecesini ve izlenen yöntemleri yazdırır.

c. Arazi üzerindeki işlerin geciktirilmemesinden her yıl nisan başında başlanabilmesi ni sağlamak için uygun zamanda gerekli erlerin verilmesi konusunu ve öteki hazırlıkları gözönünde bulundurur. Çalışılacak iklimin durumuna göre çalışmalara başlanacak zaman değiştirilebilir.

Arazi üzerinde çalışmalara başlamazdan önce, bölüm müdürleriyle birlikte gereken geodezi veya topoğrafya postalarını oluşturarak 12 nci madde gereğince herbirinin postabaşısını, personelini ve aletlerini kısacası işlerine ilişkin konuları saptar.

e. Gereklikçe arazi üzerine giderek, arazide yapılan işleri bizzat denetler.

36. Başkan; gereksinmelerin gösterdiği gereklilik üzerine geodezi posta başı ve yardımcılarını veya topoğraf memur ve adaylarını geçici olarak bir bölümden öteki bölüme geçirebilir.

—İDARİ İŞLER AMİRİ—

37. İdari İşler Amiri Harita Komisyonunun teknik işlerine ilişkin aşağıdaki defterleri tutar:

a. Komisyonun bütün personelinin sicil defterleri. Buna, her birinin komisyona giriş ve çıkış tarihleri, genellikle arazi üzerinde ve merkezde görmüş oldukları işler ile kendileriyle ilgili her türlü ayrıntılar yazılır.

b. Harita Kurultayının alacağı kararların yazılmasına ayrılmış olan defter.

c. Teknik aletlerin yazılmasına ayrılmış olan defter olup bu deftere aletlerin markaları ve satın alındıkları tarihle para olarak değeri, kuallanmış oldukları dönemler, gördükleri onarım, Komisyona verdikleri tarihle Komisyondan alındıkları ve kayıtlarının silinmiş bulunduğu tarih kısacası bu aletlerle ilgili bütün ayrıntı yazılır.

d. Kitaplık defteri. Buna da kitapların nereden geldikleri veya verildikleri veya satın alındığı, basıldığı tarih, yenileriyle değerleri ve gereken öteki ayrıntılar yazılır.

e. Geodezi ve öteki teknik işler hesaplarına ilişkin belgeler ile asıllarının yazılmasına ayrılmış olan defter olup, belgeler ve anılan asıllarının içindekilerine ilişkin gereken tanımlamayı da kapsar.

f. Her yıl yapılan teknik işlerin genel tarihçelerini kapsayan bir defter olup, bunda her işe atanan subayların sayısı adları, harcadıkları zaman ve işler için harcanan paralar yazılır. Anılan Amir bu konudaki esas bilgiyi bölüm müdürlerinin aydan aya gönderecekleri gündelik iş defteriyle harcama senetlerinden alır.

g. Harita Komisyonunun bütün yazışma ve haberleşme özetinin yazılmasına ayrılmış olan defter ile hizmetin düzenli geçmesini sağlamak için başkanın emriyle gereken defterler.

HER BÖLÜMÜN BÜTÜN GÖREVLERİ

GEODEZİ BÖLÜMÜ

38. Geodezi bölümü aşağıdaki işlerle meşgul olur,

a. Bütün Osmanlı ülkesinin çeşitli noktalarının coğrafi boylam ve enlemleriyle nirengi kenarları gerçek semtlerinin saptanması.

b. Çeşitli baz'lara dayanarak birinci derece nirengisinin oluşturulması.

c. İkinci (şimdiki üçüncü demektir) ve daha aşağı derecelerdeki nirengileri oluşturacak her paftanın topoğrafyasına gereken nirengi noktalarının saptanması ve bu noktaların izdüşüm kâğıdına (Kanavasına) geçirilerek topoğrafya bölümüne verilmesi.

d. Geodezi istasyonlarında (Yani nirengi noktalarında) olaylar ve gökyüzü ve mıknatıs belirtileriyle ilgili gözlemler yaparak sonuçlarının toplanıp birleştirilmesi ve manyetik sapma derecesinin saptanması ve topoğrafya bölümüne verilmesi.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ

39. Topoğrafya bölümünün işleri aşağıdadır :

a. Osmanlı ülkesinin 1/50.000 ölçeğinde topoğrafya haritasının alımı. Bu harita; sonradan Dördüncü Şubece 1/100.000 ölçeğine çevrilerek basılacaktır. Önemli ayrıntıları içinde bulundurmayan kimi yörelerin doğrudan doğruya 1/100.000 ölçeğiyle de haritası alınabilir.

b. Önemli yerlerin ve yöresinin 1/25.000, ve öteki gerekli olan ölçekte ayrıntılı haritasının alımı.

c. Gerekliğinde ülkenin kadastro plânının hazırlanması ve çizimi.

d. Ülkenin askerlik bakımından nitelendirilmesi. (konak yerleriyle içilebilen sular ve buna benzer toplanıp elde edilmesi zamana bağlı olan ve teknik yönetmelikte ayrıca açıklanan çeşitli bilgiler topoğraf subayları aracılığıyla elde edilerek yazılır.)

e. Osmanlı ülkesinde etnografi bakımından coğrafi inceleme yapılarak tümünün özetini sıralamak ve bunun için gerekli bütün bilgileri hazırlamak.

GEODEZİ VE TOPOĞRAFYA BÖLÜMLERİNİN KIŞIN MERKEZDEKİ İŞLERİ

40. Kış mevsiminde geodezi bölümünde hesaplarla, topoğrafya bölümünde harita mapları üzerindeki işlerin birleştirilip paftaların temize çekilme ve düzenlenmesiyle uğraşılır.

41. İşleri; doğrudan doğruya bölüm müdürlerinin gözetimi altında olmak üzere ilgili görevlisi tarafından yapıp her bölüm müdürü iyi bir düzenin korunmasından kendisi sorumludur.

42. Çeşitli haritaların sıralanıp düzenlenmesi için gereken belgeler Dördüncü Şube Kartoğrafya bölümüne verilip işlerin bitiminde bu şube tarafından saklanmak üzere Harita Komisyonuna geri verilir.

BÖLÜM MÜDÜRLERİ

43. Bölüm müdürlerinin görevleri ve yetkileri aşağıdadır;:

a. Başkanın emirleri ve yönerisine göre kış mevsiminde hesapları hazırlar ve emrindekiler aracılığıyla topoğrafya paftalarının düzenlenmesine ve haritaların hazırlanmasına bakarlar.

b. İşlerin yapılış biçiminden Başkana daima bilgi verdikleri gibi gözetimleri altında yapılan teknik işler ile, kendi bölümlerinin gereksinimleri hakkında yıllık bir resmi yazı sunarlar. Görevlerinin yapılışında meydana gelen her tür savsaklama ve ilgisizlikten dolayı Başkana karşı sorumlu bulunurlar. Ve madde 35 te bildirilen günlük iş defterini kışın da tutup, bunda kış işlerinde çalıştırılan personelin rütbe ve adları, yaptıkları işin türü, önem derecelerini ve ne kadar zamanda yapıldıklarını yazar.

GEODEZİ POSTABAŞLARI VE KIŞIN KOMİSYONDA GÖREVLENDİRİLEN TOPOĞRAF PERSONELİ

44. Harita Komisyonunun her iki bölüm personeli; Başkan veya bölümler müdürleri tarafından işleri yaparlar. Ve bu işlere ilişkin gereksinimleri her gün üstlerine bildirirler.

Geodezi Postabaşı yardımcılılarıyla Topoğraf adayları

45. Bölüm müdürleri; Harita Komisyonunda yardımcı ve aday sıfatıyla bulunan ve yeniden girmiş olan subayları, kış mevsiminde ya kendisi yada önceden Komisyona girmiş personelden biri aracılığıyla Başkan tarafından emirle belirtilen teorik ve uygulamalı derslerle öğretime hazırlarlar.

46. Yardımcı ve adaylar; bir yaz mevsiminde deney ve sınavdan geçirilip yetenekli oldukları belli olunca Harita Komisyonu hizmetinde daha sonra enaz üç yıl kalmağa zorunlu tutulurlar.

47. Komisyon Başkanı; geodezi tekniğiyle, onun uygulamasına ve topoğrafya aletleriyle yeryüzünün oluşmasına ve gösterilme biçimine ve haritaların alım ve çizimi yöntemlerine ilişkin olan öğretim ve ders programını düzenler.

48. Çeşitli bölümlere verilen aday ve yardımcıları gerekli olan derslerin emir, öğretim ve eğitimi yalnız bir kişiyede verilebilir.

ARAZİ ÜZERİNDEKİ İŞLER BÖLÜMLERİN NASIL HAZIRLANIP YOLLANACAKLARI

49. Arazi üzerindeki işler, her yıl nisan'ın birinci günü başlar ve kasım içinde sona erer. Çalışmaların yapıldığı bölgenin iklim ve özelliğine göre bu süreler değiştirilebilir.

50. Arazi üzerindeki teknik işlerin kararlaştırılan bölünüş biçimine göre Komisyon Başkanı, personeli toplayarak bu yönergenin 12 nci maddesine göre postaları, postabaşılarını, aletlerini ve sayılarını belirtir.

51. Her geodezi ve topoğrafya bölümünün merkezinde idari hizmetler, bir idari işler yardımcısı çavuş tarafından yapılacaktır. (1909 bütçesinde idari işler yardımcısı çavuş gösterilmemiştir.)

52. Başkanın uygun zamanında bir isteğinin olması üzerine, arazi üzerinde yapılacak işlere gerekli erlerle yük hayvanlarını Harbiye Nazareti (M.S.B.) mart'ın son on günü içinde gereken yerlerde Komisyon hizmetine hazır bulundurur. Başkan; anılan erler ve hayvanları yukarıda anlatıldığı gibi kurulmuş olan geodezi ve topoğrafya posta ve takımlarına program ve gereksinmeye göre bölüştürür.

53. Arazi üzerinde çalışmağa başlandığında bütün görevliler, belirli olan çalışma yerine giderler. Yası ve kurallara uygun bir nedene dayanmaksızın araziye çıkamayanlar, harita hizmetinden çıkarılarak birliklerine geri verilirler.

54. Geçen yaz mevsiminden sonra, kış mevsiminde kendisine verilen hizmeti tümüyle yapıp teslim etmeyene ertesi yaz mevsiminde arazi üzerinde hiçbir hizmet verilmez.

55. Yerleri ve hizmetlerinin türü ve süresi Komisyon Başkanı tarafından belirtilen personelin o yerin garnizon komutanlıkları veya öteki asker kişiler tarafından hiçbir nedenle işyerinden alıkonamaz.

56. Herhangi bir posta veya takımın erleri hastalık nedeniyle işin yapılış biçimini engelleyecek yönde eksilir ve hastalık yetkili doktor tarafından onanmış bulunursa, bölüm müdürü hasta olanların yerine geçici olarak öteki uygunlarını görevlendirmeye zorunlu olduğundan postabaşı anılan müdürden çalışma yerine en yakın bulunan askeri birlik erlerinden yeteri kadar geçici olarak gönderilmesini veya hastalığın derecesine göre hastaların değiştirilmesi ve yerlerine başkalarının gönderilmesini ister.

57. Benzerlerinden üstün ve çok ivedi durumlardan başka; arazi üzerinde çalışmaların sürdürüldüğü sürece görevlilere, Komisyon Başkanının izni olmadıkça bölümün çalışma bölgesi dışında bölüm müdürü tarafından hiçbir biçimde izin verilmeyip o gibi durum çıkarsa bölüm müdürü gereğini yapmakla beraber hemen durumu bir raporla bildirir.

Bölümün çalışma bölgesi içinde verilecek izinlerle; müdürün yasal yetkisine uygun olarak, fakat işlerin hızlı yapılmasına kesinlikle zarar gelmemek koşuluyla yalnız bölüm müdürü tarafından verilebilir. Eğer bir posta; ülkenin ayrı bir yönünde ve büsbütün ayrı bir bölgede bağımsız olarak çalışıyorsa, postabaşı posta bölgesi için aynı biçimde terhise yetkilidir. Bu biçimde bağımsız olmayan postabaşları aynı kurallarla yalnız erlere izin verebilir.

58. Geodezi veya Topoğrafya bölümleri müdürleri, Komisyon personelinin işlerini tamamlayarak bitirmeleri için gerekli ölçü ve gözlem işlerini yapmak üzere etrafı açık veya kapalı, genel veya özel emlak içine girme iznini, kamu yararı bakımından çıkarmak için o yerin hükümetine müracaat ederler.

59. Geodezi veya Topoğrafya bölümleri müdürleri ve posta başları, emri altındakilerin sağlıklarının korunmasına, yiyeceklerinin güzelliğine ve beslenme biçimlerine olağan üstü özenle ve vücutlarında en küçük bir yaralanma olduğunda kendilerine verilmiş olan ilaçların kullanma biçimlerine ilişkin aldıkları yönerge uyarınca geçici olarak gerekli ilaçları verirler. Daha ağırca hasta olanları Harbiye Nezaretinin (M.S.B.) o konudaki özel yönergesine göre en yakın hastahaneye gönderirler.

60. Arazi üzerinde çalışmaların sürdürülmesi sırasında Geodezi veya Topoğrafya bölümlerinin postalarıyla takımlarının sağlık hizmetleri en yakın askeri birlik komutanı tarafından belirlenen bir doktor yardımıyla yapılır.

61. Askeri doktorların yardımları yapılmadığı ve özellikle ansızın bir kaza olduğu, veya hasta hızla en yakın hastahaneye taşımağa elverişli olmasa, sivil doktorların yardımına başvurulur. Geodezi veya Topoğrafya bölümleri müdürleri veya posta takım başları muayene ve ilaç paralarını özel tarifesinde yazılan yasal değere göre Komisyon adına öderler.

BÖLÜM MÜDÜRLERİYLE ÖTEKİ HARİTA PERSONELİNİN GÖREVLERİ

62. Geodezi ve Topoğrafya bölümleri müdürleri, arazi üzerinde bölümlerine ait işleri yönetim iş ve dinlenme zamanlarını mevsime göre saptar ve belirtirler.

Yapılan işlerin tür ve önemlerini ve gerektirdikleri harcamaları yazmak üzere 35 nci maddede bildirilen günlük iş defterlerini ve öteki gerekli olan defterleri tutar. Postabaşları doğrudan doğruya bölüm müdürlerinin emri altında bulunurlar. Anılan maddede beyan olunan günlük iş defterini her ay bölüm müdürleri kendileriyle yardımcıları için tuttıkları gibi, geodezi posta başları kendi postaları için ve topoğraf postabaşları da kendileri için ve her topoğraf personel de, görevli olduğu topoğraf takımı için anılan defteri tutarlar. Bu defterlerde her gün görülen iş ve harcanan zaman ve çalıştırılan personelin sayısı, tarih ve günü sırasıyla ve dökümlere göre yazılır her ay yapılan harcama toplamıyla tatil günlerinde de yazılır. Görevde bulunmayan subayların adları, erlerin sayısı da gerekçesiyle birlikte düşünceler bölümüne ve günü hizasına işaret olunur.

Her üst denetimi sırasında astın gördüğü işle günlük iş defterini inceler ve karşılaştırır ve düşünceler bölümüne gerekli açıklama ile kendi yazı ve imzasıyla onaylar.

Her ay nihayetinde veya bir işin bitiminde topoğraf takımları günlük defterlerini postabaşlarına mühürlenmiş verirler. Posta başları da inceleyip onayladıktan sonra kendi günlük defteriyle beraber Topoğraf bölüm müdürüne verir.

Geodezi postabaşları da yine her ay kendi postalarına ait gündelik defterlerini bölüm müdürlerine mühürlenmiş olarak verirler. Böylelikle her ay sonunda bölüm müdürlerinin yanında toplanan günlük defterlerini, bölüm müdürleri onaylayıp inceliyerek kendilerine ait defterlerle beraber gelecek ayın on günü içinde Komisyon Başkanlığına sunup, ulaştırırlar. Ve anılan defterlerin kendilerine gereken konuları, özetleyerek kendi iş defterinin müsveddesi nihayetine yazarlar.

Günlük iş defterinin taslakları, düzenleyen görevliler yanında bulunmalıdır. Herhangi bir nedenden ötürü işlerin yapılış biçiminin değiştirilmesine zorunluk duyulursa gerekçesiyle beraber, günlük defterlerinin düşünceler bölümüne yazılır. Başkan'da toplanan günlük defterler kitaplıkta saklanır.

63. Geodezi ve Topoğrafya bölümleri müdürleriyle topoğraf postabaşları her memura gerekli yönergeyi vererek postaların ve takımların yerleşmesine, aletlerin düzen ve kullanımına, işlerin genel akışına bakarlar. Arazi üzerinde çalışmaların sürdüğü sürece bölüm müdürleri ve topoğraf posta başları boş zamanlarında arazi üzerinde bitmesi gerekli olan işleri inceleyerek denetlemek için çoğunlukla posta ve takımları dolaşırlar. İşlerin arazi üzerinde bitirilmesi konusu değişmez kural olarak geçerli tutulmalıdır.

64. Topoğraf postabaşları her ne biçimde olursa olsun işleri geciken topoğraflara yardım ve onların görevlerini üstüne alarak arazi üzerinde kendisi çalışır.

65. Bölüm müdürleri veya postabaşları işlerine ilişkin konularda görüşülme gereği duyulduca Komisyon Başkanının uygun bulmasıyla merkezi ve uygun bir toplantı yeri seçerler.

66. Bölüm müdürlerinin yokluğunda veya bir engel çıktığında yardımcıları, postabaşlarının yokluğunda veya bir engel çıktığında Başkan tarafından atanan bir subay yerine bakar. Bu subayın Başkan tarafından atanması zaman kaybını gerektirirse, bölüm müdürü atayarak Başkana bilgi verir.

67. Arazi üzerinde geodezi çalışmalarına veya harita çizimine görevlendirilen subaylar, harita hizmetleri hakkında yazılan yönergeyi ve bölüm müdürleri veya postabaşları tarafından verilen emirleri esas olarak olağanüstü bir doğrulukla görev yapmağa zorludurlar.

68. Kendilerine verilen bir işi savsaklayarak tembellikle belirtilen zamanda yerine getirip yapmayan veya başka bir biçimde zaman kaybına ve boşyere para harcamağa neden olan harita personeli hakkında "Madde-5" yargılarına göre müdür veya postabaşları tarafından gerekli ceza verilerek bu para, müdür veya postabaşı kararıyla neden olanlara ödettirilir. Bundan dolayı personelin dilekçeyle Komisyon Başkanına başvurma hakkı vardır.

69. Bir personelin uğradığı hastalık veya kaza, arazi üzerinde çalışmaları geciktirir veya bozarsa, ilk üstü rütbe sırasına uyarak hemen onun yerine uygun bulunduğu bir subayı geçici olarak atanmasını ister.

Yine; bir subayın yalandan hastalanması ve tembellik veya yeteneksizliğiyle işler durur veya gecikirse, ilk üstü aynı yönde davranarak anılan nedenlerin derecesine göre yukarıda anılan kimsenin Komisyonundan kaydının silinmesinide isteyebilir.

Geodezi bölümünde postabaşı yardımcıları hakkında, postabaşları tarafından yapılmış olan kaydın silinmesi istekleri bölüm müdürleriyle yardımcısı tarafından ve postabaşlarıyla yardımcıları hakkında müdür yardımcısı tarafından yapılacak istekler, müdürün kendisi tarafından incelenip onaylanırsa Komisyon Başkanına bildirerek yapılması bir yazıyla istenilir. Topoğrafya bölümünde de aynı yolda davranılır.

70. Geodezi ve Topoğrafya bölümleri müdürleri merkeze dönüşte; Komisyon Başkanına çalışmamalara ilişkin bir raporla beraber arazi üzerindeki işlerin özetlerini eksiksiz verir ve görülmüş olan eksikliklere ve çalışmaların yönetim biçimine ilişkin bir de resmi yazı verirler.

—GENEL UYARI—

71. Harita Komisyonunca yapılan bütün işler ve gözlemler sonuçlarının yayını ve bu sonuçların öteki daire ve şirketlerce her türlü inceleme veya araştırmalar için kullanılması konuları Harita Kurultayının oyuyla yapılabilir. Kurultay bu konudaki kararını gerekçeye bağlayarak verir.

72. Yapılanların sonuçlarıyla harita işlerine ait bütün konuların çalışanlar tarafından yayılması kesinlikle yasaktır.

73. Harita Komisyonuna özgü yayımla bütün basılı kâğıtlar, Genelkurmay Basımevinde basılır. Anılan yayımlardan parasız olarak ülkenin tüm kitaplıklarına ve değıştokuşla kendi yayımlarını gönderen yabancı ülkelerin coğrafya dairelerine gönderilebilir.

—ÜÇÜNCÜ BÖLÜM—

Yönetim işleri

74. Harita Komisyonunun bir Yönetim Kurultayı olup, Komisyon Başkanı ile İdari İşler Amiri ve Saymanlık Memurundan meydana gelmek üzere üç kişiden oluşur.

75. Personelin çalışmaları sırasında daima gezici bulunacaklarından bunlara yasalara göre gittikleri yolun uzaklıklarına göre yolluk verilmesi doğal olup oysa anılan yol uzaklıkların doğrulukla değerlendirilmesi zor olmakla beraber eski deneylere göre hazinenin de zararlarına neden olacağından aşağıdaki özel maddelerde verileceği bildirilen yolluklardan ayrı olmak üzere çalışma bölgesinde gidecekleri uzaklığın yolluklarına, zorluk ve daha çok para harcanmasına karşılık olmak üzere Komisyon personeline toptan aşağıdaki çizelgede gösterilen maaş zammı verilir.

Komisyon Başkanı albay veya tuğgeneral	2000 Kuruş
Geodezi bölümü müdürü yarbay veya albay	1750 Kuruş
Topoğrafya bölümü müdürü yarbay veya albay	1750 "
Geodezi bölümü müdür yardımcısı binbaşı veya yarbay	1500 "
Topoğrafya bölümü müdür yardımcısı binbaşı veya yarbay	1500 "
Geodezi postabaşları kurmay veya mümtaz kolağası veya binbaşı	1400 "
Topoğrafya postabaşları kolağası veya binbaşı	1400 "
Geodezi postabaşı yardımcılar kurmay veya mümtaz yüzbaşı veya kolağası	1000 "
Topoğraf memurları teğmen veya yüzbaşı veya kolağası	1000 "
Topoğraf memur adayları teğmen veya yüzbaşı	900 "
Komisyon İdari İşler Âmirine	500 "
Muhasebe memuru olan teğmen ile, erler ve hayvanların yerleşim, beslenme ve yönetimine memur olan teğmenlerden herbirine	400 "
Komisyon merkezindeki başçavuş ve idari işler yardımcısı çavuşlar	60 "
Tüfekli erler ve jandarma erleri	60 "

Yukarıdaki zamlı maaşlar esasen görev ve memurluk maaşlarıdır. Komisyon merkezi İstanbul'da olduğundan idari işler amirliğinde görevli olan amir ile saymanlık memuruna, başçavuşa ve hizmet erine artırılmış aylıklar verilmez, şu kadar ki 1909 yılında Komisyon merkezi İstanbul'da olmakla beraber Komisyonda saymanlık memuru ve başçavuş bulunmadığından bunların görevleri de âmir tarafından yapılacağından anılan yıla ilişkin olmak üzere âmire de artırılmış aylık verilecektir.

76. Komisyonun arazideki iş merkezine gitmesi ve işin bitişinde genel merkeze dönüşü ve subaylar ile öteki çalışanların Komisyona katılma veya konuk olacakları birliklere yollanmaları sırasında yollukları özel tüzüğüne uygun olarak Harbiye Nezaretince (M. S. B.) ödenir.

77. Arazi çalışmaları sırasında Komisyon merkezinin veya Bölüm merkezinin değiştirilmesine gerek görüldüğü ve bu yer değiştirme, uzaklığı oniki saattan aşağı olmazsa değişen merkez Komisyon merkezi ise, Başkan ile yanındaki idari işler amirliğine, Bölüm merkezi ise, bölüm personeline merkezden merkeze kadar Komisyon sandığından yolluk tüzüğüne göre yolluk verilir. Ve merkezin değiştirildiği Genelkurmay Başkanlığına bildirilir.

78. Başkan genel merkezde kaldığı halde denetlemek üzere arazi çalışma bölgelerine gidiş ve dönüşünde Komisyonun ve bölümler ayrı yerlerde bulunurlarsa denetleyeceği bölümün çalışma merkezine kadar uzaklık oniki saattan aşağı değilse bu merkeze kadar Komisyon sandığından kendisiyle yanındakilere yolluk tüzüğüne göre yolluk verilir. Ve Başkan gidişini Genelkurmay Başkanlığına bildirir.

Eğer Komisyon; ülkenin çeşitli yönlerinde birkaç çalışma bölgesi içinde arazi çalışmaları yapıyorsa, Başkanın denetlemek üzere bölgelerin birinden ötekine gidiş ve dönüşünde, anılan bölgelerin çalışma merkezleri arasındaki uzaklıklar oniki saattan aşağı olmazsa çalışma bölgelerinin merkezinden merkezine kadar kendisiyle yanındakilerine Komisyon sandığından yolluk tüzüğü uyarınca yolluk verilir ve Başkan gidişini Genelkurmay Başkanlığına bildirir.

79. Bölüm müdürleri ya da Komisyon memurlarından başka birisi Komisyona ait işler için genel merkeze getirtilirse, Komisyon sandığından özel tüzüğü uyarınca yolluk verilir. Ve getirtilişi Genelkurmay Başkanlığına bildirilir. Ve eğer geçici olarak getirtilmişlerse, maaş zamları kesilmez.

80. Çalışma bölgesi içinde ve yolluk verilmesini gerektirmeyen durumlarda meydana gelen yer değiştirme sırasında subaylar ve personelin kendileri için kullandıkları eşyalar Komisyon yük hayvanlarıyla taşınır.

81. Komisyon personelinden biri hastalanırsa, hastalığın uydurma olmadığı doktor raporuyla belli olmak koşuluyla ilk onbeş gün için maaş zammından kesinti yapılmaz. Onbeş günden bir aya kadar olan süre için maaş zamlarının üçte biri verilir. Bir aydan fazlası için maaş zammı verilmez.

82. Tutukluluk süreleri için hiçbir biçimde maaş zammı verilemeyeceği gibi, üç günü aşan izin süreleri için üç günden aşkını için de maaş zammı verilmez.

83. Yetkili üstün izni olmaksızın özürsüz arazide çalışmaya çıkmayanlar veya çalışma yerinden ayrılmış olanlar hakkında maaş zamlarından günlük kesinti yapılır ve üç kez tekrarlanırsa hakkında ayrıca ceza verilir.

84. Maaş zamları personelin çalışma merkezine geldikleri tarihinden başlayarak verilecektir.

85. Çalışma merkezinden iş yerine gelmek ve tam tersine anılan yerden yukarda anılan merkeze dönmek için yolluk verilmeyecektir.

86. Teknik personele göreve başladıklarında bir defaya mahsus olmak üzere Komisyon sandığından "biner" kuruluş hayvan parası verilecektir. Bir yılın bütün çalışma mevsiminde görev yapmadığından Komisyondan cezalı olarak görevden çıkarılanlardan ve üç çalışma mevsiminde çalışmaksızın kendi isteğiyle Komisyondan çıkacak olanlardan anılan hayvan değeri para olarak geri alınır.

87. Harita Komisyonu personeli, bu yönergenin içinde bulunan ve açıklanmış olanlardan başka hiçbir biçimde zamlar ve yolluk almayacaklardır.

88. Yukarıdaki maaş zamları çalışanların bir bölümüne yolluk ve bir bölümüne iş gücü ve fazla masraf karşılığı olarak ayrılmış olduğundan anılan maaş zammından yüzde beş ve benzeri gibi kesinti yapılmaz.

89. Komisyon Kurulunun ve hayvanlarının barınması için kışla depo, hükümet konağı ve benzeri resmi binalardan yararlanabileceklerdir. Özel yapılarda barındığı vakit erler ile devlet hayvanlarının barındırma parası Komisyon sandığından verilir.

90. Erler ve hayvanların barınması, beslenmesi ve yönetimleriyle görevli teğmen ile jandarmalar ayrıcalıklı olmak üzere bütün Komisyon personelinin askeri ödenekleri ve devlet hayvanlarının yem parası ve benzeri harcamaları bütün yıl için Genelkurmay Başkanlığı bütçesine konarak ya doğrudan doğruya anılan daireden veyahut havale edilen yerden ödenecektir.

Komisyonun beraberinde bulunan ve 6,7,8 nci maddelerde yardımcı hizmetli adı altında gösterilen erler ve hayvanlar her yıl işin bitiminde ya birliklerine yahut yakında uygun birliklere katılma ve ödenekleri de Genelkurmay bütçesinden oraya aktarılır. İdari işler yardımcısı çavuşların kışın Komisyonda kalmalarına gerek yoksa bunlar hakkında da erler gibi işlem yapılır.

91. Komisyon idari işler amiri bütün personelin askeri ödeneklerini Genelkurmay'dan veya havale edilen yerden alarak amir yardımcısı çavuşlar (bunlar yoksa bölüm müdürleri) yardımıyla sahiplerine dağıtır. Komisyon bütçesinden ödenecek olan paranın sahiplerine dağıtılış biçimi ve verilmesi de aynı yolla olur.

92. Komisyonun gelir ve giderlerini özetle gösterir bir kasa defteriyle her gün yapılan harcamaları ve nedenlerini ayrıntılarıyla göstermek ve kanıtlayıcı belge alınmak üzere bir günlük harcama defteri, çalışanların asıl aylıkları, yiyecek paraları ve Harbiye Nezaretince ödenecek yollukları için bir defter, yine çalışanların zamlı maaşları ile Komisyon sandığından verilecek yollukları için başka bir defter tutulur.

Yapılacak satınalmalar, yapım onarım ve benzeri harcamaları için esnaf ve tüccardan damga yarasına uygun olarak pullu birer makbuz senedi alınır. Bu senetler Komisyon tarafından verilecek koçanlı kâğıtlara yazılıp ve aşağısı satınalma ve harcamayı yapan memurlar tarafından onanır. İdari işler yarasına uygun olarak pullu birer alındıbelgesi alınır. Bu borç belgeleri Komisyon tarafından verilecek koçanlı kâğıtlara yazılır ve aşağısı satınalma ve harcamayı yapan memurlar tarafından onanır. İdari işler yardımcısı çavuşlar ayda bir kez , o ay içindeki harcamalar genel toplamını düzenleyerek senetlerle, bölüm müdürü tarafından Komisyona yollanır. Ve anılan genel toplamın aşağısı yardımcı çavuş tarafından mühürlenir ve bölüm müdürü ile yardımcısı tarafından onanır.

Satınalma ve harcama enaz iki görevli tarafından yapılır. Bu iki görevliden birisi idari işler amiri veya amir yardımcısı çavuş, öteki de başkan veya bölüm müdürü tarafından atanan bir veyahut birkaç subaydır. Amir veya yardımcısı çavuşun bulunmadığına veyahut durumun gereğine göre posta ve takım-başı ile yardımcısı da harcama ve satınalma yapabilir. Ve bu konuda bölüm müdürünün isteğine göre hareket edilir. Komisyon adına olarak Harbiye Nezareti bütçesine konulan paranın harcama biçimini gösterir defterler her türlü kazıma silinti yapılmamış olarak amir tarafından iki nüsha olarak düzenlenir. ve her yıl Yönetim Kurultayı tarafından denetlenerek onandıktan sonra hesaplar kapatılarak bir nüshası senetleriyle saymanlıktaki makbuzlar geri alınarak Harbiye Nezareti Saymanlık Dairesine verilir ve öteki nüshası da Komisyona da saklanır.

ÇEŞİTLİ RÜTBEDEKİLERİN GÖREV VE YETKİLERİ BAŞKAN

93. Başkanın yönetime ilişkin konulardaki görevleri aşağıdadır:

- a. Yönetim Kurultayına başkanlık, yönetim ve saymanlık işlerine bakar.
- b. Bu yönergenin 29 ncu maddesi yarguları uyarınca onaylanmış olan işlerin programı esas tutarak her yıl askeri daireler bütçesine yetiyecek biçimde gelecek yıl bütçe tasarısını düzenler, Harita işleriyle personelinin yıllık umulan harcamaların ayrıntılarını madde madde gösteren bu tasarımı, Harita Kurultayının buna ait görüş yazısının bir suretiyle birlikte Genelkurmay'a sunar.
- c. Yine gelecek yıl harita işleri için gerekecek teknik aletler ve aygıtların ve her çeşit gereçlerin satınalma ve onarımı ve kitaplar ile haritaların satınalma ve ciltlenmesi hakkında her yıl bir önerge düzenleyerek Harita Kurultayının görüş yazısıyla birlikte askeri daire bütçesine yetiyecek biçimde Genelkurmay'a sunar.
- d. Bölüm müdürleriyle posta ve takım başlarının günlük defterlerini ve yaptıkları harcamaları ve bu konudaki kanıtlayıcı belgeleri inceleme, denetim ve benzeri konusunda bölüm müdürlerinin (madde 96) gereğince yapacakları işlemleri, gerekli görürse Başkan da yapar.

BÖLÜM MÜDÜRLERİ, POSTA BAŞI VE YARDIMCILARI TOPOĞRAF MEMUR VE ADAYLARI

94. Bölüm müdürleri, postabaşı ve yardımcıları, topoğraf memur ve adayları:

İlk olarak- kendilerine ve beraberlerinde bulunan personele gerekli, aletler, aygıtlar ve öteki gereçlerin birer alındı kâğıdıyla depodan alırlar. Bunlar alet ve aygıtların geri verilmesinden ve gereçleri harcanma biçiminden kendileri sorumludur.

İkinci olarak kendileri kullanmak üzere ilgili görevliye alındı kağıdı vererek aldıkları aletlerle öteki bütün maddeleri kullanmadan önce yoklayarak eksikliklerini, koruma veya iyileştirme için yapılacak şeyleri uygun zamanda üstlerine bildirirler ve onlara gelecek her türlü zarar ve ziyandan kendileri mesul ve anılan ziyanı ödemek zorundadırlar.

95. Geodezi ve Topoğrafya bölümleri müdürleri ve posta başları emrindeki memurlara verilen teknik aletler ile öteki bütün gereçlerin güzel korunmasına bakmakla yükümlüdürler.

96. Bölüm müdürleri, subayların arazi üzerinde tuttıkları günlük defterlerini, her subayın kendi işine ilişkin olarak verilen yönergeyi gözönünde bulundurmak üzere denetler. Ve bu defterlerin içeriğiyle harcama senetlerini birbiriyle inceleyip karşılaştırarak inandırıcı neden gösterilmeyen harcamayı kabul etmez. Emrolunan işlerde yöntem ve kurallara değinmeyen ödenmiş olan harcama kaydını kırmızı ve sabit mürekkeple çizer. Gerçeğe aykırı kayıt yapanlar hakkında gerekli cezayı verir veya üstüne durumu sunar.

97. Bölüm müdürleri her ayın ilk on günü içinde geçen ayın aşağıda sayılan harcama kanıtlayıcı belgelerini eksiksiz sunarlar.

1. Bölüm müdürleriyle emirlerindeki posta ve takımlardan her birinin geçen ay içinde gördükleri iş ile harcama toplamını gösteren günlük iş defteri.
2. Subayların alındı belgesiyle beraber aylık ve yiyecek parası defteri.
3. Erlerin maaş ve tazminat defteri.
4. Geçen aydan subaylar ve erler yönetiminde yapılan değişiklik defteri.
5. 92 nci maddede yazılı olduğu gibi bölüm, posta veya bağımsız takım tarafından geçen ayda yapılmış olan harcamaları gösteren dökümlü bir harcamalar genel toplamı (senetleriyle).
6. Subaylar ve erlerin maaş zammını genel toplamı (senetleriyle) Bu defterleri kısım müdürlerinin gözetim altında olmak üzere amir yardımcısı çavuşlar, amir yardımcısı çavuşlar bulunmassa subaylardan birinin yardımıyla bölüm müdür veya yardımcıları düzenler. Ve bu defterlerin asıl nüshaları bölümünde kalır.

İDARİ İŞLER AMİRİ

98. Âmirin görevleri aşağıdadır :

1. Kendisine korunmak üzere veya özel bir depoda saklanmak üzere verilmiş olan aletler ile öteki maddeleri içeren özel bir defter tutar.

2. Gelen dergi ve kitapları, aygıtları ve asıl nüshalarını ve harita işlerinde kullanılacak her tür gereçleri alarak üstüne geçirir.

Aletler ve teknik aygıtları, topoğrafya harita müsvelteleriyle asıl nüshalarını, defterleri ve geodezi hesapları çizelgelerini istatistik kayıtlarını yerli yerine kor, düzenler ve güzel korunmalarını titizlikle kataloglarına yazar.

3. Kitaplıkla aletler ve asıl nüshalar ve gereçler deposunun anahtarlarını yanında bulundurup yitirilen ya da savaştan ve tembellikten ötürü bozulan her şeyi parası kendi tarafına verilmek üzere yerine koymak zorundadır.

4. Başkanın izni ve onayı olmaksızın hiçbir şeyi kitaplık ve depoya koyup, oradan çıkaramaz. Gereçlerin giriş ve çıkışlarını, bunun için Başkan tarafından verilmiş izni yazmak için bir defter tutar.

SAYMAN

99. Saymanın görevleri aşağıdadır.

1. Yönetim tüzüğünde gösterilen asıl ve ikinci derecede önemli olan ayrıntılı defterleri tutar.
2. Daima senet makbuzları ve kanıtlayıcı belgeler karşılığında Başkan tarafından onaylanmış ve yasaya uygun harcamaları öder.

3. Herbirine özgü defterleri tutmak üzere komisyonun bütün yönetim işlerine ve saymanlığa bakar ve bütün harcamaları kasa defterine yazar ve makbuzlarını hazırlar. Her ay başkan tarafından denetlenebilmek üzere Harita Komisyonunun parasal konularına ilişkin bütün konuları yazarak sunar.

4. Arazi üzerinde çalışan bölüm, posta ve takımların birbirlerinde bulundurdıkları günlük iş defterlerindeki işler ile, bu işler için yapılan harcamaları içeren kanıtlayıcı belgeleri karşılaştırmak konusunda Başkana yardım eder.

5. Saymanlık memurunun görev ve üstüne aldığı işlerle sorumluluğu konusunda, harita işlerine ilişkin bulunan bu yönetmelikte belirlenmiş olan konulara aykırı olmadıkça orduca yürürlükte bulunan yönetim ve saymanlık yasaları uygulanacaktır.

—GENEL MADDELER—

100. Harita işlerinde kullanılan teknik aletler ile bütün maddelerin kaybı veya zarara uğraması nedenleri Başkanca bütün kanunları gerekli görülmedikçe bu kayba ve zarara neden olan tarafından ödenir.

101. Harita Komisyonunun teknik aletlerini, aygıtlarını ve her tür gereçlerini özel ve kişisel işlerde kullanmak kesinlikle yasaktır.

102. Yalnız Harbiye Nezareti tarafından verilecek izin üzerine teknik gözlemler ve araştırmalar için gerek yerliler ve gerek yabancılar tarafından Komisyonun aletleri ve astronomi aygıtlarının kullanılmasına Başkan izin verebilir.

103. Harita Komisyonu Harbiye Nezaretinin izniyle kendi kitaplığında bulunan kitaplar ve defterlerin ikinci nüshalarını veya birkaç nüshasından birini genel veya özel kitaplıkların hiç olmazsa aynı değerdeki kitapları ve defterleriyle değiştirebilir.

104. Teknik sakıncalılarından arazi çalışmalarında subaylar kılıç taşıyamayacaklardır. Çalışma günlerinde mevsim ve iklime göre, Harita Komisyonunun vereceği karara göre elbise giyeceklerdir.

105. Subayların çalışma yerinden uzak bir yeri dinlenme yeri olarak kullanması için gecikmesini gerektireceğinden dinlenme yerinin çalışma yerine bir saattan fazla uzak olmasına kesinlikle izin verilmeyecektir. Çalışma yeri yakınında uygun bir oturacak yer bulunamazsa posta subay ve erlerinin çadırlarda oturması ve yakındaki postaların oturma yerlerinin olanaklı ise birleştirilmesi gerekir.

Bununla birlikte ; kent ve kasabalar dışında dinlenme yeri olan subayların cumartesi sabahları belirli zamanlarda çalışma yerine dönmek üzere perşembe günleri akşamı kente gelebilirler.

106. Arazi çalışma mevsiminin bitiminde; dönüleceği, Komisyon Başkanı tarafından Genelkurmay Başkanlığına bilgi sunulmasından sonra Komisyonun genel merkezine dönülebilir.

107. Komisyon memurlarının korunmaları gerektiğinde en yakın askeri birliklerden veya yerel hükümetten ayrıca bir muhafız müfrezesi ayrılacaktır.

108. Komisyon Kurulu için gerekli olan çadırlar yoksa çalışma bölgesine en yakın askeri birlik veya depodan alınacaktır.

109. Sivil memurlar Harita Komisyonu tarafından istenecek olan her türlü bilgi, yardım ve kolaylığı gösterir ve resmi bir yazı istemeden, vermek ve yapmak zorundadır.

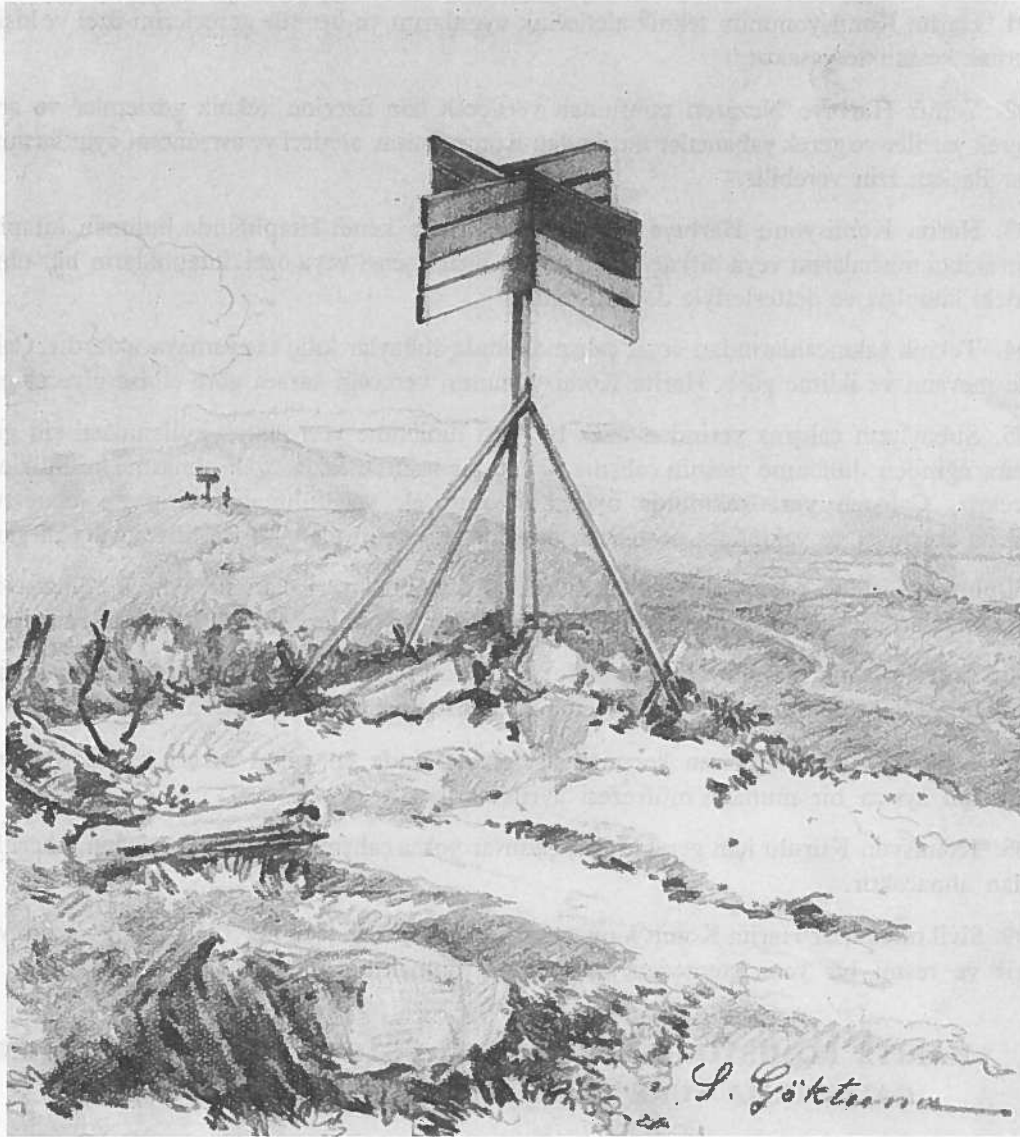
HARİTA KOMİSYONUNDA GÖREVLİ ÜSTSUBAY VE SUBAYLARIN ÇALIŞTIRMA SÜRE VE BİÇİMLERİNE İLİŞKİN MADDELER

110. Harita Komisyonunda çalıştırılacak üstsubay ve subaylar uzun bir süre bu tür çeşitli teknik hizmetlerde çalıştırıldıklarından, gerektiğinde askeri birliklere de görevlerini yapmak için gerekli bilgiyi kaybederler. Bu bilgiyi kaybetmemeleri için bir iki yılda bir değiştirilmeleri yönüne gidilse, Harita Komisyonu için uzman personel yetiştirmek zorlaşır. Bundan başka; harita hizmetlerinde oldukça yetenekli

subayların çalıştırılması da gerekli olup bunların birliklerde çalıştırılan benzerleri gibi yükselmeleri yönüne gidilmemesi ise haksızlığa uğramalarına neden olur. Bu sakıncayı alabildiği kadar gidermek üzere bu üstsubay ve subayların çalıştırılma biçimleri aşağıdaki maddelerde sağlıklı bir kuralla bağlanmıştır.:

111. Şu anda uzman subayların bulunmamasından ötürü bugün Harita Komisyonuna kabul olunarı ve uzman yetişinceye kadar kabul olunacak olan üstsubay ve subayların yükselmesi için birliklerde çalıştırılmak zamanları geldiğinde bir defaya mahsus olmak ve yine Komisyonda çalıştırılmak üzere birliklere gönderilmeyerek yükseltmeleri yapılır. Şu kadar ki bunların ikinci kez staj zamanları geldiğinde yükselme tüzüğüne göre birliklerde çalıştırılır.

112. Komisyon hizmetlerinde çalışırken kıdeminin ve staj zamanının gelmesi üzerine birliklere aktarılmış olanlar birliklerdeki belirli hizmet sürelerinin bitiminde tekrar Komisyona alınabilirler. Şu kadar ki bunların tekrar yükselmeleri zamanının gelişinde yükselme tüzüğüne göre işlem yapılır.

Dairemizin ilk kuruluşunda; Hem de birinci derecede nirengi noktalarında bile kullanılan çeşitli boyut ve yükseklikteki balizlerden (yerüstü işaretlerinden) bir örnek.

113. Komisyonda uzman subaylar yetiştikten sonra Komisyona alınacak olan subaylar birliklerde stajını tamamlamış olanlardan alınır.

10 AĞUSTOS 1909

Genelkurmay Dördüncü Şube

Herhalde o zamana göre çok iyi düşünülmüş ve kimi bölümleri Fransız yönergelerinden aktarılmış olan yukarıdaki ayrıntılı yönerge; Genelkurmaya sunulduğu sıralarda, hazırlıklar gereği kadar ilerlemiş bulunduğu gibi 31 Mart olayının çöşkulu günleri de geçmiş bulunduğundan işlere başlamak zamanı gelmiş bulunuyordu. İlk çalışma bölgesi, Bakırköy ve yöresi olarak kararlaştırıldıktan sonra gerekli olan gereçler ve benzeri, Teğmen Ahmet ile anılan yere gönderilmiş, subayların ve erlerin yatacakları yer de hazırlanmıştı. Bu sıralarda personel bakımından da gittikçe zenginleşen Komisyon da, ilk Bakırköy paftasına başlamak istekleri dikkate değer dereceyi bulmuştur. Bu ilk pafta 1/25.000 ölçeğinde yapılacaktır.

—HARİTA KURULU İŞ BAŞINDA—

Resmen (9 Ağustos 1325 = 22 Ağustos 1909)

Harita Komisyonunun yöneticileri en önce Bakırköy paftasını 1/25.000 ölçeğinde yapmağa karar verdiği ve bu karara göre, anılan köyde gerekli hazırlığını bitirdiğinde, Başkan Zeki Paşa ve Albay Şevkinin başkanlığı altında olarak ağustosun 25 inde Bakırköy'üne yola çıktı. Buralarda bir baz ölçülecek ve Şevki Bey de bir coğrafi enlem saptayacaktı.

Coğrafi boylama gelince; Ayasofya kubbesinin âleminden geçen meridyen dairesinin, coğrafi boylamlar için başlangıç olarak alınması kararlaştırılmış bulunduğundan bunun için astronomi gözlemleri yapılmayacaktı.

—HARİTA KURULU BU SIRALARDA AŞAĞIDAKİ KİŞİLERDEN KURULMUŞ BULUNUYORDU.—

Harita Kurulu Başkanı vekili 1896 Eskişehir'de bulunanlardan.

Nirengi şubesi müdürü - Kurmay Albay - Mehmet Şevki - 1896 da Eskişehir'de bulunanlardan.
Topoğrafya şubesi müdürü - Kurmay Yarbay - Fevzi Bey - 1896 da Eskişehir'de bulunanlardan
Kartografya şubesi müdürü Topçu Albay Neşet - Öteden beri basımevi müdürlüğünde bulunan Nirengi şubesi müdür yardımcısı - Kurmay Yarbay - Cemalettin - 1896 da Eskişehir'de bulunanlardan

Nirengi posta başısı - Kurmay Binbaşı - Hafız Abdurrahman - Bu kitabı ve Cihan Haritacılık Tarihi'ni yazan.

Topoğrafya postabaşısı - Piyade Yarbayı - Pertev - 1896 da Eskişehirde bulunanlardan.

Harita Hesap Kurulu işlerinde memur - Yüzbaşı Nuri - Yeni katılanlardan.

Nirengi postabaşısı yardımcısı - Ön yüzbaşı - Müfit - Yeni katılanlardan.

Ulaşım işleri görevlisi Üsteğmen Ahmet - Yeni katılanlardan.

Topoğraf Subayı Ön yüzbaşı Şemsi - Yeni katılanlardan.

Topoğraf Subayı Yüzbaşı Hakkı - Yeni katılanlardan.

Topoğraf Subayı Yüzbaşı Sadık - Yeni katılanlardan.

Topoğraf Subayı Yüzbaşı Niyazi - Yeni katılanlardan.

Topoğraf Subayı Yüzbaşı Mahmut Celal - Yeni katılanlardan.

Topoğraf Subayı Yüzbaşı Mehmet Nami - Yeni katılanlardan.

Topoğraf Subayı Yüzbaşı Ali Rıza - Yeni katılanlardan.

Topoğraf Subayı Yüzbaşı İbrahim - Yeni katılanlardan.
Topoğraf Subayı Üsteğmen Feridun - Yeni katılanlardan.
Topoğraf Subayı Üsteğmen Halit - Yeni katılanlardan.
Topoğraf Subayı Üsteğmen Saffet - Yeni katılanlardan.
Topoğraf Subayı Üsteğmen Nuri - Yeni katılanlardan.
Topoğraf Subayı Üsteğmen Süleyman - Yeni katılanlardan.
Topoğrafya Subayı Teğmen Zekai - Yeni katılanlardan
Topoğraf Subayı Üsteğmen Fuat - Yeni katılanlardan.
Harita Kurulu idari işler Askeri memur sınıfından Hüseyin Hüsnü - Yeni katılanlardan.
Bir süre sonra Harita Kurulu aşağıdaki subaylarla bir kat daha güçlendirilmiştir.
Nirengi Subayı Kurmay Ön Yüzbaşı Ömer Lütfi - Yeni katılanlardan.
Nirengi Subayı Mümtaz Yüzbaşı Hüseyin Avni - Yeni katılanlardan.
Nirengi Subayı Mümtaz Yüzbaşı Kâmil - Yeni katılanlardan.
Topoğraf Subayı Ön Yüzbaşı Abrurrahman Naci - Yeni katılanlardan.
Topoğraf Subayı Teğmen Veysi - Yeni katılanlardan.

—BAKIRKÖY'DEKİ HARİTACILIK ÇALIŞMASI—

NİRENGİ BÖLÜMÜ : (1909) İlk önce topoğraflara iş vermek üzere, (Cuhut Burgaz) köyünün doğusunda ve Bakırköy'ün kuzey-güney doğrultusunda bir baz seçilerek aplike edilmiştir. Bu kenarın uzunluğu geçici olarak çelik ölçü şeridiyle ölçülerek ortalaması kullanıldığı gibi, doğrultunun semti de öğle üzeri güneşe yapılan gözlemlerle bulunmuştur.

Bundan başka Bakırköy bez fabrikası yöresinden geçen tren köprüsü yakınına kurmay Binbaşı Abdurrahman tarafından dikilen hedefeli bir işaretin doğrudan doğruya ölçülen denizden yüksekliğide, kot hesapları için esas kabul edilmiştir. Çabucak yapılan bu işlemlerden sonra, ilkel olmakla beraber, ilk nirengi paftası elbette enlem boylam değerleri olmaksızın Eylül nihayetlerine doğru topoğrafya şubesine verilebilmiştir.

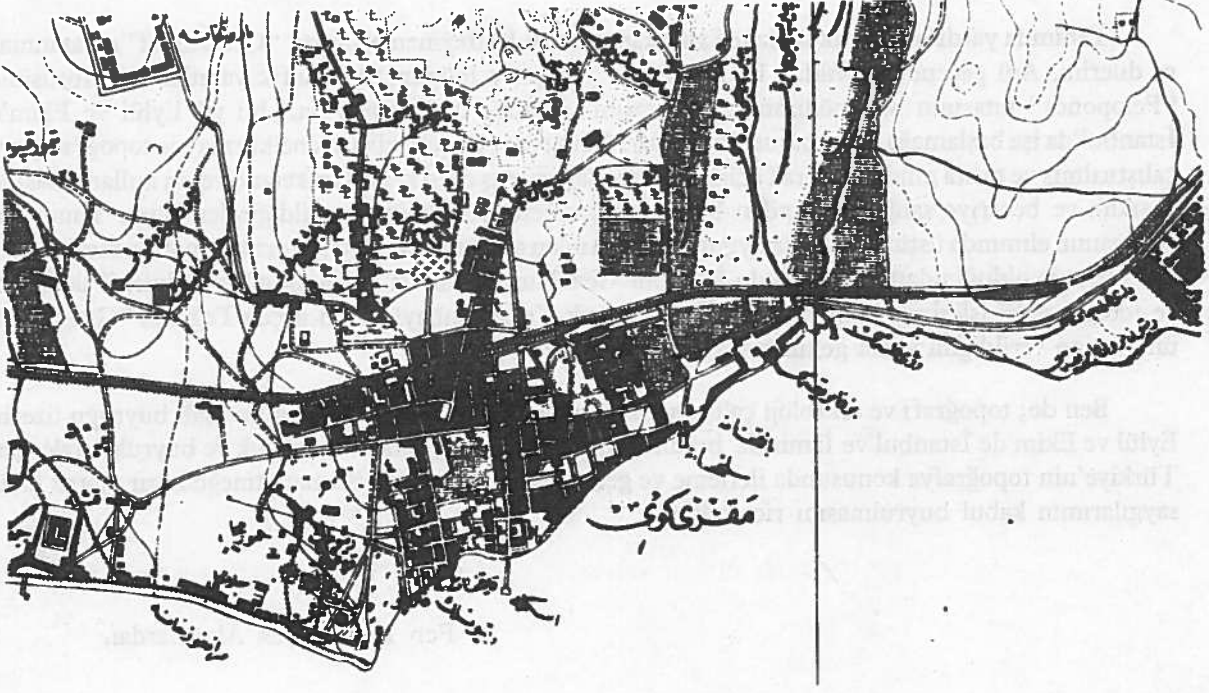
Ondansonra; bir taraftan nirengi doğuya doğru Maltepe hizalarına kadar genişletilerek ertesi yıl için Kâğıthane, Üsküdar, Galata, Eyüp ve Çamlıca paftalarının gözlemleri yapılmış ve öte yandan daha önceden sipariş edilmiş olan invar ölçü aygıtının gelmesi üzerine kasım'da sözkonusu baz kural-lara uyularak tekrar ölçülmüştür. Üç kez ölçünün ortalaması 4396,703 metre bulunmuştur. Bu işlerden sonra nirengi şubesi gelecek yıl hazırlıkları için İstanbul'a dönmüştür.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Bakırköy paftasında eğitim yaparak ve arazide çalışarak bu paftayı meydana getirmiş ve sonra kış için o da İstanbul'a dönmüştür. Böylece, resmen oluşan Harita Kurulunun 1/25.000 ölçeğiyle meydana getirdiği ilk düzenli harita, Bakırköy paftası olmuştur.

1909 yılı içinde ortaya atılan dedikodu niteliğinde öneriler.

Fransızları ötedenberi kışkırdıklarından dolayı Almanlar; Türkiye'de bir harita dairesinin kurulmasına taraftar olmakla beraber bu dairenin başına kendi adamlarını göndermek istiyorlardı. O sıralarda "Fon Der Golç" paşanın ordumuzda bulunması da, Alman isteklerinin tasarıdan uygulamaya çıkarılmasında büyük bir etken olacağı düşünülüyordu. Bu işlerle ilgilenenler; Türk bilim ve teknik gücünün yetersizliğini, açıktan açığa söylemekle beraber şurada burada söylemekten çekinmiyorlardı. Dikkate değer ki, bu dedikoducular arasında Türk subayları ve hem de haritacılar da vardı.

Oysa ki Şevki Bey, Fransa'da geodezi tahsilinde bulunduğu için olgun bir bilgindi. Ve üstelik Almanların ortaya sürmek istedikleri adamlarından da yüksekti. Bununla birlikte bilim yeterliliği sorununun kolaylıkla ortaya konamayacağını Almanlar da anlamışlardı. Şevki Bey; kendisine gerçekten güvendiği için; yalnız Türk zekâ ve kesin kararlılığıyla meydana çıkmasını istediği harita dairesine, değil Alman, üstelik Fransızlardan bile kimsenin getirilmesine taraftar değildi. Pek çok sayanı takdir olan bu üstün yaradılışına değer verilecek yerde, tersine hatalı sayılıyordu.

Kurulmuş olan Harita Komisyonununun 1909 yılında ilk olarak yaptığı 1/25.000 ölçeğindeki Bakırköy paftalarında olduğu gibi.

Şevki Beyin bilim gücü karşısında söz söylenemeyince karşısındakiler, başka yönden yürümek gereğini duydular. Bu da, tutulan düzenli mesleğin Türkiye için uygun olamayacağını üst makamlar nezdinde propagandasını yapmak.

Meşrutiyetten önce "Kipert" hesabına yıllarca Anadolu'da çalışmış olan "Fon Dist" adında bir Alman Albay emeklisi Goç Paşa ile anlaşarak, onun aracılığıyla Genelkurmay'a verilmek üzere 25 Haziran 1909 tarihli bir öneri sunduğu gibi, iki ay sonra da yani Ağustos nihayetlerinde topoğrafya posta komutanı Yarbay Pertev hemen aynı anlamda bir rapor hazırlayarak Bakırköy'den Genelkurmay'a göndermişti.

Fon Distin Golç Paşaya gönderdiği mektubun çevirisi aşağıdadır:

Potsdam yakınında daireden : 25 HAZİRAN 1909

Berlin'de; Genaral Oberkst ve Ordu Müfettişi Baron Vonder Goltz hazretlerine.

Size sözle anlatarak sunduklarıma ek olarak ve buradaki Türkiye elçisi Osman Nizami Paşa tarafından yapılan öneriye dayanarak; Anadolu'nun eksiksiz ve hızlı bir biçimde haritasının alımı amacıyla bazı görüşler bildirilmesine ve uzun uzun anlatılan görüşlerin durumun gereğine göre çalışma ve uygulamaya konması konusunu Türk Genelkurmay'ının incelemesine ivedikle sunarım. Sizin İstanbul'a gitmenizden önce uygun görülürse; bu konuya ilişkin bir konferans vermeğe hazır bulunduğumu özellikle sunarım.

Bizim Genelkurmayımızda yüzbaşılık ve binbaşılıkla beş yıl süren memuriyetinin ve Anadolu'da topoğrafya ve keşifler için altı kez yaptığım gezilerimden edindiğim deneyler ve anılan iklime uygun ve olabir bir sağlıkta bulunuşum ve yerel dili bilmem nedeniyle, çeşitli biçimde harita alımı konusunda Türk subaylarına yol göstermeğe hazırım.

Yanımda yardımcı olarak sekizinci istihkâm taburu Üsteğmenlerimden "Grasfingof"un atanmasını dilerim. Adı geçene; üç yıldan beri Atina'da ,Almanya hükümetinin antik yapıtlar enstitüsünde "Pelopones" kıtasının batı bölümünün haritasını almakla uğraşıyorsa da, bu yıl Eylül ve Ekim'de İstanbul'da işe başlamağa hazır bulunabilecektir. Adı geçen; birçok yıllar Genelkurmayda topoğraf olarak çalıştırılmış ve posta müdürü olarak atanması kararlaştırılmış olup kendisi takeometrenin kullanılmasında alışıklık ve beceriye sahiptir. Bundan başka fotoğrametri yöntemini de bildiğinden bunu Yunanistan haritasının alımında üstün başarıyla uygulamıştır. Anılan aletler; bizim Genelkurmayımız tarafından kendisine verilmiş olduğundan gerektiğinde İstanbul Genelkurmayına da sunularak gösterilebilir. Takeometre ve fotogrametri işlerinde uzmanlaşmak üzere birçok Yunan subayları adı geçen Teğmen "Grasfingof"un emrine verildiğini sırası gelmişken bildiririm.

Ben de; topoğrafi ve arkeoloji çalışmalarına başlamak üzere elde ettiğim padişah buyruğu üzerine Eylül ve Ekim'de İstanbul ve İzmir'de bulunacağım. Yüce kişiliğinizin klavuzluk ve buyruklarıyla genç Türkiye'nin topoğrafya konusunda ilerleme ve gelişme çalışmalarında hizmet etmeğe hazır olarak üstün saygılarımın kabul buyrulmasını rica ederim.

Fon Dist Yedek Albaylardan

Bu mektup ile beraber; "Fon Dist" ,(Anadolu haritasının düzenlenmesi için düşünceler) adı altında bir de özet yapıp Fon Der Golç'a sunmuştu. Bunu da aynen yazıyoruz.

ANADOLU HARİTASININ DÜZENLENMESİ İÇİN DÜŞÜNCELER

25 HAZİRAN 1909

Var olan esaslar: Anadolu'nun yeni haritalarından en önemlileri aşağıda anılır.

I. Berlin'de bulunan "Wayd Rih Raymer" basımevinde basılmış olan Hanri Kipert'in :

a. Osmanlı Devletinin Asya illeri (Arabistan'dan başka) yeni genel haritasının 1/1.500.000 ölçeğinde altı pafta, basıldığı tarih 1884. Fıatı bir kap içinde on ve bezli olarak onbeş marktır.

Hazırlayan : Bu haritayı üçüncü (C) harfinde anılan büyük haritasının öncüsü olarak aşağı yukarı kendisi denecek biçimde çizilmiştir. Bununla birlikte anılan harita, bugün bile Mezopotamya'nın ve Suriyenin güney bölümü için başvurulacak değerli bir yapıttır.

b. Küçük Asya'nın batı bölümü haritası taslağı ölçeği 1/250.000 dir. 15 pafta ile yönetim bölümlerini içeren ve renkli. Bucak bölümlerine kadar sınırları içerir. Fiyatı 30 marktır. Bir pafta iki (üç) marktır. Bu harita; bilinen arazi bölümleriyle şimdiye kadar bilinmeyen olan bölümleri göstererek bağımsız olarak yapılacak istikşafalara sahip olmak ve gelecekte keşif için geziye çıkacaklara bir esas göstermek amacıyla düzenlenmiştir.

c. "Rihard Kipert" tarafından düzenlenen Küçük Asya haritası, yirmidört paftadır. Ölçeği 1/400.000 dir. Fiyatı 120 mark. Beher pafta 6 marktır. Bu harita 1903 yılına kadar yapılmış olan bütün istikşafaları içermiş olup anılan yörelerin eniyi bir tek haritası ise de, yapılan incelemelerden haritanın ne dereceye kadar güvenilir olduğu, çiziliş biçiminden anlaşılabilir.

II. (Valter Fon Disd) tarafından düzenlenen Küçük Asya'nın kuzeybatısı haritası. Dört pafta. İstanbul, Ankara, Konya, İzmir Beher paftanın fiyatı (5) marktır. Bu harita; Fondistin 1886, 1890, 1892, 1900 yıllarında kendisinin alımını yaptığı haritalara ve Hanri Kipert'in yeni kaynaklarına başvurarak düzenlenmiştir.

Anılan harita; doğuya doğru 33 derece boylama kadar (Ankara - Konya ve daha doğuya) ve 38 derece 30 dakika enleme (Sisam - Yenişehir çizgisi) kadar uzanır. Bu harita büyük olmakla beraber kullanılışı kolaydır. Ve gerçek yolları içermeye yararlarını taşır. Haritanın doğru olan bölümleri; belgelenmeyen kaynaklardan alınan bölümlerden çeşitli imzalarla ayırt edilmiştir.

III. (A. Fridrih), ve (V. Roke) taraflarından düzenlenen Küçük Asya haritası: ölçeği 1/2.500.000 dir.

Halle'de; "Şitrin Kobf" basımevi.

1 - Etnoğrafi haritası 1,5 mark,	} 1 ve 2 numaradaki haritalar ekonomi yönünden çok önemlidirler.
2 - Ticaret ve ürünler haritası 2 mark,	
3 - Arkeoloji haritası 3 mark.	

IV. Londra'da (Con Moralı) basımevinde yayınlanan (Enderson) un Küçük Asya haritası 1903bu harita, özellikle tarih ve jeoloji için düzenlenmiştir..

V. İngiltere Donanma Komutanlığı tarafından çeşitli ölçeklerde yayınlanan deniz haritaları. Bunlar kıyı için pek yararlı olduğu halde; anılan kıyılar yakınındaki iç bölümler için asla güvenilecek ve inanılacak değerde değildirler. Bu haritaların hepsi askerlik bakımından yalnız genel harita olarak başvurulabilir. Anılan haritalarda bulunan yolların durumu, arabaların geçişine elverişli olup olmadıkları köprülerin şimdiye dek kesinlikle anlaşılamadığından, askeri harekât için yararlanılamazlar.

HARİTA ALIMI

A. Araç varlığı : Bunlar hakkında İstanbul Genelkurmayında incelemede bulunacaktır.

B. Haritanın alınış biçimi : Genç Türkiye; Avrupa'da geçerli olan yöntem üzere ülkenin haritasını yapmağı tasarlamıştır. Ancak bu yöntemde yapılacak olan haritalarda, yalnız nirengi oluşturulması için yüzyıllar gereklidir. Oysa birinci derecede önemli görülecek nitelik, yapılacak askeri harekâtın tek dayanağı olan bu haritayı alabileceği kadar olabildiğince meydana getirmek ve bu haritayı, yapılacak ulaşım yolları ve yolları esas kabul ederek. hem ülkenin savunmasını sağlamak, hem de ekonominin ilerleyişi hızlandırmaktır. Böyle bir haritanın, öğretim ve eğitimleri topoğrafya uygulamasıyla da aynı zamanda katılıp birleştirilen subaylar aracılığıyla yapılması en çok amaca uygun olur.

Anadolu haritasının alımında en doğru yöntem; enlem ve boylam daireleriyle bağlantı sağlamak ve örneğin batıdan doğuya doğru hareketle enlem ve boylam dairelerinin birleşme noktalarına göre haritası alınacak bölgeyi bir takım paftalara bölüp ayırmaktır.

29°	30°	31°	
Ereğli	Safranbolu		41°
Bolu	Taşpınar		40°
Sivrihisar	Ankara		39°
Akşehir	Siverek		38°
Beyşehir	Konya		37°
Akseki	Ermenek		36°

1. **Haritası yapılacak bölgenin paftalara bölünüş biçimi:** Böylelikle örneğin; Greneviç'e göre 29°, 30' boylam çemberlerinin birer derece artarak enlem çemberleriyle oluşturduğu bölümler, kuzeyden güneye doğru aşağıdaki gibi sıralama ve anılan bölümler içerisinde bulunacak ünlü kentlere göre adlandırmak gerekir. Bu bölümlerden her biri 12000 kilometre kare ya da 190 mil - kare büyüklüğünde düzenli yöntemle nirengilemek için 20 , 30 yıl gerekir. Oysa çok yalın ve amaca uygun olarak (5) yıl içinde bitirilebilir.

2. **Topoğraf merkez bölümü :** Çizelgedeki bölgelerin her biri, topoğraf merkez kısmı tarafından 1/100.000 ölçeğinde ve 85 x 110 santimetre boyutunda paftalara taşınır. Ve elde bulunan haritalardan bu paftalara yakın yerler, ilgili buldukları enlem ve boylam çemberleriyle olabildiği kadar oranlarını korumak koşuluyla bu paftaların sınırı saptanarak gösterilir.

Paftaların sınırını göstermek olabildiği kadar nehir doğrultuları, nehirlerin dirsek oluşturduğu yerler gibi noktalar ve doğal çizgiler gözönüne alınmalıdır. Bundan dolaydır ki her zaman enlem ve boylam çemberleri ilişkilerinin örnek olarak alınması gerekir.

3. **Bölümlere ait paftalar :** Topoğraf merkez bölümü tarafından düzenlenen paftalar, binbaşı veya yüzbaşı rütbesinde bulunan postabaşılara verilir ve bu kişiler de çalışmaları ona göre düzenleyip yönetir.

4. **Topoğrafların örgütlenme ve çalışmaları :** Her bölüm yani iki boylam ve iki enlem çemberleri arasında çevrili bulunan arazi bölgesine (dört topoğraf takımı atanır.) Bu sayı değişmez olmayıp arazinin durumuna göre çoğaltılıp veya azaltılabilir. Bu takımlar: takeometri ile yol haritası düzenlenmesi hakkındaki yöntem ve kuralları uygular ve ona göre davranırlar. Topoğrafya takımları yaya bulunurlar. Kuruluşu aşağıda olduğu gibidir.

2 Teğmen, kıdemlisi takım başı

2 Er, emir erleri

1 araziyi bilir kılavuz, bunun yerine bir harita da olabilir.

1 yük hayvanı.

Postabaşılar; bölüm merkezi tarafından kendilerine ayrılan ve bir kanava ile gösterilen bölgeyi geometrik bir biçim oluşmasına önem vermeyerek dört bölüme ayırır ve bu bölümleri nehir, dağ, il ve sancak sınırları ve benzeri ile belirler ve 1/100.000 ölçeğinde 50 ; 60 santimetre boyutunda birer kanava üzerine elde bulunan haritaların yardımıyla önemli doğrultuları çizer ve harita alımında kullanılacak işaretleri de kenarına açıklama yaparak topoğraf takım başlarına verir.

DONATIM : Topoğraf takımlarının donatımı aşağıda olduğu gibidir :

A. Subayların beraberinde bulunacak eşya.

2 nişanlı pusula.

2 barometre. (birbirine göre ayar ve dengeli)

1 pedometre.

2 dürbün.

2 en iyi cep saati.

2 anımsama defteri. Bu anımsama defterleri; Fon Dist'in yazdığı "Die Praktische Winke" yapıtında bulunan örneğe uyacaktır.

2 iletke.

ve yeteri kadar kalem ve benzeri.

Bunlardan başka, öteki gereçler ve kırtasiye, santraçlı kâğıt, harita, çanta ve koruyucusu da gereklidir.

B. Yük hayvanı üzerinde taşınacak eşya.

1 Çadır 4 yatak torbası 4 eşya torbası 1 mutfak takımıkonserve

Bunlardan başka; kazma, kürek, balta, orman baltası, destere, fener ve benzeri yol gereçleri.

C. Verilenler.

Subaylar için kılıç, tabanca. Erler için bir piyade tüfeği ve bir av tüfeği ve bunların cephaneleri.

ASTRONOMİ NOKTALARININ BELİRLENMESİ : Hem nirengi yerine geçen, hem de bir istikşaf haritasına esas olmak üzere astronomi noktaları ve coğrafi koordinelerin belirlenmesi gerekir. Nitekim; Prusya harita şubesi tarafından (1900 - 1905) Çin - Japon seferinde bu yolda hareket edilmiş ve uygun sonuçlar alınmıştır. Anadolu'da var olan telgraf ağı bu gibi konuları amaca uygun biçimde kolaylaştırır. Yukarıda bildirilen ve bir örnekle gösterdiğimiz gibi böyle coğrafi koordinat ve astronomi noktalarının belirlenmesi için de; 29°, 30°, 31° derece boylam çemberleri arasında kuzeyden güneye doğru ölçü ve hesaplarını yapmak amacı sağlar.

1- COĞRAFİ BOYLAMIN BELİRLENMESİ : Telgraf işaretleriyle aşağıdaki yerlerin boylamlarının İstanbul'a bağlanması gerekir; Ereğli iskelesi (İngiliz deniz haritalarında bu noktanın durumu doğru değildir.) Düzce, Bolu, Mudurnu, Sivrihisar, Aziziye, Bolvadin, Çay, Akşehir, Yalvaç, Ilgın, Karaağaç, Beyşehir, Akseki, Pazarcık (Antalya körfezinde).

Bu esas noktalar arasında hiç olmazsa esas noktalarının beş katı bir sayıda olmak üzere ara noktaların da boylamları belirlenmelidir. Bu konuda kullanılacak araçlar; telgraf, cep veya kronometre saatleri olup saat farkları bulunur. Gerçi bu yöntemle belirlenen coğrafi boylamlar yanlışsız değilse de bu yanlışlığın, telgraf istasyonlarının bulunup bulunmadığına göre 500 : 1500 metre arasında değiştiği deneyle saptanmıştır. Bununla beraber bu yanlışlık, hiçbir zaman amacımıza zarar verecek derecede önem taşımaz.

2- COĞRAFİ ENLEM'İN BELİRLENMESİ : Coğrafi enlemler; bulunulan yerin meridyenine yakın kuzey veya güneydeki yıldızların ölçülen semt-ür re's mesafelerini (Bir yıldızın bulunduğu yerle başucu (zenit) noktasının gözlemcinin gözünde oluşturduğu açı.) meridyene çevirerek elde olunur. Önemli noktalar için bulutsuz üç akşam ve ikinci derece önemi noktalar için de bir akşam yeterlidir.

3-YÜKSEKLİK FARKININ BELİRLENMESİ : Sürekli olarak barometre gözlemleri, ve bu gözlemlerin öteki termometreli barometre ile sürekli olarak yoklanması sayesinde, coğrafi enlem ve boylamları belirlenen noktaların aynı zamanda yükseklikler de belirlenir ve haritası yapılacak arazi için böylelikle bir düzlem yöntemi meydana getirilir. Gözlem yeri olarak ölçü yapılacak yerde bulunan minarelerden yararlanır. Bu sayede ölçülen yüksekliklerin karşılaştırılmaları da yapılabilir.

4- TOPOĞRAF MERKEZ BÖLÜMÜNÜN UĞRAŞILARI : 1-3 numaralarda yapılmış biçimini bildirdiğimiz işler; genel merkezde "Topoğraf Merkez Bölümü" adıyla oluşturulan bir kurul tarafından düzenlenir. Coğrafya ve yıldızlar hakkında bilgisi olan subaylar bu kurulun içindedirler. Çalışmalar 1910 yılı başlarında başlayacağından topoğraf merkez bölümü olabildiği kadar hızla kanavalarını ve benzeri ön hazırlıklarını tamamlar. Ve esasen çalışmaya 29-30 derece boylam çemberinden başlayacağından, yukarıda sözünü ettiğimiz gibi anılan boylam ve ona ilişkin enlem çemberleri arasındaki bölgeyi

paftalara bölerek ve elde var olan haritalardan önemli noktalar ve gerekli bilgiyi, bu paftalara ait kanavalara çizerek topoğraf postalarına verirler. Böylelikle postalar, işe nereden ve nasıl başlayacaklarını ve paftalarında ne kadar belirli nokta var olduğunu anlar ve ona göre işini düzenler.

5- MERKEZ BÖLÜMÜ İÇİN GEREKEN ALET VE AYGITLAR : Topoğraf merkez bölümünde "13" santimetre çapında mikroskoplu bir daire bulunur. Bu aletin daire bölüntüleri "10" dakika olup tambur aracılığıyla "2" saniyeye kadar açı değerlendirilir. 18 ve 30 defa büyütür. Merkez dışı bir dürbünü ile cam üzerinde oyulmuş "5" tane dikey ve "3" tane yatay çizgiden meydana gelen bir ağı vardır. Bundan başka; yıldız zamanına göre düzenlenmiş yarım saniyeyi gösterir bir de kronometre vardır.

6- TOPOĞRAF MERKEZ BÖLÜMÜNÜN DONATIMI : Topoğraf merkez bölümünün kendisi harita alımı yapmayı daima gezici bir durumda bulunacağından atlı olması gerekir. Bununla birlikte yürüyüş sırasında aletler iki taşıyıcı aracılığıyla taşınmalıdır. Bu taşıyıcılar; sırtlara alet sandığını kulplarından geçirerek omuzlarında taşırlar. Bir subay veya güvenilebilen bir Jandarma bu taşıma işine bakmalıdır. Topoğraf merkez bölümün merkezini daima yerleşim yerleri yakınında seçeceğinden gereksinmelerinin sağlanması kolaydır. Bundan ötürü 1:2 yük hayvanı yeterlidir..

7- **Gerekli süre:** Birçok önemli uzunluklar, alan ve ilk çalışmaya başlanması nedeniyle kurulacak esasların oldukça kesin ve doğru olması gerekli olmakla beraber, ilk yılda birbirini izleyen iki meridyen çemberleri arasındaki arazi rahatlıkla bir yaz süresi içinde tamamlanabilir.

Noktaların coğrafi boylam ve enlemleriyle yüksekliklerinin hesaplanması, 1910-1911 yılı kış süresince daha hızlı yapılır ve bu süre içinde de hazırlanan paftaların çizim işleri tamamlanır.

1911 yılı yazı için, iki topoğraf merkez bölümü kurularak 32 : 34 derece boylam çemberleri arasındaki bütün arazinin anlatılan yöntemle istikşafı biteceği kestirilebilir. Bu boylam çemberleri arasındaki arazi esasen çorak bir çöl halinde bulunduğundan, istikşafı daha kolay bir biçimde yapılabilir. Böylelikle Doğu Anadolu'nun istikşafı yapılarak 1915 yılında yaklaşık olarak (Halep - Sivas) ya da yukarıda kuruluşunu bildirdiğimiz Topoğraf kadrosu iki katına çıkarılırsa (Erzurum - Nizip) çizgisine varabilirler.

PAFTALARIN ÇOK DOĞRU OLARAK HARİTASININ ALIMI : Önemli yerler, belli başlı yollar, istihkâmlar yöresi ve limanların haritalarının çok doğru olarak yapılması gerektiğinden topoğraf merkez bölümünde aşağıdaki aletler ve aygıtların bulunması gerekir.

- Küçük taşınabilir bir plânçete
- Nişancalı cetvel
- Ölçü zinciri (20 metre uzunluğunda)
- Ölçü çemberi (ölçü bisikleti)
- Filâmalar, uzaklık kestirme aleti.

Bu biçimde harita alımı Prusya subayları tarafından Çin'de yapılmıştır. Uzaklığın çokdoğru olarak belirlenmesi için en iyi bir yöntemdir. Ölçme bisikleti, gezi bisikletlerinin yalnız ön tekerleklerinden olup bu tekerlek çember parçalarıyla donatılmış bir çatal ile sağlamlaştırılmış olup iki tane oynak, doğru dan doğruya uzaklıkları ölçmeyi sağlayan bir alete sahiptir. Bu ölçü aletlerinden biri uzaklığı metre olarak verir ve ötekileri tekerleğin dönme sayısını gösterir. Bu ikinci uzaklık aletinde gösterge yerinde bir kalem vardır ki; bu kalemin uzaklığı gösteren aygıt üzerindeki dişli çarka vuruşundan bir ses duyulur. Bu sayede dönüş sayısı sayılabilir. Sayılan dönüş sayıları, bir levha üzerinde belirlenerek ölçülen uzaklığın miktarı bulunur.

Bu aygıtla kuru ve sert arazi üzerinde ölçüm iyi sonuçlar verir.

Ölçülmesi istenilen doğrultu renkli flamalarla noktalanır ve bu iş için hayvana binmiş yardımcıları Jandarma çalıştırılır. Kipregel (Düşey açı ölçen cetvel ve dürbünlü bir plânçete aletidir.) kullanılması, çok zaman harcanmasını gerektirdiği gibi doğru bir sonuç verebilmesi de, oluşturulmuş bir nirengi ağına dayanmadıkça kuşkulu bulunduğundan, bunun yerine "küçük plânçete = istikşaf lehvası" kullanılır.

FOTOĞRAMETRİ : Var olan fotoğrafların içerdiği biçimlerinin durum ve uzaklıklarına göre yer üzerinde aslı olan arazinin gerçek genişlik ve büyüklüğünün belirlenmesi tekniği.

Özet olarak şunu bildirmek isterim ki görüntü tekniğe göre alınan resimler ve fotoğraflardan; topoğrafya bakımından yararlanılabilir. Gerçekten Yunanlı bir teğmen "Peloponez" in batı bölümünün haritasını alırken bu yöntemden yararlanmış. "Fotoğrafyanın topoğrafya işinde hizmet derecesi" ni gerçek alana ulaştırmıştır. Yalın gereçlerle alınan (Fotoğraf) lar, her ne yol ve yöntemle olursa olsun, yapılacak istikşaf haritaları için her halde bundan böyle yararlıdır.

1 - GEZGİNLER TARAFINDAN ALINAN RESİMLER : Bir gezgin arazi üzerinde izlediği doğrultunun "İtinaire"ni düzenleme; ve yerleri, yerleşim merkezlerini bu İtinaire de ayrıntılarıyla belirttiikten sonra çevresinin bir de resim ve fotoğraflarını alırsa doğal olarak evine döndüğünde bu "İtinaire" ile almış olduğu fotoğrafları birbirine katarak bir harita meydana getirebilir.

2. YALIN FOTOĞRAMETRİ : Bu yöntem; arazinin ve durumun gereğine göre değişir. Yürürken bir taraftan açık kalan arazinin haritası yapılırken, fotoğraf ile de yerlerin biçimleri belirtilir. İşte buna (Yalın Fotoğrafmetri) denilir,. Topoğraf itinererini düzenleyip ve herhangi bir yerinde "ufuk çemberi" ile etrafın fotoğrafını alır. "İtinerer" yürünülen yolun uzunluğunu ve seçilen bilinen kenarın ölçümünü, alınan fotoğraflarda iki tarafındaki arazinin durumunu belirler. Böylelikle sonraki yerlerde durularak iş sürdürülür.

İki fotoğraf yeri arasındaki uzaklığın doğru olarak belirlenmesi, ilk koşul olup bununla birlikte bu biçimde çalışmaların zayıf ve zor yönü de bu uzaklığın belirlenmesinden ibarettir. Nişancalı pusula, saat gibi "itinerer" araçlarından olan yalın alet ve aygıt, burada yetmeyip, bir istikşaf plâncetesi, nişancalı cetvel, pedometre ve ölçü bisikleti bulundurmamak gerekir.

Yol ve trenler; çoğunlukla nehir vadilerini izlediklerinden yollarda kilometreleri gösteren taşların klavuzluğu ve trenlerde de yine buna benzer klavuzla herhangi bir bilinen uzunluk, bilinen bir kenar gibi kabul edileceğinden geniş nehir vadilerinin kolaylıkla haritalarının alımı gözönünde bulundurulabilir.

Uzaklık kestirme aletleriyle ya da eşit aralıklarla dikilmiş olan telgraf direkleri aracılığıyla, iki fotoğraf istasyonu arasındaki uzaklık belirlenebilirse ormanla örtülü olmayan sıradağlarda da bu yöntem uygulanabilir. Kepragel aletleri, fotoğrafmetri yöntemiyle alınacak haritalarda hayli işe yarar. Bu konuda ağaçtan sağlam bir biçimde yapıp bir dayanağı kapsayan ve üzerinde bir küçük "istikşaf teodoliti" konulmuş olan kamera (Chambre) kullanılır bu alet "Devarken" tarafından düzenlenip ve Berlinde "Maysner" tarafından yapılmıştır.

STEREO FOTOĞRAMETRİ: Bir düzlem üzerindeki biçimlerin üç boyutuyla kabartılmış olarak belirlenmesi ve gösterilmesi tekniği.

Stereo fotogrametri; bir fotoğraf istasyonunun birbinden "10:15," kilometre uzaklıkta konulan görüş ve ayırt edilmesi yeter derecede olan noktaların birbirine olan durumlarına göre yüksekliklerini belirtir. İstasyonlarda uğranılacak yanlışlıklara gelince; bu yanlış, aslında bu istasyon yerlerinden çok doğru ölçülen ve aslında doğru olarak belirlenmiş bulunan arazi içinde sınırlı kalır ve sezilmez bile.

Eğer bir istasyonda alınacak fotoğraflarda, ondan sonraki istasyonlar görülür ya da iki istasyonda durulduğu zaman aynı noktalar, birbirinden tam olarak bağımsız ve sıralanabilir olarak bakılırsa o halde her istasyonda durarak zaman yitirmektense yolun elverdiği ölçüde yalnız birinde durularak bütünü daha yanlışsız ve doğru olarak alınır.

Fotogrametri Yöntemi hakkındaki düşünce ve bakış özetlenirse şu sonuç çıkarılır: Önce, büyük bir arazinin son derece hızlı haritası alınmış olur.

İkinci olarak; eğer bu arazide bir miktar açıklıklar kalırsa, yukarıda tanımladığımız alet ve gereçler ile istikşaf biçiminde tamamlanarak doldurulur.

Fotoğrametrinin uygulanmadığı yer; sınırsız vahalar ile düz tepelerden oluşan arazidir. Bu gibi yerlerde yalnız istikşaf yönteminin uygulanması ve olabilirse fotogrametri ile de karıştırılıp birleştirilir. Bu konuda bizce bilinen aletler ve aygıtlar, ise "Zeisse - Yena" tarafından yapılan foto teodolittir. Fiyatı 100 marktır. Başkaları da varsa da objektif eksenlerinin paralelliği yanılğı olduğundan istenilen sonucu vermezler.

Bundan başka "2" uzunluk ölçüsü, "1" baz ölçü aygıtı, "1" tane de komparatör (küçük uzunluk farklarının belirlenmesine ilişkin alet) gerekir. Bu sonuncu yalnız çizim işlerinde kullanılır. Fiyatı "2000" marktır.

PAFTALARIN ÇİZİM VE BASIMI : 1/100.000 ölçeğinde alınan haritalar; 1/2.000.000 ölçeğinde küçültülür ve sonra yayımlanır. Bu yolla harcanan parayı sağlamak üzere yayımlanan haritaların ticaret dünyasındaki sürümü ögütlemeye değer. Bu amaca dayanarak yayımlanacak haritaların yazısı modern biçimde olmalıdır. Anadolu'nun; bugün elde kullanılan doğru bir haritası olmadığından, çıkarılacak bu haritalar pek çok beğeni kazanacaktır.

ÖRGÜT : Yukarda bildirdiğimiz genel merkezi kurmakla görevli subaylar ile 6:10 postabaşı ve 50 kadar topoğraf takımlarında görevli teğmenki Osmanlı ordusunda bu oranda subayların varlığı da biraz uzak olasılıktır — 1909 - 1910 yılı kışında İstanbul'da toplanmalıdır. İstikşaf yönteminde harita almak işinin önemli çalışma yöntemini eğitim için iyi havalardan ve hava gözlemleri için de kış ve sonbahar gecelerinden yaz geceleri kadar yararlanırlar. Ondan sonra bölgeler belirlenir ve her bölgeye ait paftalar hazırlanır.

25 HAZİRAN 1909 (Potsdan - Vanze)

VONDİST

"Prusya ordusu Albaylarından"

Oldukça uzun süren bu tasarının çevirisini olduğu gibi aktardık. Tasarıda bildirilen kural ve görüşler hakkında; ayrı ayrı bilimsel ve teknik incelemede bulunmayacağız. Yalnız surasını ekleyeceğiz ki; Vondist'in dedikleri de, öyle bir iki yılda başarılacak şeyler değildi. Zeki Paşa ve Albay Şevki'nin tasarıları üzerine, düzenli harita alımı amacıyla kurulan Harita Kurulunun görüşünde farklı olarak "Vondist", yanlış bir yol ögütüyordu!... Bu yanlış yol üzerinde yürünmeye başlanırsa birkaç yıl sonra yine aynı kurulun bu kez de düzenli çalışması için başka bir öneride bulunup bulunmayacağı şimdiden kestirilemezdi.

Bununla birlikte bu tasarı; İstanbul'da Genelkurmayın eline ulaştığı zaman düzenli yöntemin karşısında olan başkanlar arasında çalışmalar görünmeğe ve dolayısıyla durum olumsuz bir biçim almağa doğru gitmeğe başlamıştı. Esasen Vondist'ten başkaları da hemen hemen aynı anlamda olmak üzere Genelkurmaya tasarı ve raporlar yazmışlardı. Bunların içinde; o sıralarda Bakırköde topoğraf posta başı görevini yapmakta olan Yarbay Pertev de vardı. Pertev Beyin Genelkurmaya gönderdiği raporuda olduğu gibi yazıyoruz.

13 EYLÜL 1909 (Bakırköy'den)

Genelkurmay Yüce Başkanlığına

Geniş Osmanlı ülkesinin geodezi teknik yöntemine uyularak haritasının alınımına Genelkurmay Dördüncü Şubesince gerekli görülerek o konuda gereken tasarılarla buna ilişkin yönergenin kaleme alınmasından sonra Genelkurmay Başkanlığı hemen girişimlere ve uygulamaya başladığı sırada, önceden var olan haritaların eskisi gibi postalar kurularak ve seri, istikşaf yöntemine başvurularak tamamlanması hakkında uzmanlar arasında bir akım meydana gelmiş olduğu gibi gereken tasarılar da sunulmuş olduğundan durum Genelkurmayca gözönüne ve etraflıca düşünmeğe başlanarak haritadan anlayan yetenekli uzmanlardan bir komisyon kurularak ona göre gereğinin karar altında alınacağını haber aldım.

Meşrutiyetin bu mutlu döneminde; Osmanlı ordusunun her yolda olgunlaşmasına yarayan ciddi ve ivedi önlemler arasında Afrika'daki Osmanlı toprakları ve Arabistan yarımadası dışında kalan

“3.000.000” kilometre karelik bir büyük kıta haritasının nirengi yöntemiyle düzenlenmesine girişimde bulunularak bu işe hemen başkentten başlattırılması üzerine kısaca aklıma gelen bazı görüş ve düşüncelerimi sunma yürekliliğinde buldum.

Şöyle ki:

Bundan yirmibeş yıl önce; Genelkurmay Dairesi Beşinci Fen Şubesi müdürlüğünde bulunmuş olan Erkânı harbiye Mirivalarından (Kur. Tuğg.) Ağâh Paşanın, nirengi yöntemi uyarınca haritaların alımı hakkında verdiği tasarı üzerine, yapıma çarelerine sonra bakılmak üzere, Genelkurmay Dairesi yalnız gereksinmeyi gözönünde bulundurarak bazı yerlerin coğrafi boylam ve enlemleri yalnız bir yöntemle belirlenmesinden ve tren yolunun geçeceği yerleri gösteren haritalarla gezginlerin verdiği krokilerden ve söylentilerden ve benzerlerinden oluşmak üzere Avusturya Genelkurmayında meydana getirilen taramalı “Rumeli” haritasını esasa yeterli bulmuş ve hemen memurlar seçilerek üç yılda düzetmeleri tamamlanmıştı.

Yine Avusturya’lı ünlü Kipert’in resmi emre dayanarak ve aynı yöntemle yayınladığı “yalamalı” küçük Asya haritaları’da elverişli görülmeyle hemen çevrilerek anılan kıta haritasında böylelikle düzeltilmesi başarıyla yapılmıştı. Şu kadar ki onaltı bin lira harcanarak düzeltilmesi yedi yılda tamamlanan Rumeli ve Anadolu haritaları bugün uygulanmakta ve bunlardan daha bir hayli zaman manen ve maddeye yararlanılacağı doğal bulunmakta iken, iyileştirme yönü aranılmayarak bunların bayağı yok kabul edilerek uzun süreye ve çok para harcanılmasını zorunlu kılan nirengi yönteminin ilk durumda kabul edilebilmesi uygun bir davranış olmaz.

Bundan ondört yıl önce; Fransız Generallerinden Defforges’in başkanlığı altında kurulan komisyonun Eskişehir yöresinde bir yılda tamamlandığı “50” kilometre karelik nirengiye harcanan paranın meydana getirdiği verim ile, bu kez yıl sonuna değin tamamlanılması yüklenilen “80” kilometre karelik nirenginin vereceği sonuca göre ulaşacağı tutara bakılacak olursa, üç milyon kilometre kareye ulaşan Rumeli ve Anadolu haritasını ne kadar bir zamanda ve ne masrafla sona ereceği kendiliğinden belirir.

Bundan dolayı, geodezi yöntemiyle oluşturulacak nirengi, gelişigüzel para kısıtlamasıyla ve yalnız, bir uzmanın insan gücü üstünde gösterilebileceği özverilerle meydana gelmesi olanaksız görülmesiyle beraber ince aletler yüzünden işin uzaması ve çok para harcamasını gerektireceğini açıklamaya değmez.

Altmışar, kırkar, yirmişer, onar kilometre uzaklıklar ile belirlenecek çeşitli derecedeki nirenginin az bir zamanda meydana gelebileceği gösterildiğine bakılırsa elde bulunan topoğraf aletlerinin sağlayacağı yarar ile işin doğruluk derecesi ve batı ülkeleri nirengisiyle birleştirme biçimi, geodeziden beş on uzman ile haritacılıkta o derece yatkınlık kazanmış memurun varlığına bağlı olduğu bunun sağlanması ancak Fransa veya Almanya geodezi şubelerine ve harita çeşitli şubelerinde, birkaç yıl bulunmalarıyla mümkün olacağı açıktır. Gerçi düzeltme postalarının bundan yirmibeş yıl önce izledikleri yöntemde ince aletler kullanılmaması, Genelkurmay Dairesinin önerisi gereği bulunduğu ve bununla beraber ayrıntılarının doğruluğuna özen gösterildiği bu haritaların uygulanmasında meydana çıkmıştır.

Rumeli haritasındaki yanlışlık olayına gelince; Genelkurmay Dairesinden gönderilen tahvil edilmiş olanlarla haritanın nasıl alındığı hakkındaki yönergesinden doğduğu ve o zaman coğrafi enlem ve boylamlarıyla tahvil edilmiş olanın mükemmel bir duruma getirilmesinin kolaylıkla mümkün olabileceği sunularak sorulmuştu. Bildirilen iş ve sözü edilen yanlışlıkların nerede ve ne biçimde meydana geldiği Piyade Başkanı-Erkânı harbiye Mirivalası (Kur. Tuğg.) Nazif paşa’dan açıklama istenerek gerekli ayrıntılar elde edilir. Osmanlı Ordusunun gereksinmesini gidereceği birçok deneyle saptanmış olan bu haritalar, bildirilenler çerçevesinde, yanlışlıklardan kurtarılmak üzere azar azar düzeltilmelerine dikkat edilmesi ilk başvurulacak ivedi önlemlerdendir. Hemen birbuçuk milyon kilometre kare olan bir arazinin yedi yılda onbeş memurla bitirildiği gözönünde bulunulursa elli kadar topoğraftan, otuzunun Anadolu ve yirmisinin Rumeli kıtalarında üç yıl süreyle çalıştırılmasıyla Osmanlı Asyasının tamamlanmasıyla beraber, Rumeli kıtasında da düzeltmeleri yapılabilecektir.

Osmanlı Asya’sının geri kalan bölümü, Osmanlı Avrupa’sı gibi bitirilmesi ordudan çok geodezi komisyonuna kılavuz kabul edileceğinden şimdiki harcamaların yalnız düzeltmelere ayrılması ve düzenlenmekte olan Anadolu haritasıyla Rumeli haritalarının azar azar satışından elde edilecek paranın da ilerde geodezi ye ayrılmasıyla hükümet hazinesinin zarardan korunması elbette doğru yol, uygun bir iş olacaktır.

Başkanlıklarınca uygun olduğu kanısına varılırsa, şu önemli iş hakkında ilgili komisyona daha etraflı bilgi vermediği ve açıklama yapmayı da görev sayarım. Bu konuda emir verilmesini başkanlığımızın yetkisindedir.

13 Eylül 1909

Bakırköy'den

Harita komisyonu Postabaşısı
Yarbay
Ahmet Pertev

Pertev Beyin bu yazısı okununaa Fon Dist ile birçok noktalarda görüş birliğinde bulunduğu ve hele o zamanki devlet büyüklerine herhalde pek çekici gelen (satıştan kazanç sağlanarak ulusun hazinesine yük olmamak) önerisinin son bir silah olarak kullanıldığı birden göze çarpar. Gerçekten biçim olarak fena fikir değilse de sorun para kazanmak değil, belki haritasız ülkeye ve orduya aldanmayacak bir göz vermektir.

Özetle: Gerek Fon Dist'in gerekse öteki ilgililer ve Pertev Beyin bu tasarıları ele alınca Genelkurmayda bunların incelenmesiyle; yanlış bir yoldan gidilip gidilmediği, ve eğer yanlış yoldan gidiliyorsa ne biçimde geri dönülmesi gerekeceği hakkında durumun ivedi görüşülmesi kararlaştırıldı. Bununla birlikte daha 25 Ağustos 1909 tarihinde kurulmuş olan ve İkinci Başkan Esat Paşa'nın başkanlığında olmak üzere Genelkurmay (Birinci Şube Müdürü Mirliya (Tuğg.) Mahmut, Dördüncü Şube Müdürü Zek Paşalarla İkinci Şube Müdürü Albay Ziya, ve Harb Okulu Topoğrafya Öğretmeni Yarbay Halil'den oluşan komisyonun ivedi olarak bir karar vermesi gerekmiştir. Biz verilen bu tarihi kararın fotoğrafını olduğu gibi koyuyoruz

Genelkurmay Başkanlığı
Dördüncü Şubesi
Önerge
145

Özet :
Anadolu haritasının basımının sürdürülmesine ve harita komisyonu yönergelerinin incelenerek içindekileri uygun görülürse buyrukları uygulanmak üzere Askeri Şura'ya sunulmasına ilişkin.

Osmanlı ülkesi haritasının nasıl yapılacağı hakkında komisyonumuza verilmiş olan tasarılar incelendi. Bunların özet olarak içindekileri ya elde mevcut haritaların istikşaf yöntemiyle düzeltilmesinden ya da doğru bir geodezi nirengisine dayanarak düzenli Topoğrafya ile yeniden bir harita çizilmesinden oluşmaktadır. Birincisi az zaman ve harcamayla meydana gelebilirse de doğru bir esasa dayalı olamayacağı gibi kabul olunan ölçüğe ve bu ölçükle teknik yönden harita alımı yapılamayacağından ötürü meydana getirilecek harita hiçbir zaman istenilen amaca yetmeyip uygun ölçekte doğru bir askeri haritasına olan gereksinmeden kurtulamaz. Haritaya olan ivedi gereksinmeden, ötürü bir taraftan geodezi nirengisine dayanılarak düzenli harita çalışmalarını sürdürmekle beraber istikşaf yöntemiyle Rumeli haritası benzeri bir haritanın çizimi düşünülebilirdi bunun da on yıldan önce sona ermeyeceği Bu konudaki tasarıdan anlaşılmakta olup Rumeli haritası için yirmibeş otuz bin liraya yakın bir para harcandığına göre Anadolu haritasına gerekli paranın daha önemli bir toplam oluşturacağı kesin gereksinmeden ötürü aynı zamanda devamı zorunlu olan düzenli harita çalışmalarının gerektireceği harcamaların istikşaf harcamalarına katılması harita alımı harcamalarını dikkat çekici bir dereceye ulaştıracağı açıktır. Oysaki anılan süre içinde Osmanlı Anadolu'sunun askeri haritasına esas olacak biçimde nirengisi oluşturacağı gibi her yıl azar azar çoğalacak topoğrafya postalarıyla sınır ve kıyılar gibi önemli bölümlerin düzenli haritasını elde etmek mümkün olacaktır. Bundan ötürü bir esasa dayanmayarak ve sonuçta ülkeyi yine harita gereksinmesinden yoksun bırakacak olan düzeltme çalışmalarından vazgeçerek yapılmasına başlanılmak üzere girişimde bulunulan düzenli harita çalışmalarının sürdürülmesi ve bununla beraber düzenli harita meydana gelinceye kadar olsun haritaya olan gereksinmeyi en ivedi bir biçimde gidermek üzere önceki istikşaf postaları tarafından düzeltilen elli paftanın basımının sürdürülmesiyle beraber Dördüncü Ordu Dairesinin 1/52.000 ölçüğünde çizilen istikşaf haritasının bazı Redif tümenleri kurmayları tarafından gelen haritalarla bunlara benzer elde var olan belgelerin birleştirme ve 1/200.000 ölçüğüne çevirerek basılması ve Harita Komisyonunun genel görevlerine ve yönetimine ilişkin olan yönerge incelenerek içindekileri uygun bulunursa bu komisyonca yargıları uygulanmak üzere Askeri Şuraya sunulması Komisyonumuzca düzenlenmiş olmakla o yolda emir verilmesi görüşlerinize sunulur.

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

دفتر ثبت اسناد و کتابخانه ملی

فکره

۱۳۰۴

فصل

اناطره خریطه سنگ در اتم طبیعت و خریطه قوسبوز که در
باله جنه مذبحان خوانند که در کتب حکما و حکما و طبیعت و کتب
نواد عکله نقد بر ذرا

ملاک نماز خریطه سنگ صورت اخذ در کتب حقیق قوسبوز که در کتب اولی که در کتب مذبحان با الهه معبود
خریطه سنگ استساق اصولی می باشد و با خود می نویسد از کتب مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
آزما و معارف و معبود مذبحان و بر اساس کتب مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
بناد و معبود مذبحان و خریطه سنگ بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
فیدن خریطه سنگ استساق اصولی می باشد و بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
روم ایلی خریطه سنگ استساق اصولی می باشد و بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
استساق اصولی می باشد و بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
مقتضی استساق اصولی می باشد و بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
انتضا استساق اصولی می باشد و بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
حالی که در کتب مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
تزیین اولی که در کتب مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
بر اساس کتب مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
بناد و معبود مذبحان و خریطه سنگ بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
الک سرب و صورتی بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
در دوازده سنگ بیست و یک اولی که در کتب مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
خریطه سنگ بر وقت نماز مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
وضع کتب مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت
اولی که در کتب مذبحان و طبیعت که در کتب مذبحان و طبیعت

۱۳۰۴ مصالحه
در وقت مذبحان و طبیعت
مکرمه کتب مذبحان و طبیعت
در وقت مذبحان و طبیعت
نصیحت مذبحان و طبیعت
۱۳۰۴ مصالحه
در وقت مذبحان و طبیعت
مکرمه کتب مذبحان و طبیعت
در وقت مذبحان و طبیعت
نصیحت مذبحان و طبیعت
۱۳۰۴ مصالحه
در وقت مذبحان و طبیعت
مکرمه کتب مذبحان و طبیعت
در وقت مذبحان و طبیعت
نصیحت مذبحان و طبیعت

18 EYLÜL 1909

Harp Okulu topoğrafya öğretmeni

Alb.

Halil

Yönergenin ilâştirilmesiyle Yüksek Askeri Şuraya sunulur.

Dördüncü Şube Müdürü

Mirliva (Tuğg.)

Mehmet Zeki

Gnkur. İkinci Başkanı

Faik (Korg.)

Esat

Genelkurmay Başkanı

Ahmet İzzet

Genelkurmay Başkanlığınca gereğinin yapılması konusunda adı geçen daireye sunuldu. 31 Aralık 1910

Yüksek Askeri Şura

Dördüncü Şubeye

1. Ocak. 1911

Komisyonunun yukarıdaki kararı, düzenli harita yapımının sürdürülmesiyle beraber, istikşaf postalarının meydana getirdikleri ve getirecekleri krokilerden de yararlanılması esası bulunduğu için her iki tarafın görüşüne uyma durumundadır. Bununla birlikte o zaman ki Şuraya sunulan bu tasarrufların tam (onbeşbuçuk ay) işleme konulmayarak bekletildiği tarihlerinden anlaşılmaktadır. Bunun üzerine bundan da, Fon der Golç'un ya da düzenli çalışmanın karşısında olanlardan bazılarının Askeri Şura üzerinde etkili oldukları sonucu çıkarılmaktadır. Gerçekten; ülkenin yaşantısı ve askerinin alınıyışına ilişkin olan bu derecede önemli bir sorunda o zamanki Şuranın tasarıya tek bir kelime eklemekten yada üzerinden geçen onbeşbuçuk ay sonra aynen Genelkurmay'a geri yollanmasında gösteriyorki, haritacılık ruhu, kelimenin manasıyla üst makamlarla henüz yer utmamıştı. Bu gibi işler gereksiz kabul edilmekteydi.

Durumu Zeki Paşa ve Albay Şevki bilmekle beraber 1910 mâli yılı için aşağıdaki bir çalışma programını hazırlayıp ortak imza ile Genelkurmay'a sundular. Biz; bunu da aşağıya olduğu gibi aktarıyoruz:

Osmanlı Ülkesi Harita Komisyonu

5 Şubat 1910

Genelkurmay Başkanlığı Yüksek Katına

Anadolun'nun batı kesiminin bugün varolan ve basılmakta olan istikşaf haritaları bir süre için gereksinmeyi karşılayacağı ve doğu kesimi haritasının iki üç yıl içinde seri, istikşaf yöntemiyle alımı için bir istikşaf kurulu oluşturulması ve bu bölgelere gönderileceğinden orta bölümü haritasının da düzenli biçimde alınmasının sürdürülmesi yüce emrinize kararlaştırılmış bulunduğundan bu düzenli çalışmaların gelecek yıl ne biçimde sürdürüleceği komisyonumuzca görüşülmüştür.

Nirengilerin tümü hazırlanmış ve ancak topoğrafyası yapılmamış olmak üzere Eskişehir yöresinde bir, ve İstanbul yöresinde iki pafta bugün var olduğundan topoğrafya bölümünün gelecek yıl arazi mevsimi başında hemen çalışmaya başlayabilmesi ve böylece boşyere zaman ve para harcanmasına gerek kalmaması için düzenli harita çalışmalarına İstanbul veya Eskişehir'den başlanması uygun olup ancak Eskişehir yöresinde bir kaç paftalık yerin daha önce de sunulan istikşaf haritaları bugün var olduğundan şimdilik oralarda çalışmaktan vazgeçilerek İstanbul yöresinde çalışmalara başlanması ve bu çalışmaların önceden istikşaf postaları tarafından pek az bir bölümü yapılmış olan Kocaeli yarımadasını kapsamak ve Karadeniz boğazının Rumeli bölümünü de içine almak üzere doğuya doğru Karadeniz kıyısı ve 41 derece enlem çemberi boyunca yapılması uygun görülmektedir.

Bununla birlikte İstanbul yöresinde Bakırköy'de bulunan baz'ın uzunluğu, zamanın darlığı ve o yörede daha uzun bir baz yeri bulunmaması nedeniyle yalnız İstanbul ve yöresi haritası için yetebilecek derecede alınmış olmakla Anadolu genel nirengisine esas olmayacağından tekniğin gereklerine göre

10:15 kilometre uzunluğunda bir baz'ın ölçülmesi gerekli görülmekte ve böyle bir baz yerinin İzmit ve Adapazarı yöresinde bulunabileceği sanılmaktadır.

1896 Mâli yılında; Fransa hükümetinden eğreti alınmış olan ince astronomi aletleri yardımıyla Eskişehir'de redif deposunun batısı yakınında gözlemevi olarak kabul edilen ve bir nirengiye bağlanmış bulunan bir noktanın boylamı sıfır olmak üzere, coğrafi enlemi, ve bu nokta ile baz'ın doğu ucu doğrultusunun semti çok ince bir biçimde belirlenmiş ve bugün var olan aletlerimizle bu kadar büyük bir doğruluğun elde edilmesi olanaksız bulunduğundan tüm Osmanlı Ülkesi nirengisi koordinatlarının, Eskişehir'in daha önce anılan kesin koordinatına dayanarak hesaplanması ve bunun için de Eskişehirdeki nirenginin İstanbuldan doğuya doğru uzatılacak olan nirengiye bir birinci derece nirengi ile bağlanması gerekir.

Harita Komisyonunun Geodezi ve Topoğrafya bölümlerinin bildirilen nedenlere dayanarak "1910" da izlemesi Komisyonumuzca kabul edilen davranışlarını bildiren ve 7 ŞUBAT 1909 tarihli tutanağımızla sunulan değişik kadroya göre düzenlene program aşağıda sunulmuştur :

1. Bir birinci derece geodezi postası. çalışmaların başlangıcında doğruca Eskişehir'e gidecek ve oradaki nirengiye dayanarak kuzeye Karadeniz kıyısına doğru nirengi yapımını yürüterek Adapazarı yöresinde ölçülecek baz'a Eskişehir nirengisini bağladıktan sonra doğuya doğru Karadeniz kıyısı ve 41 derece enlem çemberi boyunca bu çalışmaları sürdürecektir.

2. Başka bir bölüm arazi postası da çalışma başlangıcında İstanbul'dan başlayarak birinci derece nirengi yapımına başlayıp, sürdürerek Adapazarı yöresindeki baz yakınında yukarıdaki birinci derece postasıyla bişleşecektir. Ve sonra ikinci derece nirengi yapımını sürdürecektir.

3. Üç adet ikinci derece postası; 1909 yılında yalnız nirengisi tamamlanmış olan (İstanbul ve Dudullu) paftalarının kuzeyine ve doğusuna doğru nirengi yapımını sürdürerek topoğraflara iş hazırlayacak ve bu çalışmaları kuzeyden Karadeniz kıyısına kadar ve doğuda da birinci derece nirengisini izleyerek sürdürecektir.

4. Geodezi merkez bölümü; çalışmalarının başlangıcında Adapazarı yöresinde bir baz istasyonu ve bunun yakınında bazbirinci derece nirengisine bağlamağa hizmet edecek bağlantı nirengi istasyonların da istikşafı seçerek bu istasyonları ve baz uçlarını yaptıktan sonra genel merkeze dönerek yukarıdaki üç tane ikinci derece postalarının nirengi hesaplarını yapacak ve kanavalarını hazırlayarak topoğraflara iş verecektir.

5. Topoğraflara gerektiği kadar iş verildikten sonra bölüm merkezi, ikinci derece postalarından birisiyle beraber yukarıdaki baz'ı ölçecektir. Ölçünün bitiminde bu posta ikinci derece nirengisini sürdürüp merkez bölümünde baz uçlarında astronomi gözlemleri yapacak ve nirengi hesaplarıyla uğraşacaktır.

6. Topoğrafya bölümü; Geodezi bölümüyle beraber çalışmalara başlayarak, başlangıçta 1909 yılında nirengisi hazırlanmış olan "İstanbul-Dudullu" paftaları içerisinde çalışma yapacaklardır. Bu paftaların bitirilmesine kadar geodezi bölümünce bir kaç paftanın nirengisi tamamlanarak kanavas hazırlanmış bulunacağından bu biçimde çalışmalar sürdürülüp ve İstanbul Yöresinde özel öneminden ötürü 1909 yılında olduğu gibi 1/25.000 ve ilerisi için 1/50.000 ölçeği kullanacaktır.

7. Eğer Paris'e onarılmak üzere gönderilmiş olan aletler; Nisan 1910 tarihine kadar gelmeyecek olursa, geodezi bölümü yine yukarıdaki maddeler uyarınca postalara bölünerek aletler gelinceye kadar nirengi noktalarını istikşaf ve yapımını sürdüreceği gibi bölüm merkezide baz yerini ve bağlantı nirengi noktalarını seçerek ve bu noktalarla baz uçlarını yapacak ve o zamana kadar aletler gelmeyecek olursa, topoğrafya bölümünden geçici olarak iki subay alınarak baz'ı ölçecektir.

Topoğrafya bölümü ise; aletlerin gelişinde çalışmalara başlayacaktır.

Yukarıdaki düzenlere göre çalışmalar sürdürülürse; sekiz ay çalışma mevsimi içinde gerek birinci ve gerek ikinci derece nirengisinin "Bolu" hizalarına kadar- Nirengi hesaplarının büyük bir bölümüyle beraber yapacak, ve Eskişehir nirengisinin de aynı zamanda İstanbul nirengisine bağlanacağı gibi topoğrafya bölümü tarafından bu bölgenin yaklaşık yarısının haritası yapılabileceği sanıldığından gelecek yıl

çalışma mevsimi sırasında yukarıdaki programın uygulanmasına Başkanlığınızca müsaade buyrulması yüksek emirlerinize bağlıdır.

5 ŞUBAT 1909

Harita Komisyonu	Harita Komisyonu	Harita Komisyonu Geodezi Bölümü
Geodezi Bölümü	Topoğraf bölümü Müdürü	Müdürü
Müdür Yardımcısı	Kur. Yarbay	Kurmay Albay
Kurmay Binbaşısı		Ahmet Bican oğlu Mehmet Şevki
Faik oğlu Cemalettin	Agâh oğlu Ömer Fevzi	

Gereğince.

Genelkurmay Dördüncü Şube
Müdürü ve Harita Komisyonu Başkanı
Mirliva (Tuğg)
Mehmet Zeki

Yukarıda olduğu gibi anlatılan çalışma programı, Genelkurmayca onaylandığı için, 1910 mâli yılı içinde yapılacak işler belirlenmişti. Bununla birlikte birinci derece işleri için atanan Kurmay Binbaşı Abdurrahman daire-i semtiye (Hildebrant) denilen aletin kullanılış ve ölçülecek açuların düzeltilme biçimleri hakkında ciddi araştırmalara başladı. Bu konuda Albay Şevki pek çok ilgi gösteriyordu; Çünkü Alman taraftarları ve hatta Golç Paşanın kendisi yöneticilere sezdirmişlerdi ki; Şevki Bey bilgi sahibi olmakla beraber yalnızdır: Ve arkadaşları bu gibi işlerde daha acemi ve görgüsüzdüler. Bununla birlikte nirengi işlerini ve özellikle birinci derece çalışmalarını başaramazlar. Hükümet düzenli haritacılığı istediğinden birinci derece nirengisin n elbette yapılması zorunludur. Bundan dolayı bu işlerde uzman bir iki Alman'ın ve Fon Distin Harita Dairesine görevlendirilmeleri gerekir.

O yılda Harbiye Nazırı (Savunma Bakanı) bununun "Mahmut Şevket Paşa" merhum bile bu sözlere inanmıştı. Gerçi Alman'ların söylediklerinde bir plân yoktu belki de hep doğruydu. Fakat Şevki Bey; böyle bir yardıma gereklilik ortaya çıkarsa uzmanların Almanya'dan değil Fransa'dan getirilmesine taraftardı. Şevki Bey de bu konuda haklıydı. Gerçekten adı geçen; Fransa'da öğrenim görmüş olduğu gibi haritacılık mesleğinde sivrilmiş birkaç arkadaşı da ya Paris'te bulunmuşlar ya da Eskişehir de Fransız'ların yanındab ilim ve kültürlerini artırmışlardı. Öte taraftan yıllardan beri haritacılık amacıyla alınmış alet ve aygıtların hemen tümü Fransız yapımıydı. Ve bütün yönerge, gözlem defterleri ve yöntemler hep Fransız okuluna göre hazırlanmıştı. Subayların büyük bölümü Fransızca biliyor ve okuduklarını, hatta şöyle böyle olsun anlıyorlardı. Oysa, o sıralarda harita dairesinde çok iyi Almanca bilen hemen hiç kimse yoktu. Bilenler de bu dilden tam çeviri yapacak derecede değildiler.

Doğrusunu isterseniz; Türkiye'de, ta 1896 yılından beri Fransızlar tarafından düzenli haritacılığa başlanılmış olması, gerektiğinde bu çalışmanın yine aynı ulus uzmanları tarafından başarılması gerektiriyordu. Sorun öyle bir duruma gelmişti ki; Fransızlar bunu basbayağı ulusal bir onur saymışlar ve Almanlar'ın bu işe burun sokmalarını ve hükümete müsaade etmesini hoş görmeyeceklerini sezdirmişlerdir.

Görünüşte bu işte Fransız'lar haklıydı. Madem ki onlar başlamışlar, ve yine onların çalışması gerekliydi. Basbayağı bir saygınlık sorunu rengine giren bu durumdan ise; Şevki bey kesinlikle hiç kimseyi almak istemiyordu. Çünkü gerek yoktu. Yalnız; sorun böyle bir biçim aldıktan sonra; Mahmut Şevket Paşa; gerçekten nirengi ve özellikle birinci derece işlerini başarıp başaramıyacağımızı Zeki Paşa ve Şevki Bey'den sormuş ve eksiksiz yapılabileceği yanıtını alınca rahatlayarak: "Haydi beyler, başladığımız işi sürdürünüz, kendi inancınızı, içinize bir yabancı sokmakla bozmağa aracı olmayacağım, Allah yardımcınız olsun göreyim sizi" demiştir.

Bunun üzerine işler gereği gibi yürümeye başladığı gibi bir daha da bozulmamıştır. Gerçi, gerek dışarıdan ve gerek içeriden parmak atanlar ve işlerin gecikmesini isteyenler çıkmışsa da bu gibilerin sözleri dedikodudan ileri geçememiştir.

Harbiye Nazırı (M.S.B.) Mahmut Şevket Paşa
(1856 – 11 Haziran 1913)

5 ŞUBAT 1909 TARİHLİ HARİTA KURULTAYI KARARLARI

1909 yılının Aralık ayı başlarında bütün Harita Kurulundan olanlar Bakırköy'den dönmüş bulunuyordu. Yılın başlarında Genelkurmayın Yedinci Şubesi adıyla Harbiye Nezaretinde (M.S.B.) çalışmış olan komisyon dönüşte Mercan'da bulunan ve eski Sadrazamlardan Âli Paşa konağı adıyla bilinen büyük yapıya taşınarak yerleştirilmişti. Hesaplarla ve bazı yeni gelen subayların öğrenimiyle uğraşılırken 1910 yılındaki çalışmaya gerekli kadroda ufak tefek değişikliğe gerek görüldü. Bu amaçla toplanan Harita Kurultayı aşağıdaki kararları saptayarak Genelkurmay'a sundu:

"Harita Komisyonunun geodezi ve topoğrafya bölümleri için 1909 yılı çalışmalarından önce düzenlenerek verilmiş olan 1910 yılı kadrosunda, elde edilen beceriye göre bazı değişiklik yapılmasına gerek görülmekle Komisyonumuzca yapılan incelemelerin sonucu aşağıda olduğu gibi sunulur:

"...Önceden; herbir topoğraf bölümü iki subaydan oluşması kararlaştırılmışken, subayların yatkınlık elde etmelerinden sonra birer subaydan oluşabileceği ve bu da para yönünden yararlı ve topoğrafya işlerinin çabuklaştırılmasını gerektireceği anlaşılmıştır. Buna göre geodezi nirengisinin de topoğrafya bölümüne yetecek derecede hızlandırılması gerekli olduğundan gelecek yıl için, müdür yardımcısının yönetiminde olmak üzere bir geodezi postasının daha kurulması ve geodezi merkezinde aynı zamanda nirengi hesaplarının yapılması için üç, ve bu posta yardımcılığı için de bir iki toplam dört mümtaz veya yetenekli öteki sınıf yüzbaşısının yeniden katılması uygun görülmüştür. Böylelikle geodezi bölümüne yeniden dört subay alınarak gelecek yıl için memur yetiştirilmiş olacağı, baz ölçülmesi, astronomi gözlemi yapılması ve benzeri gibi işlerle de, postaların işleri gecikmeye uğramaksızın müdür emrinde olarak bu subaylar tarafından görüleceği açıktır.

Kurulacak olan bu postadan dolayı erlerin de çoğaltılması doğal olup bununla beraber herbir topoğraf takımında bir piyade veya istihkâm erinin yeterli olmayacağı denenmiş olan olaylardan anlaşıldığından bu takımlara birer er daha eklenmekle gerek bu konudan ve gerek topoğraf takımlarının çoğaltılmasından dolayı topoğraf bölümündeki erlerin sayıları da çoğalacaktır. Bununla birlikte önceden verilmiş olan bütçe denkleğinin de bozulmaması gerekli olduğundan bu konu için yukarıda sunulduğu gibi yeni kurulacak geodezi postabaşılığı müdür yardımcısı tarafından yüklenileceği ve verilmiş olan kadroya göre yeniden atama yapılması gereken memurlardan topoğrafya bölümü müdür yardımcısı ile üç topoğraf posta başısından birisi 1910 yılı için alınmayacağı gibi, onbeş takım kurulacak olan otuz topoğraf subayı yerine de yirmidört subayla yetinilecektir.

Bununla beraber; bu yirmidört subayla çalışmaların ortalarına doğru onbeşten ziyade topoğraf takımı kurulacağından bir sakınca doğmayacaktır. Bundan başka; bu yıl yeniden alınacak memurların olabildiği kadar küçük rütbede alınması uygun görülerek bütçe denkleği böylelikle de sağlanmıştır.

Bundan önce verilmiş olan kadro ile bildirilmiş olan nedenlerden dolayı yapılması gerekli değişikliğe göre düzenlenmiş olan kadroyu içeren bir çizelge ilişikte sunulmuş olup bu çizelgenin incelenmesinden açıkça görüleceği gibi yeni kadro da maaş zammı toplamı daha fazla olmadığı gibi, asıl ödenek ile binek ve yük hayvanatının yem harcamaları toplamının da ötekenden az olması sağlanmış ve bu düzende daha çok iş meydana getirileceği açıkça görülmüş ve çalışmalar zamanı da yaklaşmış olduğundan Harita Komisyonunun geodezi ve topoğrafya bölümleri hakkında 1910 yılı için anılan değiştirilmiş kadronun kabulü ve gereken memurların bu kadroya göre bir an önce atanması hususuna müsaade buyrulması yüksek emirlerinize bağlıdır.

5 ŞUBAT 1909

Cemalettin.

Ömer Fevzi.

Mehmet Şevki.

Zeki.

Önerilen bu değişik kadro Genelkurmayca uygun bulunduğundan gereği yapılmış ve 1910 yılı çalışmalarına buna göre hazırlanmağa başlanılmıştır.

1910 YILI
BAŞKAN (Tuğg.) ZEKİ PAŞA
BÜTÇESİ : 903559 KURUŞ

Bu yıl araziye ancak Mayıs başlarında çıkılarak Kasım sonlarında yedi ay çalışılmıştır.

ASTRONOMİ GÖZLEMLERİ VE NİRENGİ : Albay Şevki ile Yüzbaşı Nuri ve **Müdür Albay Şevki 1910** birkaç subay, Bakırköy yöresinde geçen yıl ölçülen baz'ın güney ucunda o yerin coğrafi enlemi ve kuzey ucuna göre semtini belirlemeğe yükümlü tutulmuşlardır. Bu ekibin barınma yerleri, o yöredeki "Siyavuş Paşa Çiftliği" olduğu için kolaylıkla hem gündüz ve hemde gece gözlemleri güvenle yapılabiliyordu. Şevki Bey'in bu konuda kullandığı alet Fransız yapımı Gotye Teodoliti idi. Bugün kullanılmakta olan bu teodolitler ise, doğrudan doğruya "20" ve yaklaşık olarak "10" grad saniyesi verebildiklerinden astronomi gözlemleri gibi bir dereceye kadar ince ve nazik ölçüler için yeter derecede duyarlı değildirlir.

Birinci Derece Nirengi Postası Komutan Yardımcısı
Galip Bey
"Yarbayken çıkarılan bir fotoğrafı"

Bu noktayı çok güzel anlayan Şevki Bey, gözlemler sayısını çoğaltmak ve sonradan birçok değerlerin ortalamalarını alarak aletin kabalığını gidermeyi başarmış ve üç buçuk ay sürekli çalışarak

Güney ucu noktasının enlemini 45g, 5575,00 } bulmuştur.
ve semtini de (güney ucundan kuzey ucuna) 201g, 0322,50 }

Güney ucunun Ayasofya kubbesine göre coğrafi boylamı ise +0g,1346,8 bulunmuştur. Bununla birlikte baz'ın güney ucu için bulunan bu koordine, sonradan doğrudan doğruya Rumeli ile Batı Anadolu nirengi noktalarının enlem ve boylam hesaplarında "temel" olacağından anılan değerlerin amaca uygun ve yeterli bir doğruluk derecesinde olup olmadıklarının sağlam bir biçimde doğruluğunu belirtmek için "Bakırköy" baz'ının, birinci dereceden bir nirengi ağı yardımı ile Adapazarı üzerinden Eskişehir baz'ına bağlı, redif deposu yöresindeki lâplâs noktasına bağlanması düşünülmüştür.

Redif deposu noktasının enlemi ve güney ucuna göre semti 1896 yılında Fransız teknik kurulunun başkanı bulunan Dö Forj Paşa tarafından ince aletlerle belirlenmiş bulduğundan, Bakırköy baz'ının güney ucunun coğrafi yeri için en ciddi en doğru ve en güçlü bir ayar oluşturacaktı. Bundan başka gerek Bakırköy'den batıya doğru, gerek Eskişehirden doğruya doğru sonradan yapılacak nirengi ağları için elde çok doğru koordineler bulunacaktı. Bu bakış noktasından (Bakırköy-Eskişehir) birinci derece nirengi ağının oluşturulmasına hemen başlamak gerekmişti. Bu önemli iş; Kurmay Binbaşı Abdurrahman ile çok çalışkan ve görevine son derece içten bağlı Yüzbaşı Galip'e verildi.

Bu posta; Fransız yapımı bir (Hildebrant) ile sağlam keten bezinden yapılmış baraka içinde çalışıp Ağustos içinde işe başlayarak Kocaeli yarımadası boyunca Adapazarı'na kadar birinci derece ağı meydana getirmiştir. Yatay açılar; 0, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, başlangıçlarıyla sağlı sollu on silsile, ve dikey açılar gottye teodolitiyle beş silsile olarak yapılmıştır.

Türkiyede ilk kez meydana getirilen birinci derece ağı bu iş olup istasyon olarak anılan noktalar aşağıdadır.

- 1 Bakırköy baz'ının güney ucu.
- 2 " " Kuzey ucu.
- 3 Karlık bayırı.
- 4 Çamlıca tepesi-Fırtınaya tutularak çadırlar yıkılmıştır.
- 5 Beyazıt yangın kulesi-Burada gözlemler; merkez dışı yapılmıştır.
- 6 Alemdağ tepesi
- 7 Kınalıada tepesi
- 8 Gürgentepe istasyonu-Burada ; gece çadıra birçok domuzlar saldırmıştır.
- 9 Aydost tepesi-Pek şiddetli lodos fırtınasıyla karşılaşmıştır.
- 10 Gaziler istasyonu
- 11 Obeğli istasyonu
- 12 Çenedağı-Kar fırtınasından çadırlar gömülmüş ve aç kalınmıştır.
- 13 Teperen istasyonu-Aşırı çalışmadan Galip Bey bayılarak kayıp olmuş ve geç vakit müfrezemiz tarafından kötü bir durumda bulunmuştur.
- 14 Babat tepesi istasyonu
- 15 Bakacakbaşı istasyonu
- 16 Keltepe istasyonu-iki gün aç kalınmış ve çadırlar karlara gömülmüştür.

Yukarıda yazılan noktaların tümünde açılar doğrudan doğruya ölçülmüş yalnız yangın kulesinde merkez dışı çalışılmıştır.

Öteki nirengi işlerine gelince, tümü İstanbul yöresine ait olmak üzere hepsinin toplamı 12 pafta meydana getirilmiş ve bunlar 1/25.000 ölçeğinde elverişli biçimde noktalanmıştır.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : 1909 da yapılan ve 1910 da bitirilen nirengi paftalarına,1/25.000 ölçeğinde olmak üzere on pafta topoğraflanmıştır. Bu paftalar aşağıdadır:

1 Bilâdı selâse (Üsküdar,Galata,Eyüp yöreleri)	6 Hisarlar
2 Kâğıthane	7 Kavak
3 Bahçeköy	8 Rumeli feneri
4 Kilyos	9 Maltepe
5 Çamlıca	10 Kınalı

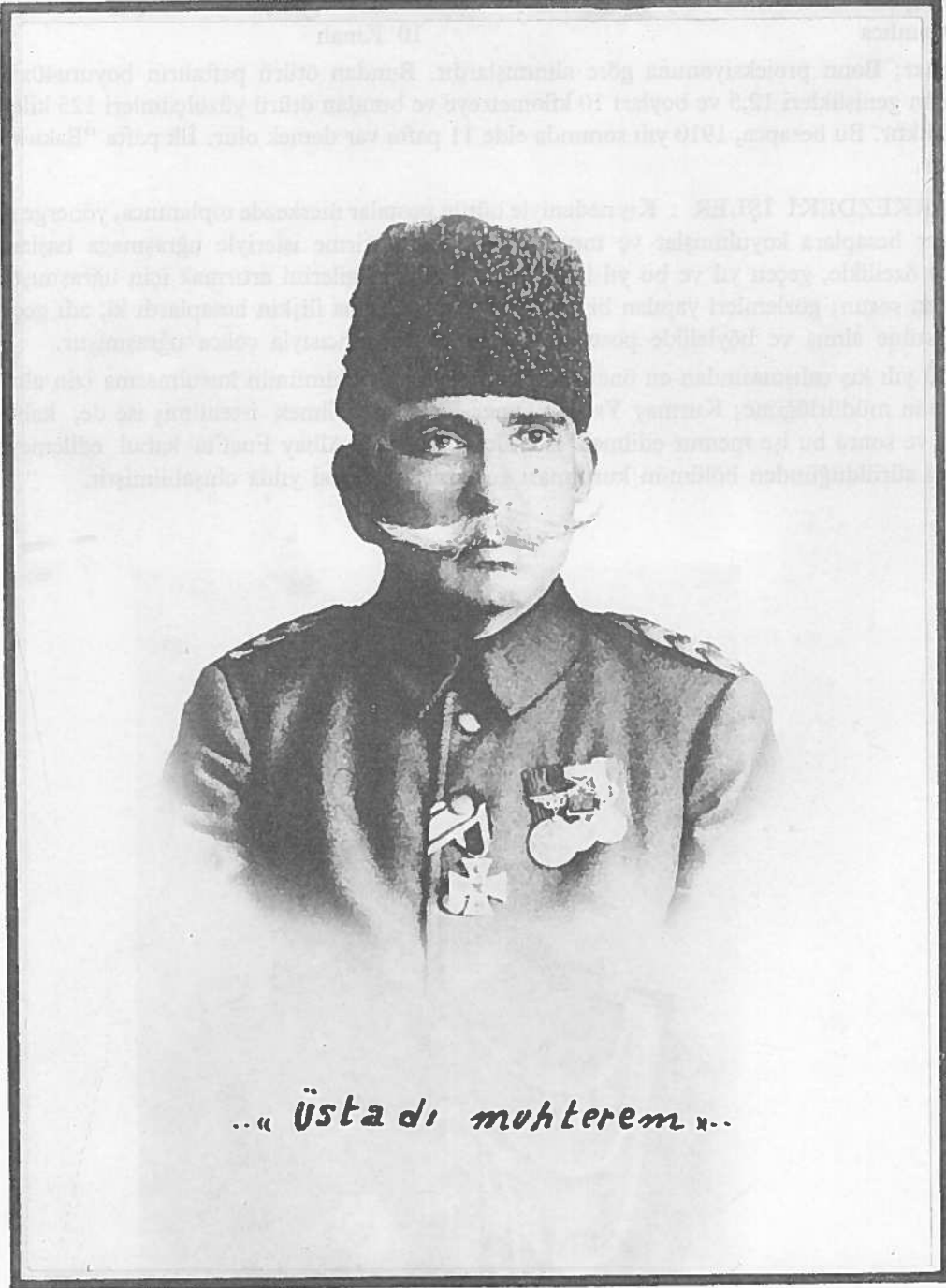
Bu haritalar; Bonn projeksiyonuna göre alınmışlardır. Bundan ötürü paftaların boyutu40x50 santim olduğundan genişlikleri 12,5 ve boyları 10 kilometreye ve bundan ötürü yüzölçümleri 125 kilometrekareye karşılıktır. Bu hesapca, 1910 yılı sonunda elde 11 pafta var demek olur. İlk pafta "Bakırköy" 1909 yapılmıştır.

MERKEZDEKİ İŞLER : Kış nedeniyle bütün postalar merkezde toplanınca, yönerge gereğince nirengiciler hesaplara koyulmuşlar ve topoğraflar da birleştirme işleriyle uğraşmağa başlamışlardır. Şevki Bey özellikle, geçen yıl ve bu yıl katılan subayların bilgilerini artırmak için uğraşmıştır. Asıl önemli olan sorun; gözlemleri yapılan birinci derece noktalarına ilişkin hesaplardı ki, adı geçen bu işi kendisi üstüne almış ve böylelikle posta komutanı ve yardımcısıyla çokca uğraşmıştır.

1910 yılı kış çalışmasından en önemlisi de bir istikşaf bölümünün kurulmasına izin alınmasıdır. Bu bölümün müdürlüğüne; Kurmay Yarbay Ömer Fevzi getirilmek istenilmiş ise de, kabul edilmediğinden, ve sonra bu işe memur edilmek istenilen Kurmay Albay Fuat'ta kabul edilemeyecek koşullar ileri sürüldüğünden bölümün kurulması gecikmiş ve ertesi yılda oluşabilmiştir.

Bu kitabın yazarı Tuğgeneral Abdurrahman Aygün Harp Akademisini bitirdiği günlerde Kurmay Önyüzbaşı iken. 1904

Aynı yıl Tuğgeneralliğe yükselen İkinci Başkan Albay Şevki

1911 YILI

Başkan önce Zeki Paşa, sonra Albay Şevki

“Bütçesi 1559600 kuruş”

Daha yılın ilk günü kararlaştırılıp 2 Mart tarihinde Genelkurmay'a sunulan tazminat yönetmeliği ertesi günü kabul edilerek Harita Komisyonuna bildirilmiştir. Yine tarihi bir dönemi taşımış bulduğundan dolayı bu yönetmeliği olduğu gibi yapıyoruz.

1. Bir topoğraf subayının birinci derece takım başı maaş zammı olan bin kuruş (on altın lira) alabilmesi, teori ve özellikle uygulamada yeter derecede bilgi ve alışkısı olup bunu çalışarak kanıtlaması ve her ay çıkardığı işin hiçbir zaman aşağıda sınırlanan ölçüden aşağı olmamasına bağlıdır.

1/25.000 ölçeğinde } En çetin arazide boyutu beşer santimetre olan bir kare beş günde,
Orta arazide boyutu beşer santimetre olan bir kare iki günde,
Ayrıntısız kolay arazide boyutu beşer santimetre olan üç kare beş günde,
meydana getirilecektir. Birinci derece takım başlarından yukarıda gösterilen ölçüden aşağı iş çıkaranların maaş zammı ikinci dereceye indirilecektir. İkinci takım başlık koşullarını yerine getirmeyenler aday derecesine indirilecektir.

2. Teori ve uygulamada birinci takım başlığı hakkında gereken koşullara sahip olup, onlar kadar iş meydana getirmeyen ve ancak bağımsız olarak çalışan ikinci derece takım başlarına ayda 900 kuruş verilecektir. Ancak bunlar :

En çetin arazide boyutu beşer santimetre bir kare beş günde,
Orta arazide boyutu beşer santimetre bir kare iki günde,
Ayrıntısız kolay arazide boyutu beşer santimetre üç kare beş günde,
meydana getirecektir. Bu derece iş meydana getiremeyenler aday derecesine indirilecektir.

3. Aday olarak ilk uygulamaya başlayıp bir takım başı yanında çalışanlara ilk ay eşit olarak..... 700 kuruş verilecektir. İkinci ay yine bu maaş ile başlıbaşına harita olarak isteğe uygun ve ikinci derece takım subaylarına yakın, yani ikinci derece takım başlarının her kare için harcadıkları günlerden bir gün daha çok bir zaman içinde iş meydana getirdiği, postabaşı ve bölüm müdürü tarafından onaylanırsa Kurul Başkanının uygun bulmasıyla maaş zammını 800 olacak ve üçüncü aydan sonra ikinci derece takım başı kadar iş meydana getirenler, onlar derecesinde maaş zammına erişmiş olacaktır.

4. Adayların, araziye çıktıktan bir ay sonra yalnız başına iş yapacak biçimde alışıklık ve bilgi edinemelerse maaş zamları beşyüz kuruşa indirilecektir.

5. Bir yıllık çalışma süresinin üçte ikisini tamamladıktan sonra, 700 kuruş maaş zammı almağa hak kazanamayanlar, Harita Kurulundan çıkarılacaktır.

6. Bir yıllık çalışma süresi içinde birinci maddede belirlenen işten daha çok iş meydana getiren birinci derece takım başları yıl sonunda meydana getirdikleri işin oranında en çok derecede, bir maaş zammına eşit olmak üzere para ödülü verilecektir. Bu konuda Kurulun bütçesi gözönünde bulundurulacaktır.

7. Daha çok iş meydana getiren subaylara verilecek ödül, öteki subaylardan yapılacak olan indirimden ödenecektir.

8. Arazinin zorluk derecesi, postabaşlarıyla bölüm müdürü tarafından belirlenip değerlendirilecektir.

9. Yukarıdaki maddelerde gösterilen günler, yalnız iş günleri olup iş yapılamayacak derecede fena havalardan tatil ve bir de postabaşlarının map'ı (paftanın belirli bir parçası) inceleme günleri dahil değilse de ancak incelemeyen sonra düzeltme için geçen günler hesaba katılacaktır. Her map'ta istikşaf ve tamamlama nirengisi için birerden toplam iki gün eklenir.

10. Bir dereceden öteki dereceye geçme konusu, ay başlarından sayılacaktır.

11. 1/50.000 ölçeği için, her kare'ye ayrılacak günler ayrıca belirlenecektir.

12. Bu yönetmeliğini yürütülmesine, Osmanlı Ülkesi Harita Kurulu memurdur.

15 MART 1911

Ömer Fevzi

Mehmet Şevki

Zeki

Bu yönetmeliğin emir örneği, aşığıdadır.

Osmanlı Ülkesi Harita Komisyonu

İstanbul

Önerge

16 Mart 1911

230

Topoğrafya subayları maaş zamlarının birkaç dereceye bölünerek meydana getirecekleri işe göre ödenmesi hakkında.

Düzenli Harita Kurulu topoğraf bölümü subayları için bütçede eşit olarak biner kuruş maaş zammı yazılıysa da, topoğraf subaylarından bir bölümü çalışma sırasında yeter derecede iş çıkardıkları halde öteki bir bölümün gerek alışıklık ve becerikliliğinin bir dereceye kadar azlığından, gerek başka nedenlerden ötürü öncekiler kadar iş çıkaramadıkları, geçen 1910 yılındaki deneylerle anlaşılmıştır. Oysa ki; daha çok alışkı, beceri kazanan ve daha çok çaba gösterenler ile ötekileri arasında bir fark gösterilememesi, öncekilerin istek ve çabalarının kırılması ve bununla birlikte işlerin eksilmesine neden olduğundan buna meydan verilmemek, ve bir dereceye kadar meydana getirilecek iş oranında maaş zammı ödenmesini sağlamak ve bütçede yazılı miktarları aşmamak koşuluyla düzenlenerek ilişikte yüce Başkanlığımıza sunulmuş olan yönetmelikte yazılan yöntemin kabul ve uygulanmasına müsaade buyrulması arz olunur.

Pek uygundur gereğince.

Genelkurmay İkinci Başkanı

Mirliva (Tuğgeneral)

Hasan oğlu Mahmut

Yukarıdaki onayla topoğraf maaş artışı yoluna konduktan sonra arazi çalışmaları başlamıştır. Yıl çalışmasına nisan'da başlanarak kasım sonuna kadar sekiz ay sürmüştür.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : Edirne ve yöresinin 1/25.000 ölçeğiyle haritaları Genelkurmayca istendiğinden 1911 anılan kentin istasyonu Karağaç demiryolu güneyinde ve doğu-batı doğrultusunda olmak üzere bir baz seçilerek invar aygıtıyla ölçülmüştür. Bu baz'ın ortalama uzunluğu 2919,740 metre bulunmuştur. İstanbul nirengisinin Edirne'ye kadar götürülememiş olması dolayısıyla istenilen düzenli haritanın çizimine esas olmak üzere enlem, boylam ve bir de semt gerekmektedir, boylam belirlenmesi çok zor bir iş olduğundan Şevki Bey, Sinekli ovasında seçilmiş bir nirengi noktasında, yalnız güneşe gözlem yaparak coğrafi enlem, ve bu noktayı baz'ın doğu ucuna birleştiren kenarın semtini belirlemiştir. Gerekli sayılar ise, anılan istasyon yapısı tepesinin 52,75 metre olan yüksekliğine göre hesap edilmişlerdir

Şevki Bey, gözlem yapılan nirengi noktasının enlemini 46g ,2564,30 ve bu noktanın doğu ucuna doğu semtini 359g,3223,00 bulmuştur.

İşte yukarıdaki asıl değerlere göre, Edirne yöresinde oniki paftanın nirengisi yapılarak ve noktalar Apsis-Ordinat yöntemiyle geçirilerek kanavaları topoğrafya şubesine verilmiştir.

Öte yandan Anadolu yönünde de nirengi kurulmasına başlanılarak İzmit körfezinin iki kıyısı içindeki arazinin yani Kocaeli yarımadasının 1/50.000 ölçeğine elverişli ve Sapanca-Kefken çizgisine kadar bir ağ meydana getirilmiştir. Bu arazinin gerek nirengisi ve gerek sonradan yapılan topoğrafik haritaları adeta birer baş yapıt kabul edilecek derecede güzeldirler.

BİRİNCİ DERECE NİRENGİSİNE GELİNCE : Yine Kurmay Binbaşısı Abdurrahman ile Kurmay Binbaşısı Abdurrahman çalışkan yardımcısı Galip bey postası bu görevi yüklenmişlerdir. Bu posta trenle doğu ruca Adapazarı'na taşınmış ve oradan işe başlayarak istikşaf ve yapı işlerini yapa yapa Eskişehir gitmiş ve orada baz doğu ucunda gözleme başlamışlardır. Geçen yılın deneyleri bu işlerde çok işe yaradığından gözlemler daha hızlı olarak yapıla-

bildiği gibi aç ı değerlerinin de, vaktiyle Fransız teknik kurulunun bulduğu değerlerle dikkate değ er derecede uyduğu görüldüğünden yeni posta komutanının ve gerek yardımcısının kendilerine olan inançlarında arttırmıştır. Yine silsile yöntemiyle ve aynı aletle söz konusu postanın, bu yıl içinde gözlem yaptığı noktalar aşığıdadır.

- 1 Gözlemevi istasyonu
- 2 Doğu ucu
- 3 Batı ucu
- 4 Karacaşehir tepesi
- 5 Kurbantepe istasyonu-Bu tepede yıldırımlar düşmüş ve kurtların saldırısına uğ ranılmıştır.
- 6 Yağmurtepe istasyonu
- 7 Tilkitepe istasyonu
- 8 İnönü'nde Koz doruğu
- 9 Enser doruğu
- 10 Döşekaya istasyonu
- 11 Yaylaktepe istasyonu
- 12 Kılınçkaya istasyonu
- 13 Dikmentepe istasyonu
- 14 Kemaliye tepesi
- 15 Arifiye baz'ının güney ucu-Ölçülerini Albay Şevki yapmıştır.
- 16 " " kuzey ucu-Ölçülerini Albay Şevki yapmıştır.
- 17 Soğucak istasyonu
- 18 Fındıkdağı
- 19 Kâmrantepe istasyonu
- 20 Belibağlı
- 21 Ahıdağı
- 22 Serdivan tepesi

Yukarıdaki noktaların kimileri çok büyük zorluklarla alınabilmiş, ve kini yerlerde de vahşi hayvanlar tehlikesiyle karşılaşılmıştır. Bunlar arasında; Koz doruğundan, baz batı ucunun gözleminde ramamlanmayan bir silsile için oniki gün beklenilmiş, Enser doruğunda Yüzbaşı Galip ansızın büyük bir ay ı ile yüzyüze gelmiş ve geçen yılki noktalardan Gürgentepe'de olduğu gibi; Döşkaya ve Kurban tepe istasyonlarında kurtların ve sonra tilkilerin ziyaretleri başlamıştır. Kılınçkaya istasyonunda ise, gece vakti birçok ayların attıkları iri iri taşlarla ezilmek tehlikesiyle karşılaşılmıştır

Yardımcım sıfatıyla Yüzbaşı Galip bütün bu tehlikelere karşı yaşamını önemsemeyerek insanüstü çabalarını burada bir değerbilirlikle anmayı vicdani bir görev bilirim.....

Fındıkdağı istasyonunun gözlemiyle birbirine bağlanan 1910 ve 1911 yılları birinci derece ağlarının hesaplanmaları sonunda Eskişehir asıl değerleri Bakırköy yöresine taşınmıştır.

Bu çalışmayla: Şevki Beyin ikinci derecede aletlerle bulduğundan 13",1 saniye farkla; Bakırköy baz'mın güney ucunun coğrafi enlemi 45g,5588,10 ve 89",8 farkla, güney ucunun kuzey ucuna olan semti 201g,0412,27 bulunmuştur.

Coğrafi boylama gelince; doğal olarak aynen+0,1346,80 değeri çıkmıştır. Enlemde ve semtte bulunan pek az farklar sakıncası gözükmediklerinden ikinci derece (şimdik üçüncü) nirengisinin hazırlanmasında enlem ve boylam hesaplarına katılarak var olan paftaların nirengi kanavaları buna göre düzeltilip çizilmişlerdir.

İki yıl içinde; İstanbul'dan Eskişehir'e götürülen ve Türkiye'de ilk kez yapılan ve taslağı aşığıda görülen birinci derece ağının doğruluğu hakkında biraz bilgi vermek gerekir.

Sözkonusu nirengi; her ne de olsa becerisi olmayan iki subay tarafından ilk defa olarak yapıldığından ötürü Şevki Bey, Adapazarı - Arifiye şosesi üzerinde yedek olarak 3483,862 metre uzunluğunda bir karşılaştıрма baz'ı almayı uygun bulmuştu. Öte yandan Fransızlar tarafından daha 1896 da ölçülen baz'da pek iyi bir kontrol görevini yapacaktı.

Dengelemesiz olarak yapılan hesaplar sonucunda :

Eskişehir baz'ının ölçülerek ve hesaplanarak uzunlukları arasında ancak 0.05 metre ve sonbaharda ölçülen Adapazarı baz'ının yine ölçülerek ve hesaplanarak farkları 0,09 metre bulunmuştur ki, herhalde son derece övünmeğe değer bir başarıdır. Bu gerçeği Şevki Bey daima söylemiş ve daima değerli, bulunmuştur. Oysa ki Fransa'da aynı yöntemle yapılan bir çalışmada (Peripanyan baz'ında) anılan farkın 1,80 metre çıktığı düşünülürse, Türk gençliğinin bu işteki başarısının ne dereceye kadar büyük olduğu anlaşılır.

Sırası gelmişken söyleyelim ki; en yüksek tepelerde çalışmak zorunluğunda bulunan birinci derece postaları çoğunlukla yıldırım tehlikelerine karşı bulduklarından, konik çadırların tepesinden dışarıya doğru biraz fazlaca çıkarılan direklerin uçlarına birer cam bardak ve benzeri geçirmeleri öğütlemeye değer. Abdurrahman Bey ile Galip Bey daima bu önlemlere başvurmuşlar ve çok yarar görmüşlerdir. Kurbantepe birinci derece noktasındaki cehennem sopası yıldırım bombardımanından korunulması bu konudaki savunmanın doğruluğuna kuvvetli bir kanıttır.....

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : 1/25.000 ölçeğiyle İstanbul'da ve yöresinde kalan üç paftayı 1911 bitirdiği gibi, yine aynı ölçekte olmak üzere Edirne ve yöresine ait altı paftanın haritasını yapmıştır. Bundan başka, Edirne'nin istihkâmları için 1/2000 ölçeğiyle yirmiden çok yerel plânlar da meydana getirmiştir. Önceden nirengisi yapılmış olan Kocaeli Yarımadasında 1/50.000 ölçeğinde olarak, iki bant ile dört paftayı topoğraflamıştır.

1/50.000 ölçeğiyle yapılan paftalar şunlardır :

- 1 Ömerli bandı.
- 2 Medarlı bandı.
- 3 Ömerli paftası.
- 4 Medarlı paftası
- 5 Taşköprü paftası.
- 6 Şile paftası

Kocaeli Yarımadasında.

1/25.000 ölçeğiyle yapılan paftalar şunlardır :

- 1 Akpınar paftası.
- 2 Petnahor paftası.
- 3 Küçükköy paftası.
- 1 Üsküdar paftası.
- 2 Kemal paftası.
- 3 Fikle paftası.
- 4 Havariş paftası.
- 5 Edirne paftası.
- 6 Doğanca-i arzı paftası.

İstanbul Yöresinde.

Edirne Yöresinde.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : Geçen 1910 yılında kurulmasına müsaade olunan bu bölümden; **Binbaşı Sabih 1911** ilk önce eski Dördüncü Ordu bölgesinin yani Erzurum, Van, Bitlis, Elazığ, Sivas vilayetleri ve yöresinin 1/200.000 ölçekli haritaları istenecekti. Çünkü; askerlik yönünden buraların çabucak hatta istikşaf yönteminde olsun Haritalarına gerek duyuluyordu. Bununla birlikte iyi sonuçlar alınırca, bu çalışma bütün Türkiye'ye uygulanacaktı.

Zeki Paşa ve Şevki beyin bu konudaki çabaları, uzun bir zamanı gösteren 1/50.000 ölçekli ülke haritalarının tamamlanmasından önce, yurdu anlamak ve orduyu körlükten kurtarmak için onyediy onsekiz yıl içinde ve belki de daha önce 1/200.000 ölçekli istikşaf haritalarını meydana getirmek idi.

İlk düşüncelere göre; istikşaf haritalarının, ilk önce sınır boyunca Rus haritaları üzerinde görülen nirengi noktalarına, ve içerileri için sekstant ve kronometrelerle belirlenecek coğrafi yerlerine dayanarak çizilmeleri karara alınarak; buna göre istikşaf kısmına, bizzat harita alacaklardan başka, bir de (yıldız gözlemi postası) eklenmiştir. Gerekli aletler ve aygıtlar ve özellikle kronometreler Londra'ya ısmarlandı. Bunların geliş tarihine kadar da istikşaf postasına personel sağlanmasıyla uğraşıldı.

Sabih Beyden sonra; ilk istikşaf Şubesi Müdürü merhum Yarbay Mahmut

1911 yılı mayısında istikşaf bölümü kurulmuş bulunuyordu. İlk kuruluşta aşağıda gösterilen arkadaşlar bulunuyordu.

1. İstikşaf bölümü müdürü-Kurmay Binbaşı Bağdatlı Sabih Daha sonra Irak'ın İstanbul elçisi.
2. Posta komutanı Topçu binbaşı Mahmut
3. Posta Subayı Yüzbaşı Mehmet
4. " " Üsteğmen Ali Rıza-Potçu adıyla tanınmış.
5. " " " Kadri efendi.
6. " " " Osman-Kürtler tarafından çalıştığı sırada şehit edilmiştir.
7. " " Tğm. İbrahim
8. " " " İshak
9. Astronomi amiri Kozmoğraf Ahmet Ziya
10. " Subayı Yüzbaşı Hamdi-Pepe adıyla tanınan.

İstikşaf bölümü haziran başlarında Erzurum'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldı ve ağustos'da işe başlayabildi. İklimin sertliği dolayısıyla üç aydan fazla çalışılmayarak dönülmüştür. Bununla birlikte bu süre içinde;

- 1 Beyazıt
- 2 Karakilise (Karaköse—Ağrı) paftalarının istikşaf haritaları yapılmıştır. 1911
- 3 Hasankale

1/200.000 lik paftaların çerçeveleri, yine 50x40 santim olarak kabul edildiğinden ölçüğe göre 80x100 kilometrelik boyuta ve yüzey olarak da "8000" kilometre kareye karşılık olduğundan bu ilk dönem için büyük bir başarı demektir.

Bu üç paftanın çizimi Harita Kuruluna şunları öğretmiştir :

- a. Astronomi postasından bir yarar elde edilememiştir. Bu yöntem izlenmemelidir.
- b. Bütün ülkenin istikşaf haritasını yapmakta çok yarar olacaktır.
- c. Rus nirengilerinden yararlanılmış ise de, bunların içeriye doğru yürütülmeleri yararlı olmayacaktır.
- d. İstikşaf haritaları için yeter derecede doğrulukta olan "seri" bir nirengi gereklidir.
- e. Bunun için sivri, ve tanınması kolay noktalara teodolitlerle bakmak ve mümkün olursa gereken yerlerde bu noktalara taşlardan piramitler meydana getirmek, bunları hızla bir biçimde ölçmek.
- f. Posta sayılarını artırmak.

Yukarıdaki açıklananlar göz önüne alınarak; Astronomi ile nirengi noktaları belirlenmesinden vazgeçilerek anılan Fölüm kaldırıldığı gibi, 1912 istikşaf çalışmalarında kendisine dayanmak üzere, Erzurum yakınında bir baz ölçülmesine karar verilmiştir. Bu baz aynı zamanda, Erzurum kalesi için düzenli yöntem ile yapılması istenilen 1/25.000 lik paftalara da başlangıç olacaktır.

SINIR BELİRLEME İŞLERİ : Ta eski Rus savaşları sonucunda Bulgaristan kurulduğu 1911 zaman çabucak belirlenen iki hükümet sınırı Rus haritalarından da yararlanılarak araziye uygulanmıştı. Sonradan Doğu Rumeli'nin de Bulgaristan'a geçmesi ve aynı zamanda prensliğin krallığa dönüşmesi dolayısıyla özellikle Edirne vilayetiyle yeni Bulgar krallığının yeni sınırları taşlarını muayene ve yeniden yapımları sorunu ortaya çıkmıştı. İki tarafın haberleşerek anlaşması üzerine Osmanlı İmparatorluğu tarafından vaktiyle Paris'te geodezi öğrenimi yapmış bulunan Mirliya (Tuğg) Hakkı Paşa 1910 yılında sınırı belirleme işlerine görevlendirilmiş ve yanına da Harita Komisyonundan Mümtaz yüzbaşı Emin (bugün Irak hükümetinde Milli Eğitim Bakanı) ile Üsteğmen Halit (bugün fotoğrametri şubesi müdürü) verilmişti.

Bulgarlardan da "Genaral Velçef" in başkanlığında olmak üzere iki Bulgar subayı bu işe memur edilmişlerdi. (Osmanlı-Bulgar sınır belirleme komisyonu) adıyla işe başlayan bu ortak kurul, anılan yıl ilkbaharında, Karadeniz'den Edirne'nin kuzeyindeki Tuncaya kadar sınırlama işlerini bitirmiş ve kışın gelmesi üzerine Türk Kurulu İstanbul'a dönmüştür.

1911 yılı yine baharında her iki hükümet memurları tekrar birleşerek, Edirne'nin kuzeyinde bulunan Tatarköyü yakınından işe başlamıştır. Buradan başlayarak Kırcaali kuzeyindeki Ali bey köyüne kadar sınırlama yapılmış ve Yüzbaşı Emin Komisyona katılmıştır. Bu sıralarda Üsteğmen Halit Kızılcık'tan Kırcaali kuzeyine kadar sınır boyunca 1/10.000 ölçeğinde ve sınırın iki tarafından 200:300 metre aralıklı şerit biçiminde bir haritasını meydana getirmiştir.

Üsteğmen Halit bu görevini bitirdikten sonra Alibeyköyü'nde Komisyona katılmıştır. Bulgar ve Türk Komisyonları arasında sınır sorunlarına ait bitmez tükenmez tartışmalar olmuştu. Dünyada kendilerinden başkalarına hiçbir hak vermek istemeyen Bulgarlar ise, sınırlama işlerinden daha çok bir karış fazla toprak koparmak amaçlarını izliyordu. Bu gerçeği pek güzel anlamış olan Türk Kurulu yararsız görüşme ve tartışmalarla vakit geçireceğine görüşmeyi keserek, esasen kışın da yaklaşmış bulunması dolayısıyla İstanbul'a dönmüştür. Bundan sonra sınırlama işlerine bakılmamış ve gerçekten Balkan Savaşının çıkması bu görevi sona erdirmiştir.

Karadağ sınır sorunları için gönderilen iki subay da, görevlerini tamamlamadan benzer nedenden dolayı İstanbul'a dönmek zorunda kalmışlardır. Bu subaylar, Teğmen Saffet ile Teğmen Zekâi idiler.

1912

YILI

Bütçesi 1507503 Kuruş

Şevki Paşa

(Tuğg.)

1912 yılı felaketsiz yıllarımızdan biri olduğu ve Balkan Savaşı nedeniyle genel durum büyük bir kargaşalık geçirdiğinden harita çalışmaları, nisan başlarında başlamaya beraber arazi üzerinde ancak beş ay kadar çalışılabilmiştir.

NİRENGİ BÖLÜMÜ :

1912

a. Birinci derece nirengisi :

1910 ve 1911 yılları çalışmaları pek iyi sonuç verdiğinden; Harita Komisyonu ülkenin birinci derece nirengisine büyük bir ilgi göstermeğe başladı. Türkiye gibi büyük bir devlet arazisinin bir ağ biçiminde nirengilenmesi sorununda pek çok para ve emek harcanması gerekiyordu. Özellikle zamanın büyük ölçüde rol oynayacağı anlaşılmıştı. Bundan ötürü; gerektiğinde her tarafta yanlış koordinat verebilmek için ülkeyi ağ biçiminden daha çok uzunlamasına ve genişliğine şeritler biçiminde birinci derece zinciri oluşturulmasının çok uygun olacağına karar verilmişti. Buna göre; özellikle Anadolu toprakları, batıdan doğuya olmak üzere ;

bir kuzey tarafından,
bir ortaldardan,
bir güney bölgelerinden } uzanacak birinci derece zinciri.

Ve bunları kuzeyden güneye doğru kesecek yedi zincir şeridi meydana getirilmek ve böylelikle aralıkları 200 : 250 kilometre uzunluğunda poligonlar oluşturmak olasılığı elde edilecektir.

"Topğrafya şubesinin İkinci müdürü Yarbay Ömer Fevzi, Merhum."

Fransa'da uygulanmış olan bu yöntem Türkiyemiz için çok uygun olacaktır. Çalışmalar üçte belkide dörtte bire inecek ve özellikle zamandan kazanılacaktır. Doğrusunu isterseniz; Genelkurmayın istekleri, uyumlu düzende çalışılmasına olanak bırakmıyordu. Ülke haritasız olduğu için herhangi bir gereksinmede, örneğin Bitlis yöresinin çabucak haritaları isteniyordu. Ve arada bir de bu istekler birbirleriyle teknik bağlantısı bulunmayan ve bulundurulmayacak olan alanlar için yapıyordu.

Bundan ötürü hem şurada, hem de burada baz'lar ölçmek, kordinat yöntemine baş vurmamak için astronomi gözlemlerini yapmak gibi zorlu işlere girişmek gerekiyordu. Hele semt belirlenmesi kesinlikle yapılacaktı. Bütün bu fenalıklara bilim ve teknik açısından yanıt verebilmek için ülkeyi birinci derece nirengi zinciriyle poligon biçiminde şeritlemek zorunluydu.. İşte bu amaca dayanarak; Kurmay Binbaşı Abdurrahman kendisine yardımcı verilen Yüzbaşı Necati Adapazarı baz'ına dayanarak doğuya doğru birinci derece nirengi zincirinin kurulmasıyla görevlendirildiler. Teknik gözlemler yine on silsile ile yapılacak ve olanak bulunursa işler Bolu hizalarına kadar genişletilecekti.

Adapazarı'ndan başlayarak doğru çalışmaya başlayan bu posta; aşağıda gösterilen noktaları kurarak gözlemlerini tamamlamıştır.

1. Bıçkıtepe istasyonu
2. Keremali tepesi - Burada Harita Kurulu Başkanı Zeki paşa da bulunmuştur. Soğuktan çok sıkıntı çekilmiştir.
3. Kaplandede istasyonu
4. Kardoz istasyonu - Yüksek bir yayla niteliğindedir. Düzce'nin güneyine düşer. Soğuklardan çok sıkıntı çekilmiştir.
5. Terse noktası
6. Bacaklıyayla noktası - Burada daire-i semtiyenin (Hildebrandin) bir kılı kopmuş ve yenisi getirilinceye kadar onyediy gün beklenilmiştir.
7. Keltepe "Kızıltepe" Bacaklı yaylanın batısında. Bu nokta başka bir Keltepedir. Aldanmamalı.
8. Sevinçe tepesi Temmuzun birinci günü ansızın bir metre kar yağmış ve posta aç kalmıştır.
9. Merkezler tepesi - Müthiş fırtınadan çadırlar uçmuş, posta çok büyük bir tehlike geçirmiştir.
10. Dikmentepe durağı - Devrek kasabası yöresinde menteşler köyünün yanındadır.

b. İkinci derece (Şimdiki üçüncü derece) işleri:

1. Nirengi bölümü müdürlüğü ve iki postası; Erzurum'a giderek anılan kent batısında ve "pa-landöken" dağlarının kuzey etekleri sonunda olamk üzere "Doğu-Batı" doğrultusunda bir baz seçerek ölçümünü yapmıştır.

Eski haritacılarımızdan Önyüzbaşı Rüşti Bey bugün Albay emeklisidir.

Ortalama uzunluk "6127,396" metre bulunmuştur. Güneş ve yıldızlara yapılan gözlemlerle bu kenarın "Yarımca" köyü kuzeyinde bulunan batı ucunun enlemini 44g,3363, 89 ve bu ucu Erzurum saat kulesine birleştiren nirengi kenarının gerçek semtini 294g,3564,5 Grat bulmuş ve bu temel bilgiye dayanarak müstahkem mevki ve yöresi için "1125" kilometre kare genişliğinde dokuz paftalık düzenli bir nirengi oluşturmuştur.

1/25.000 ölçeğine göre hazırlanan bu nirengi noktaları doğu, batı,kuzey, güney doğrultularında olarak anılan saat kulesinden geçirilen iki dikey eksene göre apsis ve ordinatları hesap olunarak paftalar üzerine konmuştur.

2. 1/200.000 ölçeğindeki istikşaf haritaları için oluşturulması kararlaştırılmış olan seri, nirengiye başlamak üzere, iki nirengi postası, Nisan içinde "Rize" ve "Trabzon da" işe başlamak ve gözlemlerin ortak nirengi noktalarında bağlantısını sağlamak ve korumak üzere paralel olarak güneye doğru giderek, iklimin sert ve arazinin çok yüksek, sarp ve dağlık olması; ve bunların pek ilkel ve bozuk bulunması dolayısıyla rastlanan hergünkü zorluklara karşın Rize, Artvin, Tortum, İspir, Erzurum, Kığı, Palu, Trabzon, Erzincan, Kemah, Harput ve Siverek paftalarını birbirine bağlı olarak nirengilemişlerdir.

Bu postalardan birincisi "Rize" ve ikincisi "Trabzon" deniz fenerlerinin denizden olan yüksekliklerini doğrudan doğruya ölçerek simetrik olarak onsekiz buçuk ve 30,0 metre bularak ilerlemişler ve birinci posta gözlemlerini temmuz sonunda Erzurum baz'ına ulaştırarak bağlamıştır.

Böylelikle oluşturulmasına başlanılan seri nirenginin noktaları kuralca coğrafi enlem ve boylam aracılığıyla paftalar üzerine konmak gerektiğinden, bunun için yine Erzurum saat, kulesi coğrafi enlem ve boylam hesapları için çıkış noktası kabul edilerek baz'a bağlı bulunan bu kulenin enlemi hesaplanarak 44g,3440,4 bulunmuş ve başlangıç boylamı olan "Ayasofya" camiine göre boylam farkıda (Erzurum-Trabzon) ve (Trabzon-İstanbul)aralarında telgraf işaretleri alıp verilmesi ve zaman aktarılarak belirlenmesi yönü düşünülmüştür. Yalnız iç siyasal durumun aşırı derecede karışık olması nedeniyle; bu yön zorunlu olarak sonraki zamana bırakılarak, Erzurum saat kulesinin Ayasofyaya göre boylamı aşağıdaki gibi çıkarılmıştır.

Her yıl Paris'te yayınlanmakta olan "Connaissance des temps" adındaki yıldız takvimi 1912 yılına özgü nüshasında Ayasofya'nın Paris'e göre boylam farkı (26 derece 38 dakika 44 saniye) olarak yazılı olduğu ve Erzurum hükümet konağı yakınında bulunan "Markof" kışlası pavyonunun Rus astronomu "Guedeonof" tarafından yine Paris'e oranla belirlenmiş olan (38 derece 56 dakika 11 saniye) boylam farkının da yazılı bulunduğu gözönüne alınarak bu iki fark yardımıyla Erzurum saat kulesinin Ayasofya'ya göre boylamı, grada çevrilerek (13g,6678,9) değeri çıkarılmıştır.

Balkan savaşının çıkışıda eklenince istikşaf haritalarının hızla alımı ve basılması gerekli görüldüğünden seri, nirenginin yalnız yukarıdaki astronomik değerlere dayanılarak batıya doğru genişletmek zorunluğu meydana çıkmış ve nirengi noktalarının bu esaslara göre hesap edilecek enlem ve boylamlarının da ileride karşılaştırma ve gerektiğinde düzeltilmelerine karar verilmiştir.

Böylelikle Erzurum'da görevini bitiren nirengi postaları eylül başlarında İstanbul'a getirtilerek, ve hemen Akdeniz boğazı nirengisine başlamak üzere Çanakkale'ye yollanmışlarsa da savaş nedeniyle bu işler de geri kalmıştır.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : 1/25.000 ve 1/50.000 ölçekleri Öneminden dolayı; Edirne müstahkem mevki haritalarından kalan altı pafta yapılmıştır. Bundan başka, Erzurum ve yöresine ait ilk altı pafta daha meydana getirmiştir. 1/50.000 liklerden de, Sapanca Kefken çizgisine kadar yürütülmüştür. Yapılan paftalar şunlardır.

1/25.000 :

1. Çömlek Akpınar
2. Karayusuf
3. İskenderköy

4. Tayakadın
5. Ahırköy
6. Saltıklı

Edirne Yöresi

1. Toy lar

4. Gez

2. Tivnik

5. Erzurum

Erzurum Yöresi

3. Tufanç

6. Korucak

1/50.000 :

1. Kefken

3. Hereke

Kocaeli Yarımadası.

2. İzmit Eksikler.....

Bununla birlikte; Balkan savaşı dolayısıyla, kimi subaylar alınarak birliklerine gönderilmiş olduğundan 1/50.000 ölçekli olan yukarıdaki paftaların kimi bölümleri bitirilemeyerek eksik bırakılmış ve sonradan giderilmiştir.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : Bu bölüm, 1/200.000 lik işlerde alışıklık kazanmağa başladığından 1912 bu yıl içinde, Rize, Artvin, Tortum, İspir, Erzurum, Hınıs, Malazgirt, Bargiri (Muradiye), Başkale ve Van paftalarını meydana getirmiştir. Bu paftalardan önceki beş tanesi, memurlarımız tarafından yapılan seri, nirengiye ve ötekiler de Rus haritalarının noktalarına dayanılarak meydana getirilmiştir.

Sırası geldiğinde ve gelmişken yukarılarda sunulduğu gibi 1/200.000 lik bir paftanın alanı, 8000 kilometre kareye eşit bulunduğundan toplam olarak "80.000" kilometre karelik iş meydana getirilmiş demektirki şöyle böyle üç Belçika arazisine denk olur. Bu çaba ise hiçbir zaman küçümsenemez. Özellikle yapılan haritalar istikşaf yöntemiyle meydana getirmiş olmakla beraber hemen hemen düzenli haritaya yakın denecek derecede doğru ve güzeldirler.

Bütün bu işlerden başka; Balkan savaşının fena gitmesi dolayısıyla Harita Kurulunda görevli üst-subay ve subayların tümüne yakın Rumeli savaş alanlarına yollandıklarından işler durmuştur. Birliklere verilen harita subayları ise, doğrudan doğruya savaşa katılarak büyük yararlıklar gösterdiklerinden savaşkanlıklarını kaybetmedikleri anlaşılmıştır. Bununla beraber; savaş sırasında, Başkomutan vekilinin emriyle harita subaylarından kimilerine Terkos bölgesinin, Büyük Çekmece havzasının, Bolayır, Maydos, Kilitbahir yöresiyle Gelibolu yarımadası güney bölümünün çeşitli ölçeklerde yerel istikşaf haritaları yaptırılmıştır. O sıralarda Üçüncü Kolordu kurmayı harekât şubesi müdürü bulunan Binbaşı Abdurrahman, Kırkkilise (Kırklareli) ve yöresinin 1/10.000 ölçeğiyle bir istikşaf haritasını meydana getirmiştir.

1913

Yılı

"Bütçesi 1218999 Kuruş"

Başkanı

Şevki Paşa

(Tuğg.)

Felaketli savaşın bitmesiyle beraber Harita Şubesinde Kurul personelinin getirilmesine girişilerek çıkartılan özel izin üzerine adı geçenler yavaş yavaş merkeze geldikçe Rumeli ve Anadoludaki çalışma bölgelerine yollanmış ve işlere ancak haziran başlarında başlanarak yedi ay çalışılabilmiştir.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : "Küçükçekmece" ile "Midye" meridyenleri arasındaki bölge içinde 1913 1/25.000 ölçeğiyle alınması kararlaştırılan düzenli harita için 20; ve Sapanca gölü ile bunun kuzey kesiminde 1/50.000 ile yapılacak herbiri 500 kilometrekare genişliğinde iki paftalık arazinin nirengileri meydana getirilmiştir.

Bunlardan başka istikşaf haritaları için de, Giresun, Şarki Karahisar (Şebin, Karahisar), Divrik (Divriği), Arapkir, Diyarbakır, Revan ve Cizre paftalarının yine seri, yöntemle nirengileri yapılmıştır.

Nirengi işleri yukardaki gibi sürdürülürken, kasımda Çanakkale Askeri Hastahanesi doğusu yakınında 3250,321 metre uzunluğunda bir baz ölçülmüştür. Bu baz'dan amaç; 1/25.000 ölçeğiyle alınması

kararlaştırılan Akdeniz boğazı düzenli haritasını ve bunlara dayanılarak yine aynı ölçekte olmak üzere Rumeli yönünün düzenli haritalarına bu yönden de başlamaktı. Bununla birlikte havalar bir dereceye kadar iyi gittiğinden bu baz'a dayanılarak altı noktalık bir ağız gözlemleri ve hesaplanması da yapılmıştır.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Erzurum müstahkem mevkii haritasının "Palandöken" bölgesinde kalan 1/25.000 ölçeğindeki üç paftasının yeniden yapmış.

1913
Ve seferberlik nedeniyle "Kefken—Kandıra" yöresinde yarı kalan 1/50.000 lik üç paftayı kimi eksiklikleriyle bitirmiştir. Bu işler eylül başlarında sona erdiğinden topoğraf postaları yavaş yavaş Çatalca bölgesine yollanarak bu bölgede nirnegi bölümü tarafından hazırlanmış olan paftaların topoğrafyasına başlanılmış ve aralık ortaklarına kadar çalışılarak oniki pafta meydana getirilmiştir.

Bu paftalar, Marmara ile Karadeniz arasında olmak üzere Çatalca savunma hattının oniki kilometre batısına kadar uzanan araziye kapsar.

"Topoğrafya şubesinin üçüncü müdürü Kurmay Albay Cemalettin Bugün Albay emeklisidir.

Bundan başka, Edirne'nin geri alınışından sonra Başkomutan vekilinin emri üzerine gereken topoğraf memurları aracılığıyla 1/126.000 ölçeğindeki eski bir Rus haritasından büyültülerek eskiden basılmış olan 1/63.000 ölçeğindeki haritanın (Lüleburgaz-Pınarhisar) savaş alanını gösteren bölümü düzeltildiği gibi gerektiğinde Kırkkilise (Kırklareli) ve yöresinin 1/25.000 ölçekli istikşaf haritası da yaptırılmıştır.

Bu sonuncu pafta, çabucak meydana getirilmiş olduğundan gerekli değeri taşımaz. Nirengisi grafik olarak yapılmıştır. 1913 de topoğrafyaları yapılan paftalar şunlardır.:

Düzenli olarak 1/25.000 ölçeğinde;

- 1 Eğerli paftası
 - 2 Palandöken paftası
 - 3 Alibaba paftası
- Erzurum yöresi

- 1 Karacaköy paftası
- 2 Kurukavak ”
- 3 Terkos ”
- 4 Hisarbeyli ”
- 5 Akalan ”
- 6 Hadımköy ”
- 7 Çatalca ”
- 8 Bahşayış ”
- 9 Yenice ”
- 10 Büyükçekmece ”
- 11 Çivilice ”
- 12 Karaburun bandı
- 13 Tayakadın paftası
- 14 Arnavutköy ”
- 15 Ispartakule ”
- 16 Küçükçekmece ”

Çatalca—İstanbul yöresi.

Düzenli olarak 1/50.000 ölçeğinde :

- 1 Kandıra paftası
- 2 Kaymaz ” Kocaeli yarımadası
- 3 Salmanlı ”

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : Çalışma yılı başında; önceden arazi üzerinde yapmış olduğu işleri birleştirme ve temize çektikten sonra, Haziran ortalarında yine Doğu Anadolu'ya giderek, Temmuz başlarında işe başlamış ve Ekim ortalarına kadar çalışarak altı pafta meydana getirmiştir. Bu paftalar şunlardır :

1/200.000 ölçekli

- 1 Trabzon paftası
- 2 Erzincan ”
- 3 Hozat ” Doğu Anadolu
- 4 Harput ”
- 5 Kığı ”
- 6 Palu ”

1914

Yılı

Bütçesi 1997868 Kuruş

Başkanı

(Tuğg.) Şevki Paşa

Balkan savaşının kötülükleri, Edirne ve Kırkkilisenin (Kırklareli'nin) kurtarılması dolayısıyla bir parça hafiflemiş bulunuyordu. Bundan ötürü Harita Kurulu da eski subaylarına ek olarak yeni elamanlarla sağlamlaştırıldı. Ve bütçesi de görüldüğü üzere epeyce çoğaltıldı. Öte taraftan düzenli haritaların önemleride çoğalmış bulunuyordu. Bunun için bir Harita Kurulu daha martta çalışma bölgelerine çıkarılarak üstün bir çalışmayla işlere başlatıldı. Ancak üzülecek haber verelim ki; Avrupa'da genel savaş tehlikeleri yüz gösterince düzenli harita işlerine daha çok önem vermek gerekirken, Genelkurmay;

genel seferberlik duyurusuyla beraber, başka yapacak bir iş yokmuş gibi ilk önce Harita Kurulu subaylarının tümünü çeşitli birliklere atadığından çalışmalar, temmuzun sonlarına doğru durmuştur.

Yalnız; savaşın genelleşmesinden ve Osmanlı Devletinin de Almanya, Avusturya ve Macaristan ile birleşerek savaşın sırasına girmesinden dolayı, esasen önemli olan Akdeniz boğazının önemi bir kat daha artmış ve böylelikle düzenli haritalara gereksinme duyulduğundan, anılan müstahkem mevki komutanlığının gösterdiği gereklilik ve harita şubesinin sürekli isteği üzerine savaş açıldıktan sonra birliklerde bulunan Kurul subaylarından bir bölümü geri verilerek kasım içinde Çanakkale ile Gelibolu yarımadasında tekrar işlere başlanabilmektedir. Buradaki işler şubat sonuna kadar sürdüğünden 1914 yılında; bütün mevcutla beş ve sonra bir bölüm subaylarla dört ay çalışılmış demek olur.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : Bu bölüm, yukarıda anlatıldığı gibi iki dönemde aşağıdaki işleri 1914 başarmıştır.

1. Balkan savaşında "Osmanlı - Bulgar" ordularının ilk çarpışma alanı olan "Edirne - Kırkkilise (Kırklareli) " arasında 1500 kilometrekare genişliğinde bir alanı seri biçimde nirengilemiş olduğu gibi Akdeniz Boğazının Çanakkale'den boğaz girişine kadar en önemli olan güney bölümünün iki tarafını 1000 kilometrekarelik sekiz paftalık bir ağ ile yapmıştır. Buradaki işler için elbette Çanakkale baz'ından yararlanılması gerektiğinden güneşe bakılarak ufak çapta bir de astronomi gözlemi yapılmıştır.

Astronomi gözlemleri Çanakkale'de, Mirliya (Tuğg.) Şevki Paşa ile Kurmay yüzbaşı Ahmet Nuri yönetmişlerdir. Mayıs ile haziran ayları içinde yapılan gözlemlere göre :

Çanakkale baz'ının semti 360g,4627,6
ve kuzey ucunun coğrafi enlemi 44,6413,7 grat olarak belirlenmiştir.

1/25.000 ölçeğiyle yapılması kararlaştırılan Akdeniz boğazı haritasının Ayasofya başlangıç meridyenine bağlanarak alınını sağlamak üzere birer nirengi noktası olan Çanakkale'deki Çimenlik deniz işaret direğinin Harbiye Nezareti (M.S.B.) yangın kulesine göre boylam farkı +2,8532,87 grat bulunmuş ve bu farkın elde edilmesi için Savunma Bakanlığı telgrafhanesiyle Çimenlik tabyasına özel olarak kurulmuş olan telgraf merkez arasında haziranın son günlerine doğru iki gece, elektrik işareti alıp verildikten sonra karşılıklı zaman aktarılmıştır.

Böylelikle bulunan boylam farkının karşılaştırılmasına yardım etmek ve sonradan bütün Rumeli'ye yayılmak üzere; Marmara kıyısı boyunca Bakırköy ve Çanakkale baz'ları arasında birinci dereceden çok ince bir nirengi kurulması düşünülmüşse de, bilinen nedenlerden bu da geleceğe bırakılmıştır. Bununla birlikte ortaya çıkan zorluklara karşın nirengi bölümü, Midye (Kıyıköy) ile Vize arasında 700 kilometrekarelik bir alanı düzenli olarak nirengileyebilmiştir.

Zor durum ve kurallar içerisinde; Rumeli'de bu işler görülürken; Anadolu'da da bir taraftan "Erzurum" müstahkem mevki nirengisine bağlı olarak "Gürcü" boğazında 4 paftalık düzenli bir nirengi oluşturulmuş ve öte taraftan da seri, nirengi çalışmaları Ünye-İskenderun çizgisine ulaştırılarak; Ünye, Reşadiye, Sivas ve Gürün paftalarının tümü; ve Kilis, Maraş, Elbistan paftalarının bir bölümü hazırlanmıştır.

Bu sonraki üç pafta, seri, nirenginin karşılaştırılması, Suriye ile Sina'ya doğru genişletilmesi amacıyla "Halep" yöresinde alınan ve fakat seferberlik dolayısıyla şimdidek ölçülememiş bulunan Müslimiye baz'ına dayandırılmıştır.

II— Yukarıda yazıldığı gibi; kasıma doğru Akdeniz boğazı haritasının bir an önce alımı kararlaştırılınca yöredeki askeri birliklerden Harita Kuruluna geri verilen personelle iki seri, nirengi postası düzenlenerek bunlardan biri Gelibolu yarım adası ve öteki Anadolu yakasında çalıştırılmış ve böylelikle Akdeniz boğazı bir taraftan "Şarköy"e ve öte taraftan "Bozcaada" karşılıklarına doğru genişletilerek Şubat sonuna kadar dört ay içinde 1500 kilometre kare oniki paftalık bir iş meydana getirmiştir. Bu dört ay içinde başka yerlerde nirengi çalışmaları yapılmamıştır.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Temmuzun ortalarına kadar 1/25.000 ölçeğiyle, Silivri ve Midye 1914 (Kıyıköy) arasında dokuz paftalık nirengiden altısı, ve Gürcü boğazında dört pafta ile, Kocaeli yarımadasında ve Sapanca gölünün kuzeyinde 1/50.000 ölçekli bir paftanın topoğrafya eksikliklerini tümünü sona erdirmiştir. Gerçi; seferberlik duyurusu uzman subayların birliklere atanması üzerine sözkonusu 9 pafta kısmen tamamlanmadan kalmışsa da, Gürcü

boğazında çalışan topoğrafların işi bırakmaları dokuzuncu kolordu komutanlığınca uygun görülmediğinden anılanlar işlerini sürdürmüşler ve ancak bu boğazın 1/25.000 lik haritasını bitirdikten sonra birliklere alınmışlardır.

Harita dairesinin ilk İdari İşler Amiri çok çalışkan ve becerikli As. Me. Hüseyin Hüsnü merhum

Akdeniz boğazına gönderilen topoğraflar ise, seferberliğin duyurulması sıralarında işe başlamış olduklarından hemen hiç bir iş görmeden birliklere dağıtılmışlardır.

Düzenli, 1/25.000 ölçeğiyle yapılan paftalar :

- 1 Sinekli paftası
- 2 Bekirli "
- 3 Küçükseymenli " Silivri'den kuzeye doğru olan alanda
- 4 Fener "
- 5 Kapağca "
- 6 Silivri "
- 1 Güngörmez "
- 2 Zağki " Erzurum Yöresi
- 3 Dumlu "
- 4 Köşk "

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : Yılbaşlarında Bakanlık emriyle 1/100.000 ölçeğiyle Midye çevresinin ve 1/25.000 ile de Edirne - Kırklareli arasında 11 paftalık 1375 kilometrekare genişliğinde bir alanın istikşaf haritasının alımı yapılarak bitirilmiş ve sonra niren-gileri hazır olan Giresun, Şebın Karahisar, Divriği, Arapkir, Diyarbakır ve Bitlis paftalarının 1/200.000 ölçeğiyle istikşaf haritalarını yapmak üzere ancak mayısta Anadolu'ya yollanabilmiştir. Bununla birlikte; işleri epeyi ilerletilmiş olan bu sonraki paftalar, bitirilmeden subaylar, seferberlik ile beraber bütün Kafkas ordusu birliklerine alınmışlardır.

Harp ilânından sonra da, Akdeniz boğazı haritasının bir an önce istikşaf yöntemiyle alımı kararlaştırılmış olmakla beraber Kafkas ordusu birliklerine dağıtılan istikşaf memurları yapılan girişime karşın verilmediklerinden, anılan harita alımına yöredeki Birinci ve İkinci Ordular birliklerinden bir bölümü geri verilen topoğraf subaylar görevlendirilmişlerdir.

Bu subaylar; kasımda 1/25.000 ölçeğiyle boğazın istikşaf yöntemiyle haritalarına başlayarak ve çoğunlukla düşman donanması ateşiyle karşılaşarak şubat sonuna kadar çalışmışlardır. Bu süre içinde

Anadolu yönünde iki, ve Gelibolu yarımadasında iki, ve Anafartalar ile Seddülbahir arasında olmak üzere seferberlikten önce nirengi bölümü tarafından hazırlanan alana ait yerlerde 6 ki toplam "10" pafta meydana getirmişlerdir.

Düşman karaya çıktıktan sonra pek korkunç ve pek kanlı savaşların yapıldığı araziye kapsayan bu paftalar, hemen basılarak savunmayla görevli Beşinci Orduya tam zamanında dağıtılmış ve boğazın başarıyla savunma ve korunmasında önemli bir rol oynamış olduklarından anılan Ordu Komutanı Cevat Paşa tarafından Harita Şubesiyle Kurul personel olağanüstü beğenilmişlerdir. Harp madalyası ve Sanayi İftihar madalyalarıyla ödüllendirilmişlerdir.

İstikşaf kısmınının 1/25.000 ölçeğiyle meydana getirdiği paftalar şunlardır :

1. Sule paftası	1. Tigor paftası
2. Kiremitli paftası	2. Anafartalar paftası
3. Gerdelli paftası	3. Karainekli paftası
4. Teke paftası	4. Kurucadere paftası
5. Gerginli paftası	5. Bigalı paftası Akdeniz
6. Erikler paftası Kırklareli—Edirne arası	6. Damlar paftası Boğazi ve
7. Karahıdır paftası	7. Çanakkale paftası yöresi
8. Kavaklı paftası	8. Seddülbahir paftası
9. Hasköy paftası	9. Kirte paftası
10. Demirci paftası	10. Erenköy paftası
11. Havza paftası	

SINIR BELİRLEME İŞLERİ : Balkan savaşından sonra İran, Bulgaristan, Rus ordularının 1914 birlikte gözden geçirilmesi gerekmiştir. İran'a; Yüzbaşı Nami ile Üsteğmen Ömer Kadri görevlendirilmişlerdir. Bunlardan Nami efendi hastalandığından yerine Yüzbaşı Salih görevlendirilmiştir.

Rusya'ya; Süvari üsteğmeni Ali Fuat atanarak gönderilmiştir.

Bulgaristan'a gelince; Yeni Türk-Bulgar sınırının esaslı biçimde işlenilmesi gerektiğinden harita işleri konusunda : Yüzbaşı Mustafa Nazmi, Yüzbaşı Nail, Yüzbaşı Feridun, Yüzbaşı Veysi, Üsteğmen Halit, Üsteğmen Nüşet, Karadeniz'deki Midye'den Edirnenin kuzeyindeki Mandıra yerine kadar olan ve Yüzbaşı Feridun ile Yüzbaşı Tefvik, Mandıradan Meriç boyunca Adalar denizine kadar olan bölümüne memur edilmişlerdi. Fakat dünya savaşının çıkması üzerine bütün bu işler yüzüstü bırakılarak görevlerini bırakmışlardır.

1915"

Yılı

Bütçesi 1827848 Kuruş

Başkan (Tuğg.) (Şevki Paşa)

Şevki Paşa Merhum der ki;

Geçen kış Üçüncü Ordunun bilinen geri çekilmesi üzerine; savaştan önce alım ve çizimi yapılarak basılmış bulunan 1/200.000 ölçeğindeki 20 paftadan oluşan Doğu Anadolu istikşaf haritasının, alan olarak zorunlu askeri gereksinmeye tam olarak yetmediği, Rumeli için de aynı yetersizlik karşısında bulunulduğu gözönüne alınarak hem bir yıl önce eksik kalmış Anadolu ve Rumeli paftalarını bitirmek, hem de harita işlerini Osmanlı Asya ve Avrupasında olabildiği kadar hızla genişletmek amacıyla, harita şubesininin doğrudan doğruya Üçüncü Ordu komutanlığına başvurusu üzerine, bu ordu birliklerinde

bulunan subayların çoğunluğu temmuz başlarından itibaren azar azar geri verilecek "Sivas" da toplanmış ve buradan gereken bölgelere yollanarak böylelikle Harita Kurulu işleri bir yıl kadar geçici bir aksaklığa uğradıktan sonra, tekrar gelişmeye başlamıştır.

Arazi üzerindeki çalışmalar, İstıranca yöresiyle Akdeniz boğazı yönünde şubat sonuna kadar sürmüş olup yalnız Anadolu'da çalışan istikşaf memurları bitirdikleri paftaları birleştirerek temize çekmek üzere aralık'ta Sivas'a dönmüşler ve kış mevsimini orada geçirmişlerdir. Bundan ötürü; geçmiştekilere göre arazi üzerinde 12 ay kadar çalışılmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : Akdeniz boğazı nirengisinin (Şarköy—Sarov körfezi) arasındaki 1915 bölümünü bitirdikten sonra çalışmalarına Anadolu yakasında çaba gösterip anılan nirengiyi bir taraftan "Lapseki" üzerinden Marmara kıyısına doğru genişletip ve öte yandan Adalar denizi boyunca Bababurnu'na kadar ulaştırarak 3700 kilometre karaya yakın bir genişlikte 30 paftalık büyük bir iş meydana getirmiştir.

Bundan başka; bir yıl önce seçilerek aplikasyonu yapılmış olan "Halep" baz'ını haziranda ölçerek uzunluğunu 7477,857 metre bulmuştur. Güney batıdan kuzey doğuya yönelik bulunan bu baz'ın güney ucu Halep kuzeyinde bulunan "Müslimiye" tren istasyonunun bir buçuk kilometre kadar güneyindedir.

Halep baz'ına dayanılarak geçen yıldan eksik kalan Kilis, Maraş ve Elbistan paftalarının nirengisini bitirildiği gibi, anılan nirengi Erzurum baz'ına dayanılarak batıya doğru genişletilmekte olan nirengiye Elbistan - Gürün arasında bulunan (Hezanlı - Gök dili) kenarı üzerinde bağlanmıştır.

Her iki ağda ortak bulunan bu kenarın Halep'e göre değeri (48649) ve Erzurum'a göre (48672) metre bulunmuştur. Aradaki yirmüç metrelik fark, ikiyüzbinlik istikşaf haritaları için pekaz bir şey olduğundan, 1912 yılından beri Doğu Anadolu'da yapılan seri nirenginin yeter ve istenilen derecede doğru olduğu gerçekleşmiştir. Unutmamak gerekirkim, gözlemler kim yerlerde doğrudan doğruya dağların tepesine yapılmış olup bu konuda Erzurum ile Halep arasındaki nirengi ağının büyüklüğü de gözönünde bulundurmağa değer bir etkidir. Bütün bunlara ek olarak "23" metrelik farkın ölçüğün kabul edilebilir hataya göre on yedi metre daha az bulunduğu da ayrıca anımsatabiliriz !.....

Binbaşı Mahmut Nedim
Bugün Malatya Milletvekilidir.

1911 yılında astronomi amiri bulunan
Kozmoğrafyacı Ahmet Ziya

Yukarıda ayrıntılarıyla bildirilen işler ile beraber; sonra "Sina" Yarımadasına ulaştırılmak üzere seri nirengi yine Halep baz'ına dayanarak bir taraftan Suriye kıyıları boyunca genişletilerek Adana, Antakya, Lazkiye, Trablusşam paftalarının tamamı; ve öte taraftan Münbiç, Birecik ve Adıyaman paftalarının da bir bölümü hazırlanmıştır.

Bunlardan başka; özel önemi olduğu bilinen "Irak" bölgesi içinde 1/200.000 ölçeğiyle çabucak bir istikşaf haritası meydana getirilmesi düşünülerek bu amaçla seri nirenginin iki nehir (Fırat - Dicle) bölgesine götürülmesi ve oralarda genişletilmesi düşünülmüş ise de , nirengi memurlarının pek sınırlı olması nedeniyle daha hızlı bir yöntemle başvurulmuştur ki o da ;

Haritası alınacak Irak gibi engebesiz bir bölge içinde seçilecek noktaların yalnız yıldız gözlemi yardımıyla doğrudan doğruya coğrafi enlem ve boylamlarını belirlemek yani deniz araçlarında kullanılan nokta belirleme sorununu karada da uygulamak sorunudur!.....

Nirengi memurlarının sayısı sınırlı bulunduğu için bu işleri de daha alışıklığı bulunan birkaç deniz subayının da katılması uygun görülerek durum ilgili bakanlığa yazılmış ve beş subay alınmıştır. Bugün Hidrografi şube başkanı bulunan Dz. Yüzbaşı Ahmet Rasim ile öteki dört deniz yüzbaşısının yanlarına, bu gibi astronomi işlerinden anlar bir nirengi subayı verilerek, birisi yerinde duran, öteki ikisi gezici olmak üzere üç posta meydana getirilmiş ve gereken kronometre sekstant'larla donatılmıştır.

Bu üç postanın başına amir olmak üzere; bugün Malatya milletvekili bulunan binbaşı Mahmut Nedim Bey atanarak Ağustos içinde Halep'e gönderilmişlerdir. Bu postalar iki ay kadar Halep'te kaldıklarından bazı yararlı işler yapmışlardır.

I. Coğrafi yerce Greenwiche bağlı İskenderun feneri ile seri, nirengiye bağlı bulunan Halep kalesi arasında telgraf alış verişiyle boylam farkı elde edilmekle;

II. Erzurum - Sivas - Halep üçgen, zincirinde bulunacak olan Halep baz uçları coğrafi yerlerinin karşılaştırılması amacıyla, bu uçların³ doğrudan doğruya enlemleriyle boylam farklarını belirlemek.

Anılan baz'ın semt açısıyla uçlarının enlem ve boylamları bir kez bu yolla doğrudan doğruya, ve birkezde (Erzurum - Sivas - Halep) üçgen zinciri yardımıyla hesaplanarak çıkarılmış ve her iki yöntemin verdiği değerler arasındaki farkların, izlenen amaca göre aşırı olmadıkları anlaşılmış olduğundan sonraki değerler, "Suriye - Filistin" nirengisi için bırakılmışlardır. Bu işlerden sonra; gezici Irak postaları Meskene üzerinden Fırat nehrini izleyerek Bağdat'a ve buradan Dicle boyunca Musul'a gitmek ve böylelikle anılan nehirler bölgelerinde seçilen noktaların enlemleriyle Halep'e göre boylam farklarını belirlemek üzere kasımda araziye çıkarılmış ve yerinde duran posta da Halep merkezinde oturtulmuştur. Bundan ötürü Halep'teki merkez postası gezici postalarla çalışmaları sırasında telgrafla haberleşerek boylam farkının belirlenmesi görevine memur edilmiştir.

Irak postaları, anlatıldığı gibi şubat sonuna kadar çalışarak dört ay içinde Irak'ın iki tarafında olmak üzere Meskene ile Rakka arasında nitelik bakımından çok iyi ve ancak nicelikce pek az iş meydana getirerek ancak 20 kadar noktanın coğrafi yerlerini belirleyebilmişlerdir ki, buna da denizci personelin kara işlerine alışmadıkları neden olmuştur. Bundan ötürü çıkarılan işin, aynı sürede yalnız bir seri nirengi postasının göreceği işe oranla, nicelik bakımından yarısı kadar ağır gittiği ve sonrada öyle olacağı deneyle anlaşılınca çalışmalar zorunlu olarak bırakılarak deniz subayları da eski görevlerine geri verilmişlerdir.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Üçüncü Ordudan geri verilip "Sivas"ta toplanan subaylardan 1915 topograflar, ağustos başlarında İstanbul'a gelerek ilk önce yedi yıl önce yapılmış olan 1/25.000 ölçeğindeki (İstanbul) ve çevresi haritasını doğrudan doğruya arazi üzerinde düzeltmişler ve sonra kasım'da Rumeli'ye geçerek şubat sonuna kadar 1914 seferberliği dolayısıyla tamamlanmamış olan 1/25.000 ölçeğindeki Fener, Sayalık, Podime, Istranca, Çalingoz, Gümüş pınar ve Şarki Çalingoz paftalarını bitirmeğe çalışmışlardır.

Bunlardan başka; Akdeniz boğazı iki tarafının 1/25.000 ölçeğindeki istikşaf haritasının alımına başlanarak aralıksız bir yıl olağanüstü çaba ile ve bazen düşman ateşi altında çalışarak 4500 kilometrekare genişliğinde ve Şarköy ile Bababurnu arasında 36 paftalık bir iş çıkartılmış ve böylelikle kararlaştırılmış olan alan içinde anılan haritanın bitirilmesinde başarı sağlanmıştır.

Ve yine; 1914 ve 1915 yıllarında Seddülbahir, Arıburnu, ve Anafartalar cephelerinde geçen büyük savaş olaylarının tarihini yazmada kılavuz olmak ve Türk savunma başarısını sonsuza dek sürekli olacak maddi bir biçimde saptayıp ve resimlemek amacıyla, iki taraf istihkamlarının hava ektisi ve benzeriyle ortadan kayıp olmadan, tüm ayrıntılarıyla detaylı bir harita üzerinde gösterilmesi, Beşinci Ordu Kurmay Başkanlığıyla haberleşip kararlaştırılarak, düşman "Gelibolu" yarımadasından çekilir çekilmez, gereken topoğraf subayları bu cephelere gönderilmiştir.

Adı geçenler ; ilk önce 1/25.000 ölçeğindeki Seddülbahir, Kirte, Kocadere ve Küçük Anafarta paftaları üzerinde iki tarafın bütün istihkamlarını yerinde işaret etmişlerdir. Daha sonra istihkamlar, bütün ayrıntılarıyla doğru olarak gösterilmek üzere, bu paftalar şube kartoğrafya bölümünde 1/5000 oranına göre büyütülmüş ve bu ölçekte 43 pafta hazırlanarak topoğraflara verilmiştir.

Bu sonraki paftalar ; arazi üzerinde uygulanmak ve sonraki ölçeklere göre aletle düzeltilip ve istihkamların ayrıntılı açıklamalarıyla bölüm bölüm onlar üzerinde gösterilmeğe başlanmış ve şubat sonuna kadar epeyce iş meydana getirilmiştir.

1/25.000 ölçeğiyle yapılan istikşaf paftaları : (1915)

1. Kavak paftası	19. Kemal paftası	
2. Yeniköy paftası	20. Çekişler paftası	
3. Şarköy paftası	21. Kalabaklı paftası	
4. Çınarlıdere paftası	22. Terziler paftası	
5. Bolayır paftası	23. Yeniköy paftası	
6. Doğanaslan paftası	24. Ovacık paftası	
7. İnceburun paftası	25. Karapınar paftası	Gelibolu'nun kuzey yöreleri ile, Boğazın Anadolu kıyılarının kuzeyinden Baba-burnu'na kadar olan bölgeler.
8. Fındıklı paftası	26. Küçükbeşiği paftası	
9. Gelibolu paftası	27. Pınarbaşı paftası	
10. Bayırköy paftası	28. Geyikli paftası	
11. Aksas paftası	29. Ezine paftası	
12. Lapseki paftası	30. Tavaklı paftası	
13. Adatepe paftası	31. Yaylacık paftası	
14. Görece paftası	32. Kösedere paftası	
15. Eskibalıklı paftası	33. Ahmetlerbaşı paftası	
16. Pirgos paftası	34. Külahlı paftası	
17. İlyasköy paftası	35. Paşaköy paftası	
18. Kırccalar paftası	36. Palamedyün paftası	

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : 1/200.000 ölçeğindeki istikşaf haritasının seferberlik dolayısıyla tamamlanmamış olan Giresun, Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar), Divriği, Malatya paftalarını bitirmiş ve yeniden üç pafta hepsini bitirmek üzere ayrıca meydana getirmiştir.

50.000 kilometre kareyi geçmiş bulunan bu yedi paftayı çıkaran postalar onları birleştirip temize çekmek üzere kışın Sivas'a dönmüşlerdir. Yine seferberlik dolayısıyla eksik kalan ve ancak orduya pek çok gerekli olan Diyarbakır ve Bitlis paftaları ne yazık ki bitirilmesine savaş durumu elvermemiştir. Dünya savaşının o dönemlerinde düzenli çalışmak ve teknik gereksinmeyi sağlamak ve elde etmek konuları gözönünde bulundurulunca, Harita Kurulunun bu kadarcık olsun işler çıkarması gönül borcuyla karşılanacak çalışmalardır.

İstikşaf kısmının 1915 de çıkardığı işler şunlardır :

1/200.000 ölçeğiyle ;

1 Giresun paftası

2 Karahisar-ı şarki

(Şebinkarahisar)

3 Divrik paftası

4 Malatya paftası

} Bütünleme biçiminde meydana getirilmişlerdir.

1915

- 1 Ünye paftası
2 Reşadiye paftası
3 Sivas paftası
- } yeniden meydana getirilmişlerdir.

1916

Yılı

“Bütçesi 2416334 Kuruş”
Başkan (Tuğg.) Şevki Paşa

Sözkonusu yıl da, dünya savaşı içinde daha çokca çalışılan yıllardan biridir. Gerçekten nirengi ve topoğrafya bölümleri, aralıksız şubat sonuna kadar çalışmışlar ve istikşaf bölümü iş gereği kışı Halep’te geçirmiştir.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : Trakya’nın 1/25.000 ölçeğindeki düzenli haritasına esas olan ikinci derece (Şimdiki üçüncü derece) nirengisini (Silivri-Sinekli) çizgisinin batısına kadar genişletmiş, ve aynı ölçekteki istikşaf haritası için de Saros körfezi kuzeyinde ve Enez ile Şarköy arasında olmak üzere, Akdeniz boğazı nirengisine bağlı olarak 13 paftalık bir alanı nirengilemiştir.

İlk Harita Birliği tabibi Mahmut Nedim Bey.

Bundan başka; Dördüncü Ordu Komutanlığının gösterdiği gereklilik üzerine 1/25.000 ölçeğiyle Medine kenti yöresinin ve 1/50.000 ölçeğiyle de anılan kent güneyindeki hareket bölgesinin haritalarına esas olmak üzere eylül içinde, Medine yakınında ve kuzey-güney doğrultusunda çelik şeritle (2700,2)

metre uzunluğunda bir baz ölçülmüş ve bunun güney ucunda 27,1996,9 grad enlemi ile 7,3443,2 grad semtini belirlemiş ve anılan kenara dayanarak apsis ve ordinat yöntemiyle bağımsız seri bir nirengi oluşturulmasına başlayarak Şubat sonuna kadar birçok zorluklar ve tehlikelere karşın üzerine aldığı bu işi başarabilmiştir.

1/200.000 ölçekli istikşaf haritası içinde Suriye çevresinde, Beyrut,Şam,Humus,Hama,Halep; ve Karadeniz eğiminde, Amasya, Samsun, Bafra,Sinop, Osmancık paftalarını nirengilemiş olduğu gibi, geçen yıldan kalan tamamlanmamış Birecik, Münbiç ve Adıyaman paftaları nirengisini de bitirmiştir.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Istanca çevresinde geçen yıl bitirilmesine çalışılan yedi pafta ile beraber, yeniden dört pafta meydana getirmiş ve Ak-sicim paftasına da başlamıştır. Bunlardan başka; Saroskörfezi kuzeyindeki alanda üç paftayı topoğraf-ladığı gibi; Seddülbahir,Arıburnu, Anafarta savaş cephelerinin geçen yıl 1/5000 ölçeğiyle başlanan ve yaklaşık olarak 215 kilometre kare genişliğinde bir bölgenin ayrıntılı haritalarını da Eylül sonlarında bitirmiştir. Medine'de kentin 1/25.000 ölçekli düzenli haritasını ve ayrıca 1/50.000 ölçekli bir istikşaf haritasını yapmıştır.

1/25.000 ölçeğiyle; yapılan paftalar şunlardır.:

1. Fener Paftası
2. Sayalık Paftası
3. Podime Paftası
4. Istanca Paftası
5. Çelingöz Paftası Istanca bölgesinde bitirilenler.
6. Gümüşpınar Paftası
7. Doğu Çelingöz Paftası
1. Sultan Bahçe Paftası
2. Saray Paftası Istanca bölgesinde yeniden yapılanlar.
3. Küçük Manika Paftası
4. Kapaklı Paftası
1. Kuruçeşme Paftası
2. Evrese-Kadıköy Paftası Saros körfezi kuzeyinde
3. Karacalı Paftası
1. Medine-i Münevvere paftası-Kente ve yöresine aittir.

(1/50.000) Medine-i Münevverede ;

1. Askeri harekât doğrultularının istikşaf haritası.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : 1914 seferberliği dolayısıyla tamamlanmadan kalmış olan Bitlis ve Diyarbakır paftalarını bitirmiş ve ayrıca 9 pafta meydana getirmiştir. Bu paftalar şunlardır :

1. Bitlis
2. Diyarbakır
3. Siverek
4. Adıyaman
5. Münbiç
6. Birecik
7. Gürün
8. Elbistan
9. Maraş
10. Kilis
11. Adana paftaları.

1917

Yılı

Bütçesi 2531171 Kuruş
Başkan (Tuğg.) Şevki Paşa

Bu yıl da arazi üzerinde 12 ay çalışılmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : Çeşitli bölgelerde aşağıdaki işleri başarmıştır :

1917 1. 1/25.000 ölçeğindeki Rumeli düzenli haritasına ait olmak üzere; Silivri, Saray ve Çorlu bölgelerinde 14 paftalık bir alanın nirengisini.

2. Savaşın uzaması nedeniyle önemi artan İzmir ile yöresinin 1/25.000 ölçeğine göre bir an önce haritasının alınması kaçınılmaz gereklilik durumuna girmesi yüzünden Ağustosdan başlayarak bu kentin kuzey batısında bulunan "Çiğli" ovasında ve yaklaşık doğudan batıya yönelik 9536,061 metre uzunluğunda baz ölçülmüştür.

Yapılan astronomi gözlemlerinde anılan bazın semti 128,0518,2 grat ve doğu ucunun enlemi 42,7382,41 grat bulunmuştur. Kotlar ise; kıyıya dikilen hedefli işaretlerden alınmıştır. Bu değerlere göre 4 paftalık düzenli bir nirengi oluşturulmuştur.

Bunlardan başka; İzmir'in kendisi ile Karşıyaka'nın büyük ölçekli birer plânının yapılması valilikçe düşünüldüğü ve durum Milli Savunma Bakanlığına bildirilerek müsadesi alındığından anılan dört pafta nirengisi, buraları için sık olarak alınmıştır.

3. 1/50.000 ölçeğindeki düzenli haritaya esas olan ikinci derece (şimdiki üçüncü derece) nirengisi sonbaharda Adapazarı doğusu yakınından Sakarya nehrinin denize döküldüğü yere kadar genişletilerek üç paftalık alan, nirengilenmiştir.

4. 1/200.000 ölçeğindeki istikşaf haritalarına esas olan seri nirenginin Kayseri, Akdağ, Yozgat, Çorum, Keskin, Ankara, Karacaviran, Eskişehir paftaları, haziran başlarından kasım nihayetine kadar hazırlanarak böylelikle seri nirengi, 1911 de oluşturulmuş olan birinci derece nirengisine bağlanmıştır.

Bu bağlantı, Eskişehir'in kuzey doğusunda bulunan (Kurbantepe) ve batısındaki Karacaşehir birinci derece noktalarını birleştiren nirengi kenarı üzerinde sağlanmış ve pek az farklarla aşağıdaki sonuçları vermiştir.

1917

<u>(Kurbantepe—Karacaşehir)</u>		nirengi kenarının uzunluğu :	
28580,53	Metre	Birinci derece nirengisine göredir.	
28638,50	Metre	İstikşaf nirengisine göredir.	
<u>57,97</u>	Büyük olarak farkı.		
<u>Kurbantepenin coğrafi enlemi</u>		<u>Coğrafi boylamı :</u>	
44,3415,0	grat	1,9030,7	grat birinci dereceye göre
- 44,3440,2	grat	- 1,9035,4	grat istikşafa göre
<u>25,2</u>	saniye büyük olarak farkı	<u>4,7</u>	saniye büyük olarak farkı
<u>Karacaşehir noktasının coğrafi enlemi</u>		<u>Coğrafi boylamı</u>	
44,1473,8	grat	1,6308,0	grat birinci dereceye göre
- 44,1493,9	grat	- 1,6308,6	grat istikşafa göre
<u>20,1</u>	saniye büyük olarak farkı	<u>0,6</u>	saniye büyük olarak farkı

5. Görüldüğü üzere; ta Erzurum baz'ından getirilen istikşaf nirengisinin ne dereceye kadar inandırıcı bir başarı olduğunu özellikle anmak isteriz. Böylelikle doğruluğunu kanıtlamış olan seri, nirenginin, Birecik paftasından Musul'a doğru ulaşmasına memur olan nirengi postası, Mart ve Nisan aylarında Urfa, Resülayn (Ceylanpınar) paftalarını bitirerek işini sürdürmek üzere iken "Gazze" savaş cephesinin düşman tarafından daha çok sıkıştırılması üzerine hemen bu cepheye yollanarak Mayıstan Temmuz kadar savaşan orduya ivedi gerekli olan Gazze, Kudüs paftaları nirengisini kuzeye bağlayıp hazırlayarak istikşaf bölümüne vermiştir.

6. Bunlardan başka ilkbahardan yaz ortasına kadar Sanamin, Hayfa, Nablus, Yafa; ve sonbahardan kış ortalarına kadar da Sis, Akköprü, ve Mersin paftalarını hazırlamıştır.

Hatırlatmak gerekir ki; gerek nirengi ve gerek topoğraf subayları, Suriye, Filistin cephelerinde çalışırken Ordu Komutanı Cemal Paşa'dan ve kurmayından olağüstü denecek derecede yardımlar ve kolaylıklar görmüşler ve hiçbir konuda sıkıntıya düşürülmemişlerdir. Erler ve hayvanların yiyecekleri, giyecekleri sağlanmış kendilerine ve hem de subaylara kâğıt yerine altın para verilmiştir. En iyi binalar haritacılar ayrılmış ve her nerede bulunursa bulunsunlar o yerin konak noktasından istediği yiyeceği istedikleri kadar alabilmeleri ve istedikleri araçları kendilerine sağlayabilmeleri konusuna ellerine birer de kesin emir verilmiştir.

"Hicaz Harita Kurulunun 1917 de Medine-i münevvere'de aldıkları grup"

Kişiler şunlar :

- 1 — Topoğraf postabaşısı Binbaşı Sadık—Bugün emekli.
- 2 — Nirengi Postabaşısı Kurmay Yüzbaşı Ahmet—Bugün fen işleri müdürü.
- 3 — Nirengi posta yardımcısı Yüzbaşı İsmail Hakkı—Ölmüştür.
- + 4 — Topoğraf subayı Yüzbaşı Hafız İsmail—Bugün emekli.
- 5 — " " " Sabri Bey—Ölmüştür
- + 6 — " " Üsteğmen Fenni—Bugün askeri basımevinde.
- 7 — " " " Ali Rıza—Bugün topoğraf posta komutanı.
- + 8 — " " " Selahattin — Bugün topoğraf posta komutanı.
- + 9 — " " Yüzbaşı Ahmet Eyüp—Bugün emekli.
- + 10 — " " " Nail—Bugün emekli.

Bir değerlilik anımsaması üzere fotoğraflarını koyduğumuz yukarıda adları yazılı arkadaşlardan + işaretli İngilizlere tutsak olmuşlardır.

Medine ve yöresinin 1/50.000 ölçekli haritası 25 Haziran 1917

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Rumeli'deki Saray ilçesi içinde çalışan posta subaylarından birinin "İstinye" de yapılması düşünülen tersaneye ait arazinin ve başka birinin de Haydarpaşa'da Tıp Okulu yakınının büyük ölçekte haritalarını almağa memur edilmeleri üzerine, yalnız "Aksicim" paftasının işleri bitirilmiş ve "Penike" paftasına başlanmıştır. (1/25.000) 1/50.000 ölçeğiyle düzenli harita alınmak üzere, savaştan önce nirengilenmiş olan 500 kilometre karelik Adapazarı paftası eylül içinde bitirip, bunu yapan posta ekimde 1/25.000 ölçeğindeki Rumeli düzenli haritasını sürdürmek üzere bu yöne geçerek şubat nihayetine kadar Silivri'nin batısındaki "Yapağıca" paftasını çıkarmıştır. Bundan başka Saros körfezi kuzeyinde çalışan posta da marttan şubata kadar Aynoz-Mürefte arasında bulunan 13 paftadan geri kalan onunun 1/25.000 ölçeğine göre istikşaf haritasını meydana getirmiştir.

Cisrişugur'da; Bir istikşaf postası. 1917
1 — Gözlemci Galip; 2 — Yazıcı Remzi Beyler.

Medine-i münevvere'ye gönderilmiş olan Harita Kurulu geçen yıl yapılp ufak tefek noksanları kalan 1/25.000 lik kent ve yöresi haritasını tümüyle bitirdikten ve Medine'nin 90 kilometre güneyine kadar askeri harekât doğrultusundaki arazinin 1/50.000 ölçeğine göre genişletilmesini başardıktan sonra, mayısta "Kudüs" e dönmüştür.

1/25.000 ölçeğiyle yapılan işler şunlardır : (1917)

1. Aksicim paftası Bir bölümü yapılmıştır. Midye (Kıyıköy) yöreleri

2. Penikeli (Penike) paftası

1. İnoz (Enez) Paftası

2. Çeribaşı Paftası

3. Çelebi Paftası

4. Karatepe Paftası

5. Çukal Paftası

6. Bulgar Paftası

Saros körfezi kuzeyleri.

7. Sultaniçe Paftası

8. Memlahalar Paftası

9. Yaylaköyü Paftası

10. İbrice Paftası

1/50.000 ölçeğiyle yapılan işler :

1. Adapazarı paftası

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : 1/200.000 ölçeğine göre yedi paftayı tümü ile bitirmiş ve dört tane-
1917 sini de yarılmuştur. Özellikle belirtmek isteriz ki; Gazze ve Kudüs
paftalarının topoğrafyanmasında posta subayları ve erleri birçok zorluklara ve üzülmeye değer derecede
tehlikelerle karşılaşmış ve ancak bunların hiçbirisi, çalışmalarını bırakmasına yeterli olmamıştır. Şu
kadar ki Kudüs paftasının içine düşen Lut denizi doğusundaki arazi bölümlerinin büyük kitle halin-
deki çöl araplarının saldırıları dolayısıyla çizimleri yapılamamıştır.

Başarılan işler şunlardır :

1. Halep Paftası	2. Antalya Paftası	3. Lazkiye Paftası
4. Gazze Paftası	5. Kudüs Paftası	6. Hayfa Paftası
7. Yafa Paftası	8. Trablusşam Paftası	bir bölümü yapılmıştır.
9. Beyrut paftası bir bölümü yapılmıştır.	10. Hama paftası bir bölümü yapılmıştır.	11. Tara-
bulus paftası bir bölümü yapılmıştır.

1918

Yılı

Bütçesi 2450975 Kuruş

Başkan (Tuğg.) Şevki Paşa

Harita Kurulu; marttan ateşkes tarihi olan kasım başına kadar sekiz ay arazi üzerinde bulunarak,
İzmir'de çalışan iki topoğraf postasından başka öteki bütün postaları ve memurları hepsi İstanbul'a
getirtilmiştir.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : Bu bölümün; sözkonusu yıl içinde meydana getirdiği işlerden önce
1918 aşağıdaki konuları ders alınmak üzere bildirmek çok yararlı olacaktır.
Şevki Paşa merhum tarih özetinde der ki :

Rusya Harita Dairesinin baskılı girişimiyle Almanya ve Avusturya-Macaristan nirengilerinin
"Potsdam" da seçilen bir nirengi noktasına göre düzenlenmesi ve bu iki ülke haritalarının aynı yöntem
içinde birleştirilerek çizilmesi ve yayınlanması amacıyla 1916 yılı (Budapeşte) de iki ülke arasında bir
sözleşme yapılmış, ve bu sözleşmenin daha sonra Bulgar hükümetine kabul ettirilmesi üzerine bir yan-
dan bu karar gereğince Avusturyalılar aracılığı ile Bulgaristan'da merkezi Avrupaya'ya bağlı olarak
birinci dereceden bir nirengi kurulmuş genişletilmeye başlanmış ve öte yandan Almanlarca bu işe bir
an önce Türkiyenin de imzalı bir yükümlülük altında ortak ettirilmesi unutulmamıştır.

İşte özellikle bunun için Prusya Harita Dairesi Başkanı Genaral "Fon Bertrab" ın emrinde olmak
üzere yedi Alman ve Avusturya subaylarında oluşan bir kurul 1917 yılı Eylülünde İstanbula gelerek
Osmanlı Harita Şubesi ile ilişki kurarak bir kaç gün uzun uzadıya görüşmelerde bulunmuştur.

Tarafımdan bu kurula sekiz yıldan beri Fransız yönteminde düzenli olarak gelişmiş ve gelişmekte
olan Osmanlı ülkesi harita işleri hakkında gereken bilgi, verilmiş ve yukarıda sözü edilen sözleşme esas-
larının hemen kabul ve yerine getirilmesi halinde bu işlerin alt üst olarak duracağı ve sözleşme esaslarının
ancak üç dört yıl sonra bitirilmesi umulan Rumeli haritasına bağımsız olarak uygulanmasında yarar
olabileceği ayrıntıları ile açıklanmış ve bununla birlikte ilerisi için bir hazırlık olmak üzere gelecek yıl
içinde "Bakırköy" baz'ına dayanarak "Edirne" baz'ına doğru birinci dereceden ince bir nirengi kurulma-
sına başlayarak bu nirenginin zamanı geldiğinde birinci derece Bulgar nirengisine bağlanması için gereken
arazi işleri ve hesapların Osmanlı Harita Kurulunca yapabileceği ve bundan ötürü Türkiye tarafından
ivedi olarak sözleşme imzasına gerek olmadığı söylenilmiştir.

Özellikle Avusturya subaylarınca pek akılcı ve pek uygun görülen yukarıdaki önerilerimiz, İstan-
bul'a özel bir düşünce ile geldiğinde kuşku bırakmayan "Fon Bertrab" tarafından geri çevrilmiş ve adı
geçene bilinen sözleşmenin tarafımızdan hemen kabul ve imza ve Bakırköy-Edirne birinci derece ni-

rengisinin de Almanlar tarafında kurulmasını için baskılı direnişle gerek burada iken ve gerek Berline dönüşünden sonra, bir yıl sürekli olarak karargâhımızda Genel kurmay İkinci Başkanı bulunan Alman (Bronst Von Şillenderf) paşa ve daha sonra "Fon Jekt" paşalar aracılığı ile Harita Şubesi Müdürlüğünü sıkıştırarak gözdağı vermekten bir an bile geri kalmamış ve üstelik işlerimizi sürekli bir denetim altında bulundurmak ve bir oldu bitti ile düşüncesini zorla kabul ettirmek üzere 1917 yılı sonlarına doğru Alman İmparatorunun emri ile anılan şubeye görevli olarak "Knut" adında bir Alman Binbaşısı bile göndermiş ve bu binbaşının Osmanlı Harita Şubesi Müdürlüğünce kabul edilmemesi üzerine daha sonraları başka araçlarla da pek çok çabalamış isede hertürlü girişimleri sonuçsuz kalmıştır.

Bununla birlikte; Harita Şubesi Müdürlüğünce yeni bir Alman müdahalesi gözönünde bulundurularak gerektiğinde buna karşılık vermek için yukarıda anılan Bakırköy-Edirne bağlantısını sağlamak görevi, Nisan içinde Çorludaki ikinci derece postasına verilmiştir.

Birinci dereceye döndürülen bu posta; Bakırköy baz'ına dayanarak batıya doğru birinci dereceden ince bir nirengi kurulmasına başlayarak haziran sonuna değin istikşaf yaparak Çorlu hizalarına kadar birinci dereceden onüç nirengi noktası seçmiş ve hedefeli şahıslarla saptamış ve işaret etmiş, Temmuz ortasında Bakırköy bazı güney ucunda başlayarak ateş kes tarihine kadar beş noktada anılan nirenginin yatay açılarını 20 ve düşey açılarını 5 silsile ile ölçerek gerekli hesapların yapılması için Kasımda İstanbul'a dönmüştür.

Temmuzdan kasıma kadar geçen 4 ay içinde enaz 10 noktalık bir iş meydana getirme olanağı varken yukarıda olduğu gibi ancak 5 noktada gözlem yapılabilmiş olması özellikle Osmanlı-Bulgar nirengilerinin kendi aralarında bağlanması hakkında iki tarafın birlikte olarak (Kırklareli-Uzunköprü) yöresinde yapılmış olan istikşaf çalışmalarından ileri gelmiştir.

Gerçekten anılan süre içinde Sofya kartoğrafya dairesi müdürlüğünün bir yazı ile Osmanlı Harita Şubesine başvurusu üzerine çalışmakta olan Rumeli birinci derece postasındaki subaylar bağlantının yeri ve yapılış biçimine dair Bulgarlar ile anlaşmak üzere Edirneye gönderildiği gibi Kurmay Yarbay Adem Vasfi de daha yakından ilişkide bulunmak üzere Sofya'ya yollanmıştır.

Güzel bir karşılaşma belirtisi olarak bu kitabın yazarı Kurmay Yarbay Abdurrahman da Sofya'da Ateşemiliter olarak çalıştığı ve adı geçen haritacılık işlerine gereği gibi bilgisi bulunduğu Bulgarlarla anlaşmak konusunda çok kuvvetli umutlar beslenilmiştir. Adem Vasfi Bey ile Abdurrahman Bey, Bulgar Harita Dairesi ile ilişki kurarak bağlantının yapılmasını görüşmüşler ve taraflarca ufak bir kararname imza etmişlerdir. Bu kararnameye göre Bulgar ve Türk birinci derece nirengileri Edirne taraflarında bağlantı yapılacaktır.

Gözlemleri yapılan birinci derece noktaları aşağıda gösterilmiştir. 1918

1. Bakırköy güney ucu
2. Bakırköy kuzey ucu
3. Halkalı istasyonu
4. Çekmece istasyonu
5. Fener istasyonu

Türkiye'de ikinci olmak üzere oluşturulan ve ancak ilerletilmeyen bu noktaların gözlemlerini Kurmay Yzb. Ahmet yapmış ve yardımcılık görevini Üsteğmen Cevat ifa etmiştir.

1/25.000 lik işlere gelince ; İzmir ve yöresi düzenli haritasına esas olan nirengi kuzeyden genişletilerek temmuza kadar Menemen İzmir arasında kıyıya doğru dört pafta hazırlanmıştır.

Bu işleri gören nirengi postası; hem İzmir nirengisini Eskişehir baz'ına ve bu aracılıkla Ayasofya meridyenine birleştirerek bağlamış ve hem de 1/200.000 ölçeği ile alınmakta olan, Anadolu istikşaf haritasının "Manisa" "Soma" "Simav" ve "Kütahya" paftaları nirengisini oluşturmak üzere temmuz başlarında kuzeye doğru hareketle bir ay kadar çalışarak Akhisar yöresine kadar ilerleyebilmiş ve ondan

sonra kaçak çetelerin saldırısından dolayı çalışmalara ancak kuvvetli muhafız jandarma veya asker müfrezeleri koruyuculuğunda olabileceğini bir raporla Harita Başkanlığına bildirmiştir.

Bunun üzerine gereken koruma müfrezelerinin verilmesi için Başkanlıkca ilgili makamlarla yapılan haberleşmeler sonunda istenilen elde edilmediğinden, anılan posta önce Ekimde İzmir'e dönmüş ve ateş, kesten sonrada aralıkta İstanbul'a dönmüştür.

1/200.000 ölçeğindeki istikşaf haritasına esas olan seri nirenginin (Fırat-Dicle) havzasına yani Irak'a genişletilmesi amacıyla üç nirengi postasından birleşik bir grup oluşturularak mart sonunda Halep'e yollanmıştı. Bu grup mayıs başlarında çalışmalara başlayarak, Fırat havzasındaki iki posta Halep baz'ına dayanarak temmuz'a kadar Meskene, Rakka, Dirzor, Ebukemal paftalarını hazırlamış ve Dicle postası Musuldan başlayarak güneyde bulunan "Cebel Hamrin" yani savaş cephesine kadar Musul paftası ile bunun ve Şark güneyindeki iki paftanın gözlemlerini yapmıştır.

Bunlardan başka; geçen yıl hazırlanmış olan "Risilayn-Ceylanpınar" paftasına bağlı olarak "Nusaybin" "Zaho" paftalarını nirengilemek ve bunlara Dicle postasının işlerini bağlamak üzere, Halep'ten bir posta "Nusaybin" çevresine gönderilmiş ise de güvenliğin eksikliği dolayısıyla nirenginin istendiği gibi genişletilmeyeceği ve ancak Bağdat tren yolunun geçtiği yerler, yani konak yerleri boyunca bir dereceye kadar güvenle çalışılabileceği anlaşıldığından yalnız Musul bağlantısı için seri nirengi bu kente doğru zincir biçiminde uzatılmağa başlanmış ve Ekimde Musul'a 60 kilometre kadar yaklaşılmıştır. Yazıkki bu sıralarda Suriye ve Irak'ta savaş durumunun büsbütün fenalaşması ve ordunun her iki bölgede geri çekilmesi üzerine bağlantı işini başa çıkarmağa olasılık olmadığı anlaşılınca Nusaybin postası çalışmalarını durdurarak geri dönmüş yolda çöl arapları tarafından şiddetli bir saldırıya uğrayarak ölçü aletleri ile silah ve ötekilerini ve hayvanlarını kaybetmiş ve birçok zorlukla pençeşerek Kasımda İstanbul'a dönmüştür. Bir süre sonra da Halep postası gelmiştir.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Saray kazası içinde iş yapan posta, 1/25.000 ölçeğiyle Penike, 1918 Çakılı ve Saray paftalarını bitirip sonra İzmir'e gönderilmiştir. Aynı ölçekle çalışan öteki bir topoğraf postası aralık sonuna kadar Küçükseymanlı, Sinekli, Kapaklı, paftalarının hepsini ve Çerkezköy paftasının yarısını bitirerek merkeze gelmiştir.

Şarköy çevresindeki postada, mart'ta 1/25.000 ölçeğiyle Mürefte paftasının istikşaf haritasını bitirerek Nisan nihayetinde İzmir'e yollanmıştır.

Temmuzda Sakarya çevresinde işe başlayan posta ise 1/50.000 ölçeğine göre Hendek paftasının düzenli haritasını tümüyle alarak aralık'ta İstanbul'a dönmüştür.

İzmir işlerine gelince :

Kent ve yöresi düzenli haritasının alınmasına mayıs'ta başlanarak ve savaş durumu ile mevsimin elverdiği ölçüde şubat sonuna kadar çalışarak 1/25.000 ölçeğine göre İzmir körfezi güneyindeki "Çatalkaya" paftası bitirilmiş ve İzmir'in kendi paftasının büyük bir bölümü yapılmış ve belediyenin isteği üzerine doğrudan doğruya Karşıyakanın 1/2.500 ölçeğiyle altı paftalık bir plânı meydana getirilmiştir.

Yapılan işler:

Düzenli 1/25.000 ölçeğiyle

1. Fenike paftası	}	Saray yöresi
2. Çakılı paftası		
3. Saray paftası		
4. Küçük Seymenli paftası	}	Çerkezköy yöresi.
yarısı yapılmıştır.
5. Sinekli paftası		
6. Kapaklı paftası		
7. Çerkezköy paftası	}	İzmir Karşıyaka bölgeleri.
8. Çatalkaya paftası		
9. İzmir paftası		

Bundan başka Karşiyakanın 1/2500 ölçekli 6 paftası

İstikşaf 1/25.000 ölçeğiyle;

1. Mürefte paftası yalnız bir tanedir.

Düzenli 1/50.000 ölçeğiyle ;

1. Hendek paftası yalnız bir tanedir.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : Gittikçe fenalaşan savaş durumunun elverdiği oranda eylül sonuna 1918 kadar çalışılarak geçen yıldan tamamlanmadan kalan Trablusşam, Beyrut, Hama, Nablus paftalarını bitirmiş ve başkaca büyük bir çaba ile 5 paftanın durum ve çevre dolayısıyla yapılabilmesine olanak olan bölümlerinin istikşaf haritalarını almış ve kasım'a kadar yavaş yavaş İstanbul'a gelmiştir.

1/200.000 ile bitirilen paftalar :

Trablusşam paftası

Beyrut paftası

Hama paftası

Nablus paftası

Bu paftalar; geçen yılki çalışmalarında tamamlanamamış deyimiyle numaralanmıştır.

1. Humus paftası

2. Şam paftası

3. Sanamin paftası

4. Urfa paftası

5. Mardin paftası

Yeniden başlanan paftalardır. Ve bundan ötürü numaralanmışlardır.

“ÖZEL BÖLÜM”

Balkan ve özellikle Birinci Dünya Savaşının Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde meydana getirdiği kargaşalar haritacılık çalışmalarına çok kötü etkiler yapmıştır. Bunların sonuçları on yıllar işleri için yazdığımız satırlardan pek güzel anlaşılıyor. Özellikle ateş kes koşullarının Osmanlı ordusuna yüklediği bağlayıcılık nedeniyle 1919, 1920 yıllarında hiç bir iş yapılamadığından, Harita Dairesinin kuruluşundan bu yana ancak on yıl çalışabilen zaman bölümünü, bundan sonrakilerden ayırmak gerekmektedir. Hele para alış gücünün büsbütün değişmesiyle, yine bam başka görüntüler görülmeye başlamıştır.

Bundan ötürü; Harita Kurulunun çalışmaları, ateş kes zamanlarında ve Kurtuluş Savaşı sırasında olmak üzere çeşitli evrelere aksettiği, Cumhuriyet Hükümetinin Ankara'da kurulmasıyla Harita Dairesinin Genel Müdürlüğe dönüşmesine kadar geçen süredeki didişmenin özel biçimde uzun uzadıya anlatılması gerekir.

Biz; bu ayrıntılara girişmeden önce ilk on yıla ait istatistikler koyacağız ve arada bir açıklama yapacağız.

”1” numaralı çizelgedeki 16.883.488 kuruş; bütçeye göre, yalnız Harbiye Nezareti (M.S.B.) veznesinden 10 yıl içinde gerçekten harita alımı amacıyla doğrudan doğruya Harita Kuruluna ayrılmış ve verilmiş para toplamı olup buna bir de aşağıdaki anılan paranın eklenmesi gerekir.

Gerçekten; istikşaf bölümü çalışmaları sırasında muhtaç olduğu erler ve havvanları 1911 yılından beri, Harbiye Nezareti emriyle hepsini askeri birliklerden almış ve bu erler ve hayvanların yiyeceği birliklerce sağlanmış olduğu gibi 200'e yakın olan Harita Bölüğü hayvanlarının yem parasıda, merkezde buldukları süre içinde yasal olarak Levazım Dairesi nirengi ve topoğrafya bölümlerinin arazide çalıştıkları dönemlerde de bir bölümü öteberi ödeneğinden ve bir bölümü özellikle 1914 ten beri çalışma bölgesindeki konak ve birlik Komutanlıkları tarafından verilerek karşılanmış olup bundan dolayı bu beslenme paraları toplamı hesap ortalaması.

Kuruş

3373705 istikşaf bölümünün yedi yıllık er ve hayvan beslenme ve yem parası

1002117 düzenli nirengi postalarının hayvan yem parası.

817001 seri nirengi postalarının hayvan yem parası.

1026597 topograf postalarının hayvan yem parası ki toplam olarak

6219420

kuruş etmiş ve on yıldan beri Osmanlı ülkesi haritasının alımı dolayısıyla katlanılmış olan genel harcama toplam olarak (23102908) kuruşa ulaşmıştır. Bununla birlikte bu miktardan, on yıl içinde satın alınmış olan (167245) kuruşluk aletler ve gereçler parası çıkarılırsa kesirsiz olarak geriye 23.000.000 kuruş kalmış olur, ki, içteki bunalımlarla beraber birbir arkasından gelen üç felâketli savaşın meydana getirmiş olduğu bin türlü zorluklar arasında ve bir oranda kısa bir süre içinde (365000) kilometrekareye yakın büyük bir alanın haritasının meydana getirmiş olduğu düşüncesiyle bakılınca yukarıdaki paranın çok görülemeyeceği ortaya çıkar.

Unutmamak gerekir ki; yukarıda gösterilen 23 milyon kuruş; Harita Kurulu generali, üstsubayı ile subayların ve harita bölüğü erlerinin özlük aylıkları ve maaş zamları, erlerle hayvanların beslenme paraları, ve birde çeşitli satın alma taş veya ağaç işaretlerinin yapımı ve benzeri için harcanan para genel toplamı olup şu kadar ki; Avrupa da ve bunlar arasında Fransa'da harita işlerinde çalıştırılan memur ve askeri kişiler ile beylik hayvanlar ordunun başka birlik ve kurumlarında da bulunmuş olsalar yine maaş alacakları ve beslenmeleri yapılacağından, harita alımı harcamalarının hesabında bu maaş ve beslenme harcamaları katılmamakta yalnız maaş zamları ve satınalmaları yapı ve benzeri için harcanan paralar değerlendirilmektedir.

Eğer bizde de hesaplar aynı anlayışa göre yürütülecek olursa , geçen on yıl içindeki harita işlerine yapılan genel harcamanın en çok 8 milyon kuruşa varabileceği anlaşılır!...

Yapılan işleri özetlersek şu sonuca varırız :

Herbiri	125 kilometre kare olmak üzere	1/25.000 ölçeğinde	149 pafta
Herbiri	8000 kilometre kare olmak üzere	1/200.000 ölçeğinde	50 pafta
Herbiri	500 kilometre kare olmak üzere	1/50.000 ölçeğinde	14 pafta ikisi banttır.
Herbiri	20 kilometre kare olmak üzere	1/10.000 ölçeğinde	1 pafta

ve bunlardan başka çeşitli amaçlara ait birçok ikinci derecedeki işler.

Gözlemi yapılan birinci derece noktaları :

- 16 tanesi, Bakırköy'den İzmit hizalarına kadar,
- 10 tanesi, Adapazarı'ndan Bolu hizalarına kadar,
- 21 tanesi, İzmit'ten Eskişehir hizalarına kadar,
- 3 tanesi, Çatalca bölgesi içinde olmak üzere :

50 Toplam elli'ye ulaşmıştır.

Bunlardan başka, Bakırköy, Erzurum, Arifiye, Çanakkale, Halep, Medine, İzmir, Edirne'de olmak üzere 8 yerde baz ölçülmüş ve bunlardan Arifiye'den başkasında ikinci derece astronomi gözlemleri yapılmıştır.

Havita Kurulunda her yıl içinde görevlendirilen general, üsubay ve erlerin var olmasıyla bunların Askeri ödeneklerini ve arazi çalışmaları sürece aldıkları yan ödenekleri ve çeşitli harcamalar miktarıyla satınalınmış şimdiki var olan ve kullanılan geometrik âletleri değerlerini gösterir çizelgedir. (1)

YILI	Harita Kurulunun Genel Üssb. ve Sb. leri				Harita Bl. Var Olanı			Arazi Çalışma Süresi			Arazi Tazminatı						Özlük Ödenekleri					Genel Toplam
	Nirengi	Topoğrafya	İstikşaf	Toplam	Nirengi	Topoğrafya	İstikşaf	Nirengi	Topoğrafya	İstikşaf	Bölük ERLERİ	Toplam	Nirengi Bölümü	Topoğrafya Bölümü	İstikşaf Bölümü	Bölük ERLERİ	Toplam	Çeşitli Harcamalar	Geometri Aletleri ve Çizim Edevatı Değerleri			
1909	7	20	.	27	3	2	.	26850	56850	.	1800	85500	99792	131342	.	231134	61860	109140	4876			
1910	14	28	.	42	7	7	117250	198861	.	45572	361683	174578	294396	.	468974	41938	30964	9035				
1911	14	37	10	61	8	8	118000	224400	39750	101454	483604	285193	305196	91800	299811	982000	75370	18626	15596			
1912	15	46	19	80	5	7	90750	179320	90930	83146	444146	186600	378246	136000	235726	936572	121122	5663	15075			
1913	15	37	15	67	6.5	6.5	113400	202303	68425	74833	458961	175200	277296	112500	131697	696693	661505	1840	12189			
1914	15	40	24	79	7	9	131600	380250	185700	64980	762530	264600	457800	275400	182538	1180338	53988	1012	19978			
1915	15	23	26	64	12	12	155300	327050	134400	128640	745390	224700	255000	431400	197358	1018458	64000	.	18278			
1916	14	13	40	67	12	12	208800	150000	586800	181474	1127074	272400	142800	570600	253460	1239260	50000	.	24163			
1917	14	23	32	69	12	12	175000	273400	433422	205918	1087740	243600	330600	442200	349031	1365431	60000	.	25131			
1918	14	23	33	70	9	12	153000	293400	382500	161431	990331	258000	343800	466200	227646	1295646	164995	.	24509			
Toplam					81.5	87.5	54.5	1289950	2285834	1921927	1049248	6546959	2184663	2916476	2436100	1877267	9414506	754778	167245	16883		

**Harita Kurulu Bölümlerinin her yıl çıkardıkları işlerin alanlarıyla
buna karşılık yıllık harcamaları (2)**

Çalışma Yılları	Nirengi Bölümü tarafından düzenlenen olarak nirengilenen arazi alanı.		Düzenli nirengi harcamaları.	Topoğrafya ve istikşaf bölümleri tarafından 1/25.000 ve 1/50.000 ölçeklerinde alınan düzenli ve istikşaf haritası alanı	1/25.000, 1/50.000 ölçekleriyle harita alımı harcamaları.	Nirengi bölümü tarafından nirengilenen arazi alanı.	Hızlı nirengi harcamaları.	İstikşaf bölümünün kendisi tarafından 1/200.000 ölçeğiyle istikşaf haritası alınan arazi alanı.	İstikşaf bölümü harcamaları.	DÜŞÜNCELER
	1 nci D. Nirengi	2 nci D. N.								
	Km ²	Km ²								
909		400	184282	97	235997					
910	5000	3000	413914	858	601412					
911	7000	4000	649595	3536	904521			19700	158248	
912	1000	1200	354327	3135	901972	79000	116400	63593	305416	
913		3000	302887	1674	707740	61000	138040	47000	223844	
914		3200	267417	3796	1062510	31000	283979		572450	
915		3000	454178	3305	921475	36000	200307	522000	552465	
916		2300	608575	1666	726239	85000	307480	84000	2521820	
917		3000	760186	1969	1172905	126000	350820	52200	1984500	
918	1000	400	493613	1200	1144779	30000	643320	24950	1707990	
	14000	23500	4488974	21236	8379550	448000	2040406	343643	8926733	
			Bir Km ² =191,02 Kuruş	Bir Km ² = 394,59 Kuruş	Bir Km ² = 4,55 Kuruş	Bir Km ² = 23,36 Kuruş				

Bu çizelgenin düzenlenmesinde« istikşaf bölümü tarafından 1914 de (Edirne - Kırklareli) arasında ve topoğrafya bölümü tarafından da 1914 Akdeniz boğazının iki tarafında alınmış olan 1/25.000 ölçeğindeki istikşaf haritalarının alanı,topoğrafya bölümü tarafından Rumeli ve Anadolu da 1/25.000 ve 1/50.000 ölçekleriyle alınmış düzenli harita paftaları arasını konmuş ve yıllık harcamalarda o biçimde hesap edilmiştir. Bu haritaların dayalı bulunduğu ikinci derece nirengisi alanına birinci derece nirengisinin yüzölçümü eklenmeyip zıddına bu iki nirenginin karşılık harcamaları toplamı yalnız ikinci derece nirengisi harcaması gibi kabul olunmuştur.

İstikşaf bölümünün 1914 yaz mevsiminde Anadolu'da 1/200.000 ölçeğiyle yapmakta olduğu paftalar, seferberlik dolayısıyla tamamlanmadan kaldığından haritası alınmış olan alan "Sıfır" kabul edilerek bu alan ancak anılan paftaların 1915 yılında bitirilmesinden sonra aktarılıp gelecek yıl hesabına geçirilmiştir.

Yukarıdaki çizelgelerde 1914 den sonra Harita Kurulunun mevcutça biraz ekilmesine karşılık, harcamalarının seneden seneye olağanüstü çoğaldığı görülmekte olup bu çoğalma, savaş nedeniyle teknik personel maaşlarıyla maaş artışlarının dörtte biri oranında artmış, er ve hayvan beslenme harcamalarının yükselmiş olmasından ileri gelmiştir.

2 numaralı çizelgenin incelenmesinden :

Bir kilometre karelik bir arazi yüzeyinin haritasının nirengisiyle 1/25.000, 1/50.000 ölçeklerine göre 586 ve 1/200.000 ölçeğine göre de 28 kuruşa çıkmış olduğu anlaşılmakta olup, bu ise Avrupa ülkelerince daha sıkıntısız ve elverişli koşullar altında katlanılmış olan harcamalara oranla hiç kadardır. Bundan başka; yine aynı çizelgeye göre bugün düzenli harita için 2300 ve istikşaf haritaları için 105000 kilometre karelik kocaman bir alan nirengisinin topoğraflara verilmek üzere hazırlanmış bulunması da ayrıca anımsamağa değer.

Birde şunu ekleyelim ki; Meşrutiyetten sonra, Harita Şubesinin Kartoğrafya, Fotoğrafhane ve Basımevince, çizim işlerine, özellikle son sekiz yıl içinde olağanüstü ateşli bir çalışmaya girilerek bütün Türkiye'ye ve kimi komşu ülkelere ilişkin olmak üzere gerek önceden yapılmış veya on yıldan beri Harita Kurulu tarafından doğrudan doğruya arazi üzerinde alınmış ve gerek Avrupa'da basılmış olan çeşitli ölçekli ve en gerekli birçok haritalara ilişkin "1508423" pafta basılmış ve yayınlanmıştır.

Bu haritalardan :

1911 yılında	37654	Kuruşluk
1912 "	49630	"
1913 "	42794	"
1914 "	57811	"
1915 "	25093	"
1916 "	11307	"
1917 "	11031	"
1918 "	9364	"

244683 Toplam :

kuruşluk satış yapılarak parası maliye hazinesine verilmiştir. Bu miktarların azlığı açık ise de Harita Kurulunun ilk kez işe başladığı ve gerçekten satıştan çok orduya harita yetiştirmek amacını güttüğü unutulmamalıdır.

Şunu da anmağa değer buluyoruz ki;

Harita Şubesinin 1909 yılından beri, bin türlü zorluklar içinde meydana getirmiş olduğu örgüt ile işleri yalnız kendi girişimi, ve bir düşünceye bağlı kalarak direnerek ve kararlı olarak çalışması sonucu olup Genelkurmay Başkanlığı tarafından bu konuda hiçbir zaman belirli kesin bir emir verilmemiş olduktan başka, Şubenin özellikle Harita Kurulu hakkındaki en gerekli ve önemli öneriler getirilmeden değerlendirilip oyanlanması gerekirken, zıddına anılan öneriler ya işleme böğularak güçlülükle desteklenmiş

ya da düşünülmeden yeniden geri çevrilmiş ve işlerin hızlı ve düzenli gelişmesine engel olan bu durum, özellikle Genelkurmay Başkanlığına Alman genarel "Bronzart" paşa getirildikten sonra büsbütün zararlı bir biçim almıştır.

İşte bunun için örgütüyle işlemleri yıldan yıla olağanüstü çeşitlenerek genişleyen Harita Şubesi de özellikle 1913 den başlayarak daha çok benzeri bağımsız bir daire gibi işlerini çevirmeye ve işlem yapmağa ve başlıca işler için doğrudan doğruya Bakanlığa başvurup önerilerde bulunarak doğruca Bakanlıktan emirler çıkarmak ve almak zorunluluğunda kalmış ve böylelikle anılan şubenin Genelkurmay Dairesiyle olan bağlantısı eylemli olarak gereği gibi azalmağa ve yalnız biçimsel bir nitelik almağa başlamıştır.

Bir de henüz haritasını bir an önce yapmağa çalışmakta olan ülkemiz için barışta olduğu gibi özellikle seferde işlerinin aksamasına meydan vermek şöyle dursun, zıddına kesintisiz daha geniş ve iş görürcesine sürdürülmesi Genelkurmay Başkanlığınca düşünülmesi sağlanan vazgeçilmez bir zorunlulukken ne yazıkki 1914 yılı temmuzu başlarında genel seferberlikte beraber, Harita Şubesi Müdürlüğünün düşünce ve oyuna baş vurmaya bile gerek görülmezsizin arazi üzerinde çalışmakta olan subaylar ve şubedeki kartoğraflar, yarısı birliklere dağıtılmıştır!....

Bundan ötürü; ülkenin düşman saldırı ve de geçirilmesine elverişli bölümüde etkisiz bir çalışmayla ilerlemekte olan harita çalışmaları durmuş ve çizim işleri de yarıya inmiştir. Beyinsizce uygulanan bu davranıştan doğan ters etkisi kendisini pek çabuk göstermiş olduğundan Ordu Komutanları kendiliklerinden Harita Kurulları oluşturarak bizim subaylarımızdan yararlanmağa başlamışlardır. Ne yazık ki bu önlem de, Genel Karargahca iyi karşılanmadığından düşünülen yarar da sağlanamamıştır.

Üstelik te; 1915 yılı martına İngiliz ve Fransız filolarının Çanakkale boğazını şiddetle zorlaması üzerine bilinen Bronzart haini kartoğrafya, basımevi ve fotoğrafhanede kalmış olan öbür subaylar ve personelin bile hemen yakın birliklere verilmesi yâni Harita Şubesinin büsbütün dağıtılması hakkında düşüncesiyle emir vermişse de, Şube Müdürlüğünün sert karşı koymasıyla bundan vaz geçilmiş ve yalnız düşmanın İstanbul'a girmesi olasılığına karşı, Harita Şubesi gereken subay ve personeli ile beraber en değerli belge ve haritaları, geometrik aletleri, bir baskı makinesiyle parçalarını Kütahya Redif Askeri Dairesine taşımış ve bu daireyi tam bir şube durumuna koymuştur.

Bu ikinci şube birbuçuk yıl kadar Kütahya'da görev yaptıktan sonra 1916 yılı temmuzunda tekrar İstanbul'a getirilmiştir.

Şevki Paşa merhum bu konudaki, Tarih Özetinde der ki, Geçmiştekine göre Harita Şubesi ile Kurulu Genelkurmayaya bağlı kaldıkca, bu bağlılığın istenildiği gibi işlerin gelişmesi bakımından yarardan çok zarara neden olduğu ve gerçekten örgüt ve işlemlerinin çoğalarak genişlemesi dolayısıyla anılan şubenin artık kendi başına bir daire durumuna çevrilmesinin gerektiği anlaşılmış ve bundan başka pek eskiden beri Avrupa ülkelerinde harita işlerini çeviren askeri kurumların Coğrafya Dairesi Coğrafya Encümeni, Harita Dairesi ve benzeri... gibi çeşitli adlarla birer bağımsız daire kurdukları da gözönünde alınarak Harita Şubesiyle Kurulunun Harbiye Nezareti daireleri arasında bağımsız bir daire durumuna çevrilmesine ilişkin yüksek onaydan geçmek üzere 1914 şubatında nezaret katına gerekçesiyle bir tüzük taslağı sunulmuştur.

Oyu alınmak üzere ilk önce Genelkarargâh Kurmay Başkanlığına gönderilmiş olan bu tüzük taslağı hakkında Harita Şubesince 1915 yılı Çanakkale savaşları dolayısıyla kovuşturma yapılamamıştır.

Tehlike geçtikten sonra; Tasarının nerede bulunduğu ve ne olduğu araştırılmış ise de bir iz bulunamadığından ve bununla beraber Harita Kurulu işleri ve özellikle memurlarının yükselmeleri hakkındaki bâzi önemli işlemlerin Nezaret dairelerince değerlendirilip yapılması da, onaylanmış bir tüzük bulunması yüzünden geciktirilmekte olduğundan bu duruma bir son vermek üzere Harita Şubesi 1916 Eylülün de tekrar girişimlerde bulunarak Nezarete bir önerge vermiş ve bunda uzun uzadıya inandırıcı gerekçe ileri sürerek :

Harita Şubesiyle Kurulun, yalnız Harbiye Nezaretine (M.S.B.) bağlamak ve geniş yetkisi olan bir başkanın emri altında bulunmak üzere (Harita Dairesi) adıyla beş şubeden bağımsız bir daire durumuna çevrilmesini ve bu dairenin görevleriyle çalışma ve işlemlerini, oluşan durumlarını belirlemek ve düzenlemek üzere kaleme alınacak bir tüzüğün incelenmesinden sonra yüksek onaya sunulması ve birde dairenin teknik örgütüne uygun bir bina yaptırılması veya ayrılması, önemle bildirilmiş ve önerilmiştir.

Bu önerge de, yine önce Bronzart Paşaya aktarıldığında öteden beri Harita Şubesi hakkında iyi bir düşünce beslemeyen adı geçen de ileri sürülmüş olan gerekçeyi dikkate almaksızın eski önerilerden Harita Şubesiyle Kurulunun onaylanmış bir tüzük ile bir daire durumuna çevrilmesini kabul etmiş olup bununla birlikte özel bir düşüncenin zorlamasıyla bunun savaştan sonra yapılmasının uygun olacağı ve anılan daire başkanının ençok bir tümen komutanı yetkisiyle Genelkurmay Başkanlığının emri altında bulunması gerektiği görüşünde bulunmuş ve özel bir bina ayrılması veya yapılmasını suskunlukla uygun bulmak istemiştir.

Yukarıda anılan önerge; buna benzer bir kenar yazısıyla Genelkurmay Dairesinin çıktuktan sonra, Nezaretin öteki dairelerinin bu konudaki oylarının alınmasna gerek görülmezsizin gereği yapılmak üzere olduğu gibi Harita Şubesine geri çevrilmiştir. ve Bununla birlikte Harita Şubesinin birbirini izleyen girişimleri üzerine anılan dairelerce her halde bir Harita Dairesi kurulması gereğine az çok inanılmıştır.

Harita Şubesi Müdürlüğü girişimlerini direnerek sürdürmekle 1917 yılı martında, en son olmak üzere gerçekte eskisine benzeyen ve ancak pek kısa bir tüzük tasarısı hazırlayarak ve bunda yukarıda anılan önergedeki başkanlık yetkisine değinmeden anılan tasarıyı yüksek onaydan geçmek üzere bir yazıyla Nezarete sunulmasıyla Harita Şubesiyle Kurulun harita alımı konusunda Başkanlığın oyunu almak ve yalnız Harbiye Nezaret emirlerine bağlı olmak üzere, bağımsız bir Harita Dairesine dönüştürülmesini dilemiştir.

Bu yeni tasarı Nezaret evrakında bir süre bekletilmesiyle işleme konulduktan sonra, çoğunlukla haftalarca kartonlarda yatmak ve yalnız Harita Şubesinin arasına kovuşturması üzerine bir soru veya açıklama isteği kenar yazısıyla daireden daireye gönderilerek bir buçuk yıl kadar; Kurmay, Ordu Harbiye personel Saymanlık, Levazım ve üstelik Sıhhiye Daireleri arasında dolaştırılmış ve bu yavaş dolaşma sırasında, asıl ilgili olan Harita Şubesinin düşünce ve oyu hemen hiçbir dikkate almaksızın, birtakım bilgisizce değişikliğe uğratılmış, kısacası beş yıldan beri yalnız Alman yararsız aşlamaları nedeniyle yapılan birçok üzücü gecikmeler ve akılcı olmayan tartışmalardan sonra en sonunda 1918 ekim başlarında belgelenecek Harbiye Nezaretinin kabul ve onayından geçerek yönetmelik biçiminde çıkarılmış ve durum Nezaret katınının 28 ekim 1918 tarihli bir genelgesiyle bütün dairelere bildirilmiştir.

Ateşkesten sonra; Harbiye Nezaretince yapılan ve uygulanan yeni daireler örgütü arasına sokulmuş olan "**Harita Dairesi**" yönetmelik gereğince her biri posta ve bölümlerden oluşan Nirengi, Topoğrafya, İstikşaf, Kartoğrafya ve Merkez Şubeleri ile Daire Başkanlığına bağlı bir Harita Taburu ve üç sınıflı yatılı bir (Harita alım ve çizim okulu) ndan oluşması gerekirken bununla birlikte Ordu Dairesinden 12 Nisan 1919 tarihiyle gönderilen onayın harita kadrosunda Harita Taburu, şimdiki mevcudunun azlığı dolayısıyla Harita Kıtası, ve Merkez Şubesi de yanlış bir anlayışa neden olmaması için (Başkanlık yazı ve Evrak) diye gösterilmiştir. Geçiciliği belirtilerek gelen bu kadroya göre Harita Dairesinin kendisi ve Harita alım ve çizim okuluyla Birliğinin general, üstsubay, subay ve sivil memur mevcudu 140 kadar olup Okul ile birlikte 537 öğrenci, astsubay, onbaşı ve erleri ve 327 baş hayvanı kapsamaktadır. Bildirmeğe değmezki, Harita Şubesi tarafından Avrupa ülkelerindeki yüzyıllar önce kurulmuş olan coğrafya kurumlarının örgütleri ve teknik işleri işlemleri incelemek ve aynı zamanda Osmanlı ülkesinin durumunun özelliği hesaba katılmak suretiyle yalnız uzmanlık ve görgüye dayanan kaleme alınarak sunulmuş olan yukarıda sözü edilen tasarı anılan şubenin o konudaki düşünce ve görüşün bakılmaksızın Nezaret dairelerince bilgisiz bir biçimde değiştirilip ve bozulmuş bulunduğu ve bununla beraber yine birçok gecikmeler ve zorluklara ancak Nezaretçe onanmış bir yönetmelik biçiminde çıkarılabilmiş olduğundan bu yönetmeliğin amaç ve gereksinmelere göre düzeltilip, iyileştirilmesiyle uygun bir zamanda tüzük biçiminde yüksek onaya sunulması Harita Dairesince önde gelen görevlerindedir.

Bundan başka; on yıldan beri çeşitli ölçeklerde olarak alınmış, yayınlanmış ve yayınlanmakta bulunmuş olan haritalar, yalnız ülkenin savunmasına değil aynı zamanda öteki bütün sivil gereksinmelerine ve uygarlığınada hizmet eylemiş buldukları, ve özellikle bundan sonra hemen bütün bu yolda işe yarayacaklarından Harita Dairesi yıllık harcamalarını yalnız Harbiye Nezareti bütçesine yükleyip doldurmak asla uygun bir iş değildir.

Gerçekten :Bundan böylede bu yanlış yol sürdürüldüğünde,bugün pek daraltılmış olan anılan bütçe yalnız başına Harita Dairesi kadrosunun ve sonucunda harita işlerinin genişleyip gelişmesi istenilen derecede sağlayamayacağından ülkenin pek çok gereksinme duyduğu çeşitli haritaların alımı ve yayını elbette pek yavaş ilerleyecek ve genellikle bundan da en çok ülkenin yararları etkilenecek zarara uğrayacaktır.

Bundan ötürü; Ansızın genel gereksinme gösterecek olan, yukarıda anılan haritaların bir an önce meydana getirilmesine önemle gerek duyulduğunda bunu da ancak, on yıllık sınımış yapıtlarıyla başa çıkabilecek biricik teknik kurum Harita Dairesi olduğuna göre, onun yıllık harcamalarının bütün Nezaretler bütçelerine eklenerek ya da devletin genel bütçesine sokularak çoğaltılıp ödenmesinin gerekli bulunduğu anılan dairece gözönüne alınmış ve durum, (Meclisi vükelaca) karar Bağlanmak üzere gerekçeyle birlikte bir yazıyla Harbiye Nezaretine sunulmuş ve önerilmiştir. Doğrusu öteden beri Avrupa ülkeleri haritalarının alım ve yayımıyla yükümlü olan askeri coğrafya kurumlarının yıllık harcamalarında yalnız askeri amaçlara değil, bütün uygarlık gereksinimleri düşünülerek hesap ödenmiş, ödenmekte bulunmuştur.

BİNA VE YER SORUNLARI : Harita Kurulunun kuruluşundan başlayarak on yıl içinde bina ve yer sorunları, oldukça epeyi sıkıntılarla geçmiştir. Başlangıçta; Harita Kurulu ve Harita Bölüğü Genelkurmay Dairesinin 1909 dan 1911 yılı 23 temmuzuna kadar oturmakta olduğu Mercan'da bulunan Sadrazam Ali Paşa konağında toplu bir halde bulunmakta iken, anılan konağın yanması üzerine Harita Şubesi, anılan daire ile birlikte İtfaiye Kışlası batısındaki eski Askeri Hastahane binasına ve Harita Kurulu Süleymaniye yakınında özel olarak kiralanan bir konağa taşınılmış ve Harita Bölüğü de Kâğıthane Köşke eklenti'eri yakınlarında birkaç binaya yerleştirilmiştir.

1912 de Balkan Savaşının çıkmasıyla Harita Kurulu subayları geçici olarak birliklere atanıp Harita Şubesi ile bölüğü yerlerinde kalmış ve bu savaşın bitiminden sonra 1913 e Genelkurmay Harbiye Nezaretinin binasındaki Padişah dairesine taşınınca anılan hastahanenin onsekiz odalı üst katının hemen hepsi Harita Şubesiyle bölümlerine verilmişti. Şu kadarki 1914 yılı dünya savaşı seferberliğinde Harita Şubesinden bir bölüm ve Harita Kurulundan tüm subayların birliklere atanma ve yollanmaları üzerine daha önce anlatılan onsekiz odadan beş tanesi şubeye bırakılarak ötekileri alınmış ve Harita Bölüğü de taşıma hizmetlerinde kullanılmak üzere seferber orduya verilerek Kağthanedeki bölük merkezinde ancak beş on er ile birkaç havvan kalmıştır.

Gerçi; yukarıda bildirildiği gibi, devletin Birinci Dünya Savaşına girmesinden sonra ve özellikle 1915 den başlayarak Harita Kurulu ülkenin çeşitli savaş bölgelerinde tekrar tam bir çabayla çalışmaya koyulmuş ve Harita Bölüğü de yeniden oluşturulmuş ise de savaş durumu arazi üzerindeki işlerin kesintisiz sürdürülmesini gerektirdiğinden anılan kurul subayları ile bölük kesimi kış mevsimlerinde de elverişli iklim ve havalardan yararlanarak, çalışmalar yapmak üzere hemen hepsi anılan bölgelerde bırakılmışlar ve 1918 yılı sonbaharına kadar İstanbul'a getirilmemişlerdir. Doğrusu Harita Şubesinin oturmakta olduğu beş altı oda ile bölük için Şehzade Camii Şerifi bitişğinde kiralanan küçük bir han yeter büyüklükte olmadıklarından Kurul ile bölüğün hepsini getirmek kış olması nedeniyle uygun değildi.

Bundan başka kartoğrafyadaki subaylardan hemen yarısının birliklere atanması ve zıddına kartoğrafya işlerinin eskiye oranla olağanüstü artması dolayısıyla bir taraftan eksik olanlarının çoğaltılarak tamamlanması amacıyla silahsız yirmi kadar kartoğraf alınımış ve öte taraftan 1916 da açılan harita çizim Okulu birinci yıl öğrencisi yersizlik yüzünden zorunlukla gündüzlü olarak şubenin bir kartoğrafya odasında öğretim ve eğitimleriyle uğraşıldığından Harita Şubesi son derecede sıkışık bir duruma gelmişti.

Okul iki sınıf olunca yatılı olarak önce Kocamustafapaşa yönünde bir konağa ve sonra Taksim kilisesi yanındaki boş bir ermeni okuluna yerleştirilmiş ve burada iken üç sınıf üzerine düzenlenmiş "Harita Alım ve Çizim Okulu"adını alarak üçüncü sınıf yönetmelik gereğince,1918 yılı ortasında altı ay staj yapmak üzere talimğâha gönderilmiştir. Ateşkes'ten sonra; okul Pangallı Harp Okuluna taşınmış ise de, burasının İngilizler tarafından el konması üzerine tekrar İstanbul yönüne geçirilerek geçen kış Bayezitte bulunan eski Genel Karargâh Komutanlığı binasında kaldıktan sonra, en sonunda 1919 yılı baharında Şahzede başı tarafında kiralanan bir konağa taşınmış ne yazık ki uzun uzadıya yer araştırması ve birkaç kez bir yerden bir yere taşınma, derhaneler sıra sağlaması ve benzeri gibi zorluklar engellemeler do-

layısıyla öğretim bütünüyle durmuş ve sekteye uğramış olduğundan sınıf yükselme sınavı yapılamıyarak öğrenci buldukları sınıflarda kalmışlardır.

Çizim okulu : Sırası gelince bina sıkıntısı konusunu andığımız(Harita Alım ve Çizim Okulu)hakkında biraz bilgi verelim : 1909 da Harita Kurulu kurulduğu zaman ordudan alınan subaylarla yetinmek zorunluğunda kalınmıştı. Bir yıllık deney anlatmıştı ki haritacılık elamanlarını sağlamak için yalnız orduya bel bağlamak doğru olmayacaktır. Bundan ötürü Şevki bey daha 1910 da bunu önemli biçimde düşünmeye başlamış ve yıl sonlarına doğru ilk önce kartoğraf yetiştirmeye özgü bir okul kurulması gerektiğine inanmıştı. Gerçekten; ordudan alınacak subaylar ve kurmay üstsubaylarıyla, nirengi işlerinin ve topoğrafya çalışmasını ileri götürmeye olanak bulunuyordu. Ancak el işleri için özellikle becerisi olan personele gereksinme duyuluyordu ve bu gereksinme ise, gün geçtikçe artıyordu.

Şevki beyle Zeki paşa bu sorunu inceledikten sonra aşağıda bir örneği yazılı yönergeyi meydana getirdiler. Ve bunu kural uyarınca Harbiye Nezaretine kabut ettirebildilerse de yönergenin 1911 yılında kabulüne karşın bir okul kurulması ancak 1916 da yani beş yıl sonra gerçekleşebilmiştir. Bu süre içinde önceki gibi hep ordu subaylarından ve eski memurlardan yararlanılarak işler yürütülebilmiştir. Bununla birlikte şunu da olduğu gibi söylemek gerekir ki; Trablusgarb ve Balkan Savaşları ve arkasından çıkan Dünya savaşı, bu konudaki gecikmede çok büyük roller oynamıştır. 1911 tarihi taşıyan bu yönergeyi olduğu gibi yazıyoruz.

Genelkurmay Dairesi Harita Şubesine bağlı (Harita Çizim Okulu) için yönerge

I. Amaç ve giriş kuralları :

1. Harita Çizimi Okulundan amaç, genellikle Osmanlı ülkesi haritalarının çizim ve çoğaltılması için "Kartoğraf" lar yetiştirmektir.
2. Okula yazılacaklar belirli bir programa göre yarışma sınavıyla kabul olunacak ve her yıl alınacak öğrencilerin sayısı Harita Şubesi Müdürlüğünce gereğine göre belirlenecektir.
3. Okul gündüzlüdür Dersler parasız öğretilir. Öğrenim süresi iki yıldır.
4. Okula yazılmak için koşullar aşağıdadır. :
 - a. Ortaokul veya ortaokul derecesindeki okullar öğrenimini bitirmiş olmak ve çizim ve el becerilerinde yetenekli bulunmak.
 - b. Resmi dili düzgün olarak okumak ve yazmak.
 - c. Yaşları onbeş ilâ onyediyedi , beden her türlü sakatlık ve hastalıktan sağlam ve gözleri güçlü olmak.
5. Bu koşulları taşıyanlar Ağustos ayı başında Harita Kurulu Başkanlığına bir dilekçe ile başvurur. Aşağıda sayılan belgeler dilekçeye iliştilmelidir.
 - a. Nüfus cüzdanı, ortaokul diploması ve aşı raporu.
 - b. Okula başvuruncaya kadar ne ile uğraştığı, ceza görüp görmediği hakkında mahallesi muhtarlığı ile ileri gelenlerden saygın iki kişinin onayını içeren iyi hal belgesi.
6. Harita şubesi, bu belgeleri isteğe uygun bulursa dilekçeyi istekliler arasına yazarak yarışma sınavına ne vakit gelmesi gerekeceğini bildirir.

II- Okuldan çıkarma :

7. Okula yaramayacağı doktorlar kurulunca onanmış raporla belirtilmiş olanlar.
8. Kötü alışkısı, yeteneksizliği ve tembelliği meydana çıkanlar, okuldan çıkarılır.

III- Harita çizim okulunda okutulacak dersler :

9. Okulda okutulacak derslerin programı ayrıca düzenlenecektir. Ancak anılan dersler, uygulamalı ve teorik topoğrafya, haritaların çizimi, temize çekilmesi, birleştirme biçimi, boyanması

basılıp, çoğaltılmaları hakkında çeşitli yöntemlere, fotoğraf çinkoğraf, oyma, gravür ve bu yöntemlere gerekli olan uygulamalı ve teorik çeşitli teknik bilgileri inkişaf yöntemine projeksiyona, ölçülere ve ölçeklere ilişkin olacaktır.

10. Elverişli mevsimlerde; öğrenilerin baş kent yöresinde topoğrafya çalışmalarına çıkartılıp düzenli harita alımı ile arazi çalışmalarındaki el alışkanlıkları tamamlanır.

IV- Yönetim Biçimi :

11. Harita Çizimi Okulu Müdürlüğü, Harita Müdürlüğünün gözetimi altında olmak üzere anılan şubeden bir subaya bırakılır. Bir kartograf verilir. Elverişli zamanlarda Harita Kurulunun nirengi ve topoğrafya bölümlerinden yeteri kadar öğretmen eklenir. Öğrencilere gerekli kitaplar, kitapçıklar ve çizim araçları Harita Şubesinde sağlanır.

12. Okula devam süresinde sürekli gelenlere maaş adıyla hiçbir şey verilmeyecektir. Ancak altı ayda bir kere öğrencilerin ilerleme dereceleri anlaşılacak üzere bir yarışma yapılarak bu yarışmada her sınıftan üstün olan üç efendiye, yüzyüzelli, ikiyüz kuruş para çeşitli harcama ödeneğinden verilecektir.

13. Okula ilişkin bütün konular; ders programları, çalışmalar, yarışmalar, bitirme sınavı, ödül önerisi ve benzeri..... ilk önce Harita Şubesi Müdürlüğüne önerilir. Şube müdürü öneriyi bulunan yektisi içinde ise yapar ve gerekirse danışır. Öğrenciler Harita Şubesinin bütün kurallarına uymak zorundadır.

V - Bitirme Sınavı :

14. İki yıl sonunda öğrenciler Harita Şubesi Müdürü tarafından seçilen iki subay iki kartoğraftan oluşan bir kurul tarafından bitirme sınavından geçirilir.

15. Sınavda iki yıl içinde okutulan konulardan ve özellikle haritaların çizim, temize çekme, basım ve çoğaltma yöntemlerinden grave'den yarış sınavı yapılarak işleri karşılaştırılır.

16. Sınavdan sonra; Gözlemciler, okuldan çıkmak için değerlendirilen numaralara göre bir sıra düzenleyerek sınav kâğıtlarını numara çizilgesiyle Harita Şubesi Müdürlüğüne verirler.

17. Harita Şubesi Müdürü, diploma almağa hak kazananları, görebilecekleri işlere göre ayırarak Kartoğrafya'ya yardımcı olarak kabul eder. Diploma almayı başaramayanlar, öğrenim derecelerine göre bir tasdikname belgesi ile okuldan çıkarılır.

18. Harita Çizimi Okulundan diploma alanlar; askerlik yaşına girinceye kadar döryüz kuruş maaş alırlar. Askerlik yaşına girdikten sonra askerlik görevlerini astsubay örnek taburunda geçirilerek altı aylık bir yetişme süresi dışında olmak üzere Genelkurmay Dairesi Harita Şubesi emrinde ve harita bölümünde memur er ödenekleriyle yaparlar. Muvazaflık hizmetinin bitiminden sonra, daire kadrosunun elverdiği ölçüde sıra numarasına göre gereği kadarı önce 600 kuruş maaşla göreve alınırlar.

Daha sonra bunların maaşı hizmet süresi ve yetenekleri göz önünde bulundurularak azar azar 800, 1000, 1500 ve 2000 kuruş kadar çoğaltılır. Harita Şubesinde çalıştırılan bu personelden yedek ve yedeğe geçirilmiş ve mustahfiz olarak silah altına alınacak olanlar. yine harita hizmetinde çalıştırılırlar. Bunların ödeneklerinden emeklilik kesilip askeri personel gibi emekliliği yapılır.

Yukarıda sırasınca yazıldığı üzere; Harita Çizim Okulu beş yıl sonra, Harita Alım ve Çizim Okulu adı altında 1916 da kurulabilmiştir. İki orta ve birisi yüksek olmak üzere orta okul çıkışlılardan veya lise öğrenimini sürdürenlerden alınan :

Birinci Sınıf : 1918 de İstanbul talimğâhında altı ay staj gördükten sonra 1919 da harita teğmeni adıyla onbeş subay yetişmiştir. Bunların adları aşağıdadır :

1- Münir 2- Seyfi 3 - Davut 4 - Kemalettin 5 - Cemal 6- Nur 7 - İsmail Fuat 8 - Arif 9 - Recep Kemal 10- Hikmet 11-Fuat 12- Fevzi 13- Rasih 14- Fatihli Kadri 15- Samatyalı Kadri,

Bunlardan başka; 1- Hasan 2- Saim 3- Cemil adlarında üç subayda harita yedek subayı adı altında terhis edilmişlerdir. Çünkü yetenekleri yeterli derecede görülmemiştir.

İkinci Sınıf : 1920 de Dokuzuncu Tümen'de altı ay staj görenlerden 1922 de 21 asteğmen yetiştirmiştir. Bunların adları aşağıdadır :

1- Kerim 2- Adil Muhittin, 4- Galip, 5- Fahri, 6- Ekrem, 7- Ali, 8- Hüseyin Cemal, 9- Salim, 10- Lütfi 11- Rizeli Cemal, 12- Sedat Kadri, 13- Rıfki, 14- Abdullah, 15- Şükrü, 16- Cevat, 17- Kemal, 18- Nüsret 19- Mustafa 20- Nazmı, 21- Abdulkadir.

Üçüncü Sınıf : 1921 de İkinci Tümeinde altı ay staj gören efendilerden 1923 te 13 asteğmen yetiştirilmiştir. Bunların da adları aşağıdadır :

1- Sabri Raşit, 2- Naşit, 3- İhsan, 4- Alâattin, 5- Recep, 6- Hakkı, 7- Kemal, 8- Sabri, 9- Arif 10- Vehbi, 11- Bahri 12- Alaattin, 13- Vasfi.

İlk dönem olarak İstanbul okulundan yetiştirilen bu subaylara sırasıyla :

1. Harita depo müdürü Yüzbaşı Akif.
2. Kartoğrafyada görevli Yüzbaşı Nuri.
3. Dışardan binbaşı Ali Saip.
4. Kartoğraf kıdemli Yüzbaşı Hacı Hamit.
5. Topoğraf Binbaşı Sami adındaki subaylar müdürlük görevlerini yapmışlardır.

Savaş durumu ve ateşkes dolayısıyla İstanbul'da okulun devamına olanak bulunamadığından ve gerçekten yeni hükümet Ankara'da kurulmağa başladığından ; "Harita Alım ve Çizim Okulu" nun kaldırılması değil kapatılmasıyla İstanbul'daki yaşamına son verilmiştir.

HARİTA ARŞİVİ : Arşiv kabul edilen yer, Bab'ı Ser - askeri (Harbiye Nezaretci'nin eski adı) İtfaiye Kışlası doğusunda çukur bir arsa üzerinde yapılmış ve bir kuyu kadar rutubetli taştan bir yapı olup, on yıl öncesine kadar bayağı bir cephanelikten başka bir şey değildi.

Bunun içinde sayısı iki milyonu aşkın basılmış ve basılmamış harita paftaları bulunmaktaydı. İş yalnız bununla kalsaydı bir dereceye kadar göz yumulabilirdi. Ancak 1914de Harita Şubesine ayrılması olan odaların büyük bir bölümü alınarak ne yazıkki şubeye pek az oda bırakılmış olduğundan birçok ince ve duyarlı geometrik aletler ile beraber yapılan nirengi temel hesapları veya özellikle arazi üzerinde türlü türlü güçlüklerle alınmış binlerce haritaların asılları da hepsi zorunlu olarak anılan arşiv içine konulmuştu. Bu durum gerçekten pek acıklıydı.

Gerçekten on yıldan beri ülkeye yirmi üç milyon kuruşa mal olan bu aletler ile hesapların ve özellikle yapılan harita asıllarının maddi ve teknik değeri göz önüne getirilirse bunların aşırı rutubetin etkisiyle yok olma zorunda bırakılmış olması cidden acınacak bir durum ortaya çıkmıştır.

O zamanlar bu acıklı sonu düşünmüş olan Şevki bey, hiç olmasa en değerli aletler, teknik ve bilimsel araçları, müzede her yönüyle güvenli ve koruyucu bir yere taşınmak amacıyla özel olarak iki kez Müzeler müdürüne ve bir kez de resmi olarak başvurmuşsa da, kabul edilmeyeceği yanıtını almıştır. Bunun üzerine resmi olmıyarak Askeri Müze Müdürü Ferit (Korg.) Ahmet Muhtar paşaya başvurulmuştur. Adı geçen konuyu iyi kabul ederek uygun bulmuşsa bu kez de elverişli bir yer bulunamadığından anılan rutubetli yapıda herşeyler bırakılmıştır. Bu durum Harita Dairesinin Ankara'ya taşınmasına kadar sürdüğünden birçok değerli alet ve haritalar bozulmuştur.

Her ne kadar bir aralık; elverişli bir yer gösterilmesi amacıyla 1916 yılı içerisinde Harbiye Nezaretince (M.S.B.) Gümüşsuyu Muzika kışlasının nizamiye kapısı sağındaki tarafı verilmek istenilmiş ise de gerekli görülen değişiklik harcamasından ve bu konuda aşağı yukarı bile bile gösterilen zorluklardan dolayı buda başarılammıştır.

Harita arşivi gibi; basımevi ve fotoğrafhanenin bulunduğu binalarda teknik gereksinmelerle taban tabana zıt idiler. Gerçekten eski Hassa Müşiriyet Dairesinin doğusunda bulunan basımevi ve fotoğrafhane pek küçük yörelere sıkıştırılmış idiler. Oysa ki mevcut eski gereçlere ek olarak 1916 da Almanya dan satın alınan son sistem basım ve fotoğraf makinaları ile bunlara ait parçalar da anılan dar yapının iç bölümünü büsbütün daraltmış ve bunlar arasında fotoğrafhaneyi, serbestçe iş görülemeyecek derecede sık bir duruma sokmuştu. Harita Şubesi Müdürlüğü bu durumu daha önce düşünerek istediği gibi ayrıca bir yapı yapılması ya da hiç olmazsa mevcut yapının genişletilerek iyileştirilmesi için 1915 den beri Nezarete tekrar tekrar başvurmuşsa da bu önemli girişimlerde daima sonuçsuz kalmıştı. Başka yerlere gerek yokken binlerce liralara harcanmasından çekilinmezken, harita işleri için bu derece'de aykırı hareket ancak Osmanlı İmparatorluğunun bilgisiz devlet adamlarından beklenilebileceğinden pek de şaşılacak birşey olmasa gerekir!...

Şevki Paşanın Bavyera harita dairesini ziyaretinde alınan bir grup. (1917)

- 1 — Şevki Paşa, 2 — Alman Genel Haritalar Daireleri Başkanı General Bertrab,
- 3 — Bavyera Harita Dairesi Başkanı Albay Lamerar, 4 — Prusya Harita Dairesi Nirengi Şubesi Müdürü Albay Lawunhart, 5 — Üsteğmen Ömer Kadri

Ştuttgart yakınında ve Nekar nehri vadisinde birinci derece nirengi çalışmalarını inceleme sırasında (1917) alınan bir grup. 1 — Şevki Paşa, 2 — Albay Lawunhart, 3 — Profesör Weitbrecht, 4 — Ömer Kadri.

AVRUPA'YA SUBAYLAR GÖNDERİLMESİ : Şevki beyin (paşa) Paris'te geodezi öğrenimi yapmış bulunmasına karşın ; Harita Komisyonunun önerisine kadar epeyi bir zaman geçmiş olduğundan gelişen olayları ve daha yeni yöntemleri öğrenmek gereksinmesi kendisini hissettirmişti.

Yalnız bu amaçla Başkan Zeki paşa;

1911 de; mümtaz Yüzbaşı Mahmut Nedim ile Yüzbaşı Cevdet'i Fransa'ya gönderdi Nedim bey Paris'te geodezi ve Cevdet bey de topoğrafya gelişmelerini öğreneceklerdi. Bunlar iki yıl kadar Fransa'da kaldıktan sonra İstanbul'a dönmüşlerse de, Harita Dairesi her ikisinden de yararlanmamıştır. Nedim bey hastalıklarla ve İsviçre'de hava değişimiyle vakit geçirmiş ve olumlu hiçbir iş görmeden milletvekili olmuştur. Cevdet bey ise, kendisinden birşeyler beklenildiği sıralarda Tire'de intihar etmiştir.

1916 da; Yarbay Adem Vasfi ile Albay Neşet, şubat ayında Prusya Harita Dairesinin kartografî işlerini incelemek için Berlin'e gitmişlerdir.

Aynı yılın mayıs ayı içinde Şevki paşa ; Almanların çağrısı üzerine Berlin'e giderek Prusya harita dairesinde incelemelerde bulunmuştu. Adı geçenin yaptığı atama üzerine :

Yüzbaşı Rıfki
Yüzbaşı Sadri
Üsteğmen Nail
Çavuş Esat

} kartoğrafi, grene, çinkoğrafi ve basımcılık dallarında uzmanlaşmak için haziranda Almanya'ya gitmişlerdir. İki yıl sonra döndüler.

1916 Ekim'inde; Üsteğmen Ömer Kadri fotoğrametri öğrenimi için Berlin'e gönderilmiştir. Bu subay Almanya Harita Daireleri subaylarına özgü fotoğametri ve nirengi kurslarını bitirerek 1917 yılı nihayetlerinde yeterlik belgesi almış ve sonra Fransa cephesindeki onbeşinci Bavyera ordusu ölçme şubesinde iki ay staj görmüştür.

Kadri bey Berlin'e dönüşünde Şevki paşa ile birleşerek Prusya, Gordenberk, Bavyera ve Avusturya Harita Dairelerini ziyaretle Viyana'dan ayrılmış, Paşa İstanbul'a Kadri Bey Berlin'e dönmüştür.

1917 sonlarında Şevki paşa birleşmiş harita daireleri başkanlarının ziyaretine karşılık olmak üzere Almanya ve Avusturya'ya gitmiştir.

1918 yılı başlarında Teğmen Niyazi, fotoğrametri öğrenimi için Avusturya'ya gönderildi, bir yıl kadar Viyana'da kaldı. Ve ateşkes güvültüleri içinde İtalya yoluyla İstanbul'a döndü.

“KURULUŞ TARİHİNDEN BAŞLAYARAK BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ATEŞKES’İNE
KADAR HARİTA KOMİSYONUNDA KAYITLI BULUNAN SUBAYLAR VE TEKNİK
PERSONEL ADLARINI GÖSTERİR ÇİZELGEDİR.”

<u>Rütbe ve Sınıfı :</u>	<u>Adları :</u>	<u>Katılış Tarihi :</u>	<u>Düşünceler :</u>
Kurmay Tuğgeneral	Zeki Paşa, Hasan oğlu		İlk başkandır.
Kurmay Albay	Şevki, Bican oğlu	1896 yılından beri	11. Nisan 1913de tuğgene- rallikle başkanlığa geçmiştir. (İlk Harita Genel Müdürü) (Korgeneral Mehmet Şevki)
Kurmay Binbaşı	Abdurrahman Mehmet oğlu	14 Mart 1909	Bugün Harita Genel Müdür yardımcısı (General AYGÜN)
P. Önyüzbaşı	Şemsi Behçet, oğlu	18 Ağustos 1909	Albaylıkla daireden emekli edilmiştir. (EGEMEN)
Mümtaz Yüzbaşı	Fuat, Ahmet oğlu	17 Ağustos 1910	Binbaşılığında haritadan ilişğini kesmiştir.
Mümtaz Yüzbaşı	Mahmut Nedim, Arif oğlu	Aralık 1909	Yarbaylığında Malatya milletvekili olmuştur. (ZAPÇI)
Kurmay Yüzbaşı	Ahmet Nuri, Hasan oğlu	7 Şubat 1909	Bugün albay ve daireden fen şube müdürü. (DENKMEN)
P. Yüzbaşı	Nuri, Hüseyin oğlu	18 Ağustos 1909	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. (ZOREL)
Üsteğmen	Galip, Şemsettin oğlu	26 Şubat 1909	Yarbaylığında daireden Em. e- dilmiştir (BÜYÜKKONAKÇI)
Topçu Yüzbaşı	Fehmi, İbrahim oğlu	7 Şubat 1910	Albaylığında daireden emekli edilmiştir. ()
Topçu Teğmen	Remzi, Nazif oğlu	11 Nisan 1912	Yarbaylıktan daireden emekli edilmiştir. (ERGÜDER)
Teğmen	Ömer Kadri, Bekir oğlu	20 Aralık 1910	Bugün fen şubesinde yarbay. (Kor. KORAY)
Teğmen	Ahmet Necati, İhsan oğlu	11 Mart 1910	Yarbaylıktan daireden emekli edilmiştir. (ARAYICI)
Teğmen	İsmail Hakkı, Fehim oğlu	Mayıs 1912	Kıdemli yüzbaşılığında ölmüştür. ()
Teğmen	Cevat, Halit oğlu	18 Haziran 1913	Bugün Nivalman şubesi müdürü yarbay. (GÖNENÇ)
Teğmen	Zekeriya, İbrahim oğlu	25 Nisan 1914	Bugün nirengi posta komutanı binbaşı. (CEBE)
Teğmen	Niyazi, Zeynel Abidin oğlu	4 Nisan 1914	Bugün fen şubesinde binbaşı (OTMANBÜLÜK)
Topçu Binbaşı	Mahmut, Mehmet oğlu	5 Mayıs 1911	Yarbaylıktan emekliyken ölmüştür. ()
Kurmay Binbaşı	Adem Vasfi, Selim oğlu	14 Nisan 1911	Albaylığında daireden emekli edilmiştir.(YARADANAKUL)
Yüzbaşı	Sadık, Cafer oğlu	24 Ağustos 1909	Albaylığında daireden emekli edilmiştir. (GÖKTUNA)
Yüzbaşı	Hakkı, İsmail oğlu	10 Temmuz 1909	Albaylığında daireden emekli edilmiştir. (TAYLAN)

Rübe ve Sınıfı :	Adları :	Katılış Tarihi :	Düşünceler :
Yüzbaşı	Niyazi, Rıdvan oğlu	6 Eylül 1909	Albaylığında daireden emekli edilmiştir. ()
Yüzbaşı	İbrahim Mehmet Ali oğlu	? ? 1909	Bugün ikinci sınıf askeri haritacı ve posta komutanı (GÜVENİR)
"	Hafız İsmail, Mustafa oğlu	18 Ocak 1910	Yarbayken daireden emekli edilmiştir. (GÜRÜZ)
"	Mahmut Celal, İsmail oğlu	18 Ağustos 1909	Albaylığında daireden emekli edilmiştir. (ERBAŞLAR)
Teğmen	Feridun, Ali Rıza oğlu	2 Eylül 1909	Bugün topoğrafya müdürü albay (TARGAL)
"	Mithat, Hüseyin oğlu	23 Mayıs 1912	Yarbaylığında daireden emekli edilmiştir. (BAYRI)
"	Salih, Mehmet oğlu	14 Nisan 1911	Yarbaylığında daireden emekli edilmiştir. (ÇİZGEN)
"	Fuat, Şefik oğlu	25 Mayıs 1912	Bugün nirengi şube müdürü yarbay. (ERKİN)
"	Osman Veysi, İbrahim oğlu	16 Mart 1910	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. (TÜMSOY)
"	Nail, Nebi oğlu	7 Şubat 1910	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. (ÜLKÜMEN)
"	Cevdet, Yusuf oğlu	16 Mart 1910	Binbaşılığında Tire'de intihar etmiştir.
"	Mehmet Muhittin, İsmail Hakkı oğlu	7 Şubat 1910	Bugün topoğraf posta komutanı yarbay. (ERGÜVEN)
"	Ferit, Mehmet Abdurrahim oğlu	7 Şubat 1910	Bugün kadastro müdürü yarbay. (BİRDİNÇ)
"	Ahmet Eyüp, Hasan oğlu	7 Nisan 1910	Yarbaylığında daireden emekli. ()
"	Hafız Şükrü, Abdullah oğlu	4 Nisan 1914	Bugün topoğrafya posta komutanı yarbay. (BAYKA)
"	Ahmet, Mehmetali oğlu	? ? 1915	Bugün plan kadastro posta komutanı yarbay. ()
"	Zekâi, Mehmet Emin oğlu	18 Ağustos 1909	Bugün topoğraf posta komutanı yarbay. ()
"	Cemal, Bekir oğlu	4 Nisan 1914	Bugün plan kadastro posta komutanı yarbay. (AKYAZICI)
"	Halit, İsmail Hakkı oğlu	2 Eylül 1909	Bugün fotogrametri şube müdürü yarbay. (TEKMEN)
"	Nüsret, Hüsnü oğlu	7 Şubat 1910	Bugün fotogrametri posta komutanı yarbay. (HİMİLKÂR)
"	Ahmet Sıtkı, Mustafa oğlu	Ocak 1910	Ölmüştür. ()
"	Ali Rıza, Mehmet Nuri oğlu	Mart 1913	Bugün topoğraf posta komutanı yarbay. (BAYAZIT)
"	Selahattin, Ömer oğlu	18 Mart 1914	Bugün kartoğraf bölüm amiri yarbay. (DÜZGÜNOĞLU)
"	Mehmet Sait, Ali Rıza oğlu	Mart 1912	Bugün fotoğraf posta komutanı binbaşı. (UÇER)

Rütbe ve Sınıfı :	Adları :	Katılış Tarihi :	Düşünceler :
Teğmen	İbrahim Hilmi, Mehmet Hulusi oğlu	4 Nisan 1914	Kıdemli yüzbaşılığında emekli edilmiştir. (SOYDAN)
"	Fenni, Ali Rıza oğlu	30 Mart 1914	Bugün askeri basımevinde binbaşı. (IŞIN)
"	İhsan, Abdülkerim oğlu	4 Nisan 1914	Yüzbaşılığında emekli edilmiştir. ()
"	Sadi, Arif oğlu	4 Nisan 1914	Bugün fotoğraf memuru binbaşı. (ERYAŞA)
"	Hasan Tahsin, Hacı Arif oğlu		
Ön yüzbaşı	Salih, Ömer Talat oğlu	13 Mayıs 1912	Albaylıktan emekliyken ölmüştür. ()
"	Alaattin, Zihni paşa oğlu	20 Ocak 1911	Ölmüştür. ()
"	Sadri, İsmail oğlu	Mart 1912	Albaylıktan daireden emekli (SEREN)
"	Mehmet, İsmail oğlu	23 Nisan 1911	Bugün Da. Müd.Alb.(AKYÜZ)
"	Tahir, Said oğlu	15 Nisan 1913	Albaylığında daireden emekli edilmiştir. (ANGÜN)
Ön yüzbaşı	Ahmet Kadri, Mehmet oğlu	19 Şubat 1913	Bugün depo müdürü Alb. (FER)
"	Hüsnü, Osman oğlu	15 Nisan 1913	Bugün topoğraf posta komutanı yarbay. (BEŞLİOĞLU)
"	İsmail Hakkı, İsmail oğlu	25 Mart 1914	Kıdemli yüzbaşılıkta ölmüştür. ()
"	Cemal, İsmail oğlu	Şubat 1913	Fotogrametri posta komutanı yarbay. (KANBAY)
"	Hasan Tahsin, Hüseyin Hüsnü oğlu	14 Nisan 1912	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. ()
"	Ahmet, Mehmet oğlu Nevşehir	1913	Kıdemli yüzbaşılığında daireden emekli edilmiştir. ()
"	İshak Hakkı, Hakkı oğlu	17 Haziran 1911	Bugün fen Şb. Bnb. (SUBAŞI)
"	İbrahim, Mehmet oğlu Harput	16 Aralık 1910	Bugün fotogrametri posta komutanı binbaşı. (HOŞRİK)
"	Hidayet, Şerif oğlu	13 Mayıs 1912	Bugün plan-kadastro posta komutanı binbaşı (DERMAN)
"	Mustafa Hilmi, Mehmet oğlu	25 Mart 1914 (ORAY)
"	Bahri, Abdurrahman oğlu	25 Mart 1914	Bugün fotogramteri posta komutanı binbaşı. (BOZDAĞ)
"	Tahsin, Mehmet oğlu (Ressam ve Müzisyen)		Binbaşılıkla emekli edilmiş ve sonra ölmüştür. ()
"	Mehmet Nami, İbrahim Etem oğlu	6 Eylül 1909	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. ()
"	Sadrettin, Ömer Sabih- oğlu	25 Mart 1914	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. (AKBAL)
"	Rıfkı, Hüsnü oğlu	25 Mart 1914	Bugün kartoğraf şube müdürü Albay. (TOZAN)
"	Haydar, Hasan paşa oğlu	1917	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. (UZEL)
Teğmen	Ziya, Hüsnü oğlu	15 Mayıs 1919	Bugün Krtğr. Yb. (ÖZTUNÇ)
"	Azmi, İbrahim oğlu	9 Temmuz 1911	Bugün Kdst. Yb. (Dumlupınar)

Rütbe ve Sınıfı :	Adları :	Katılış Tarihi :	Düşünceler :
Teğmen	Sofularlı Cemal,	11 Ocak 1914	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. ()
”	Cemal, Hacı Raşit oğlu	11 Ocak 1914	Binbaşılığında daireden emekli edilmiştir. ()
Teğmen	Ali Rıza, Ahmet oğlu	11 Ocak 1914	Nirengi posta komutanı yarbay. (TARHAN)
”	Kemalettin, Ahmet oğlu	25 Mayıs 1912	Bugün İstanbul şube müdürü yarbay. (ERMAN)
”	Hulusi, Mustafa oğlu	4 Nisan 1914	Bugün Krtfy. Yb. (SUBAŞI)
	İrfan, Mehmet Emin oğlu	22 Ekim 1913	Bugün ikinci sınıf kartoğraf memuru. (KILELLİOĞLU)
	Remzi, Emin oğlu	15 Temmuz 1916	Kıdemli yüzbaşılığında ölmüştür. ()
İstihkâm Teğmen	Mahmut Nedim, Bahattin oğlu	31 Ocak 1913	Bugün kartoğraf binbaşısı. (ÇEVİKEL)
”	Ahmet Mürşit, Mustafa oğlu	16 Şubat 1917
” sanattan	Mehmet, Hüseyin oğlu	14 Ekim 1902	Bugün emekli olarak çalıştırılmaktadır. ()
Kartoğraf (Hattat)	Mehmet Hamdi, Ali oğlu	18 Mayıs 1908	Bugün emekli edilmiştir. (ERYAZGAN)
” ”	Mehmet Emin (Neyzen), Eyüp Sabri oğlu	18 Ağustos 1914	Bugün emekli edilmiştir. (YAZICIOĞLU)
Makinist	Mustafa, Ahmet oğlu	18 Mart 1911	Bugün Em. edilmiştir. ()
Dağıstani	Hacı Hamit, Mehmet Sait oğlu	Nisan 1912	Yarbayken daireden emekli edilmiştir. (KAÇMAZ)
Askeri memur	Hüseyin Hüsnü, İbrahim oğlu	29 Haziran 1910	Emekliyken ölmüştür. ()
Baş Kar.oğraf	Saim, Ahmet Hamdi oğlu	29 Haziran 1911	Daireden emekli edilmiştir. ()
Memur	Muzaffer, Mehmet Fethi oğlu	26 Temmuz 1915	Bugün harita levazımında çalışmaktadır. ()
”	Sabri, Şevki paşa oğlu	22 Eylül 1915	Ateşkes'ten sonra daireden ayrılmıştır. (ÖLÇER)
”	Ziya, Hüsnü oğlu	15 Mayıs 1919	Bir süre sonra çekilmiştir. ()
”	Hüseyin, İbrahim oğlu	8 Mayıs 1917	Bugün kadastrada emekli olarak çalışmaktadır.()
”	Bahattin, Hacı Eyüp oğlu	Aralık 1919	Em. olup çekilmiştir.()
	Yüzbaşı Ferit Üsteğmen Osman Üsteğmen Edip		

Birinci Cildin Sonu
ABDURRAHMAN

“TÜRK HARİTACILIK TARİHİNE AİT BAZI ANIMSAMALAR GEÇİLMESİ GEREKEN BAZI ŞEYTER”

1. Recep Kemal'in Almanya'ya öğrenime gidişi ve gelişi.....
2. Kemal'in Paris'e öğrenime gidişi, ve gelişi.....
3. Yeni pafta bölüntüsü hakkındaki öneri ve bunun kabulü eski yardımcılık dosyasında 1 Nisan 1933 de yapılmıştır.
4. İlk Gavs-Kroker paftaları Balıkesir'den başlamıştır.
5. 1903 de Laypzig'de basılan profesör Haentzschel'in Erdspharoid adındaki yapıtının özel deyi-minden ikinci sahifesinde yazıldığı gibi Almanlar da 1878 tarihinde 25.000 lik haritalar yaparken hemen 100.000 lik kurmay haritasına başlamışlardır.
6. Malıköy yöresinin haritaları.
7. Ali Sait paşanın denetlemesinde ölçek, çevirme ve inkişaf sorunları hakkındaki sunuşlarım.
8. Medine-i münevvere haritaları.
9. Haritacılık tabiratu (terimleri) hakkındaki çalışma ve noktalar.
10. Askeri çizim çizelgeleri.
11. Ali Şeref paşa, Albay Neşet bey, Albay Şemsi bey.
12. Eski şefel'pires yararsız dururken işle-ildi.
13. Basımevimiz levazıma aktarıldı.
14. Daire yakınında yapılmış olan güneş saati.